ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντί

Περίοδος Β΄, Τεῦχος 29, Σάββατο 4 Ὀκτωβρίου 1975

Δρχ. 20

σκοτώνουν πάντα στὴν ΙΣΠΑΝΙΑ

- ἀποκαλύπτουμε: τὸν κανονισμὸ τῆς ΕΣΑ
- ΜΠΟΣΤ: οἱ δύο διαβάται

ἀντί 29
περιεχόμενα

	ΣΕΛ.
Σημείωμα τοῦ ἐκδότη	3
Πολιτικὸ Ρεπορτὰζ τοῦ Κ. Παπαϊωάννου	4
Ἀντι-θέσεις	5
Ἐφημερίδα ἀπεργῶν τῆς ΜΕΛ	6
Μπὸστ: Οἱ δύο διαβάται	7
Ὁ κανονισμὸς τῆς ΕΣΑ	9
Δολοκτονίες τοῦ Βασ. Βασιλικοῦ	13
Ζέστες καὶ φωτιὲς τοῦ Τ. Πρόκα	14
Ἕνα ἀποκαλυπτικὸ γράμμα	15
Γράμμα ἀπὸ τὸ Α2	17
Γιὰ τὴ διάσπαση τῆς ΕΦΕΕ τοῦ Π. Σκαλτσᾶ	18
Γιὰ τὸ Κυπριακὸ τοῦ Πλ. Σέρβα	20
Ἀναπτυσσόμενες χῶρες - πρῶτες ὕλες τοῦ Π. Καζάκου	23
Ἡ «ἄλλη» Πορτογαλία τοῦ Α. Φακίνου	26
Γιὰ τὴν Ἱσπανία	28
Ἡ πορεία μιᾶς γενιᾶς τῆς Μ. Κρανάκη	30
Ἐπιστήμη καὶ πολιτικὴ τοῦ Π. Τερλεξῆ	33
Τὸ Γλωσσικὸ καὶ ἡ Παιδεία τοῦ Θ. Γέρου	38
Οἱ ἱστορικὲς πηγὲς τῆς Ἀντίστασης τοῦ Σπ. Ἀσδραχᾶ	44
Γιὰ τὴν Μέση Ἀνατολὴ	46
Καλλιτεχνικὲς σελίδες - βιβλίο - ἐπιστολὲς	47

Κάθε ἐνυπόγραφο ἄρθρο ἐκφράζει τὴν προσωπικὴ γνώμη τοῦ συγγραφέα του. Μόνο τὸ κύριο ἄρθρο καὶ τὰ σχόλια ἐκφράζουν τὴ γνώμη τοῦ περιοδικοῦ, ἢ ὁποιοδήποτε ἄλλο κείμενο ποὺ εἶναι ἀνώνυμο ἢ ὑπογράφεται ἀπὸ τὸ ΑΝΤΙ.

● ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: ἐξάμηνη 260 δρχ. - ἐτήσια 520 δρχ. Ἐτήσια Ὀργανισμῶν, Τραπεζῶν, κ.λπ. 1.000 δρχ. - Γιὰ μαθητές, σπουδαστὲς ἔκπτωση 15%. ● ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εὐρώπη - Μεσογ. χῶρες: ἐξάμηνη: ἁπλὴ δολ. 10, ἀεροπ. δολ. 13· ἐτήσια: ἁπλὴ δολ. 20, ἀεροπ. δολ. 25 - Η.Π.Α - Καναδὰς - Ἀνατ. Ἀσία: ἐξάμηνη: ἁπλὴ δολ. 10, ἀεροπ. δολ. 17· ἐτήσια: ἁπλὴ δολ. 20, ἀεροπ. δολ. 34· Αὐστραλία - Ὠκεανία: ἐξάμηνη: ἁπλὴ δολ. 10, ἀεροπ. δολ. 24 - ἐτήσια: ἁπλὴ δολ. 20, ἀεροπ. δολ. 47 ● Ἐμβάσματα, τραπεζικὲς ἐπιταγές: ΧΡΗΣΤΟΝ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΝ, Δημοχάρους 62, ΑΘΗΝΑ 601. ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ δρχ. 20.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
Σ.Ι. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ & ΣΙΑ Ο.Ε.
κυκλοφόρησαν

ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 7, τηλ. 605501, ΑΘΗΝΑ
ΠΡΑΞΙΤΕΛΟΥΣ 141, τηλ. 4116530, ΠΕΙΡΑΙΑΣ

Κεντρικὴ διάθεση γιὰ τὰ βιβλιοπωλεῖα Βορείου Ἑλλάδος:
Βιβλιοπωλεῖο «ΞΕΝΟΣ ΤΥΠΟΣ» Ν. Κοτζιᾶς καὶ Σία Ο.Ε.
Τσιμισκῆ 78, τηλ. 279-720, Θεσσαλονίκη

Κεντρικὴ διάθεση τοῦ ΑΝΤΙ, γιὰ τὰ βιβλιοπωλεῖα τῆς Ἀθήνας:
ΜΙΧΑΛΗΣ ΓΚΑΝΑΣ
Βιβλιοπωλεῖο **«δέντρο»**, Χαρ. Τρικούπη 13, τηλ. 606-393

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ: Δημοχάρους 62, Ἀθήνα 601, Τηλ: συντ. 732.819 - διαχ. 732.713. ● Περίοδος Β΄, Χρόνος 2ος, Τεῦχος 29 ● Ἰδιοκτήτης - Ἐκδότης - Διευθυντής: ΧΡ. Γ. ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ, Δεινοκράτους 131. ● Ὑπεύθυνος Τυπογραφείου: Ι. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΡΟΣ, Καλοκαιρινοῦ 15. ● Διαφημίσεις: ΕΥΑΓ. ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΠΟΥΛΟΥ, ● Ἀτελιέ: Α. Σ. Κουνδουράκη, Πετσόβου 12. ● Τὸ «ΑΝΤΙ» φωτο-στοιχειοθετεῖται ἀπὸ τὴ ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΤΙΚΗ «Γ. ΤΣΙΒΕΡΙΩΤΗΣ» Ε.Π.Ε. Λένορμαν 205 καὶ τυπώνεται ἀπὸ τὴν ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ «ΙΩ. ΚΑΜΠΑΝΑΣ» Α.Ε. Φιλαδελφείας 4. ●

Ἰσορροπία διὰ τῆς ἀποκρύψεως

Τὸν τελευταῖο καιρό, ἁπλώνεται σὲ ὅλους ἡ βεβαιότητα ὅτι πολλὰ καὶ περίεργα, ἀκόμη καὶ ἐπικίνδυνα, συμβαίνουν μέσα κι ἔξω ἀπὸ αὐτὸ τὸν τόπο, ἀλλὰ ἐλάχιστα μόνο γίνονται γνωστά, κι αὐτὰ σὲ μιὰ παραπλανητικὴ ἐκδοχή τους. Ποτὲ ἄλλοτε ἡ στάθμη τῆς πληροφόρησης τοῦ πολίτη δὲν ἦταν τόσο χαμηλὴ καὶ τόσο φτωχική. Σὰν νὰ παρακολουθεῖς μιὰ συζήτηση ἀπὸ ἕνα κλειστὸ παράθυρο μὲ θαμπὸ τζάμι καὶ προσπαθεῖς νὰ καταλάβεις ἀπὸ τὶς χειρονομίες. Ἡ συναρμολόγηση ὅμως τῶν ἐνδείξεων προσφέρει ἀρκετὰ σαφῆ συμπεράσματα. Ὅσο πιὸ συστηματικὰ καὶ σκόπιμα γίνεται ἡ ἀπόκρυψη, τόσο μερικὰ πράγματα ἀποκτοῦν διαύγεια καὶ ἐνάργεια. Ἀπὸ καμιὰ «πηγὴ» δὲν παρέχονται «εἰδήσεις», τὸ κουκούλωμα ἔχει ἀναχθεῖ σὲ πολιτικὴ τακτικὴ καὶ ἡ κρυψίνοια σὲ ἀρετή. Ὅλοι φοβοῦνται νὰ μιλήσουν καθαρά – ἴσως γιατὶ δὲν θέλουν ἢ δὲν ξέρουν τί νὰ ποῦν – φοβοῦνται νὰ ἀπευθυνθοῦν στὸ λαό, νὰ τοῦ ἐκθέσουν μὲ τόλμη τὰ προβλήματα, καὶ προτιμοῦν νὰ τὸν ἔχουν σὲ κατευναστικὸ ἐφησυχασμό, νὰ τὸν κρατοῦν μὲ ἠχηρὰ συνθήματα ἢ νὰ τοῦ προσφέρουν βαρυσήμαντη σιωπή.

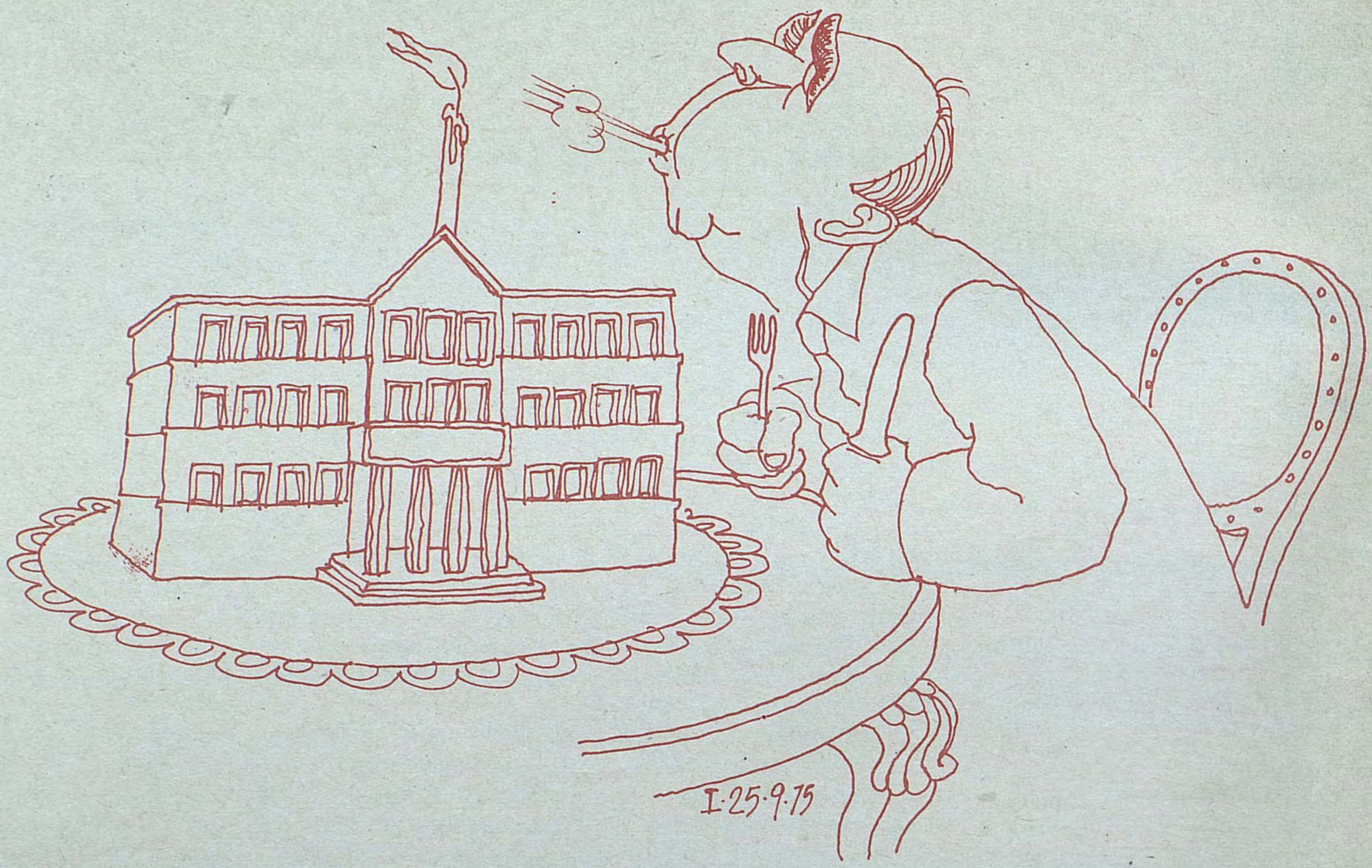
Ἡ συνειρμικὴ συναρμολόγηση τῶν ἐνδείξεων δείχνει ὅτι στὰ ὑπεύθυνα παρασκήνια παίζεται ὄχι ἕνα ἄθλιο παιχνίδι, ἀλλὰ πολλά. Ἡ συλλογικὴ ταχτικὴ ἐπιβάλλει σ' ὅλους νὰ καλύπτονται ὑπὸ τὸν ὁμαδικὸ μανδύα τῆς ἐξωτερικῆς κινδυνολογίας. Οἱ κινήσεις ὅμως κάτω ἀπὸ τὸν μανδύα εἶναι ὁρατὲς καὶ ἀρκετὰ εὔγλωττες. Ὁ ἐξωγενὴς κίνδυνος εἶναι μία πραγματικότητα ποὺ δὲν μπορεῖ κανένας νὰ τὴν παραβλέψει, ἀλλὰ ὁ τρόπος τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ χειρισμοῦ του καὶ ἡ ποσολογία ἢ τὸ εἶδος τῶν ἀποκρυπτομένων ἀποτελοῦν «μεθοδεύσεις» τῶν παραγόντων ποὺ συνθέτουν τὸ κυβερνητικὸ πρόβλημα. Ὁ κάθε παράγων ἀνησυχεῖ ἢ κινδυνολογεῖ μὲ τὸν δικό του τρόπο, σὲ διάφορο χρόνο καὶ μὲ ἄλλο ἀντικείμενο. Ὅλοι ξέρουν ὅτι τὸ θέμα τοῦ ἐξωτερικοῦ κινδύνου δὲν εἶναι μονοδιάστατο. Θὰ ἦταν μία παιδαριώδης καὶ πολὺ ἐπικίνδυνη ἁπλούστευση. Κανένας ὅμως δὲν ἔχει τὸ θάρρος καὶ τὸ αἴσθημα τῆς εὐθύνης νὰ δείξει ὅλες τὶς πλευρές του καὶ τὶς ἐπιπτώσεις τους. Οἱ ἐθνικοὶ καὶ οἱ πολιτικοὶ κίνδυνοι σ' αὐτὴ τὴ χώρα γίνονται πάντοτε πραγματικὰ κρίσιμοι ὅταν βρίσκουν σαθρὸ τὸ ὑπόβαθρο τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας. Οἱ παλινωδίες, ἡ ἀσάφεια, ἡ προθυμία στὸ τραγούδι τῶν οἰκονομικῶν σειρήνων, ποὺ ξανακούγεται πρόσφατα μὲ ἀνανεωμένη γοητεία, οἱ πολύπλευροι ἐκβιασμοὶ καὶ ἡ ἐπιθυμία νὰ βολευτοῦν ὅλες οἱ ἀπαιτήσεις, μὲ τὸν κομπασμὸ ὅτι ἔτσι ἐπιτυγχάνεται μία «ἰσορροπία», εἶναι πολὺ παλαιὰ καὶ ἀκριβοπληρωμένα συμπτώματα.

Ἡ κυβέρνηση δείχνει ὅτι ἐφησυχάζει πάνω σ' αὐτὴ τὴν ἀρκετὰ ἀσταθὴ ἐξωτερικὴ καὶ ἐσωτερικὴ ἰσορροπία ποὺ καμαρώνει ὅτι ἔχει πετύχει. Ὅσο, ὅμως, περιδιαβάζει στὴν περιφέρεια τοῦ θέματος τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας καὶ ὅσο περιφρονεῖ ἢ παραπλανεῖ τὰ κρίσιμα ζητήματα, τόσο οἱ αἰχμὲς προβάλλουν ὀξύτερες καὶ ἡ λαϊκὴ πίστωση ποὺ προσπάθησε νὰ ἐξασφαλίσει ἔγινε πιὰ ληξιπρόθεσμη.

Ο ΕΚΔΟΤΗΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ - ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ - ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝ. & ΠΟΛΙΤ. ΕΠΙΣΤ.

ΒΟΥΛΗ:

«ΜΗΝΑΣ ΤΟΥ ΜΕΛΙΤΟΣ»....ΤΕΛΟΣ

Τὸ ἄνοιγμα τῆς Βουλῆς, τὴ Δευτέρα, συμπίπτει μὲ τὸ κλείσιμο ἑνὸς χρόνου νέας (καί, φυσικά, Νέας) Δημοκρατίας. Ὁ ἀπολογισμός του, ἴσως, εἶναι ὁ βασικὸς λόγος τῆς ἀλλαγῆς ποὺ ἀναμένεται ἀπὸ μεθαύριο στὸ κλίμα τῆς Βουλῆς: ὅπως ὅλα δείχνουν, ὁ «μήνας τοῦ μέλιτος» ποὺ κάλυψε σχεδὸν ὁλόκληρη τὴν πρώτη μεταχουντικὴ περίοδο τῆς Βουλῆς, τελειώνει καὶ ὡς πρὸς τὰ δύο «σκέλη» του:

- Τὶς σχέσεις Κυβερνήσεως καὶ Ἀντιπολιτεύσεως.
- Τὶς σχέσεις τῶν Κομμάτων τῆς Ἀντιπολιτεύσεως μεταξύ τους.

ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΠΟΛΙΤΕΥΣΗ

Τὰ γεγονότα τοῦ καλοκαιριοῦ (ἢ σωστότερα: καὶ αὐτὰ) στάθηκαν ἡ ἀφορμή. Κυβέρνηση καὶ Ἀντιπολίτευση κονταροχτυπήθηκαν σὲ δύο – τουλάχιστον – μεγάλα θέματα, γιὰ τὰ ὁποῖα ζητήθηκε (ἀπὸ τὴ δεύτερη) ἡ ἔκτακτη σύγκληση τῆς Βουλῆς. χωρίς, βέβαια, (ἡ πρώτη) νὰ τὴν ἀποδεχθεῖ.

1. Τὸ θέμα τῆς ...στιγμιαίας κυβερνητικῆς ἀποφάσεως νὰ σώσει τὰ κεφάλια τῶν τριῶν χουντικῶν ἀρχιπραξικοπηματιῶν.
2. Τὸ Κυπριακὸ – μ' ὅλες τὶς πρόσφατες γνωστὲς ἐξελίξεις του. Οὐσιαστικὸ σημεῖο σ' αὐτὸ τὸ θέμα, ἡ ἄρση τῆς ἀναστολῆς διώξεως τῶν ὑπευθύνων γιὰ τὴν τραγωδία τῆς Κύπρου, τὸ 1974. Ἡ Κυβέρνηση δὲν ἔχει ξεκαθαρίσει ἀκόμα τί θὰ κάνει μ' αὐτὴ τὴν ὑπόθεση. Ἀπὸ τὴν ἀρχή, μίλησε γιὰ ἀναστολή, μετὰ τὸ τέλος τοῦ πρώτου κύκλου τῶν δικῶν τῶν χουντικῶν. Ὅταν οἱ δύο πρῶτες δίκες τερματίστηκαν, ἔσπευσε νὰ διευκρινίσει ὅτι «ὁ πρῶτος κύκλος δὲν τελείωσε» – χωρὶς νὰ ἐξηγήσει πότε νομίζει ὅτι ὁ κύκλος θά... τελειώσει! Ἀντίθετα, ἔπεισε ὅτι θὰ προχωρήσει, ξανά, στὴ δίωξη, ὅποτε ἐκείνη θελήσει – χωρὶς «τὴν σύμφωνο γνώμη τῆς Ἀντιπολιτεύσεως», πιά...

ΕΚΚΡΕΜΟΤΗΤΕΣ

Κοντὰ στὶς δύο αὐτὲς μεγάλες ἐκκρεμότητες, ὑπάρχει σειρὰ ἄλλων θεμάτων (NATO, βάσεις, ΕΟΚ, ἑλληνοτουρκικά, καὶ πολλὰ καυτὰ ἐσωτερικὰ προβλήματα) ποὺ θὰ ἀλλάξουν – ὅπως φαίνεται – τὴν εἰδυλλιακὴ ὄψη τῆς Βουλῆς. Ἀκόμα, ὑπάρχουν πολλὰ νομοσχέδια (ποὺ θὰ φτάσουν στὴν ὁλομέλεια τοῦ Σώματος μέσα στὸν Ὀκτώβριο) γιὰ τὰ ὁποῖα ἡ «μάχη» πρέπει νὰ θεωρεῖται σίγουρη, ὅπως:

- Ὁ Κανονισμὸς τῆς Βουλῆς
- Ὁ νόμος περὶ Τύπου – καὶ γενικότερα τὸ θέμα τῆς καθάρσεως.
- Τὰ νομοσχέδια περὶ συνδικαλιστικῶν ἐλευθεριῶν, περὶ παιδείας καὶ ἄλλα.

Ἡ πρόσφατη ἔμμεση ἀποκάλυψη τῶν κυβερνητικῶν προθέσεων γιὰ «μιὰ κάποια ἐνημέρωση τοῦ σώματος» λίγο μετὰ τὸ ἄνοιγμα τῆς Βουλῆς (ὕστερα ἀπὸ «τσίγκλισμα» τῆς Ἀντιπολιτεύσεως) πάνω στὰ μεγάλα θέματα ποὺ προέκυψαν τὸ καλοκαίρι, δὲν ἀλλάζει, οὐσιαστικά, τὴν εἰκόνα.

Η ΝΕΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Ἡ Κυβέρνηση ἔχει πάντα ἕνα ἰσχυρὸ ὅπλο ν' ἀντιμετωπίσει «τὴ μάχη τῆς Βουλῆς»: τὴ συντριπτικὴ πλειοψηφία ποὺ διαθέτει καὶ πού, μ' ὅλα τὰ (καθόλου μικρὰ) ἐσωτερικὰ προβλήματα ποὺ ἀντιμετωπίζει, δὲν κινδυνεύει (σ' αὐτὴ τὴ φάση, τουλάχιστον), νὰ χάσει. Οἱ «προοδευτικοί», οἱ βασιλικοί, οἱ δυσαρεστημένοι, δὲν εἶναι σὲ θέση ἀκόμα νὰ προκαλέσουν οὐσιαστικὸ πρόβλημα στὸν Καραμανλῆ, ποὺ ἀντιμετωπίζει τούτη τὴ στιγμὴ δύο βασικὰ πράγματα:

- Τὸν ἀνασχηματισμό. Ἄλλοι τὸν βλέπουν «πολὺ σύντομα», κι ἄλλοι (οἱ ἄνθρωποι τοῦ πρωθυπουργοῦ) «ὄχι πρὶν ἀπὸ τὸν Δεκέμβρη».

● Τὴν ἀνεύρεση διαδόχου στὴν ἡγεσία τοῦ κόμματος.

Ἡ σύνθεση τῆς νέας κυβερνήσεως θὰ μεγαλώσει ἢ θὰ ἐλαττώσει τὶς δυσαρέσκειες μέσα στοὺς κόλπους τῆς Ν.Δ., ἀλλὰ μᾶλλον ἀπίθανο εἶναι νὰ προκαλέσει ρῆγμα: σ' ἕνα κόμμα ποὺ οἱ βουλευτές του σπεύδουν ἔντρομοι νὰ ἀποσύρουν τὶς ὑπογραφές τους ἐπειδὴ «θύμωσε ὁ ἀρχηγὸς» ἢ καταψηφίζουν μιὰ τροπολογία σὲ νομοσχέδιο ποὺ οἱ ἴδιοι εἶχαν (ὀρθότατα!) προτείνει, σ' αὐτὸ τὸ κόμμα . . . «ὅλα πᾶνε καλά» . . .

Η «ΕΝΟΤΗΤΑ» ΤΗΣ ΑΝΤΙΠΟΛΙΤΕΥΣΗΣ

Ἀλλὰ καὶ στὸ χῶρο τῆς Ἀντιπολιτεύσεως (ὅπου ἕνα κόμμα «προστέθηκε», ἡ αὐτοδύναμη, τώρα, ΕΔΑ) τὸ «εἰδύλλιο» μεταξὺ τῶν κομμάτων τελειώνει, μᾶλλον.

Στὴν καλοκαιρινὴ περίοδο, ὀξύνθηκαν οἱ σχέσεις μεταξὺ ὁρισμένων κομμάτων – μιὰ ὑποβόσκουσα κρίση βγῆκε στὴν ἐπιφάνεια, μὲ πρωτοβουλίες τοῦ Α. Παπανδρέου, βασικά. Ἡ ἑνότητα τοῦ χώρου, ποὺ μὲ τὰ δόντια κρατήθηκε στὴν περίοδο ποὺ πέρασε (καὶ μὲ ὑποχωρήσεις, π.χ. τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως) δὲν σφυρηλατήθηκε τὸ καλοκαίρι – ἀντίθετα ἀνταλλάχτηκαν ἐκφράσεις βαριὲς ἢ ἀβρότητες, ποὺ δείχνουν τὶς τάσεις οἱ ὁποῖες διαμορφώνονται στὴ νέα περίοδο:

- ΕΚΝΔ, ΚΚΕ (ἐσ.) καὶ ΕΔΑ – ἀπὸ τὴ μιά.
- ΠΑΣΟΚ καὶ ΚΚΕ – ἀπὸ τὴν ἄλλη.

Σὲ μερικά, τουλάχιστον, θέματα αὐτὲς οἱ τάσεις διαφαίνονται μὲ σαφήνεια. Ἄλλωστε, στὸ καλοκαίρι ποὺ πέρασε:

1. Τὸ ΠΑΣΟΚ (μ' ὅλα τὰ προβλήματα ποὺ ἡ διάσπαση προκάλεσε) καὶ τὸ ΚΚΕ, ἔριξαν ὅλο τὸ βάρος στὴν ὀργανωτικὴ δουλειά, μὲ σημαντικὰ ἀποτελέσματα.
2. Ἡ ΕΚΝΔ καὶ τὸ ΚΚΕ (ἐσ.) ἔδειξαν μιὰ ὀργανωτικὴ ἀδράνεια, ἤδη, ὅμως, τὸν τελευταῖο καιρὸ ρίχνουν τὸ βάρος τους:

- Ἡ ΕΚΝΔ στὴ «στροφὴ πρὸς τὴ σοσιαλδημοκρατία», ποὺ θεωρεῖται – ἀπὸ πολλοὺς – ἀπαραίτητη γιὰ τὴν παραπέρα πορεία τοῦ Κόμματος. Θὰ γίνει ὅμως; ἡ ἐκλογὴ τοῦ ἐξαμελοῦς Πολιτικοῦ Συμβουλίου ἦταν μιὰ δυσάρεστη ἔκπληξη γιὰ τοὺς ὑποστηρικτὲς τῆς «στροφῆς» πού, ἤδη, ἀγωνιοῦν: μήπως οἱ συντηρητικοὶ κερδίσουν καὶ τὴν ἰδεολογικὴ «μάχη», ὁπότε ἡ ἑνότητα τοῦ κόμματος κινδυνεύει.
- Τὸ ΚΚΕ (ἐσ.) στὸ συνέδριό του (Νοέμβριος ἢ Δεκέμβριος), ποὺ ἐπίσης θεωρεῖται σταθμὸς γιὰ τὴν πορεία τοῦ ἀνανεωτικοῦ κινήματος.

Ὅλα, ἄλλωστε, τὰ Κόμματα τῆς Ἀντιπολιτεύσεως ἔχουν σήμερα ὄχι μικρὰ ἐσωτερικὰ προβλήματα – φυσιολογικό, ἴσως ἐπακόλουθο τῆς 7χρονης δικτατορίας, τῆς πρὶν ἀπὸ αὐτὴν κατάστασης, τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὁποῖο ἔγινε ἡ «ἀλλαγὴ τοῦ Ἰουλίου» κλπ.

ΔΙΠΛΗ ΜΑΧΗ

Ἄλλη ἀτμόσφαιρα, λοιπόν, στὴ Βουλή . . .

Ἄλλο, ὅμως, καὶ τὸ γενικότερο πολιτικὸ κλίμα.

- Ἡ Δεξιά, στὸ χρόνο ποὺ πέρασε, ἔδειξε καὶ τὴ διάθεση, ἀλλὰ καὶ τὴ δυνατότητα, νὰ ξαναφτιάξει τὸ μονοκομματικὸ κράτος της – αὐτὸ ποὺ τὸ ἁμαρτωλὸ πρόσφατο παρελθὸν ξέρουμε . . .

Ὁ ἴδιος ὁ Καραμανλῆς πέρασε ἀπὸ τὴ «δημοκρατία γιὰ ὅλους» στὴ «δημοκρατία τοῦ . . . Ἐγώ», καὶ προχωρεῖ (συνειδητὰ ἢ ὑπονομευόμενος ἀπὸ τοὺς – δικούς του, πάλι! – κύκλους τῆς ἀνωμαλίας) στὴν ἀνασύνταξη αὐτοῦ τοῦ μονοκομματικοῦ κράτους. Ἡ παράταξή του ἔχει ὑγιᾶ στοιχεῖα ποὺ ἀντιδροῦν ἔντονα, ἀλλὰ δὲν ἔχουν τὴ δύναμη ποὺ χρειάζεται τούτη τὴ στιγμή: δὲν γκρεμίζεται εὔκολα ἕνα πλέγμα μηχανισμῶν ἀντιδημοκρατικῶν, ποὺ ἔγιναν σχεδὸν «μόνιμη κατάσταση» σ' αὐτὸ τὸν τόπο – εἴτε σὲ νόμιμες περιόδους, εἴτε ὄχι . . .

Ἡ ἀντιπολίτευση ἔχει περιορισμένη κοινοβουλευτικὴ δύναμη, ἀλλὰ τεράστια ἐξωκοινοβουλευτικὴ – τουλάχιστον σ' ὅ,τι ἀφορᾶ τὴ μάχη γιὰ νὰ μὴν ξαναγυρίσουμε πίσω. Ἡ χρησιμοποίηση καὶ τῶν δύο ἐπιβάλλεται. Γιὰ ὅποιον διστάζει, μιὰ ματιὰ στὸν ἕνα χρόνο νέας (καὶ φυσικὰ Νέας) Δημοκρατίας ἀρκεῖ: τὰ γεγονότα μιλᾶνε μόνα τους.

anti·θέσεις

ΜΙΑ «ΕΠΕΤΕΙΟΣ»

Τὰ ὀκτὼ χρόνια δικτατορίας δὲν ὠφέλησαν λοιπὸν σὲ τίποτα; Πέρασαν ἐπιφανειακὰ καὶ ξώπετσα, δὲν συντελέστηκε καμιὰ ποιοτικὴ μεταβολή, καμιὰ ὡρίμανση; Τὰ 34 χρόνια ἀπὸ τὴν ἵδρυση τοῦ ΕΑΜ γιορτάστηκαν, ἐπὶ τέλους, ἐφέτος ἐλεύθερα. Περίμεναν ὅλοι ὅτι θὰ ἦταν μιὰ πανεθνικὴ λαϊκὴ γιορτή, θὰ ἔλαμπε ξανὰ τὸ πνεῦμα τῆς Ἀντίστασης, θὰ ἔπνεε ὁ ζωογόνος ἄνεμος τοῦ Μεγάλου Ἀγώνα ποὺ συμπύκνωσε ὁλόκληρη τὴν ἑλληνικὴ ἱστορία καὶ ἀντήχησε γιὰ πρώτη φορὰ ἡ φωνὴ ἑνὸς πολύπαθου καὶ βασανισμένου λαοῦ. Κι αὐτὴ ἡ προσδοκία διαψεύστηκε. Ἔγινε μία «Ἐπέτειος» ποὺ τὴ θυμηθήκαμε γιὰ νὰ δείξουμε περισσότερο τί μᾶς χωρίζει παρὰ τί μᾶς ἑνώνει.

Ἐκεῖνο ποὺ μᾶς ἕνωσε τότε, ξεχάστηκε, σὰν νὰ ἦταν ἕνα ἐπικαιρικὸ καὶ περιστασιακὸ στοιχεῖο. Ξεχάσαμε ὅτι αὐτὸ τὸ ἴδιο ἔχουμε καὶ σήμερα ἀκόμα, ὅπως καὶ τότε, ἀνάγκη. Τὸ εἴδαμε σὰν ἱστορία καὶ ὄχι σὰν ζωντανὴ πραγματικότητα. Σ' αὐτὲς τὶς δῆθεν γιορτές, ἄλλοι πῆγαν ἐκτελώντας ἕνα «καθῆκον», ἄλλοι τὶς εἶδαν σὰν μνημόσυνο, γιὰ πολλοὺς ἦταν μιὰ «θύμιση» τῆς νιότης τους, ἄλλοι γιατὶ εἶχαν τότε ἕνα τιμημένο ἀξίωμα (μνημόσυνο τοῦ ἑαυτοῦ τους) καὶ γιὰ ἄλλους ἦταν μιὰ εὐκαιρία νὰ «μετρηθοῦμε». Τὸ μεγάλο ἔργο τῆς λευτεριᾶς, ἡ πραγμάτωση τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας, ὁ «ἐαμίτης», ἡ ὑψηλότερη μορφὴ τοῦ νεοέλληνα, τὰ δάκρυα καὶ οἱ θυσίες, ποὺ ξεσήκωναν θύελλες ἀντὶ γιὰ θρήνους, ἡ ἀδάμαστη, ἀσυμβίβαστη, ἡ γρανίτινη θέληση, ἡ καθυστερημένη ἀλλὰ τόσο χυμώδης καὶ ἐλπιδοφόρα ἀναγέννηση τοῦ τόπου μέσα στὶς καταστροφὲς καὶ στὰ ἐρείπια, ὁ ἀντιφασιστικὸς ἀνθρωπισμὸς ποὺ μοσχοβολοῦσε σ' ὁλόκληρη τὴν Ἑλλάδα, ποὺ ἔκθαμβη γνώρισε γιὰ πρώτη φορὰ τὸν ἑαυτό της, ἡ βεβαιότητα ὅτι μποροῦμε νὰ ζήσουμε ὅλοι χορτάτοι καὶ ἐλεύθεροι, ὅλα αὐτὰ καὶ πολλὰ ἄλλα ἀνείπωτα καὶ ἀνέκφραστα, ριζωμένα στὴν ἀπέραντη καὶ γόνιμη λαϊκὴ ψυχή, ὅλα ξεχάστηκαν στὶς πρόσκαιρες «σκοπιμότητες» σὲ ἕνα κλίμα χαμηλῆς ἀντιπαλότητος καὶ ἀνταγωνισμοῦ;

Ο ΓΕΩΡΓΟΥΛΑΣ ΜΠΕΪΚΟΣ

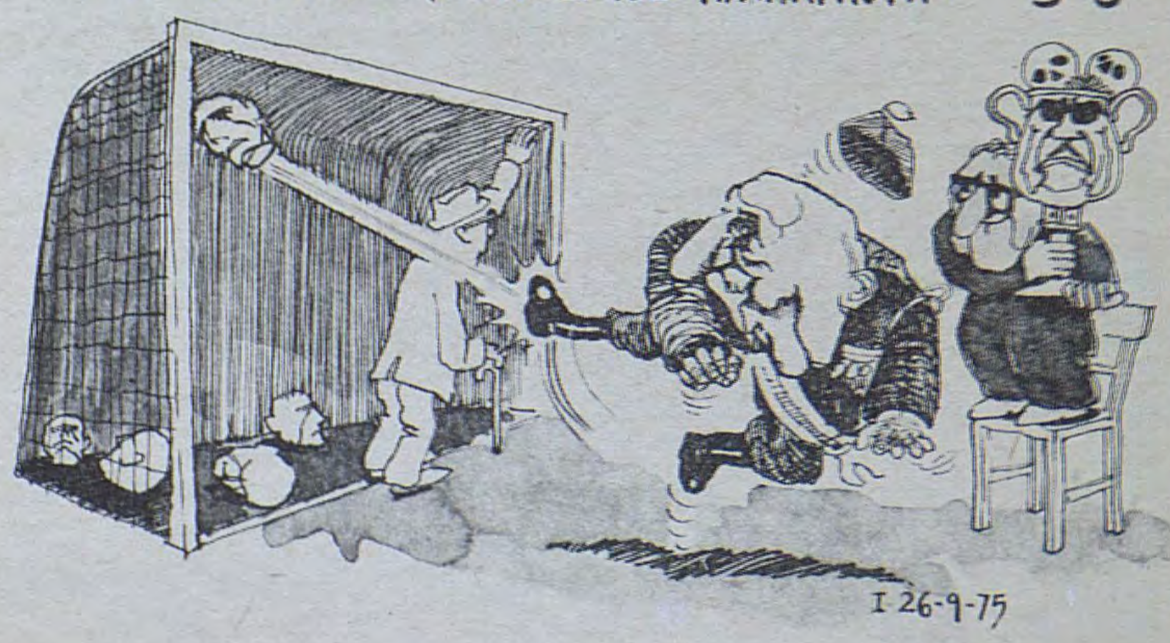
Πέθανε πρὶν ἀπὸ λίγες μέρες στὴ Μόσχα ὅπου ζοῦσε ἀπὸ χρόνια, ὁ καλὸς φίλος τοῦ περιοδικοῦ μας, Γεργούλας Μπέϊκος, ποὺ πρόσφατα τοῦ εἴχαμε δημοσιεύσει ἄρθρο γιὰ τὴν Αὐτοδιοίκηση κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Κατοχῆς. Δὲν θὰ νεκρολογήσουμε τώρα τὸν Μπέϊκο, τὸν ἀγωνιστή, δημοσιογράφο καὶ ποιητή. Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ θέλουμε νὰ ἐπισημάνουμε μὲ ἔμφαση καὶ ὀργή, εἶναι ὅτι ἕνας ἀκόμα ἀγωνιστὴς τῆς Ἐθνικῆς μας Ἀντίστασης πεθαίνει σὲ ξένη χώρα, κατατρεγμένος ἀπ' τὴν ἀκατανόητη, μισαλόδοξη τακτικὴ τῆς νέας μας Δημοκρατίας. Μέχρι πότε λοιπὸν θὰ ἐμποδίζονται νὰ γυρίσουνε στὴν πατρίδα τους οἱ ἀγωνιστὲς ποὺ περισσότερο ἀπ' ὅλους τὴν ἀγαπήσανε καὶ ποὺ αὐτὴ μὲ τόσο σκληρὸ τρόπο τοὺς τὸ ἀνταπόδωσε; Μέχρι πότε θὰ ζοῦνε καὶ θὰ πεθαίνουνε στὰ ξένα ἐκεῖνοι ποὺ δώσανε τὰ καλλίτερα χρόνια τῆς ζωῆς τους παλεύοντας γιὰ τὴν ἐλευθερία καὶ τὴν προκοπὴ τοῦ τόπου ἐτούτου;

anti·θέσεις

ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΘΕΙΑ

Τὸ Σάββατο, στὶς 27 Σεπτεμβρίου, τὴν ἡμέρα ποὺ ἔγιναν οἱ ἐκτελέσεις τῶν πέντε ἀντιφασιστῶν στὴν Ἱσπανία, ἡ πιὸ ἥσυχη πρωτεύουσα τῆς Εὐρώπης θὰ ἦταν ἀσφαλῶς ἡ Ἀθήνα. Οἱ λίγοι νέοι ποὺ συγκεντρώθηκαν ἔξω ἀπὸ τὴν Ἱσπανικὴ Πρεσβεία καὶ στὰ προπύλαια σημείωναν μᾶλλον τὴν ἀδράνεια παρὰ τὴν εὐαισθησία στὸ γεγονὸς ποὺ συγκλόνισε ὅλο τὸν κόσμο. Τὸ ρίγος ποὺ διαπέρασε τοὺς λαούς, ἡ ἀγανάκτηση, ἡ διαμαρτυρία, ὁ ἀποτροπιασμός, ξεσήκωσαν ἀλλοῦ κύματα ὀργισμένου πλήθους, ποὺ ἐξέφρασαν μὲ χίλιους τρόπους τὴν ἀποδοκιμασία τους στὸ ἔγκλημα τοῦ φασισμοῦ. Κι αὐτοὶ δὲν ἔχουν αἰσθανθεῖ πόσο ὀδυνηρὴ εἶναι μία ὁλόκληρη ἑπταετία φασιστικῆς τυραννίας, οὔτε εἶχαν χιλιάδες ἐξόριστους καὶ φυλακισμένους, οὔτε ἔνιωσαν τὸν ἐξανδραποδισμὸ τῶν βασανιστηρίων. Εἶναι, ἄραγε, τόσο πολὺ μακρινὰ ὅλα αὐτά; Ἐκεῖνα τὰ χρόνια, ὅταν ἀκούγαμε ὅτι κάποιοι ἄλλοι ἔδειχναν ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ δράμα μας, τὸ ἐνδιαφέρον τους ἔφτανε σ' ἐμᾶς σὰν χαρμόσυνη ἠλιαχτίδα, σὰ μήνυμα ἐλπίδας καὶ μᾶς ἔδινε δύναμη καὶ κουράγιο. Μήπως τώρα ἔγιναν γιὰ μᾶς κάτι ξένο, ἀφοῦ δὲν μᾶς ἀφοροῦν ἄμεσα; Μαζὶ μὲ τὴν καταδίκη τοῦ στυγεροῦ ἐγκλήματος, ἡ συμπαράσταση πρὸς τὸν Ἱσπανικὸ λαό, ποὺ περνάει ματωμένος τὶς πιὸ σκοτεινὲς ὧρες πρὶν ἀπὸ τὴν αὐγή, εἶναι μία θερμὴ χειρονομία ἀνθρώπινης διεθνοῦς ἀλληλεγγύης. Οἱ πυροβολισμοὶ τοῦ δολοφονικοῦ ἀποσπάσματος ἀκούστηκαν σὲ ὅλο τὸν κόσμο, οἱ σφαῖρες σφύριξαν στ' αὐτιὰ ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων καὶ χτύπησαν στὶς δικές τους πόρτες, σὰ μήνυμα καὶ σὰν εἰδοποίηση γιὰ τὴν ἀπειλὴ τῆς ὀργανωμένης βαρβαρότητας ποὺ ἐλλοχεύει καὶ στιγματίζει τὴν ἀνθρωπότητα. Καὶ γιὰ νὰ ἐπανέλθουμε στὰ «καθ' ἡμᾶς», ὅλα τὰ ἑλληνικὰ κόμματα εἶναι ἀντιφασιστικά, ὅλα διαθέτουν περισσότερο ἢ λιγότερο δραστήριες ὀργανώσεις καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς δὲν λείπει ἀπὸ τὶς νεολαῖες τους. Γιατί λοιπὸν τόση ὑποτονικότητα, καὶ ἀδράνεια; Ἔλλειψη ἄμεσης ἐμπιστοσύνης καὶ δημοκρατικῆς ἀγωγῆς, ἢ περιμένουμε πάντοτε κάποια ὀργανωτικὴ ἐντολὴ πού, καμιὰ φορά, ἀργεῖ νὰ ἔλθει;

ΡΕΑΛ ΜΑΔΡΙΤΗΣ – «ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΚΑΤΑΚΡΑΥΓΗ» 5-0

I 26-9-75

Η ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΜΙΑΣ ΑΠΕΡΓΙΑΣ

Μιὰ ἐφημερίδα ποὺ ἐκδίδεται ἀπὸ ἀπεργοὺς ἐργάτες γιὰ νὰ κάνει εὐρύτερα γνωστὴ τὴν πορεία τῆς ἀπεργίας τους καὶ νὰ προπαγανδίσει τοὺς στόχους της δὲν εἶναι κάτι συνηθισμένο γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ περάσει ἀπαρατήρητο.

«Ἡ Φωνὴ τῶν ἀπεργῶν τῆς ΜΕΛ» ποὺ κυκλοφόρησαν πρὶν ἀπὸ δύο βδομάδες οἱ ἐργαζόμενοι στὴ Μακεδονικὴ Ἑταιρία Χάρτου εἶναι ἡ πρώτη τέτοια προσπάθεια τουλάχιστον στὴ διάρκεια τῶν ἐργατικῶν κινητοποιήσεων τοῦ τελευταίου χρόνου.

Ὅταν κυκλοφόρησε ἡ ἐφημερίδα τους οἱ ἐργαζόμενοι στὴ ΜΕΛ βρίσκονταν ἤδη στὴν 20ὴ μέρα τῆς ἀπεργίας τους, ποὺ ἄρχισε τὴν 1η Σεπτέμβρη μὲ αἴτημα τὴν αὔξηση τῶν μισθῶν ἀπὸ 18 - 40% καὶ τὴ χορήγηση ἐπιδόματος ἀνθυγιεινῆς ἐργασίας. Στὴν τετρασέλιδη «Φωνή» τους ὑπάρχει τὸ χρονικὸ τῆς ἀπεργίας, ἕνα ἄρθρο γιὰ τὶς συνθῆκες δουλειᾶς στὴ ΜΕΛ, ἕνα ἄρθρο γιὰ τὸν ἀγώνα τῶν ἐργατῶν στ' ἄλλα ἐργοστάσια τοῦ Μονοπωλίου Λαδόπουλου, ἀλλὰ καὶ μικρὰ σημειώματα γιὰ τὰ ἐργατικὰ ἀτυχήματα καὶ γιὰ τὰ εἰδικὰ προβλήματα τῆς γυναίκας.

Σὰν μικρὸ δεῖγμα συμπαράστασης στὴν προσπάθειά τους καὶ στὸ δίκαιο ἀγώνα τους, ἀναδημοσιεύουμε ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα τους τὰ λίγα λόγια ποὺ ἐξηγοῦν τὴν ἔκδοσή τους:

ΓΙΑΤΙ ΒΓΑΖΟΥΜΕ ΤΗΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

Στηριζόμαστε στὶς δικές μας δυνάμεις
γιὰ τὸ προχώρημα τοῦ ἀγώνα μας.

Καθὼς προχωράει καὶ δυναμώνει ἡ ἀπεργία μας βλέπουμε τὴν ἀνάγκη νὰ κάνουμε ὅσο γίνεται πιὸ γνωστὸ τὸν ἀγώνα μας. Ὁ ἡμερήσιος καὶ ὁ ἑβδομαδιαῖος τύπος καλύπτει ἕνα μέρος τῆς ἀπεργίας μας. Ἀλλὰ πιστεύουμε ὅτι πρέπει καὶ εἴμαστε ἱκανοὶ νὰ πάρουμε τὴν πληροφόρηση στὰ χέρια μας. Ἐμεῖς οἱ ἴδιοι ποὺ ζοῦμε καθημερινὰ τὸν ἀγώνα μας μποροῦμε νὰ δώσουμε μὲ ζωντάνια ὅλες τὶς πλευρὲς τῆς πορείας μας, ν' ἀποχτήσουμε ἔτσι ἐμπιστοσύνη στὶς δυνάμεις μας καὶ ν' ἀνεβάσουμε τὴ μαχητικότητά μας. Ἀκόμα πιστεύουμε πὼς, σὰν ἐργάτες, μέσα ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα μας μποροῦμε νὰ μιλήσουμε γιὰ τὰ καυτὰ προβλήματα ὅλης τῆς ἐργατικῆς τάξης, ποὺ εἶναι κοινὰ μὲ τὰ δικά μας. Νὰ ὀργανώσουμε τὴν κοινὴ πεῖρα τοῦ ἀπεργιακοῦ ἀγώνα καὶ νὰ διορθώσουμε τὰ λάθη μας. Ἔτσι θὰ δεθοῦμε ἀνάμεσά μας καὶ θὰ γίνουμε πιὸ δυνατοί, ἀνίκητοι.

Αὐτὴ ἡ ἐφημερίδα εἶναι ἡ φωνὴ τῶν ἐργατῶν τὴν ὥρα τῆς πάλης τους ἐνάντια στ' ἀφεντικὰ καὶ στοὺς ὑπηρέτες τους.

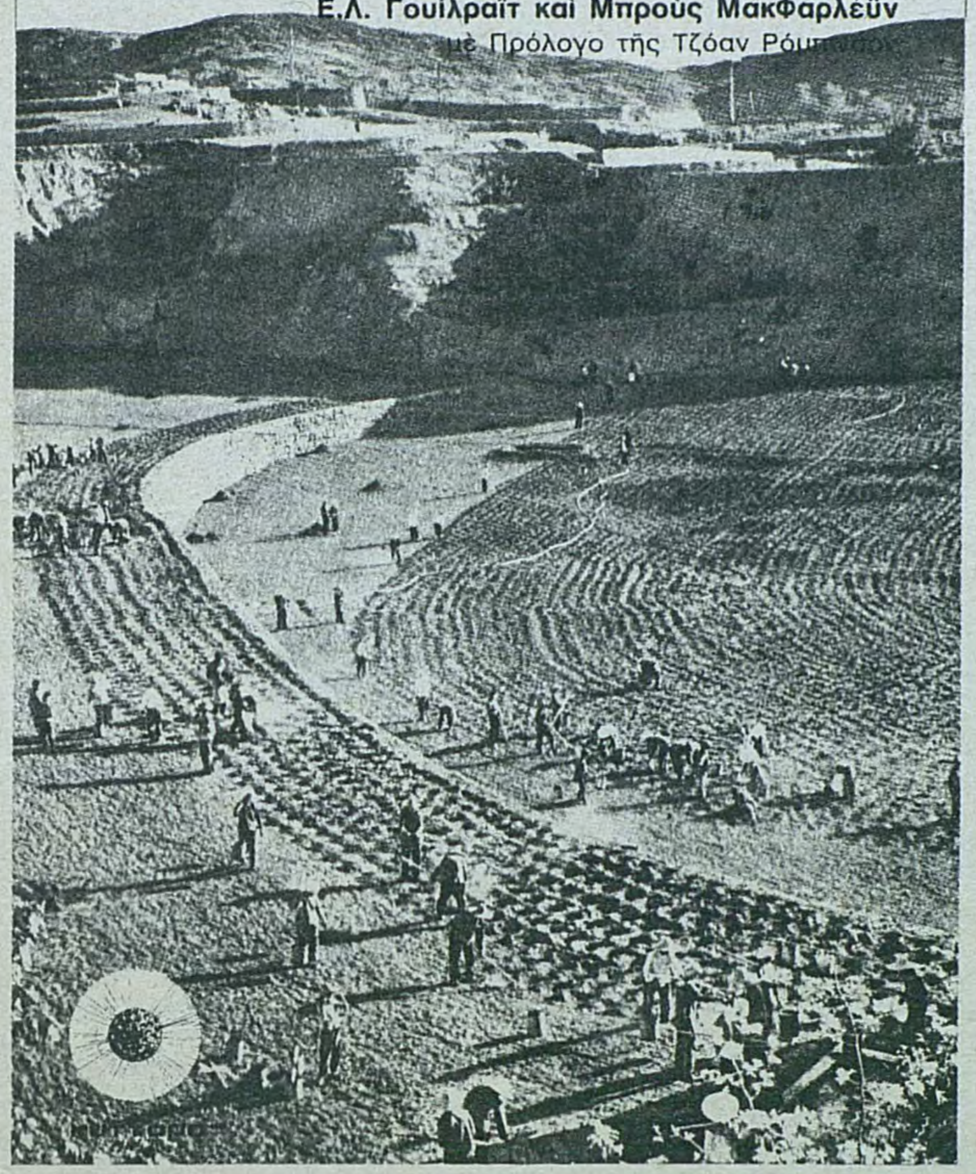
Στεῖλτε μας τὰ δικά σας προβλήματα, μιλῆστε μας γιὰ τὸν δικό σας ἀγώνα. Ἡ «ΦΩΝΗ ΤΩΝ ΑΠΕΡΓΩΝ» θὰ φέρνει κοντά σας τὸν παλμὸ τῆς πάλης, τὴν πίστη γιὰ τὴ νίκη, τὴ δύναμη τῆς ἑνότητας ὅλων μας ἐνάντια στοὺς κοινοὺς ἐκμεταλλευτές.

κυκλοφόρησε

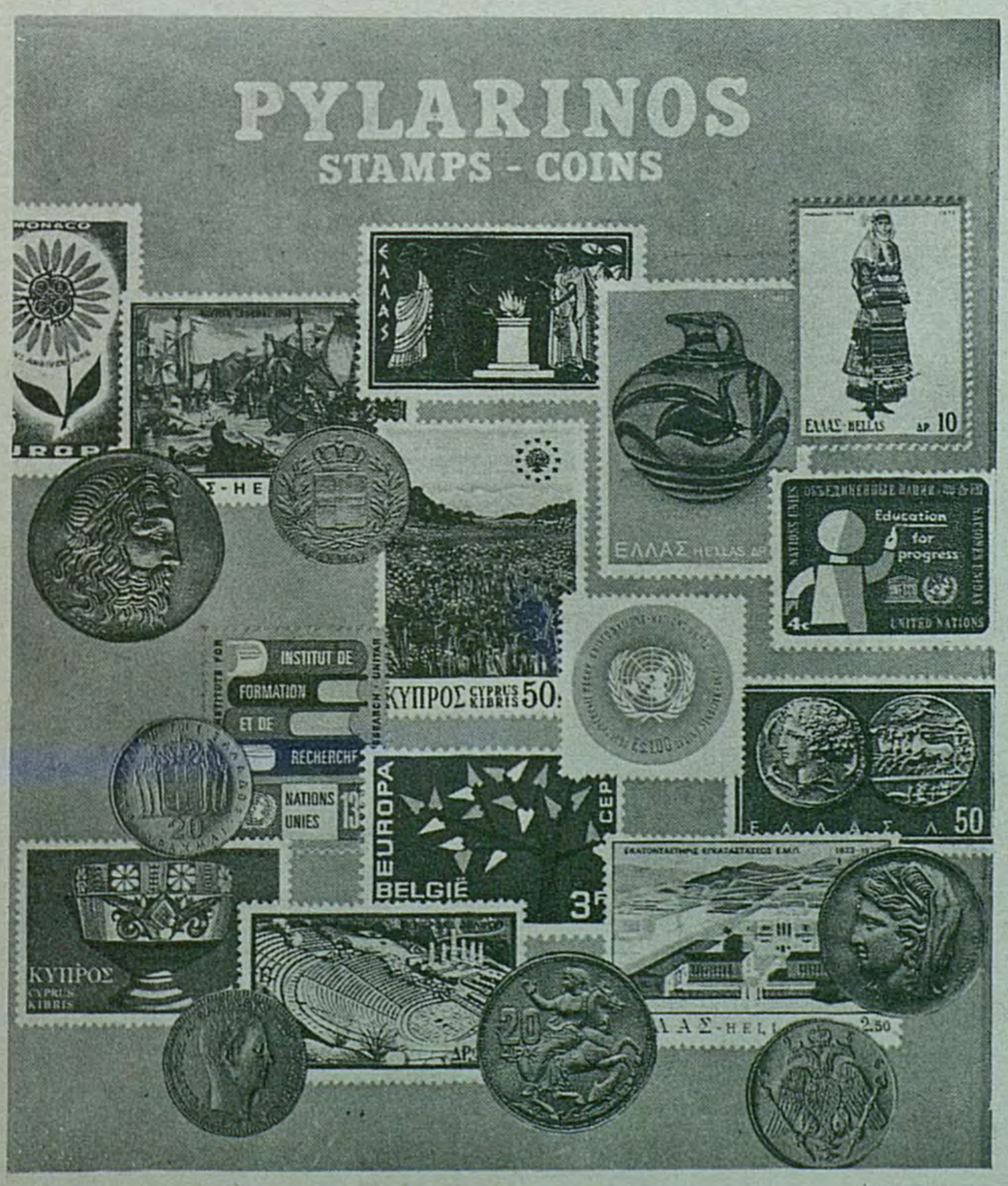
Ὁ Κινέζικος Δρόμος γιὰ τὸ Σοσιαλισμὸ

Ε.Λ. Γουίλραϊτ καὶ Μπρούς ΜακΦαρλέϋν

μὲ Πρόλογο τῆς Τζόαν Ρόμπινσον

Ἐκδόσεις ΚΥΤΤΑΡΟ Τηλ. 713 604

ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

ΓΙΑ ΣΟΒΑΡΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ 7-9
Τηλ. 32 10 384
32 10 577

ΤΟΥ ΠΑΝΟΥ ΚΟΥΤΡΟΥΛΑΡΗ

Πεδιών ωάραμπι

οἱ δύο διαβάται

Μὲ χαρὰ δημοσιεύουμε σήμερα «Παλαιὸν καὶ λησμονημένον» ἀλλὰ καὶ πάλι ἐπίκαιρο κείμενο, τοῦ Μπόστ.

Τὴν παλεὰν ἐποχήν, ἕνας σκληρὸς λήσταρχος, ἐνεδρέβων εἰς ἕνα σκοτινὸν δάσος τὸ ὁποῖον δὲν εἶχεν ἀκόμη καῆ, συνέλαβεν ἕνα διερχόμενον πλούσιον «δογματικὸν» πρὸς τὸν ὁποῖον εἶπε:

– Τὸ πορτοφόλη σου ἢ τὴν ζοή σου.

Ἀτάραχος κὲ ἀποφασιστικὸς ὁ γενέος «δογματικὸς» τοῦ ἀπήντησεν:

– Συμφόνως πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ Μαρξισμοῦ - Λενινισμοῦ τὰς ὁποίας ἔχω μελετήση κὲ τὰς ἀκολουθῶ, δὲν μοῦ ἐπιτρέπετε νὰ ὑποκύψω εἰς τὴν βίαν τοῦ ἀντιπάλου. Διότη, ἐὰν ὑποκήψω σήμερον εἰς τὴν μίαν παράλογον θέλησιν, ἄβριον ὁ ἀντίπαλος θὰ ἀποθρασυνθῆ κὲ θὰ ἐβρίσκομαι συνεχῶς εἰς μίαν διαρκῆ ἄμηναν. Ὁ ἀγὼν διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν διαβάτων ἀπὸ τὴν βουλιμίαν τῶν ἁρπάγων ληστάρχων χριάζεται θησίας κὲ ὄχι διαπραγματέφσεις ἐπὶ ἀνίσων βάσεων. Τὴν στιγμὴν ἀφτὴν τὰ βλέματα ὅλων τῶν προοδεφτικῶν πολίτων, ἀπὸ Λισαβόνα ἕως φιλελεφθέρας Ἀθήνας εἶνε ἐστραμένα πρὸς ἐμὲ κὲ ἡ ἀπάντησίς μου θὰ κρίνη τὸ μέλον ἐκατομηρίων ποὺ μάχονται διὰ τὰ ἰδεόδη τοῦ σοσιαλισμοῦ κὲ τῆς δημοκρατικῆς ἐπαναστατικῆς πορείας. Στὴν ὁλομέλεια τοῦ 20οῦ συνεδρίου, διακηρήχτηκε ὅτη...

Εἰς τὸ σημῖον ἀφτὸ ὁ λήσταρχος ὁ ὁπῖος δὲν εἶχε Μαρξιστικὰς κὲ Λενινιστικὰς γνόσεις, προσεπάθησε μὲ τρόπον νὰ ἐκμαιέφση μίαν λακονικὴν ἀπάντησιν ἀπὸ τὸν πολυμαθῆ κὲ φανατικὸν αἰχμάλοτόν του.

– Λέγε, ρέ, μ' ἕνα ναὶ ἢ ἕνα ὄχι. Δίνεις τὸ πορτοφόλη ἢ σοῦ τινάζω τὰ μυαλὰ εἰς τὸν ἀέρα;

Ὁ αἰχμάλωτος, ἐκύταξε περιφρονητικὰ τὸν ἀνηπόμονον κὲ ἀμαθῆ λήσταρχον κὲ ἀφοῦ ὁμίλησε μὲ γλόσαν ἀφστηρὰν κὲ ἀδάμαστον ἐπὶ 20 λεπτὰ τῆς ὥρας ἀκόμη καταφερθεὶς κὲ κατὰ τῶν διασπαστῶν καὶ ρεβιζιονιστῶν κὲ ἀναθεορητικῶν τοὺς ὁποίους ἐπιεικῶς ἐχαρακτήρισεν «λακέδες τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ» καὶ «νεροκουβαλητὲς τοῦ κεφαλέου», ἔδοσε τελικὰ τὴν μνημειώδη του ἀπάντηση:

– Ποτέ.

Ὁ ἀπέσιος κακοῦργος ποὺ ἦτο διστιχὸς ὀπαδὸς τῆς θανατικῆς ποινῆς, μόλις ἤκουσε ἀφτὴν τὴν προσβλητικὴν φράσιν ἐθίγη κερίως καὶ πιέσας τὴν σκανδάλην τοῦ ὅπλου ἐξάπλοσεν καταγῆς τὸν ἀτίθασον κὲ φλύαρον δογματικόν.

Μόλις ἡ εἴδησις τοῦ θανάτου του ἔγινε γνοστή, ὅλοι ἔφριξαν διὰ τὸν τραγικὸν χαμὸν τοῦ ὑπερόχου ἀγωνιστοῦ ποὺ ἔπεσεν τόσον ἡροϊκὰ ὑπερασπίζων μὲ πάθος τὰς ἀρχὰς τοῦ παγκοσμίου κινήματος. Μνημόσυνα ἐπιβλητικὰ ἔγιναν, εἰς βιβλιοθήκας ἐδόθη τὸ ὄνομά του, ἐνῶ νεολαῖοι μὲ χρώματα πορφυρᾶ ἐχάραζαν εἰς τοὺς τοίχους τὴν μνημιόδη δισύλαβον λέξιν ποὺ ἐξεστόμισε προτοῦ ἐκπνέφση. Κὲ ὅλοι ἦσαν ὑπερήφανοι ποὺ τὸ Πάνθεον τῶν ἀγονιστῶν ἐπλουτίσθη μὲ ἕναν ἀκόμη μάρτηρα.

Μετὰ ἀπὸ ἀφτὸ τὸ ληπηρὸν ἐπισόδιον, ὁ κεροφηλακτὼν κὲ ἐνεδρέβων κακὸς λήσταρχος συνέλαβεν ἕναν τυχέως διερχόμενον ἀπὸ τὸ ἀφτὸ σημῖον «ἀναθεωρητικόν», πρὸς τὸν ὁποῖον ἔκαμε τὴν ἁπλῆν Δημοκρατικὴν ἐρώτησιν εἰς τὴν καθομιλουμένην:

– Τὸ πορτοφόλι του ἢ τὴν ζοή σου.

Ὁ «ἀναθεωρητικὸς» ἀστραπιέως, ἔριψε ἕνα βλέμα εἰς τὸν ὁρίζοντα τῆς ὑπέθρου, ἀντελήφθη βοήθια δὲν ἤπάρχει ἀπὸ πουθενὰ εἰς τὸ ἐφιαλτικὸν ἐκεῖνο στροβροδρόμι ὅπου ἔφθαναν εἰς τὰ ἀφτιά του θροϊσματα φίλων ἀνακατομένα μὲ ἐγκόμια φύλλων ποὺ ἔδιναν εὔσημα εἰς τοὺς ληστὰς καὶ ἐξύμνων τὴν ληστείαν ὡς παράγοντα φιλίας καὶ προόδου κὲ ἐξαγαγὼν μὲ προθημίαν τὸ πορτοφόλιόν του τὸ ἔδοσεν εἰς τὸν ἀδίστακτον δολοφόνον.

– Ἰδοὺ τὸ πορτοφόλι μου.

Ὅλοι οἱ δογματικοί, μόλις ἐπληροφορήθησαν ὅτι ὁ ἀναθεωρητικὸς ὄχι μόνον ἔδοσεν ἀσυζητητὶ τὸ βαλάντιόν του, ἀλλὰ κὲ ἐσυζήτησεν κὲ ἀπήφθηνεν τὸν λόγον εἰς τὸν λήσταρχον περιφρονὼν τὰς ἀρχὰς τοῦ Μαρξισμοῦ-Λενινισμοῦ κὲ τὰς ἀποφάσεις τοῦ 20οῦ συνεδρίου κὲ τῆς 6ης ὁλομελείας, ἐφρύαξαν δι' αὐτὴν τὴν ἱεροσηλίαν κὲ τὸν ἐστιγμάτισαν διεθνῶς ποὺ ἠττοπαθῶς ἔδοσεν τὸν ἱδρῶτα τῆς ἐργασίας του εἰς τὸ «σκουλῆκι τῆς ὑπέθρου» «τὸν σκοτεινὸ ὁπλοφόρο τῶν δασῶν» «τὸν καταπιεστὴ τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας κὲ ἀνεξαρτησίας».

Ἀτάραχος ὅμος ὁ ἀναθεορητικὸς εἰς ἀφτὸν τὸν χειμαρόδη ὑβρεολογικὸν ποταμόν, μόλις μὲ διπλοματικότητα κὲ ἐλιγμὸν κατόρθωσε νὰ σώση τὴν ζοήν του, κατηφθύνθη πάραφτα εἰς τὸν πρῶτον ἀστηνομικὸν σταθμὸν διὰ νὰ γίνη χρήσιμος εις τοὺς συνανθρόπους του καὶ κατήγγειλεν τὴν ληστείαν. Ἐντὸς ὀλίγου ὁ κακὸς λήσταρχος συνελήφθη ἀναιμάκτως πλέον, διότη ὁ ἀναθεορητικὸς εἶχεν ἐφστροφίαν καὶ ὢν μὴ κοντόφθαλμος συνέβαλεν διὰ τῆς ὑποχορητικότητός του εἰς τὴν πάταξιν τῆς ληστίας.

Μπόστ

Ὁ «Νόμος» τῆς Ζυγκλας

Ὁ Στρατιωτικὸς Κανονισμὸς τῆς ΕΣΑ, ὅπως ὑπογράφτηκε τὸ 1968 ἀπὸ τὸν Γ. Παπαδόπουλο, ἔπειτα ἀπὸ εἰσήγηση τοῦ Ἰωαννίδη.

Τὸ «ΑΝΤΙ» παρουσιάζει στὸ τεῦχος αὐτὸ ἕνα ἀποκλειστικὸ ντοκουμέντο, ποὺ ἀφορᾶ τὸν Στρατιωτικὸ Κανονισμὸ τῆς διαβόητης ΕΣΑ, στὴν περίοδο τῆς δικτατορίας, γεγονὸς ποὺ ὁδήγησε στὴν ὑπερτροφικὴ ἄνδρωσή της καὶ σὲ κάθε Χατζηζήση, Σπανό, Θεοφιλογιαννάκο.

Μέσα στὶς 30 καὶ πλέον σελίδες τοῦ Κανονισμοῦ περιγράφονται ὁ προορισμὸς τῆς ΕΣΑ, ὁ τρόπος ἐπιλογῆς τοῦ προσωπικοῦ της, οἱ ἁρμοδιότητες τοῦ ΚΕΣΑ καὶ τοῦ ΕΑΤ/ΕΣΑ, τὰ καθήκοντα καὶ οἱ ἁρμοδιότητες ἀξιωματικῶν καὶ στρατονόμων, τὰ «εἰδικὰ» καθήκοντα τοῦ Σώματος, οἱ τρόποι συλλήψεων, ἡ τεχνικὴ τῶν παρακολουθήσεων καὶ ἡ χρήση τῆς βίας (!).

Πρόκειται γιὰ τὴν ὑπ' ἀριθ. Φ. 0731 / 72 / 52813 ἀπόφαση, ὑπογεγραμμένη ἀπὸ τὸν Γ. Παπαδόπουλο, σὰν Πρωθυπουργὸ καὶ Ὑπουργὸ Ἐθνικῆς Ἀμύνης, καὶ ἔχει μιὰ ἡμερομηνία σημαδιακή, 25 Νοεμβρίου 1968. Ἀκριβῶς πέντε χρόνια ἀργότερα, ὁ Ἰωαννίδης, εἰσηγητὴς τοῦ Κανονισμοῦ αὐτοῦ, θὰ ἀνέτρεπε τὸν Παπαδόπουλο, χάρις στὴν παντοδυναμία ποὺ ἀπέκτησε μὲ τὴν ΕΣΑ. Ὁ ἀριθμὸς τῆς εἰσηγήσεως, τὴν ὁποία ὑπογράφει ὁ Ἰωαννίδης σὰν Διευθυντὴς τῆς Δ/νσεως Στρατιωτικῆς Ἀστυνομίας τοῦ ΓΕΣ, εἶναι 0073 / 30. 686657 / 31 - 8 - 68.

Τὸν κανονισμὸ τῆς δικτατορίας τὸ βούλευμα γιὰ τὰ βασανιστήρια τὸν χαρακτηρίζει σὰν «ἠθελημένη παραβίαση» τῆς γενικῆς ἀρχῆς τοῦ Διοικητικοῦ Δικαίου, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία δὲν μποροῦν μὲ «κανονιστικὴ πράξη νὰ θεσπισθοῦν οὐσιαστικὲς διατάξεις», οἱ ὁποῖες στὴ συγκεκριμένη περίπτωση «ἀλλοίωσαν πλήρως τὸν προορισμὸν τῆς ΕΣΑ».

Τὸ γεγονὸς συνιστᾶ τὸ ἀδίκημα τῆς ἠθικῆς αὐτουργίας γιὰ τοὺς Παπαδόπουλο - Ἰωαννίδη, γιὰ ὅσα συνέβησαν στὴ Δαντικὴ Κόλαση τῆς ΕΣΑ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς δικτατορίας τους.

Τὸ ἀποκαλυπτικὸ αὐτὸ ντοκουμέντο, τὸ «ΑΝΤΙ» παρουσιάζει στὰ ἀδρότερα σημεῖα, ποὺ δίνουν ἀποκαλυπτικὰ τὸ πορτραῖτο καὶ τῆς ΕΣΑ καὶ τῆς τροφοῦ της, τῆς Ἀπριλιανῆς δικτατορίας.

«Ἄτεγκτοι», «Ἐπιβλητικοὶ» καὶ ἄλλα

Μὲ τὰ ὅσα ἀποκαλύφθηκαν στὴ δίκη τῶν βασανιστῶν τῆς ΕΣΑ, τὸ ἄρθρο 2 τοῦ Κανονισμοῦ, μοιάζει αὐτοσαρκαζόμενο.

Ὅλες οἱ προδιαγραφὲς γιὰ τὰ προσόντα τῶν ἀξιωματικῶν, τῶν ὑπαξιωματικῶν καὶ τῶν ὁπλιτῶν τῆς ΕΣΑ, ἀποκτοῦν ἀπὸ τὴν ἐμπειρία ἐκείνη μιὰ νέα διάσταση, ποὺ δείχνει τὸν ἐξευτελισμὸ καὶ τὴ γυμνότητα τῶν λέξεων.

Τὸ διὰ τὴν Ε.Σ.Α. ἐπιλεγόμενον προσωπικὸν δέον νὰ ἔχῃ τὰ κάτωθι προσόντα:

α) Ἀξιωματικοὶ

Οὗτοι δέον νὰ διακρίνωνται διὰ τὸ ἦθος καὶ τὸν χαρακτῆρα των, νὰ εἶναι ἀκριβοδίκαιοι, ταχείας ἀντιλήψεως, δραστήριοι, ἐπιβλητικοὶ τὴν ἐμφάνισιν, εὐγενεῖς εἰς τοὺς τρόπους, ἀλλὰ καὶ ἄτεγκτοι συνάμα, ὁσάκις ἀναπότρεπτοι ἀνάγκαι τὸ ἐπιβάλλουν.

Ὁμοίως νὰ ἔχουν εὐδόκιμον ὑπηρεσίαν εἰς Μονάδας τοῦ Ὅπλου των καὶ τὸ παρελθόν των νὰ εἶναι ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἄψογον.

β) Ἀνθυπασπισταὶ – Μόνιμοι Ὑπαξιωματικοὶ

Οὗτοι, ἐπὶ πλέον τῶν διὰ τοὺς Ἀξ/κοὺς ἀπαιτουμένων προσόντων, δέον νὰ ἔχωσι γραμματικὰς γνώσεις τοὐλάχιστον Δ΄ τάξεως ἑξαταξίου Γυμνασίου.

γ) Στρατεύσιμοι Ὁπλῖται

Οὗτοι δέον νὰ ὦσιν ἀρίστης σωματικῆς διαπλάσεως καὶ ἐμφανίσεως, ὑψηλοῦ ἀναστήματος (1.75 καὶ ἄνω), μεγάλης σωματικῆς ἀντοχῆς, ὀξείας ἀντιλήψεως, ἱκανῆς νοημοσύνης, ἐνεργητικότητος καὶ παρατηρητικότητος, προικισμένοι δι' ἐπιμονῆς καὶ ὑπομονῆς, περιεργείας, εὐσυνειδησίας καὶ πρωτοβουλίας.

Ἡ πραιτωριανὴ νοοτροπία

Ἡ νοοτροπία τῆς δημιουργίας πραιτωριανῶν εἶναι καταφανὴς σ' ὁλόκληρο τὸν Κανονισμό, καθὼς σὲ ἀλλεπάλληλα σημεῖα του τονίζει τὴν ἰδιαιτερότητα τῆς ΕΣΑ μέσα στὸν Ἑλληνικὸ Στρατὸ καὶ προδιαγράφει τὴ μιλιταριστικὴ νοοτροπία της, ποὺ εἶναι ὁ προθάλαμος τῆς αὐθαιρεσίας.

Οἱ ὁπλῖται τῆς ΕΣΑ ἐκτελῶσι τὰ Στρατονομικά των καὶ μόνον καθήκοντα, μὴ χρησιμοποιούμενοι ὡς Γραφεῖς, ἀγγελιαφόροι, φρουροὶ Στρατηγείων, σκοποὶ διαφόρων Διοικητηρίων, ὁπλῖται Α. Μ. κ.λ.π. Ἐξαίρεσις ὑφίσταται μόνον ὡς πρὸς τὸ ἔργον τοῦ συνοδοῦ Ἀντιστρατήγου.

Διὰ τὴν καλυτέραν διεξαγωγὴν τῆς ὑπηρεσίας καὶ τὴν ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλυτέραν ἀπόδοσιν τῶν Μονάδων ΕΣΑ ἐπιβάλλεται ὅπως αὗται Στρατωνίζονται εἰς ἰδιαίτερα κτίρια μὲ ἰδίας προσβάσεις καὶ λοιποὺς κοινοχρήστους χώρους.

Οἱ Ἀξιωματικοὶ τῆς Στρατ/κῆς Ἀστυνομίας ἔχουσι τὸ δικαίωμα τοῦ ἐλέγχου παντὸς Στρατ/κοῦ διὰ ζητήματα παραστάσεως, στολῆς, ἐμφανίσεως, πειθαρχίας καὶ τάξεως ἐν γένει.

Οἱ Ἀξ/κοὶ καὶ ὁπλῖται τῆς Στρατ/κῆς Ἀστυνομίας ἔχουσι τὸ δικαίωμα τοῦ ἐλέγχου παντὸς Στρατ/κοῦ εἰς τὰς περιπτώσεις:

(1) Ἀδικημάτων ἐπ' αὐτοφώρῳ.
(2) Ἐλέγχου ἀδείας.
(3) Ἐλέγχου ταυτότητος.
(4) Ἐλέγχου ὀχημάτων.

.....

Τὰ ὄργανά της δύνανται κατόπιν ἐγκρίσεως τοῦ Δ/τοῦ τῆς Μονάδος ΕΣΑ, νὰ φέρωσι πολιτικὴν περιβολήν, εἰς οἱανδήποτε ὥραν τοῦ 24ώρου ὁσάκις πρόκειται δι' ἐκτέλεσιν εἰδικῆς ὑπηρεσίας.

.....

Ἡ ΕΣΑ κατὰ τὴν παρακολούθησιν τῶν Δημοσίων Κέντρων, εἰσέρχεται ἀφανῶς καὶ λαμβάνει θέσεις καταλλήλους, ἐξ ὧν νὰ δύναται νὰ παρακολουθῇ ἐπαρκῶς τὸ ἐσωτερικόν.

.....

Διὰ τὴν συγκέντρωσιν τῶν πληροφοριῶν, συνδέεται μὲ πρόσωπα δυνάμενα ὡς ἐκ τῆς φύσεως τῆς ἐργασίας των, νὰ παράσχωσι πληροφορίας ὡς π.χ. οἱ ἐφημεριδοπῶλαι, ὑπάλληλοι Ξενοδοχείων κ.λ.π.

.....

Διὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἐκπλήρωσιν τῆς ἀνωτέρω ἀποστολῆς, δέον νὰ ὑφίσταται στενὴ συνεργασία τῶν Μονάδων ΕΣΑ μὲ τὰς κατὰ τόπους Ἀστυνομικὰς Ἀρχάς, ὡς καὶ μὲ ἄτομα δυνάμενα νὰ παράσχωσι σαφεῖς καὶ θετικὰς πληροφορίας ἐπὶ τῶν κινήσεων διὰ τὴν ταχυτέραν καὶ ἐπιτυχῆ ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς ταύτης τῶν Μονάδων ΕΣΑ (Χρήματα - Εἰδικὰ μέσα κινήσεως κλπ.).

Ἐντοπίζει καὶ ἀναφέρει ὅλα τὰ πιθανὰ σημεῖα ταραχῶν, ὡς μπάρ, καφενεῖα, κέντρα διασκεδάσεως καὶ χορευτικὰ κέντρα, εἰσηγουμένη τὴν ἀπαγόρευσιν εἰσόδου Στρατ/κῶν εἰς ὅσα ἐκ τούτων κρίνει ταύτην ἀναγκαῖον, τηροῦσα σχετικὸν βιβλίον ἀπηγορευμένων Κέντρων.

Μερικὲς ἄλλες ἁρμοδιότητες, ποὺ ἄσκησαν μὲ ἰδιαίτερο ζῆλο οἱ κρατοῦντες τῆς ΕΣΑ, κατὰ τὴν περίοδο τῆς δικτατορίας, εἶναι συνεπόμενες. Ἡ πρώτη, θεσμοποιεῖ τὸν χαφιεδισμὸ καὶ ὁδηγεῖ στὶς αὐταρχικὲς ὑπερεξουσίες:

«Ἡ ΕΣΑ προπαρασκευάζει καὶ ὑποβάλλει ἐκθέσεις παρακολουθήσεως, ὅταν τοῦτο καθίσταται ἀναγκαῖον. Πρὸς τούτοις εἰς ἑκάστην μονάδα ΕΣΑ συγκροτεῖται εἰδικὴ ὁμὰς Διώξεως ἀποτελουμένη ἀπὸ μικρὸν ἀριθμὸν Στρατονόμων ἐπιλεγομένων μεταξὺ τῶν καλλιτέρων τοῦ τμήματος, εἰς ἣν ἀνατίθενται ἀποστολαὶ παρακολουθήσεως, πρὸς διερεύνησιν σοβαρῶν ὑποθέσεων».

Ἡ δεύτερη, πού, σύμφωνα μὲ τὸ βούλευμα γιὰ τὰ βασανιστήρια, ἀποτελεῖ ἐκτροπὴ ἀπὸ τοὺς σκοποὺς τῆς ΕΣΑ, ἀφορᾶ τὶς συλλήψεις μὴ στρατιωτικῶν, χωρὶς κανένα περιορισμὸ καὶ διασφάλιση.

... Ἡ ΕΣΑ συλλαμβάνει ὅλους τοὺς ἐγκληματίας καὶ παραβάτας τοὺς ὑποκειμένους εἰς τοὺς Στρατ/κοὺς Νόμους. Ἀγρυπνεῖ καὶ ἐρευνᾶ διὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῶν καταζητουμένων προσώπων καὶ διὰ τὴν σύλληψιν τούτων εἰς τὸν κατάλληλον χρόνον.

Καὶ εἶναι γνωστὸ πόσο βάστηξε ὁ βαρύτερος ἀπὸ τοὺς Στρατιωτικοὺς Νόμους. Μόλις τελείωσε – τὴν περίοδο Μαρκεζίνη – ὑπῆρχε μιὰ ἄλλη διαταγή, ποὺ ἐπέτρεψε τὴν ἀνάμιξή της στὸ Πολυτεχνεῖο. Ἡ διαταγὴ αὐτή, ὅταν ὑπέγραψε ὁ Παπαδόπουλος τὸ 1968, δὲν ὑποψιαζόταν ὅτι θὰ ἀποτελοῦσε, 5 χρόνια ἀργότερα, ἕνα πρόσχημα τοῦ Ἰωαννίδη καὶ τῆς ΕΣΑ νὰ δημιουργήσουν τὴν αἱματηρὴ νύχτα τῆς 17ης Νοεμβρίου καὶ νὰ τὸν ἀνατρέψουν 8 ἡμέρες ἀργότερα.

Ἡ ΕΣΑ εὑρισκομένη ἀντιμέτωπος παρανόμων καταστάσεων, ἤτοι ἐπαναστάσεων, πολιτικῶν ταραχῶν, ἀπεργιῶν, παρανόμων διαμαρτυριῶν, στάσεων καὶ παρανόμων ἐξεγέρσεων κ.λ.π. λαμβάνει ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν καταστολὴν διαλύουσα καὶ συλλαμβάνουσα τοὺς ὑπαιτίους ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν ἀστυνομικῶν ἀρχῶν, συμφώνως τῷ Κανονισμῷ Πόλεων καὶ Φρουρίων.

«Ἑλλὰς Ἑλλήνων ...»

Στὴν ἀθροιστική του μέριμνα γιὰ τὶς ὑπερεξουσίες τῆς ΕΣΑ, ὁ Κανονισμὸς ἔχει καὶ ἕνα σχεδὸν τραγελαφικὸ ἄρθρο, τὸ 24.

Ἀφορᾶ τὸν ἔλεγχο τῆς πορνείας, σὲ πάμπολλες περιπτώσεις, τὸν ὁποῖο ἀναλαμβάνουν οἱ ἡρωϊκοὶ στρατονόμοι τῆς ΕΣΑ συγκροτημένοι σὲ εἰδικὴ μονάδα, ἀφοῦ ὑποστοῦν προηγουμένως εἰδικὴ ἐκπαίδευση (!).

1. Ἡ Ἀστυνομία Πόλεων καὶ ἡ Β. Χωρ/κὴ δι' εἰδικῶν Ὁμάδων ἐξασφαλίζουσι τὴν ἐκτέλεσιν τῶν σχετικῶν Νόμων καὶ Διατάξεων. Ἡ εὐθύνη τῆς ΕΣΑ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου περιορίζεται εἰς τὸν ἔλεγχον τῆς τάξεως τῶν Στρατιωτικῶν, ἐντὸς τῶν οἴκων ἀνοχῆς εἰς ἃς πόλεις λειτουργοῦσι τοιοῦτοι καὶ τὴν τήρησιν τῶν Διαταγῶν τῶν σχετικῶν μὲ τὰς ὥρας εἰσόδου.

Δὺνατὸν οἶκοι ἀνοχῆς νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς ἀπηγορευμένοι.

2. Εἰς σύμμαχον ἔδαφος, ὁ ἔλεγχος τῆς πορνείας παραμένει ὑπὸ τὴν εὐθύνην τῶν πολιτικῶν Ἀρχῶν τοῦ Συμμάχου Ἔθνους.

Οἶκοι ἀνοχῆς καὶ ἐνδιαιτήματα χρησιμοποιούμενα ὑπὸ πορνῶν, τίθενται ὑπὸ ἀπαγόρευσιν διὰ τὸ Προσωπικὸν τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, συμφώνως τῇ Διαταγῇ τοῦ Ἕλληνος Στρατιωτικοῦ Διοικητοῦ.

Σχετικαὶ λεπτομέρειαι ρυθμίζονται ὑπὸ τοῦ Ἕλληνος Στρατ/κοῦ Δ/τοῦ καὶ τῶν πολιτικῶν καὶ στρατ/κῶν Ἀρχῶν τῆς συμμάχου Χώρας.

3. Εἰς κατεχόμενον ἔδαφος, αἱ Στρατ/καὶ Ἀρχαὶ ἔχουν τὸν πλήρη ἔλεγχον ἐπὶ τῆς καταστολῆς τῆς πορνείας.

Ὁ Δ/τὴς τοῦ Θεάτρου ἐπιχειρήσεων καθορίζει τὰς ἀκολουθησομένας ἀρχὰς καὶ ἡ ΕΣΑ, ἡ ἐκτελεῖ αὐτὰς ἐφαρμόζουσα τοὺς Κανονισμοὺς ἢ ἐπιβλέπει τὴν τήρησίν των ὑπὸ τῶν Πολιτικῶν Ἀρχῶν. Εἰς περιοχὰς ὅπου ἡ ΕΣΑ ἔχει τὴν εὐθύνην τῆς καταστολῆς τῆς πορνείας, μία εἰδικὴ Ὁμὰς εἰς ἑκάστην Μονάδα τῆς ΕΣΑ ὀργανοῦται συνήθως καὶ ἐκπαιδεύεται πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον.

«Ὑπεροχὴ» καὶ «ἁπλότης»

Τὸ ἄρθρο 47, ἀναφέρεται στὶς «προϋποθέσεις διενεργείας συλλήψεων». Κυνικά, μεθοδικά, σχεδὸν ἀπάνθρωπα προδιαγράφεται ὁ τρόπος ποὺ κάθε ἀνυποψίαστος καὶ ἄοπλος ἀντιδικτατορικός, παγιδευόταν ἀπὸ τὶς ὁμάδες συλλήψεων τῆς ΕΣΑ.

1. Τὰ κατωτέρω βασικὰ σημεῖα δέον νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν, κατὰ τὴν διενέργειαν μιᾶς συλλήψεως.

α) Δύναμις ἀνδρῶν: Ἐπαρκὴς δύναμις Ε.Σ.Α. δέον νὰ διατίθεται, διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν ἁπασῶν τῶν γνωστῶν ἢ ἀπροόπτων καταστάσεων.

β) Ὑπεροχὴ πυροβόλων ὅπλων: Ἡ Ε.Σ.Α. κατὰ τὴν σύλληψιν δέον νὰ ἔχῃ ὑπεροχὴν πυροβόλων ὅπλων, καθὼς ἐπίσης καὶ ἄλλων καταλλήλων ὅπλων πρὸς ἐπίτευξιν ταύτης.

γ) Κινήσεις: Αἱ κινήσεις δέον νὰ ἀκολουθῶσιν ἓν καθορισμένον σχέδιον. Ὅλαι αἱ ὁδοὶ τῆς διαφυγῆς πρέπει νὰ φυλάσσωνται καὶ ἡ ἀντίστασις νὰ ὑπερνικᾶται μὲ τὴν ἐλαχίστην, κατὰ τὸ δυνατόν, καθυστέρησιν. Ἕκαστος Στρατονόμος δέον νὰ γνωρίζῃ τὴν θέσιν παντὸς ἄλλου μέλους τῆς ὁμάδος, ἥτις διενεργεῖ τὴν σύλληψιν.

δ) Ἁπλότης ἐνεργείας: Τὸ σχέδιον διενεργείας τῆς συλλήψεως δέον νὰ εἶναι ὅσον τὸ δυνατὸν ἁπλοῦν, ἀναλόγως τῶν περιπτώσεων. Ὅλον τὸ προσωπικὸν πρέπει νὰ εἶναι τελείως ἐνημερωμένον μὲ τὸ σχέδιον.

ε) Αἰφνιδιασμός: Τὸ στοιχεῖον τοῦ αἰφνιδιασμοῦ χρησιμοποιεῖται ὅπου εἶναι δυνατὸν κατὰ τὴν διενέργειαν τῆς συλλήψεως.

Ἡ προκαταρκτικὴ ἐκπόνησις σχεδίου θὰ ἀποδείξῃ τὰς περιπτώσεις καθ' ἃς ὁ αἰφνιδιασμὸς δυνατὸν νὰ χρησιμοποιηθῇ.

«Ἐκτελέσατε», «Ἀγνοήσατε»

Ψυχρότερο τὸ ἄρθρο 48, ἀσχολεῖται μὲ τὴν «τεχνικὴ διενεργείας συλλήψεων». Παραγγέλματα ποὺ μέσα στὸ κοφτὸ περιεχόμενό τους, ὁδηγοῦν στὴν αὐταρχική, ἀντιανθρώπινη συμπεριφορά, «στὰ πλαίσια ἐκτελέσεως καὶ ἐπιτυχίας τῆς ἀποστολῆς».

1. Αἱ κατωτέρω ἀρχαὶ δέον ὅπως ἀκολουθῶνται κατὰ τὴν διενέργειαν συλλήψεων:

α) Καταστῆτε κύριοι τῆς καταστάσεως, ἐστὲ σταθεροὶ καὶ ἀποφύγετε τὴν μὴν ἀναγκαίαν βίαν.

β) Ἐκτελέσατε τὴν σύλληψιν κατὰ τρόπον κανονικὸν καὶ ἀποτελεσματικὸν ἀποφεύγοντες τὸν θόρυβον.

γ) Ἐπιμείνατε ἐπὶ τῆς ἀμέσου συμμορφώσεως πρὸς τὰς διαταγάς σας.

δ) Ἐρευνήσατε τὸ ἄτομον, ὡς καὶ τὸν χῶρον συλλήψεως, διὰ τὴν ἀνεύρεσιν κεκρυμμένων ὅπλων, πειστηρίων κ.λ.π. (46, 2α).

ε) Ἀγνοήσατε τὰς αἰτήσεις τοῦ συλληφθέντος ἀτόμου μέχρις ὅτου ὁδηγηθῇ εἰς τὴν Διοίκησιν τῆς Ε.Σ.Α. καὶ ἐρευνηθῇ τελείως.

στ) Πάντοτε ἔχετε ὑπ' ὄψιν σας τὴν δυνατότητα διαφυγῆς ἢ ἐκτελέσεως πράξεων ἀντεκδικήσεως ὑπὸ τοῦ συλλαμβανομένου προσώπου.

ζ) Τηρεῖτε τὸ συλληφθὲν πρόσωπον ὑπὸ ἔλεγχον καὶ μὴ ἐπιτρέπετε εἰς τοὺς ἄλλους νὰ ἐπέμβουν ἢ νὰ παρεμβληθοῦν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ ὑμῶν.

η) Ἐπὶ συλλήψεως περισσοτέρων τοῦ ἑνὸς ἀτόμων διατηρήσατε τούτους συγκεντρωμένους καὶ μὴ τοὺς ἐπιτρέπετε ποτὲ νὰ χωρισθῶσι.

Ἐπὶ τὸ ἔργον...

Καὶ τώρα τὰ «μέτρα ἀσφαλείας κατὰ τὰς συλλήψεις», ποὺ καθορίζονται μόνο γιὰ τοὺς πάνοπλους ἐπιδρομεῖς. Οἱ συλλαμβανόμενοι ἀντιμετωπίζονται ἀπὸ τὴν ἀρχὴ σὰν ἐπικίνδυνοι ἐγκληματίες. Σχεδὸν τίποτα δὲν τοὺς διασφαλίζει.

Ἡ καχυποψία τοῦ Κανονισμοῦ, ἂν συνδυασθεῖ μὲ τὴν πλύση ἐγκεφάλου γιὰ κάθε ἐχθρὸ τοῦ καθεστῶτος, ἐξηγεῖ τὴ βιαιότητα τῆς συμπεριφορᾶς.

Οἱ χαοτικοὶ προσδιορισμοί, διευκολύνουν μὲ τὰ νομότυπα προσχήματα, κάθε διάθεση γιὰ αὐθαιρεσία.

Τὰ κάτωθι μέτρα ἀσφαλείας δέον νὰ λαμβάνωνται, ὁσάκις εἶναι δυνατὸν κατὰ τὴν διενέργειαν μιᾶς συλλήψεως. Ταῦτα δὲν περιορίζουσι τὰς μεθόδους ὑπὸ τὰς ὁποίας μία σύλληψις δύναται νὰ ἐπιτελεσθῇ. Ὁσάκις μία σύλληψις ἐπιβάλλεται, αὕτη ἐνεργεῖται ἀμέσως.

1. Τρόπος ἐκτελέσεως τῆς συλλήψεως.

α) Συνήθως χρησιμοποιοῦνται δύο Στρατονόμοι διὰ μίαν σύλληψιν. Ὅταν ὁ εἷς ἐνεργεῖ τὴν σύλληψιν, ὁ ἕτερος παραμένει ἄγρυπνος διὰ νὰ ἐμποδίσῃ ἐπέμβασιν ἑτέρων ἀτόμων καὶ ἐνεργεῖ ὡς μάρτυς διὰ τὴν σύλληψιν.

Ὅταν ἡ Ε.Σ.Α. θεωρῇ ἐπιτακτικὴν τὴν ἀνάγκην βοηθείας διὰ νὰ ἐκτελέσῃ μίαν σύλληψιν, δύναται νὰ αἰτήσῃ ἐπιπρόσθετον Ἀστυνομικὴν δύναμιν, ἢ νὰ καλέσῃ Στρα/κὸν Προσωπικὸν ἢ τὴν Πολιτικὴν Ἀστυνομίαν.

β) Αἱ συλλήψεις προπαρασκευάζονται κατὰ τρόπον μυστικὸν καὶ ἐνεργοῦνται εἰς μέρος παρέχον μικρὸν ἀριθμὸν ὁδῶν διαφυγῆς καὶ ἐλαχίστας πιθανότητας ἐπεμβάσεως τοῦ Στρατ. Προσωπικοῦ ἢ τῶν πολιτῶν. Ἐξαιρέσει τῶν περιπτώσεων ἀνάγκης αἱ συλλήψεις δὲν γίνονται εἰς πολυσυχνάστους ὁδοὺς ἢ εἰς ἄλλα Δημόσια μέρη, ἔνθα ἡ καταδίωξις καθίσταται δύσκολος καὶ ἔνθα ἡ χρῆσις τῆς βίας δύναται νὰ ἐκθέσῃ εἰς κίνδυνον ἀθῶα ἄτομα ἢ οἱ συνεργάται τοῦ παραβάτου δυνατὸν νὰ τύχουν τῆς εὐκαιρίας νὰ βοηθήσουν τοῦτον.

γ) Πλὴν τῶν περιπτώσεων τῆς ὑπάρξεως ἐπαρκοῦς δι-

καιολογίας, ἡ Ε.Σ.Α. δὲν προσφεύγει εἰς τὴν χρῆσιν τῶν Πυροβόλων ὅπλων, κατὰ τὴν σύλληψιν ἀτόμων ἐπιδιωκόντων τὴν ἀποφυγὴν ταύτης διὰ τῆς φυγῆς.

2. Ἐνέργειαι μετὰ τὴν σύλληψιν.

α) Ἐπὶ συλλαμβανομένου ἀτόμου διενεργεῖται σωματικὴ ἔρευνα δι' ὁπλισμὸν ἢ πειστήρια εἰς τὸν τόπον τῆς συλλήψεως.

β) Πᾶσα αἴτησις συλληφθέντος ἀτόμου ἀπορρίπτεται μέχρις ὅτου ἐκτελεσθῇ πλήρης ἔρευνα ἐπ' αὐτοῦ.

Φρουρεῖται δὲ προσεκτικῶς πρὸς παρεμπόδισιν δραπετεύσεώς του κατὰ τὴν συνοδείαν ἢ μεταφοράν του.

γ) Πρὸ τῆς ἐγκαταλείψεως τοῦ χώρου τῆς συλλήψεως ἐρευνᾶται οὗτος ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ συλλαμβανομένου δι' ἀντικείμενα τὰ ὁποῖα πιθανῶς νὰ ἔχουν ἀποκρυβῇ ὑπὸ τούτου ἢ διὰ πειστήρια τῆς ἐγκληματικῆς του δράσεως, ἐὰν ὑπάρχῃ ὑποψία τις.

δ) Ἐὰν ὁ παραβάτης ἔχῃ ὄχημα εἰς τὸν τόπον τοῦ ἐγκλήματος ἐρευνᾶται καὶ τοῦτο.

Τὸ συλλαμβανόμενον πρόσωπον δὲν μεταφέρεται διὰ τοῦ ἰδικοῦ του ὀχήματος. Ἐὰν τὸ ὄχημα ἔχει σχέσιν μὲ τὸ ἔγκλημα φρουρεῖται μετὰ προσοχῆς, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ πειστήρια μέχρις ὅτου διαπιστωθοῦν πλήρως τὰ ἀναγκαῖα στοιχεῖα.

Ἡ χρῆσις βίας

Φρικιαστικὸ στὸν κυνισμό του εἶναι τὸ ἄρθρο 49, ὅπου ὄχι μόνο «νομιμοποιεῖ» τὴ βία, ἀλλὰ καὶ παρέχει ὑποδείξεις γιὰ τὸ πῶς θὰ ἐξασκεῖται (!). Μέσα ἀπὸ τὶς γραμμὲς τοῦ ἄρθρου τοῦ Στρατιωτικοῦ Κανονισμοῦ τῆς ΕΣΑ, ἀναδύεται ἡ εἰκόνα τῆς δικτατορίας στὴν πιὸ ἀποκρουστική της μορφή.

Βία κατὰ τὴν σύλληψιν ἑνὸς ἀτόμου χρησιμοποιεῖται, μόνον ὅταν αὕτη εἶναι ἀναγκαία. Ἡ χρησιμοποίησις μεγαλυτέρας τῆς ἀπαιτουμένης βίας, καθιστᾷ τὸν ἐνεργοῦντα τὴν σύλληψιν ὑπαίτιον παραβάσεως τοῦ Σ.Π. Κώδικος. Ἡ ΕΣΑ διενεργοῦσα μίαν σύλληψιν δικαιολογεῖται εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς ἀναγκαίας βίας, μόνον εἰς τὰς κάτωθι περιπτώσεις:

α) Πρὸς ἐξασφάλισιν καὶ κράτησιν τοῦ παραβάτου.

β) Πρὸς καταβολὴν τῆς προβαλλομένης ἀντιστάσεώς του.

γ) Πρὸς παρεμπόδισιν τῆς διαφυγῆς του, καὶ διὰ τὴν ἐκ νέου σύλληψίν του ἐὰν δραπετεύσῃ ἀλλὰ ποτὲ δὲν δικαιολογεῖται εἰς τὴν χρησιμοποίησιν μὴ ἀναγκαίας βίας, ἢ εἰς μεταχείρισιν τοῦ παραβάτου μὲ παράλογον σκληρότητα ἢ εἰς χρησιμοποίησιν ἐπικινδύνων μεθόδων, ἐὰν ἡ σύλληψις δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ καὶ δι' ἄλλων ἠπιωτέρων μέσων.

Ἡ ἱκανότης χρησιμοποιήσεως ὑπὸ τῆς ΕΣΑ καταλλήλων λαβῶν καὶ κτυπημάτων (ξίου-ξίτσου), παρέχει συχνάκις μεγάλην βοήθειαν εἰς τὰ ὄργανά της διὰ τὴν καταβολὴν καὶ σύλληψιν τῶν ἀποδρώντων παραβατῶν.

.....

Χρῆσις χειροπεδῶν.

Ὁσάκις παρίσταται ἀνάγκη νὰ περιορισθῇ ἡ ἐλευθερία κινήσεων ἑνὸς παραβάτου, λόγῳ προβληθείσης ἀντιστάσεως ἢ ἀναμενομένης τοιαύτης, ἡ ΕΣΑ δέον νὰ χρησιμοποιήσῃ χειροπέδας, ἵνα δεσμεύσῃ τὰς χεῖρας τοῦ παραβάτου.

Ἐὰν δὲν διατίθενται χειροπέδαι, αἱ χεῖρες δύνανται νὰ δεθοῦν μὲ μίαν ζώνην ἢ λαιμοδέτην, ὅστις τυλίσσεται πρῶτον πέριξ τοῦ καρποῦ τῶν χειρῶν καὶ εἶτα μεταξὺ τούτων.

Ὅταν αἱ χεῖρες εὑρίσκονται ἐμπρός, ἡ πόρπη ἢ ὁ κόμβος δέον νὰ εὑρίσκηται εἰς τὸ ἄνω μέρος τῶν χειρῶν.

Ἀποτελεσματικὴ εἶναι ἡ μέθοδος ἀσφαλίσεως διὰ τῆς ζώνης ἢ τοῦ λαιμοδέτου τῶν χειρῶν τιθεμένων ἐντὸς τῆς ζώνης τοῦ παραβάτου. Τέσσαρα ἄτομα δύνανται νὰ κρατηθοῦν ὡς μία ὁμὰς μὲ δύο ζεύγη χειροπεδῶν.

Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς τοποθετήσεως τῆς ἁλυσίδος τοῦ ἑνὸς ζεύγους χειροπεδῶν εἰς τὸν καρπὸν ἑνὸς ἀνδρὸς καὶ στερεώσεως τῆς μιᾶς χειροπέδης τοῦ ἑτέρου ζεύγους πέριξ τῆς ἁλυσίδος καὶ τοῦ καρποῦ.

Οἱ ὑπόλοιποι τρεῖς ἀσφαλίζονται διὰ τοῦ ἑνὸς καρποῦ, εἰς μίαν ἀπὸ τὰς ἄλλας τρεῖς χειροπέδας.

Χρῆσις Ἀστυνομικῆς ῥάβδου.

Αἱ ἀστυνομικοὶ ῥάβδοι χρησιμοποιοῦνται εἰς μόνον ἐξαιρετικὰς περιστάσεις, ὁσάκις ἡ χρῆσις των εἶναι πλήρως δεδικαιολογημένη. Εἰς περιπτώσεις εἰς ἃς ἀπαιτεῖται κτύπημα μὲ τὴν ῥάβδον, δέον ν' ἀποφεύγωνται τὰ κτυπήματα εἰς τὴν κεφαλήν. Κτυπήματα εἰς τὸν ὦμον, εἰς τὰς χεῖρας, εἰς τοὺς πόδας καὶ εἰς τὸ στομάχι καταβάλλουν ἕν ἄτομον ἄνευ προξενήσεως μεγάλων σωματικῶν βλαβῶν.

Μετὰ τὴ δημοσίευση αὐτοῦ τοῦ ντοκουμέντου ἀπὸ τὸ «ΑΝΤΙ», γίνεται φανερὸ πὼς ὅσα καταγγέλθηκαν στὴ δίκη τῶν βασανιστῶν, ὄχι ἁπλῶς συνέβησαν στὶς διάφορες μονάδες τῆς ΕΣΑ, ἀλλὰ καὶ εἶχαν θεσμοποιηθεῖ, δηλαδὴ προσχεδιασθεῖ,ἀπὸ τοὺς δύο κορυφαίους τῶν δύο «πράξεων» τῆς ἑφτάχρονης δικτατορίας.

Μ. Π.

ΔΟΛΟΚΤΟΝΙΕΣ

τοῦ Βασίλη Βασιλικοῦ

«Δολοκτονία», εἶναι ἕνας ὅρος τυπικὰ ἀνύπαρκτος στὸ ἐπίσημο λεξιλόγιό μας, ἀλλά, δυστυχῶς, πολὺ ὑπαρκτὸς μὲς στὴν καθημερινὴ ζωή μας τῆς τελευταίας δεκαετίας. Ὅρος σύνθετος, ἔχει δυὸ ἄλλες λέξεις σὰ βασικά του στοιχεῖα: τὴ δολοφονία καὶ τὴν αὐτοκτονία. Ἐκφράζει μιὰ πραγματικότητα ποὺ ὁλοένα καὶ πιὸ συχνὰ μᾶς προβληματίζει. Εἶναι αὐτὸ ποὺ λέμε «ὕποπτος θάνατος» ἢ «αὐτοκτονημένος» ἢ «θὰ σὲ αὐτοκτονήσουμε». Δηλαδὴ ἕνα θάνατο ποὺ παρουσιάζεται μὲν σὰν αὐτοκτονία ἢ ἀτύχημα, ἐνῶ στὴν πραγματικότητα πρόκειται γιὰ μιὰ ἐπιδέξια συγκαλυμμένη δολοφονία.

Ἡ ἀναστολὴ τῆς ὑπόθεσης τῶν «περιέργων θανάτων», ποὺ τὴν ξεκίνησε μιὰ ἐμπνευσμένη δικηγόρος καὶ πού, δυστυχῶς, πολὺ σύντομα μπῆκε στὸ ἀρχειοφυλακεῖο «λόγω ἐλλείψεως ἐπαρκῶν στοιχείων», ἀποτελεῖ μιὰ καθαρὴ παρέμβαση τῶν ἀρχῶν στὴ «δολοκτονία». Ἡ ἐπ' ἀκροατηρίω διαδικασία θὰ προσκόμιζε πολλὰ στοιχεῖα ἱκανὰ νὰ στηρίξουν μιὰ τέτοια ὑπόθεση. Ὅπως αὐτὸ δὲν ἔγινε, ἂς δοῦμε λίγο τὴν προϊστορία τοῦ νέου ὅρου.

Στὴ δεκαετία 1940-1950 ἔχουμε τὸν Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο καὶ τὶς ὀλέθριες συνέπειές του. Στὴν ἑπόμενη δεκαετία, ὁ καθοριστικὸς πόλεμος τῆς Κορέας ἀναγκάζει τοὺς πενταγωνικοὺς καὶ μαφιόζικους ὑπεύθυνους νὰ λάβουν μέτρα κατὰ τῶν «ὁμοεθνῶν τους». Ἔτσι '60-'70, ἔχουμε ἕνα κύμα καθαρὰ πολιτικῶν δολοφονιῶν (Κέννεντυ, Λουμούμπα, Ντελγκράντο, Λαμπράκη κ.τ.λ.), ὅπου δὲν κρύβονται ὅτι εἶναι τέτοιες, δηλαδὴ δολοφονίες μὲ πολιτικὰ ἐλατήρια. Στὴ δεκαετία ποὺ διανύουμε ἕνα ἄλλο κύμα δολοφονιῶν, ποὺ παρουσιάζονται σὰν αὐτοκτονίες, εἰσάγει καὶ μία νέα τακτική, θὰ ἔλεγα, στὴ φυσικὴ ἐξουδετέρωση τοῦ ἀντιπάλου (Φελτρινέλλι, κ.τ.λ.).

Ὁ ἐχθρὸς ξέρει πιὰ ὅτι μὲ τὸ νὰ σὲ σκοτώσει εὐθέως κι εὐθαρσῶς τελικὰ σὲ ἡρωοποιεῖ. Ὁπότε κάτι τέτοιο δὲν τὸν συμφέρει. Τὸν συμφέρει μιὰ πιὸ ἐκ τῶν ἔνδον ἐξαφάνιση, κάτι ποὺ νά 'ναι πιὸ μυστήριο, κάτι ποὺ ν' ἀφήσει ἐρωτηματικὰ στὴ φαντασία. Μὲ τὴν ἁλματώδη ἀνάπτυξη τῶν ἀριστερίστικων ὁμάδων (γκρουπούσκουλων) μετὰ τὸν Αὔγουστο τοῦ '68, μιὰ τέτοια διείσδυση, μὲς στὶς ὁμάδες, δὲν παρουσιάζει καὶ μεγάλα προβλήματα γιὰ νὰ γίνει τὸ φονικὸ καὶ νὰ παρουσιαστεῖ ἔπειτα σὰν «αὐτοκτονία».

Ἄρα οἱ «δολοκτονίες» ποὺ ἐξετάζουμε εἶναι στὸ μέτρο τῆς τεχνολογικῆς ἐξέλιξης τοῦ καιροῦ μας (ὄχι ἄσπρο καὶ μαῦρο πιά, ἀλλὰ τὸ διαστημικὸ γκρίζο). Προέρχονται θεωρητικὰ ἀπ' τὴν κατάργηση τοῦ ὑποκειμένου καὶ τοῦ ἀντικειμένου, σὰν ἔννοιες χωριστὲς κι ἀντιθετικές. Προσομοιάζουν στὸ ἀντικείμενο ποὺ γίνεται καὶ ὑποκείμενο, ὅπως καὶ τ' ἀνάπαλιν. Κοντολογίς, «ἡ δολοκτονία» εἶναι στὰ μέτρα τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου καὶ τοῦ «ἀντί» του.

Γιὰ νὰ ἐξηγηθῶ καλύτερα: θέλουμε νὰ βγάλουμε κάποιον ἀπ' τὴ μέση, γιατί, π.χ., μᾶς εἶναι (τὸ μᾶς, ἰσχύει γιὰ τοὺς ὀργανωτὲς) ἐνοχλητικός. Μιὰ περίπτωση χτυπητή: τοῦ δικοῦ μας τοῦ Μαυρογένη. Ἀντιστασιακὸς στὴ Δανία, ἐνῶ ἡ ἐπίσημη ἀνακοίνωση λέει ὅτι αὐτοκτόνησε, κανεὶς δὲν ἀμφιβάλλει γιὰ τὸ ἀντίθετο: ὅτι τὸν δολοφόνησαν. Ὁ «δολοκτονῶν», ἐπιλέγοντας τὸ ὑποψήφιο θύμα του, κάνει πρῶτα μιὰ εἰς βάθος ἔρευνα τῆς ἰδιωτικῆς ζωῆς του. Βρῆκαν, π.χ., στὴν περίπτωση τοῦ ἴδιου μαρτυρικοῦ Μαυρογένη, μιὰ παλαιά, ἄγνωστη ἀπ' τοὺς ἄλλους καὶ λησμονημένη ἀπ' τὸν ἴδιο, «ἀπόπειρα» αὐτοκτονίας. Ποὺ τὴν παρουσίασαν τὴν ἑπομένη τοῦ θανάτου του, λέγοντας πὼς νά, καὶ παλαιότερα τὸ εἶχε ἐπιχειρήσει, δίχως νὰ τὸ καταφέρει. Βγῆκε, ἄρα, σὰν ἰδανικὸς αὐτόχειρ.

Τὸ ἴδιο συνέβη καὶ μὲ τὴν περίπτωση τοῦ Ἰταλοῦ ἐκδότη Φελτρινέλλι, ποὺ ὅλοι γνώριζαν τὶς ἀριστερίστικες, δυναμιτιστικὲς τάσεις του. Ἔ, λοιπόν, τὸν βρῆκαν κι αὐτὸν αὐτοκτονημένο, στὴ βάση ἑνὸς ἠλεκτρικοῦ πυλώνα, ἐν δράσει, μὲ πακέτα δυναμίτη. Ἡ νεκροψία ἀπόδειξε πὼς πράγματι ὁ δυναμίτης ἐξερράγη στὰ χέρια του. Μὰ ποτὲ δὲν μάθαμε ποιὸς τὸν ἔκανε νὰ ἐκραγεῖ. Πρωτάρης μπορεῖ νά 'ταν, ἀλλά, σὰν φίλος τοῦ Κάστρο καὶ Τσὲ Γκεβάρα, κάτι παραπάνω θά 'ξερε ἀπὸ «καμώματα ἄτακτου μαθητῆ», ὅπως θέλησαν νὰ τὸ παρουσιάσουν οἱ ἐφημερίδες.

Δολοκτονία λοιπὸν ὑπάρχει ὅταν ἕνα ἐξόφθαλμο περιστατικὸ ἀντιβαίνει στὴν ἐπίσημη ἔκθεση τῆς νεκροψίας. Στὴν περίπτωση τοῦ Μαυρογένη, π.χ., τὸ ἀντιφατικὸ ἦταν πῶς βλήθηκε στὸν δεξιὸ κρόταφο, ἐνῶ ἦταν πασίγνωστος ἀριστερόχειρ. Στὴν περίπτωση τοῦ «αὐτοκτονημένου» συνταγματάρχη τοῦ ἐπισιτισμοῦ Φάτση, βρέθηκε δίπλα του, πάνω στὸ οὐδέτερο κατάστρωμα τοῦ δρόμου, ἕνα πακέτο τσιγάρα ποὺ τάχα ἔπεσε ἀπ' τὴν τσέπη του, ἐνῶ αὐτὸς δὲν κάπνιζε ποτέ.

«Δολοκτονικὲς» ὑποψίες ὑπάρχουν ἀκόμα καὶ γιὰ τὴν περίπτωση τοῦ Διαμαντῆ, ποὺ μόλις ξεκορφίζει στὴ δημοσιότητα. Γιατί βρέθηκε ἕνα παπούτσι του στὴν ἄλλη αὐλή; Αὐτοκτόνησε μονοσάνταλος, σὰν τὸν Ἰάσονα;

Δὲν εἶναι δολοκτονία ὡστόσο ἡ περίπτωση τοῦ Πινέλλι, ποὺ ἔπεσε, κατὰ τὶς ἁρμόδιες ἀστυνομικὲς ἀρχὲς τοῦ Μιλάνο, ἀπ' τὸ παράθυρο τοῦ πέμπτου ὀρόφου τοῦ ἀστυνομικοῦ καταστήματος ὅπου ἀνακρίνονταν. Ἐδῶ τὸ πράγμα κραυγάζει τόσο, ποὺ ὁ νοῦς τοῦ μέσου ἀνθρώπου πάει ἀμέσως στὸ ἔγκλημα.

Ἡ «δολοκτονία» φιλοδοξεῖ νὰ καλύψει πιὸ περίπλοκες καταστάσεις. Εἶναι, θὰ λέγαμε, τὸ ἀντίστοιχο τοῦ σαδομαζοχισμοῦ. Πρέπει νὰ προϋπάρχει μιὰ τάση αὐτοκαταστροφῆς στὸ θύμα, γιὰ νὰ ἐπιλεγεῖ σὰν «δολοκτονημένος». Πολλοί, σοῦ λέν: δὲν εἶχε κανένα λόγο νὰ αὐτοκτονήσει. Ζοῦσε μὲ τὴν οἰκογένειά του, ἐργαζόταν κανονικά. Αὐτά, μὲ τὸ συμπάθειο, ἀποτελοῦν φτηνὰ καμουφλάζ. Ὑπάρχουν ἄνθρωποι ποὺ ρέπουν πρὸς τὸ θάνατο, πρὸς τὸν κίνδυνο, μαγνητισμένοι ἀπὸ τὴ μυστική του δόξα. Μιὰ τέτοια διάθεση σωματικοῦ ἀφανισμοῦ, γρήγορα γίνεται ἀντιληπτὴ ἀπ' τοὺς ὑπεύθυνους.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ἡ περίπτωση τοῦ Γεωργάκη σὰ «δολοκτονία» (τοῦ φοιτητῆ στὴ Γένοβα ποὺ αὐτοκτόνησε), γιατὶ ἐνῶ ὅλοι οἱ ἀντικειμενικοὶ παράγοντες συντρέχουν γιὰ νὰ ὑποστηρίξουμε πὼς ἡ χούντα τὸν ὁδήγησε τόσο νωρὶς στὸ θάνατο, ἐν τούτοις, τὸ δολοφονικὸ δάχτυλο, δὲν ἦταν ξένο. Ἦταν δικό του. Ὁπότε καὶ ὁ ὁρισμός μας τῆς δολοκτονίας, σὰν σύνθετου πολιτικοῦ ἐγκλήματος, δὲν ἐφαρμόζεται σ' αὐτόν.

Προσπαθώντας διὰ τῆς εἰς ἄτοπον ἀπαγωγῆς νὰ φτάσω σ' ἕναν καθαρόαιμο ὁρισμὸ τῆς δολοκτονίας, καταλαβαίνω πόσο δύσκολο εἶναι τὸ ἄτοπο καὶ ἡ ἀπαγωγή. Ὁ φόνος τοῦ Τσαρουχᾶ, π.χ., μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ «δολοκτονία»; Ὄχι, γιατὶ στὴν περίπτωση τοῦ Τσαρουχᾶ πρόκειται γιὰ καθαρὴ δολοφονία, ὅπου, τὸ νὰ μὴν ἐπιτρέψουν στοὺς οἰκείους του ν' ἀνοίξουν τὸ φέρετρο, δὲν σημαίνει ὅτι ὑποστηρίζουν σοβαρὰ τὴν ἄποψη τῆς καρδιακῆς προσβολῆς. Τοὺς φοιτητὲς ποὺ σκότωσαν καὶ παρουσίασαν σὰν ἀγνοούμενους, μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι τοὺς «δολοκτόνησαν»; Ἐκτὸς καὶ ἡ μὴ ἀναζήτηση ἀπ' τοὺς οἰκείους τους (λόγω φόβου κ.τ.λ.) θεωρηθεῖ σὰν συνεργία στὴ δολοκτονία.

Συμπερασματικὰ λοιπὸν θὰ λέγαμε ὅτι γιὰ νὰ χαρακτηρισθεῖ ἕνα ἔγκλημα σὰν δολοκτονία, ἀπαραίτητη εἶναι ὡς ἕνα σημεῖο κ' ἡ προσωπικὴ συμμετοχή, στὴν ἐκδοχὴ τῆς αὐτοκτονίας, τοῦ ἰδίου τοῦ θύματος. Διαφορετικὰ μιλᾶμε γιὰ «συγκαλυμμένους φόνους», «περίεργους θανάτους», ὅπως πολλῶν στρατιωτῶν στὶς ἐνδοεξουδετερωμένες στάσεις τοῦ στρατοῦ κατὰ τὴν περίοδο τῆς ἑφταετίας. Τὸ νὰ λὲν οἱ ἁρμόδιες ἀρχὲς ὅτι ὁ τάδε στρατιώτης ἔπεσε θύμα τῶν τροχῶν, ἐνῶ ὅλοι ξέρουν ὅτι ἔπεσε θύμα μιᾶς σφαίρας, δὲν εἶναι «δολοκτονία» στὴν οὐσιαστική της ἔννοια, γιατὶ δὲν ἐμπεριέχει τὴ συμμετοχὴ τοῦ θύματος στὸ θάνατό του. Ὁ στρατιώτης τάδε, ἀρνούμενος τὰ ὅπλα γιὰ νὰ χτυπήσει ἕναν λαό, χτυπήθηκε ὁ ἴδιος ἀπ' τὸν ἀξιωματικό του, πού, μὲ τὴ σειρά του, τὸν παρουσίασε σὰν «αὐτοκτονήσαντα».

Ὅμως αὐτὸ δὲν θεωρεῖται «δολοκτονία».

Ἡ «δολοκτονία» εἶναι μιὰ ἴωση ποὺ φέρνει θάνατο. Τὸ ὑποκείμενο εἶναι τόσο διαβρωμένο ἀπ' τὸν περιβάλλοντα χῶρο, ὥστε ἐξίσου πιστευτὰ μποροῦν νὰ γίνουν καὶ τὰ δυό: ἡ ἐκδοχὴ ὅτι ἔπεσε ἀπ' τὸ μπαλκόνι κ' ἡ ἀντίθετη ἐκδοχή, ὅτι τὸν ρίξαν. Ἡ δολοκτονία εἶναι μιὰ λέξη, ὅπως εἴπαμε, ποὺ ἀντιστοιχεῖ σὲ μιὰ νέα πραγματικότητα. Πρὶν ἑρμηνεύσουμε τὴν πραγματικότητα ποὺ τὴ δημιούργησε, δὲν μποροῦμε νὰ μποῦμε στὸ μηχανισμὸ τοῦ νέου αὐτοῦ ὅρου. Σαλοτραπεζαρία, θά 'ταν ἀκατανόητη στοὺς προγόνους μας ποὺ ἀρκοῦνταν μὲ τὸν ἀνατολίτικο ὀντά. Ὅπως καὶ τὸ λουτροκαμπινές, εἶναι πάλι ἀδιανόητο στοὺς χωρικούς, ποὺ ἔχουν ἐκτὸς σπιτιοῦ τὴ χέστρα τους κ' ἐκτὸς κουζίνας τὸ μπάνιο, δηλαδὴ τὴ σκάφη.

Ἀπὸ τὴν ἄποψη αὐτή, τὸ σημεῖο τομῆς ὅπου ἡ αὐτόβουλη φυσικὴ ἐξαφάνιση, τὸ γεννημένο θύμα, ποὺ λέμε, συναντᾶ κι ὁλοκληρώνεται στὸν ἐξαφανιστή του, τὸν γεννημένο θύτη, τὸ σημεῖο αὐτὸ καθορίζει καὶ τὰ πολὺ ρευστὰ ὅρια τῆς δολοκτονίας.

Τὸ θέμα τίθεται, ἂν δὲν γελιέμαι, γιὰ πρώτη φορὰ σὲ παγκόσμια πρεμιέρα. Μιὰ συζήτηση πάνω σ' αὐτὸ δὲν θά 'βλαφτε καθόλου. Στὰ ἀγγλικὰ ἀποδόθηκε σὰν «σελφ-σλῶτερ» (ἀπ' τὸν Σαίξπηρ) καὶ στὰ γαλλικὰ ὁ νεολογισμὸς «μέρτρισίντ», ἀπὸ τὸ «μὲρτρ» (φόνος) καὶ τὸ «σουϊσίντ» (αὐτοκτονία). Στὰ ἰταλικὰ ἐπικράτησε τὸ ἀνεπαρκέστατο «αὐτοντεστριξιόνε», κ.ο.κ.

Βασίλης Βασιλικὸς

ΖΕΣΤΕΣ ΚΑΙ ΦΩΤΙΕΣ...

Στὸ τέλος τοῦ καλοκαιριοῦ ἄναψαν οἱ μεγάλες φωτιές. Πυρκαγιὰ στὴν Ἠλεία, πυρκαγιὰ καὶ στὴν Ἀθήνα ποὺ κυριολεκτικὰ ἔβρασε στὸν πυρετό της μὲ τὸν ἐρχομὸ τοῦ φίλου μας τοῦ Valery.

Τὰ κρατικὰ μέσα μαζικῆς ἐνημερώσεως περίμεναν νὰ σβήσει ἡ πυρκαγιὰ τῆς Ἠλείας γιὰ νὰ ἐντείνουν τὴν ἔκκλησή τους νὰ προστατεύουμε τὰ δάση. Οἱ εἰδήσεις τοῦ ΕΙΡΤ ἔκριναν ὅτι τὸ θέμα δὲν ἦταν ἀρκετὰ ἀξιόλογο γιὰ νὰ στείλουν ἕνα συνεργεῖο μὲ δυὸ κάμερες στὴ Δ. Πελοπόννησο καὶ νὰ μᾶς παρουσιάσουν τὴ ζεστὴ φρίκη. Τὸ ΕΙΡΤ βρέθηκε ἀπροετοίμαστο γιὰ νὰ καλύψει, τὴν ἴδια ὥρα, ἕνα δεύτερο γεγονὸς ἐκτὸς τῆς ἐπίσκεψης τοῦ Γάλλου Προέδρου. Καλόπιστα θὰ τὸ δικαιολογούσαμε ἐὰν ἡ κάλυψη τῶν κινήσεων τοῦ Ζισκὰρ ἦταν αὐτὴ ποὺ περιμέναμε πὼς θὰ ἦταν. Δὲν θέλω νὰ διεκδικήσω γνώσεις τηλεοπτικές. Ἀπὸ τὴν ἄλλη ὅμως μεριά, ἐπειδὴ συμβαίνει νὰ παροικῶ περὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ νὰ μὴν εἶμαι κουφός, ξέρω πὼς οἱ «ἁρμόδιοι» κατάλαβαν τὶς παραλείψεις καὶ τὰ λάθη τους. Καὶ ὁ ἀγαπητότατός μας δημοσιογραφικὸς ἀστέρας τοῦ ΕΙΡΤ κατάλαβε τὶς ἀδυναμίες του.

Μιὰ ποὺ μιλᾶμε γιὰ τὸ ΕΙΡΤ, ἂς μιλήσουμε καὶ γιὰ τὸ Ραδιόφωνο. Παρακολούθησα ἐπὶ τρεῖς ἀδικοχαμένες βραδιὲς τὸ Φεστιβὰλ Τραγουδιοῦ, γιὰ νὰ δῶ ποιὸς ἔχει δίκιο, ὁ Μάνος Χατζηδάκις ἢ οἱ «ἄλλοι». Ἡ γνώμη μου σὰν ἁπλοῦ τηλεθεατῆ εἶναι ὅτι ὅσο κατέβαινε, ἀπὸ τραγούδι σὲ τραγούδι, ἡ στάθμη τοῦ Φεστιβάλ, τόσο δικαιωνόταν ὁ κ. Χατζηδάκις. Ἡ γνώμη του, σὰν καλλιτέχνη καὶ σὰν ὑπεύθυνου γιὰ τὴ μετάδοση ἢ ὄχι τῆς ἐκδηλώσεως, θριάμβευσε.

Τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1972 ἡ ἀντιστασιακὴ καὶ πρωτότυπη λόγω σχήματος ἀγγλόφωνη ἐφημερίδα Athens News ἔγραφε πὼς μὲ βόμβες καὶ ἀδιαφορία ὑποδέχτηκε ὁ Ἀθηναϊκὸς Λαὸς ἐκεῖνον τὸν θλιβερὸ φοροφυγάδα Ἄγκνιου. Ὁ παρατεταγμένος κόσμος στοὺς δρόμους τῆς Ἀθήνας ἦταν οἱ μαθητὲς τῶν σχολείων καὶ οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι ποὺ διατάχθηκαν νὰ «προσέλθουν αὐθορμήτως». Σήμερα, ἂν καὶ ἡ Τηλεόραση δὲν μᾶς ἔδειξε τὸν κόσμο, δὲν χρειάσθηκε παρόμοια κινητοποίηση γιὰ τὴν ὑποδοχὴ τοῦ Γάλλου Προέδρου. Ὁ κόσμος ἦταν ἐκεῖ. Μὲ βακχικὴ εὐφορία κουνοῦσε τὴ γαλανόλευκη καὶ τὴν «τρικολὸρ» καὶ φώναζε τὸ σύνθημα ποὺ ἔριξε ἡ φιλοκυβερνητικὴ ἀπογευματινὴ ἐφημερίδα: «Ἑλλὰς-Γαλλία-Συμμαχία».

Ὁ Ἑλληνικὸς Λαός, μᾶς εἶπαν, κερδήθηκε ἀπὸ τὸν Γάλλο Πρόεδρο. Σ' αὐτὸ βοήθησε ἡ ἀπομόνωση τῆς χώρας μας τόσο μὲ τὴ στάση τῆς ΕΟΚ ὅσο καὶ τὸ ἀπαράδεκτο ταξίδι τοῦ Γ. Γραμματέα τοῦ ΝΑΤΟ ἀξιοτίμου κ. Τζόζεφ Λοὺνς στὴν Οὐάσιγκτον γιὰ νὰ ἐκβιάσει τὴν ἐπανάληψη τῆς Ἀμερικανικῆς Στρατιωτικῆς Βοηθείας πρὸς τὴ φίλτατή του Τουρκία. Ἔτσι, ἡ σκέψη τοῦ κόσμου ἀναζητοῦσε ἕνα πάτημα ποὺ νόμισε πὼς βρῆκε στὴ Γαλλία. Πρόκειται γιὰ ἕνα ὄνειρο λιγότερο ἀληθινὸ καὶ περισσότερο ἀπατηλὸ ἀπὸ τὴν οὐσιαστικὴ πραγματικότητα.

Βεβαίως, συνεργαζόμαστε μὲ τὴ Γαλλία. Καὶ ὅπλα μᾶς δίνει, μέσω τῆς καθαρὰ ἐθνικῆς της πολεμικῆς βιομηχανίας, καὶ ἐκπαιδεύει στὰ γαλλικὰ ὅπλα τοὺς Ἕλληνες χειριστές. Τόσο πολὺ μάλιστα ποὺ καὶ ὁ κ. Γκίκας τσίμπησε τὴν εὐκαιρία καὶ στέλνει τοὺς ἐπιτελεῖς του νὰ μελετήσουν τὴν CRS, τὴν πανίσχυρη εἰδικὴ δύναμη τῆς Γαλλικῆς Ἀστυνομίας γιὰ τὴν «ἀντιμετώπιση» τῶν ὀχλοκρατικῶν ἐκδηλώσεων. Ἡ CRS δημιουργήθηκε μετὰ τὸ θερμὸ Μάϊο τοῦ 1968, γιατὶ τὸ Γαλλικὸ κατεστημένο τρόμαξε ὑπερβολικὰ μὲ τὴν πιθανότητα ξεσπάσματος ἑνὸς νέου Μαΐου ὑποκινημένου ἀπὸ τοὺς διαδόχους τοῦ Ντανιὲλ Κὸν-Μπεντίτ.

Ὅμως τὸ «Ἑλλὰς-Γαλλία-Συμμαχία» ἀποδείχτηκε κονσέρβα χωρὶς περιεχόμενο. Καμιὰ συμμαχία δὲν ὑπεγράφη μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν. Τὸ ἀντίθετο θὰ ἦταν πρωτότυπο, γιατὶ θὰ ἤμασταν ἡ πρώτη χώρα μὲ τὴν ὁποία ἡ Γαλλία θὰ εἶχε συμμαχήσει. Κι ὅταν ρωτήθηκε ἀπὸ δημοσιογράφο ἂν ἡ χώρα του θὰ βοηθοῦσε τὴ δική μας σὲ περίπτωση ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου, ὁ φίλος μας ὁ Valery ἀπάντησε διπλωματικότατα ὅτι ὁ σκοπὸς πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἀποφυγὴ τοῦ πολέμου.

Δὲν ὑπάρχει καμιὰ ἀντίρρηση γιὰ τὴ σύσφιγξη τῶν Ἑλληνο-Γαλλικῶν σχέσεων. Μακάρι νὰ φτάσουν στὸ ἀνώτατο δυνατὸ ἐπίπεδο. Πάντοτε ὑποστηρίζαμε ὅτι ἡ χώρα μας, λόγω θέσεως καὶ καταβολῶν, χρειάζεται μιὰ προστατευτικὴ ὀμπρέλα. Τὸ παιγνίδι τῆς ἀδέσμευτης χώρας εἶναι πολὺ δύσκολο γιὰ μᾶς, καὶ δὲν μᾶς παρέχει πλατύτερα περιθώρια κινήσεων. Ἀπὸ τὴν ἄλλη ὅμως πλευρὰ θὰ ἀποτελοῦσε πολιτικὸ στρουθοκαμηλισμὸ νὰ πιστέψουμε στὴν ταύτιση τῶν συμφερόντων Ἑλλάδος καὶ Γαλλίας. Γιατὶ δὲν πρέπει ποτὲ νὰ ξεχνᾶμε ὅτι τὰ συμφέροντα – καὶ μόνον αὐτὰ – κινοῦν τὰ νήματα τῆς πολιτικῆς.

Τάκης Πρόκας

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΧΟΥΝΤΙΚΟ ΥΠΟΥΡΓΟ

«... Εὐτυχῶ ὅταν σᾶς φαίνομαι χρήσιμος ...»

Ἄλλη μιὰ ἀπόδειξη τοῦ πόσο ἔχει προχωρήσει ἡ ἀποχουντοποίηση στὸν κρατικὸ μηχανισμὸ καὶ τοῦ ποῦ βρίσκονται σήμερα οἱ ὑμνητὲς καὶ παλιοὶ συνεργάτες τῆς δικτατορίας, ἀποκαλύπτεται στὸ ὑπουργεῖο Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας. Ὁ Πλωτάρχης τοῦ Λιμενικοῦ Σώματος Δ. Μητρόπουλος εἶχε διατελέσει ὑπασπιστὴς τοῦ ὑπουργοῦ Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας Ι. Χολέβα, ὁ ὁποῖος εἶναι γνωστὸς γιὰ τὴν πολιτική του στὰ ναυτιλιακὰ θέματα κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ὑπουργίας του.

Σὲ ἀποκαλυπτικὴ ἐπιστολή του ἀπὸ τὸ Λονδίνο πρὸς τὸν ὑπουργὸ Χολέβα, τὴν ὁποία δημοσιεύει ἀποκλειστικὰ τὸ «ΑΝΤΙ», ὁ Δ. Μητρόπουλος ὄχι μόνο ἐξυμνεῖ τὴ δικτατορία, ἀλλὰ ταυτόχρονα παρεμβαίνει καὶ συμβουλεύει τὸν ὑπουργὸ γιὰ τὴν ἐκλογὴ τοῦ νέου ἀρχηγοῦ τοῦ Λιμενικοῦ Σώματος. Κριτήρια γιὰ τὴν ἀξιολόγηση τοῦ νέου ἀρχηγοῦ ἡ ἀφοσίωσή του στὸν Χολέβα, οἱ σχέσεις του μὲ τὴν ΚΥΠ (Ρουφογάλη), τὴν προεδρία (Μουτούσης), σημαίνοντα πρόσωπα τῆς δικτατορίας (Μακαρέζος) καὶ ἡ ὑποστήριξη τοῦ Ἀνδρεάδη.

Ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴ ἀποκαλύπτονται καὶ μερικὰ ἄλλα ἄγνωστα μέχρι τώρα γεγονότα. Ὁ Ν. Μακαρέζος ἐπισκέφτηκε τὸ Λονδίνο πρὶν ἀπὸ τὸ Σεπτέμβριο 1970 καὶ φιλοξενήθηκε ἀπὸ τὸν ὑποψήφιο ἀρχηγὸ τοῦ Λιμενικοῦ Σώματος Φωτιάδη. Τί ἔκανε τότε στὸ Λονδίνο καὶ μὲ ποιοὺς εἶχε ἐπαφὲς ὁ ὑπουργὸς Συντονισμοῦ Ν. Μακαρέζος; Σχετίζονται οἱ ἐκεῖ ἐπαφές του μὲ τὶς μετέπειτα πολιτικὲς ἐξελίξεις καὶ ἰδιαίτερα μὲ τὴ διαδικασία μεταπολίτευσης; Ἐπίσης ἐπιβεβαιώνεται ὁ ρόλος τοῦ Ἀνδρεάδη στὴν περίοδο τῆς δικτατορίας καὶ ἡ ἄμεση ἀνάμιξή του στὴ ναυτιλιακὴ πολιτικὴ τῆς ἑπταετίας.

Σήμερα ὁ Δ. Μητρόπουλος ὄχι μόνο παραμένει στὸ ὑπουργεῖο, ἀλλὰ καὶ ἔχει προαχθεῖ σὲ καίριες θέσεις, γεγονὸς ποὺ ἐνισχύει τὴν κατηγορία ὅτι ἡ κυβέρνηση ἀκολουθεῖ τὴν πολιτικὴ τῆς γέφυρας.

Ὁ Δ. Μητρόπουλος εἶναι τμηματάρχης προϊστάμενος στὸ τμῆμα ἐξωτερικῶν σχέσεων τῆς Ἑλλάδας ἐπὶ ναυτιλιακῶν θεμάτων, τῆς διευθύνσεως Ναυτιλιακῆς Ἀναπτύξεως, ἡ ὁποία εἶναι μία ἀπὸ τὶς βασικότερες θέσεις τοῦ ὑπουργείου. Ὑπηρέτησε στὴ Διεύθυνση Ἐλέγχου καὶ Ναυσιπλοΐας καὶ πῆγε ἐκπρόσωπος τοῦ ὑπουργείου Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας στὴ Γενεύη, στὴ διάσκεψη δικαίου θαλάσσης μὲ τὴν τόσο βασικὴ γιὰ τὴ χώρα μας σημασία.

Τέλος, ἐπιβεβαίωση τῆς πολιτικῆς τῆς γέφυρας ἀποτελεῖ καὶ τὸ ὅτι ὁ Μητρόπουλος ὑπερηφανεύεται γιὰ τὶς σχέσεις του μὲ τὸν Ἀβέρωφ καὶ τὸν Ράλλη καὶ ἐμφανίζεται γιὰ Καραμανλικός.

Λονδῖνο, 11 Σεπτ. '70.

Σεβαστέ μου Κύριε Ὑπουργέ,

Εὔχομαι νὰ εἶσθε γερὸς κι εὐτυχισμένος.

Μὲ μεγάλη μου χαρὰ ἔλαβα τὸ τελευταῖο Σας γράμμα γιὰ τὸ ὁποῖο Σᾶς εὐχαριστῶ πολύ.

Ἐπὶ τῶν ἐν αὐτῷ μνημονευομένων, θὰ ἤθελα νὰ Σᾶς ἀναφέρω τὰ ἑξῆς:

– Διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 3261/15.5.70 ἐγγράφου του τὸ Π. Λ. Λονδίνου ὑπέβαλεν εἰς ΥΕΝ/ΔΩΝ–3 ἀντίγραφον τῆς ἀγγλικῆς μελέτης «SQUIRIG INTO SHIPPING» – ὡς μοῦ ἐδήλωσεν ὁ κ. Φωτιάδης. Κατόπιν τούτου δὲν ἔκρινα σκόπιμον νὰ σᾶς προμηθευθῶ ἕτερον, ἀφοῦ ἡ ΔΩΝ δύναται νὰ σᾶς ὑποβάλη τὸ δικό της.

– Συνημμένως Σᾶς ὑποβάλλω κατάλογον ἐνδιαφερόντων ναυτιλιακῶν βιβλίων, κατὰ κατηγορίας ὁμοειδεῖς, διὰ νὰ ἐπιλέξετε. Νομίζω πὼς μερικὰ ἤδη τὰ ἔχετε. Ἀναμένω διαταγὰς δι' ὅσα θὰ θέλατε νὰ προμηθευθῆτε.

Μὲ μεγάλην μου χαρὰν ἀνέγνωσα σήμερα εἰς τὸ Lloyd's List εὐμενῆ σχόλια, περιληφθέντα εἰς τὴν ἑξαμηνιαίαν ἔκθεσιν τοῦ Οἴκου J. Jacobs and Ltd «World Tankerfloet Review» περὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου δεξαμενοπλοίων. Ἐν ἐλευθέρα μεταφράσει ἔχουν οὕτω:

«... Αἱ μόναι χῶραι, αἱ ὁποῖαι ἐσημείωσαν οὐσιαστικὴν αὔξησιν εἰς τὸν ἐκ δ/ξ στόλον των, κατὰ τὸ πρῶτον ἑξάμηνον 1970, ἦσαν ἡ Μ. Βρεταννία (σταθερὰ εἰς τὴν δευτέραν, μετὰ τὴν Λιβερίαν, θέσιν, προσθέσασα εἰς τὸν ὡς εἴρηται στόλον της 2.000.000 DWC) καὶ ἡ Ἑλλάς, ἐμφανίσασα αὔξησιν τῆς τάξεως τῶν 800.000 DWC. Αἱ ἐγγραφαὶ δ/ξ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Νηολόγιον *ὑπερεδιπλασιάσθησαν* κατὰ τὰ τελευταῖα δύο ἔτη, μὲ συνέπειαν νὰ προωθηθῆ ἡ Ἑλλὰς παγκοσμίως ἀπὸ τῆς 10ης εἰς τὴν 6ην θέσιν μεταξὺ τῶν κατεχουσῶν στόλους δεξαμενοπλοίων χωρῶν. Ἐξ ἄλλου ἡ συνολικὴ ὑπὸ ἑλληνικὸν ἔλεγχον (ἑλληνικὴν καὶ διαφόρους σημαίας) χωρητικότητης δ/ξ ἀνῆλθεν τὴν 30.6.70 εἰς 23.600.000 DWC, ἀντιπροσωπεύουσα 17%(!) τοῦ παγκοσμίου στόλου δ/ξ (ἔναντι 20.800.000 DWC καὶ 15,2% ἀντιστοίχως τῆς 31.12.65)...» Νομίζω ὅτι σχετικὴ ἐκμετάλλευσις τῆς πληροφορίας θὰ ἀπέφερε καλὰ ἀποτελέσματα. Ἤδη παρεκάλεσα τὸν κ. Φωτιάδην νὰ προμηθευθῆ τὸ Π. Υ. Χ. πλήρη τὴν μελέτην καὶ νὰ τὴν ὑποβάλη εἰς τὸ Γραφεῖον Σας.

Ἐτηλεφώνησε ὁ κ. Γ. Γρ. εἰς τὸν κ. Φωτιάδην διὰ νὰ βολιδοσκοπήση τὰς διαθέσεις του, ἐν ὄψει ἐνδεχομένης παραιτήσεως τῆς ἡγεσίας τοῦ Σώματος καὶ τῶν πλοιάρχων, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ γνωστοῦ Νομοσχεδίου. Ἐπίσης ἠρωτήθη, ἐὰν θὰ ἐδέχετο ν' ἀναλάβη τὴν Ἀρχηγίαν (εἶναι 2ος πλοίαρχος μετὰ τὸν κ. Κοκκινάκην) τοῦ Σώματος, δι' ἣν ὁ ἴδιος θὰ τὸν προέτεινε. Ὁ κ. Φωτιάδης ἀπήντησεν ὅτι θὰ ἐπειθάρχει πρὸς τὰς ἐντολὰς τῆς ἐπαναστάσεως. Εἰς ἐμὲ ἐδήλωσεν ὅτι δὲν θεωρεῖ τὴν παραίτησιν ἱκανὸν λόγον ἠρωοποιήσεως τοῦ παραιτουμένου.

Ἐὰν ἐκαλεῖσθε συντόμως νὰ ἐπιλέξετε νέον Ἀρχηγόν, ἐν τῇ ἀπεριορίστω ἐπιθυμία μου νὰ σᾶς βοηθήσω, ὥστε ὁ ἐπιλεγησόμενος νὰ τυγχάνη τῆς γενικῆς ἐκτιμήσεως, συγχρόνως δὲ ν' ἀπολαύη γενικῆς ἐκτιμήσεως καὶ νὰ κοσμῆται διὰ πεπραγμενῶν λευκοῦ παρελθόντος, οὕτως ὥστε διὰ τῆς ὀρθῆς ἐπιλογῆς νὰ ἰσχυροποιηθῆ ἔτι μᾶλλον τὸ γόητρον, τὸ κῦρος καὶ ἡ θέσις Σας (δι' ἣν καὶ μόνον ἐνδιαφέρομαι), ἐπιτρέψατέ μου νὰ Σᾶς ἀναφέρω ὅτι ὁ κ. Φωτιάδης, ἐξ ὅσων διεπίστωσα ὁ ἴδιος καὶ καταλλήλως διεσταύρωσα:

Α) Ἔχει ἀναπτύξει καὶ διατηρεῖ σχέσεις μὲ:

ι) ΚΥΠ (κ. Ρουφογάλην)

ιι) Προεδρίαν (κ. Μουτούζην), καὶ

ιιι) Σημαίνοντα πρόσωπα τῆς ἐπαναστάσεως, τὰ ὁποῖα (ἢ συγγενεῖς τῶν ὁποίων) ἐφιλοξένησε ἢ περιποιήθηκε στὸ Λονδῖνο (κ. Μακαρέζου κ. ἄ.)

Β) Θὰ τύχη τῆς ἀμερίστου ὑποστηρίξεως τοῦ COMMITTEE

Γ) Θὰ τύχη τῆς συμπαραστάσεως τοῦ κ. Ἀνδρεάδη κ.λ.

Σᾶς θερμοπαρακαλῶ καὶ Σᾶς ἱκετεύω νὰ πιστεύσετε ὅτι ὁ μόνος λόγος διὰ τὸν ὁποῖον θέτω σήμερα ὑπ' ὄψιν Σας τ' ἀνωτέρω, εἶναι ἡ διακαὴς ἐπιθυμία μου νὰ προστατευθῆ τὸ γόητρον καὶ ἰσχυροποιηθῆ, πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν, ἡ θέσις Σας, δεδομένου ὅτι πιστεύω ὅτι, γνωρίζων Ὑμεῖς τὰς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου συγκεντρώσεις τῆς προτιμήσεως τῶν λοιπῶν ἐνδιαφερομένων, ἐφ' ὅσον δὲν ἔχετε ἄλλον ὑποψήφιον, ἰσχυρότερον καὶ καλλίτερον, νὰ ὑποδείξετε, Σᾶς συμφέρει νὰ προβάλετε *Πρῶτον* τὸν κ. Φ. (ἐν γνώσει σας ὅτι οἱ λοιποὶ θὰ συμφωνήσουν), ἢ νὰ Σᾶς προλάβουν οἱ ἄλλοι, ὁπότε εἰς τὸ εὐρὺ κοινὸν θὰ φανῆ ὅτι συγκατετέθητε ἢ ὅτι Σᾶς ἐπεβλήθη ὑπὸ ἄλλων ὁ νέος Ἀρχηγός.

Ἐσκέφθην πολὺ ἂν θὰ ἔπρεπε νὰ Σᾶς γράψω τ' ἀνωτέρω καὶ ἐδίστασα πολλάκις. Ἴσως, ὡς κατώτερος Ἀξιωματικὸς νὰ ἔπραξα ἀντικανονικῶς. Τώρα ὅμως ἔχω τὴν συνείδησίν μου ἥσυχον, ὅτι ἀπέ-

ναντί Σας τουλάχιστον, ἔκαμα τὸ καθῆκον μου, διότι τώρα πλέον θὰ δυνηθῆτε νὰ χωρήσετε εἰς τὴν λῆψιν τῶν ἐν προκειμένω ἀποφάσεων αἱ ὁποῖαι εὔχομαι καὶ πιστεύω νὰ ἀποβοῦν πρὸς ὄφελος τῆς Ναυτιλίας καὶ τοῦ Σώματος. Ἐν πλήρει ἐπιγνώσει καὶ ἀπολύτως ἐνημερωμένος ἐπὶ τῶν τεκταινομένων γύρω ἀπὸ τὸ σοβαρὸν τοῦτο θέμα. Ὁ κ. Φωτιάδης δὲν ἔχει γνῶσιν τῆς ἐνεργείας μου ταύτης διὰ τὴν ὁποίαν ἐπικαλοῦμαι τὴν συγγνώμην Σας, ἂν δὲν ἔπρεπε νὰ τὴν ἀποφασίσω.

Μὲ μεγάλην μου χαρὰν συνήντησα ἐπ' ὀλίγον τὸν κ. Παπαντήναν, ὁ ὁποῖος εἶχε ἔλθει στὸ Λονδῖνο δι' ἐργασίαν. Εἶχε τὴν εὐγενῆ καλωσύνην νὰ μὲ ἀναζητήση εἰς τὴν διεύθυνσιν, ποὺ τοῦ εἶχα δώσει ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Εἶναι καλά, ἴσως ἔλθη τὸν Νοέμβριον, Σᾶς χαιρετᾶ.

Χτές, σὲ μία δεξίωση στὴν Πρεσβεία, συνήντησα τὸν κ. Ιω. Κουλουκουνδῆ, ὁ ὁποῖος ἀναρρωνύει. Συνεκινήθη μὲ τὸ τηλεγράφημά Σας καὶ Σᾶς εὐχαριστεῖ πολύ.

Δυστυχῶς, τὸν ἐξάδελφόν μου δὲν ἐπρόσεξαν στὶς ἐξετάσεις. Πρὶν λάβω τὴν ἀπάντησή Σας, μὲ εἶχε πληροφορήσει, καταστεναχωρημένη, ἡ μητέρα μου, ὅτι τὸν ἔκοψαν στὸ πρῶτο (!) μάθημα: Ἔκθεση Ἰδεῶν, τὸ ὁποῖον, ὅπως γνωρίζετε, εἶναι τὸ μόνον εἰς τὸ ὁποῖον δύναταί τις νὰ εὕρη τοῦ κόσμου τὰ ἐπιχειρήματα προκειμένου νὰ περάση ἢ νὰ κόψη κάποιον. Δὲν πειράζει, ὅμως. Ἂς εἶναι καλά... Ἀφοῦ δὲν θέλουν στὸ Σῶμα τέτοια παιδιά, μὲ τέτοιο ἦθος κι ἀπὸ τέτοια σπίτια, τί νὰ πῆ κανείς;

Εὔχομαι καὶ πάλιν νὰ ὑγιαίνετε καὶ νὰ εὐτυχῆτε ὅπως καὶ ἐγὼ χαίρομαι καὶ εὐτυχῶ ὅταν μπορῶ νὰ Σᾶς φαίνομαι χρήσιμος.

Ὑποβάλλω τὰ σέβη μου στὴν Κυρία Μητέρα Σας καὶ στέλνω τὴν ἀγάπη μου στὰ παιδιά.

Ὁλόψυχα δικός Σας
Μητρόπουλος

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

κώστας βεργόπουλος

ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

τό πρόβλημα τῆς κοινωνικῆς ἐνσωμάτωσης τῆς γεωργίας

ἐξάντας

ΠΡΟΣΟΧΗ... μιλᾶμε σοβαρά

ΤΟΥ ΠΑΝΟΥ ΚΟΥΤΡΟΥΛΑΡΗ

Γράμμα ἀπὸ τό... Α2

«...Διψάω γιὰ ἀγῶνες, δῶσε μου ὁδηγίες...»

Τὸ Α2 στὸν ἀγώνα κατὰ τῆς Χούντας... Ὅσο, βέβαια, μπορεῖ νὰ γίνει αὐτό... Τὸ πῶς μπορεῖ καὶ ποιοὶ τρόποι ὑπάρχουν, φαίνεται ξεκάθαρα ἀπὸ τὰ ντοκουμέντα ποὺ δίνουμε στὴ δημοσιότητα.
Δὲν εἶναι τόσο τὸ πρῶτο μέρος τοῦ ἐγγράφου, ὅσο τὸ δεύτερο, ὅπου οἱ ἄνθρωποι τοῦ Α2 ἔστειλαν πλαστὴ ἐπιστολὴ στὸ γιατρὸ Ν. Ἀρβανιτίδη, ὑπογράφοντας «Δημήτρης». Κάτι μυρίστηκε ὡστόσο ὁ γιατρὸς καὶ τοὺς ἀπάντησε ἐντελῶς ἀόριστα. Διαβάστε τὰ δύο ντοκουμέντα, ἀπ' ὅπου βγαίνει σὲ ποιὸ σημεῖο εἶχε ρίξει ἡ Χούντα τὸ Στρατό.

ΑΠΟΡΡΗΤΟΝ

ΕΠΕΙΓΟΝ
ΥΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑ
2ον. Ἐπιτ. Γραφεῖον
Ἀριθ. φ. 159.6/2/36785
Σ.Τ.Γ. 920, 26-2-68

ΠΡΟΣ: .....
ΚΟΙΝ: .....

ΘΕΜΑ: *Περιοδικὸν δελτίον πληροφοριῶν μηνὸς ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1968*

1. .....

2. ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

α. Ἐκ Γερμανίας.

(1) Ἔντονος ἀντεπαναστατικὴ προπαγάνδα ὑπὸ τῶν Ρ/Φ Σταθμῶν «Ἀνεξάρτητος Ραδιοφωνία Μονάχου» καθ' ἕκαστον Σάββατον. Σχολιαστὴς ΠΑΥΛΟΣ ΜΠΑΚΟΓΙΑΝΝΗΣ.

(2) Ὁ ἀνωτέρω μετέβη εἰς ΠΑΡΙΣΙΟΥΣ πρὸς συνάντησιν τοῦ Α. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ καὶ ἐπανελθὼν μετέδωσε διὰ τοῦ Ρ/Φ Σταθμοῦ τοῦ Μονάχου εἰς τὴν δοθεῖσαν εἰς Παρισίους συνέντευξιν τούτου.

(3) Εἰς ΜΟΝΑΧΟΝ διαμένει ὁ κομ/στὴς ΚΟΥΚΟΥΡΗΣ ἐκ ΚΕΡΚΥΡΑΣ, ὅστις διέφυγεν λάθρᾳ ἐξ Ἑλλάδος μετὰ τὴν 21ην Ἀπριλίου. Ὁ πατὴρ τούτου κρατεῖται εἰς ΓΥΑΡΟΝ. Ὁ ἀνωτέρω περιέρχεται τοὺς Ἕλληνας ἐργάτας προπαγανδίζων ὑπὲρ τοῦ Κομ/σμοῦ, συντηρούμενος ὑπὸ τῶν κομμουνιστῶν μὴ ἐργαζόμενος.

(4) Ὄργανον πληροφοριῶν εὑρισκόμενον εἰς Γερμανίαν προέβη εἰς τὰς ἑξῆς διαπιστώσεις σχετικῶς μὲ τὴν δραστηριότητα τῶν ἐν Γερμανία Ἑλλήνων φοιτητῶν.

(α) Ὁ Α. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ ἦτο τὸ πρόσωπον τῆς ἡμέρας κατὰ τὸν χρόνον τῆς φυλακίσεώς του. Ἡ ἀποφυλάκισίς του συνετέλεσε ὥστε νὰ ἀγνοῆται σήμερον καὶ νὰ ἐπισύρῃ μόνον εἰρωνικὰ σχόλια εἰς βάρος του.

(β) Τὸ ἴδιον ἀκριβῶς παρατηρῆται καὶ διὰ τὸν Μ. ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΝ.

(γ) Ἐπειδὴ ὁ διεθνὴς κομουνισμὸς ἀντιλαμβάνεται τὴν ἀδράνειαν τῶν ἐν Γερμανίᾳ Ἑλλήνων καὶ τὴν ἀπροθυμίαν τούτων πρὸς συμμετοχὴν εἰς δυναμικὰς κ.λ.π. ὀχλοκρατικὰς ἐκδηλώσεις ἔχει ἀποφασίσει νὰ χρησιμοποιήσῃ τὰ Γερμανικὰ ὑποκατάστατά του.

(δ) Ἀναφέρονται καὶ ἔταιραι ἐκδηλώσεις εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν προξενείων της.

(ε) Οἱ ἐν Γερμανίᾳ Ἕλληνες Φοιτηταὶ μὲ ὀλίγην Ἑλληνικὴν πολιτικὴν καὶ ὀλιγότερη δουλοπρέπεια θὰ λάβουν θέσιν παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Ἐθνικῆς κυβερνήσεως.

β. Ἐξ Αὐστρίας.

Ὁ ἐν Βιέννῃ εὑρισκόμενος Ἕλλην ἰατρὸς ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΑΡΒΑΝΙΤΙΔΗΣ (ἴδε Π.Δ. Π. Μηνὸς ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ παράγραφος 2β(2) ἀπήντησεν εἰς γραφεῖσαν ὑπὸ τοῦ 2ου Ε.Γ. καὶ ἀποσταλεῖσαν ἐπιστολὴν ὡς συνημμένον ΠΑΡ/ΜΑ «Α».

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ
Ταξίαρχος-Διοικητὴς

Ἀκριβὲς ἀντίγραφον

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΑΝΟΥΣΑΚΗΣ
Ταγ/ρχης - 2ου Ε.Γ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Β»
Συν. εἰς Φ. 159.6/2/36785/
26-2-68/ΥΙ ΜΕΡ/2ον Ε.Γ.

Ἀγαπητέ μου Γιατρὲ
Πῆρα τὴν εὐχετήριον κάρτα σου καὶ σ' εὐχαριστῶ πάρα πολὺ ποὺ μὲ θυμήθηκες καὶ γιὰ τὸ κουράγιο ποὺ μοῦ δίνεις νὰ περάσωμε τὶς δύσκολες ὧρες ποὺ περνᾶ ἡ Πατρίδα μας. Ἔχεις ἀπόλυτα δίκηο σ' αὐτὰ ποὺ μοῦ γράφεις, καὶ ἡ δική μου ψυχὴ ἔχει ἀγανακτήσει. Θέλω καὶ ἐγὼ νὰ κάνω κάτι νὰ βοηθήσω τὸν Λαόν μας ἄλλα δὲν ξέρω τί νὰ κάνω καὶ πῶς νὰ τὸ κάνω.
Λόγω τοῦ μικροῦ χώρου καὶ διότι οἱ ἐδῶ δικοί μας ἀπὸ ὅτι ξέρω ἔχουν λουφάξει, δὲν μπορῶ νὰ συνενοηθῶ καὶ νὰ δουλέψω ὅπως τὸ θέλει ἡ ἀγωνιστική μου διάθεσις.
Ἀπὸ ὅτι καταλαβαίνω ἐσὺ αὐτοῦ πέρα δουλεύεις καλά. Δὲν μοῦ γράφεις λεπτομέρειες γιὰ νὰ χαρῶ καὶ ἐγὼ διότι σ' αὐτὲς τὶς δύσκολες ὧρες μόνο ἀπὸ ἐσᾶς περιμένωμε ὄχι μόνο βοήθεια καὶ ὁδηγίας ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν δικήν σας πάλι κάνετε αἰσθητὸ τὸν ἀγώνα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἐνάντια στὴ χούντα ποὺ καταπιέζει τὸ λαόν μας.
Διψάω γιὰ ἀγῶνα, δῶσε μου ὁδηγίας καὶ φέρεμε σὲ ἐπαφὴ μὲ ἀνθρώπους τὸ γρηγορότερον διότι κάθε καθυστέρηση θὰ μᾶς στοιχίση πολύ. Σοῦ εὔχομαι εὐτυχισμένο ἀλλὰ καὶ ἐλεύθερο τὸν καινούργιο χρόνο.

Σὲ χαιρετῶ μὲ ἀγάπη
Δημήτρης

Εἶμαι πάντα στὴ διάθεσή σου.

ΥΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑ
2ον Ἐπ. Γραφεῖον

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Α»
Συν. εἰς Φ. 159.6/2/36785
26-2-68/ΥΙ ΜΕΡ/2ον Ε.Γ.

Ἀγαπητὲ Δημήτρη.
Ἔλαβα τὴν ἐπιστολήν σου καὶ ἐχάρην πολὺ διὰ ὅσα μὲ γράφεις. Εἶμαι τῆς ἴδιας γνώμης ὅταν εἶναι καιρός.
Ἐλπίζω νὰ συναντηθοῦμεν γρήγορα καὶ νὰ τὰ ποῦμεν.
Σὲ παρακαλῶ ἐὰν ἔχης καιρὸ νὰ μὲ γράψης. Ἐγὼ ἐπαγγελματικῶς εἶμαι πολὺ καλά, καὶ ἡ γυναίκα μου τελειώνει ἰατρὸς μέχρι τὸ καλοκαίρι
Σὲ χαιρετῶ μὲ ἀγάπη

Ἰατρὸς Ἀρβανιτίδης Νικόλαος

Ἀκριβὲς ἀντίγραφον
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΑΝΟΥΣΑΚΗΣ
Ταγ/ρχης 2ον Ε.Γ.

Μιὰ ἀκόμα μαρτυρία γιὰ τὰ γεγονότα τῆς ΕΦΕΕ ἐπὶ δικτατορίας

"Τὰ γεγονότα δὲν ξορκίζονται μὲ βρισίδι"

Τοῦ Π. Σκαλτσᾶ

Αὐτὴ τὴ φορά, μὲ καθυστέρηση δυστυχῶς, δημοσιεύουμε μιὰν ἀκόμα ὑπεύθυνη μαρτυρία γιὰ τὰ δυσάρεστα γεγονότα ποὺ ὁδήγησαν στὴ διάσπαση τῆς ΕΦΕΕ στὸ ἐξωτερικό, μετὰ τὸ 1968. Ἀποτελεῖ συνέχεια στὴν ἔντονη ὅσο κι ἐνδιαφέρουσα συζήτηση ποὺ ἄνοιξε ὁ Γ. Ἀνδρικόπουλος καὶ πῆρε μέρος ἀντεπιχειρηματολογώντας ὁ Κ. Κοτζιᾶς.

Οἱ Ἕλληνες ποὺ φοιτοῦσαν στὰ πανεπιστήμια Λειψίας, Δρέσδης καὶ Βερολίνου τῆς Γερμανικῆς Λαοκρατικῆς Δημοκρατίας – μέχρι τὸ 1964 ὅλοι σχεδὸν πολιτικοὶ πρόσφυγες ἢ παιδιὰ πολιτικῶν προσφύγων – ἐκπροσωποῦνταν ἀπὸ ἕνα ἐκλεγμένο γιὰ κάθε πόλη γραφεῖο φοιτητῶν. Αὐτὸ ἦταν ἡ ἐπίφαση. Στὴν πραγματικότητα οἱ φοιτητὲς ἀποδέχονταν πάντα τὴν πρόταση ποὺ ἔκανε ὁ τοπικὸς ὑπεύθυνος γιὰ τὴ σύνθεση τοῦ γραφείου, ποὺ οἱ ἁρμοδιότητές του περιορίζονταν στὴ συμμετοχὴ μελῶν του σὲ γιορτὲς καὶ πανηγύρια. Τὰ προβλήματα τῶν φοιτητῶν ἐπιλύονταν *μόνο* ἔπειτα ἀπὸ σχετικὴ παρέμβαση ἐκπροσώπων τοῦ συλλόγου τῶν Ἑλλήνων πολιτικῶν προσφύγων, ποὺ ἀποτελοῦσε καὶ τὸν μοναδικὸ ἀναγνωρισμένο ἀπὸ τὶς γερμανικὲς ἀρχὲς φορέα γιὰ τοὺς Ἕλληνες. Ἐπίσημα τὸ ΚΚΕ δὲν ὑπῆρχε στὴ ΓΛΔ, οὔτε ταυτιζόταν μὲ τὸν σύλλογο. Λειτουργοῦσε ὅμως ἀνεπίσημα καὶ ἐκφραζόταν κυρίως μέσω τοῦ συλλόγου. Περίεργη περιπλοκὴ ποὺ ἐπέτρεπε ἀλλοπρόσαλλους ἐλιγμοὺς καὶ ἀναπάντητα ἐρωτήματα.

Τὸ 1964 ἄρχισαν νὰ φθάνουν στὴ ΓΛΔ οἱ πρῶτοι ὑποψήφιοι φοιτητὲς ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, πού, ὅπως ἦταν ἑπόμενο, εἶχαν διαφορετικὲς ἀντιλήψεις γιὰ τὸν φοιτητικὸ συνδικαλισμό. Οἱ καχεκτικὲς καὶ ὑποτυπώδεις ὀργανώσεις ὄχι μόνο δὲν μποροῦσαν νὰ ἐνσωματώσουν τοὺς νεοφερμένους ἀλλὰ συνιστοῦσαν ἐπιπλέον αἰτίες πολέμου. Οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ συλλόγου (κόμματος) δὲν ἤθελαν ἢ δὲν μποροῦσαν νὰ ἀντιληφθοῦν τὴν ἀλλαγὴ καὶ ἀντέδρασαν ὑποθάλποντας κλίμα προσωπικῶν ἀντεγκλήσεων καὶ ποιοτικοῦ διαχωρισμοῦ τῶν φοιτητῶν. Αὐτά, ἀποφθεγματικά, ὅσον ἀφορᾶ στὴν προϊστορία τοῦ συλλόγου τῶν Ἑλλήνων φοιτητῶν στὴ ΓΛΔ. Ἡ γένεσή του τὸ 1966 ὀφείλεται ἀποκλειστικὰ στὴ ραγδαία ἀνάπτυξη κατὰ τὸ 1965 τοῦ ἑλληνικοῦ φοιτητικοῦ κινήματος καὶ στὶς εὐνοϊκὲς συνθῆκες ποὺ ἐπικράτησαν γιὰ τὴν ἔνταξη ἑλληνικῶν φοιτητικῶν συλλόγων ἀπὸ τὶς σοσιαλιστικὲς χῶρες στὴν ΕΦΕΕ, γεγονὸς ποὺ θὰ ἀποτελοῦσε μία de facto ἀναγνώριση τοῦ προβλήματος τῶν πολιτικῶν προσφύγων καὶ σὲ ἐπέκταση τῆς νομιμοποίησης τοῦ ΚΚΕ.

Ἔτσι ἱδρύθηκε ὁ σύλλογος, ποὺ περιέλαβε στὴν πρώτη του φάση τὶς ὀργανώσεις Δρέσδης, Λειψίας καὶ Βερολίνου, ἐνῶ ἀργότερα προστέθηκε καὶ ἡ ὀργάνωση τῆς Βαϊμάρης. Κάθε ὀργάνωση διατηροῦσε μιὰ κάποια ἀνεξαρτησία ποὺ ἐπιβλήθηκε ἐξ ἀντικειμένου ἀπὸ τὶς μεγάλες ἀποστάσεις ποὺ χώριζαν τὴ μιὰ πόλη ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἐνῶ κυρίαρχο ὄργανο τοῦ συλλόγου ὁρίσθηκε ἡ *ἐτήσια* γενικὴ συνέλευση τῶν μελῶν του. Βασικὸ μειονέκτημα στὴ λειτουργία του ἀποδείχθηκε ἀργότερα ἡ περιορισμένη καὶ πάλι δυνατότητα ἐκπροσώπησης τῶν μελῶν του στὶς γερμανικὲς ἀρχὲς – ὑπεύθυνο γιὰ τοὺς Ἕλληνες φοιτητὲς ἀπέναντι στὸ ὑπουργεῖο παιδείας καὶ διαχειριστὴς τῶν οἰκονομικῶν ἐνισχύσεων ποὺ διέθετε γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ τὸ ὑπουργεῖο ἦταν *πάντα* τὸ γραφεῖο τοῦ συλλόγου τῶν προσφύγων – καὶ ἡ οἰκονομικὴ ἐξάρτησή του ἀπὸ τὸ σύλλογο προσφύγων.

Στὴν πρώτη ἤδη, ἱδρυτική, συνέλευση ἐπισημάνθηκε ἡ ὕπαρξη δύο ἐκ διαμέτρου ἀντίθετων ἀντιλήψεων. Ἡ μία ἔβλεπε τοὺς μαζικοὺς φορεῖς σὰν ἁπλοὺς ἱμάντες μεταβίβασης τῆς γραμμῆς τοῦ κόμματος καὶ υἱοθετοῦσε ἔτσι τὴν ἠθικὴ διάκριση μεταξὺ τῆς ἀφ' ὑψηλοῦ πρωτοπορίας καὶ τῆς ἀδιαφοροποίητης μάζας. Ἡ δεύτερη ἀπέρριπτε τὴν ἠθικὴ διάκριση καὶ ἀναγνώριζε στὸ μαζικὸ φορέα εὐρύτερη λειτουργικότητα. Ἀπὸ τὴν ἀντιπαράθεση αὐτὴ ἀποκρυσταλλώθηκαν καὶ διατηρήθηκαν μὲ ἐλάχιστες ἀλλαγὲς μέχρι τὴ διάλυση τοῦ συλλόγου ἡ πλειοψηφία καὶ ἡ μειοψηφία. Στὴ συνέχεια καὶ μέχρι τὴ δωδέκατη ὁλομέλεια τοῦ ΚΚΕ, οἱ δύο ἀντιλήψεις ἀντιπαρατέθηκαν ἐπανειλημμένα καὶ ἡ πλειοψηφία ἔφθασε σὲ ἀνοιχτὴ πλέον σύγκρουση μὲ τοὺς ἐκπροσώπους τοῦ κόμματος, ὅταν οἱ τελευταῖοι προσπάθησαν πεισματικὰ καὶ μὲ τρόπο ὄχι τόσο καθαρὸ νὰ διορίσουν τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ συλλόγου γιὰ τὸ φοιτητικὸ συνέδριο ποὺ ἔγινε στὸ Παρίσι κατὰ τὸ 1967. Ἡ πλειοψηφία ἐπέμενε στὴν ὑπεράσπιση τῶν δημοκρατικῶν διεργασιῶν καὶ στὴν ἐκλογὴ τῶν ἀντιπροσώπων ἀπὸ ἔκτακτη γενικὴ συνέλευση. Τελικὰ τὸ ἀδιέξοδο λύθηκε ἔπειτα ἀπὸ παρέμβαση τῆς Κ.Ε. τοῦ κόμματος καὶ ἡ συνέλευση ἔγινε. Ἐδῶ ὀφείλουμε νὰ ὁμολογήσουμε ὅτι οἱ διενέξεις ἀντιμετωπίσθηκαν πάντα ὡς ἐνδοελληνικὴ ὑπόθεση καὶ οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ κόμματος δὲν ζήτησαν ποτέ, ἄμεσα ἢ ἔμμεσα, τὴ βοήθεια τῶν Γερμανῶν.

Ἡ τρίτη ἐτήσια γενικὴ συνέλευση τοῦ συλλόγου συνέπεσε νὰ γίνεται λίγες μέρες μετὰ τὴ δωδέκατη ὁλομέλεια. Οἱ σχετικὲς πληροφορίες γύρω ἀπὸ τὶς αἰτίες τῆς διάσπασης, τὴν ἔκταση, τὶς τοποθετήσεις τῶν διαφόρων ὀργανώσεων καὶ κυρίως τῶν παράνομων ποὺ δροῦσαν στὴν Ἑλλάδα καὶ τῶν διασυνδέσεών της ἦταν λιγοστὲς καὶ ἀντιφατικές.

Κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἐργασιῶν τῆς συνέλευσης μία μικρὴ μερίδα τῆς μειοψηφίας ἔθεσε θέμα ἀποστολῆς χαιρετιστήριου τηλεγραφήματος «πρὸς τὴν ἡγεσία», δηλαδὴ πρὸς τὴν ὁμάδα Κολιγιάννη. Ἡ πλειοψηφία ἀντέδρασε ἀμέσως καὶ ἐπέτυχε νὰ ὁριοθετηθεῖ «ἡ οὐδετερότητα τοῦ συλλόγου ἀπέναντι στὴν ἐνδοκομματικὴ κρίση τοῦ ΚΚΕ».

Τὰ γεγονότα ποὺ ἐπακολούθησαν προσδιορίζονταν ἀπὸ τὴν ἔντονη προσπάθεια ἀνώτατων στελεχῶν τῆς κολιγιαννικῆς πλευρᾶς νὰ ἀνατρέψουν τὸ συσχετισμὸ δυνάμεων μέσα στὸ σύλλογο καὶ νὰ προσθέσουν μία ἐπὶ πλέον σφραγίδα στὰ περιουσιακά τους στοιχεῖα. Μέλη τοῦ Π.Γ. καὶ τῆς Κ.Ε. ἐπισκέπτονταν κάθε φοιτητὴ ξεχωριστὰ καὶ μὲ ὑποσχέσεις ἢ ἀπειλὲς ἐπιδίωξαν νὰ μεταβάλουν τὴ φυσιογνωμία τοῦ συλλόγου. Ἀλλὰ ἡ πλειοψηφία παρέμεινε πλειοψηφία, ὄχι μόνο στὸ σύλλογο ἀλλὰ καὶ στὶς τοπικὲς ὀργανώσεις Λειψίας, Δρέσδης, Βερολίνου καὶ Βαϊμάρης. Ἔτσι ἡ σύγκρουση ἔλαβε νέες διαστάσεις. Ἡ κολιγιαννικὴ ἡγεσία μὲ συνεχεῖς παραστάσεις ἀπαίτησε τὴ συνδρομὴ τῶν Γερμανῶν καὶ κατέφυγε στὴ λήψη διοικητικῶν μέτρων. Νῦν ὑπὲρ πάντων ὁ ἀγών. Οἱ ὑποτροφίες γιὰ διδακτορικὴ διατριβὴ ἀφαιρέθηκαν ἀπὸ τοὺς δικαιούχους καὶ δωρίσθηκαν σ' ἐκείνους μὲ τὸ μεγάλο ζῆλο στὴν ὑπεράσπιση τῆς μιᾶς καὶ μοναδικῆς ἀλήθειας. Ἀπὸ τρία μέλη τῆς πλειοψηφίας ἀφαιρέθηκε «τὸ δικαίωμα εἰσόδου στὴ ΓΛΔ», γεγονὸς ποὺ σήμαινε ὅτι ἐὰν ταξίδευαν ἔξω ἀπὸ τὴ ΓΛΔ δὲν θὰ μποροῦσαν νὰ ἐπιστρέψουν καὶ ἔτσι διέκοπταν τὶς σπουδές τους, γεγονὸς ποὺ ἰσοδυναμοῦσε, ἐὰν ληφθεῖ ὑπ' ὄψιν ἡ μὴ διεθνὴς ἀναγνώριση τῶν πανεπιστημίων τῆς ΓΛΔ, μὲ σπουδὲς ἀπὸ τὴν ἀρχὴ γιὰ ἕνα π.χ. πεμπτοετὴ φοιτητή. Γιὰ ὅσους εἶχαν παντρευτεῖ μὲ Γερμανίδες ἄρχιζε μιὰ ὁλόκληρη Ὀδύσσεια παραστάσεων καὶ ὑπομνημάτων προκειμένου νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ἔξοδο τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παιδιῶν τους ἀπὸ τὴ χώρα. Μιὰ τέτοια περίπτωση ἔληξε μόλις πρὶν ἑπτὰ μῆνες, ἔπειτα ἀπὸ τρία χρόνια χωριστῆς ζωῆς. Ἀλλὰ καὶ τὸ νέο κύμα δὲν ἔφερε τὰ ἀναμενόμενα ἀποτελέσματα. Ἡ πλειοψηφία μὲ μόνο ὅπλο της τὴν τήρηση τῶν δημοκρατικῶν διαδικασιῶν καὶ τὴν προσωπικὴ στάση τοῦ κάθε μέλους της, παρέμενε πλειοψηφία, στὸ σύλλογο καὶ στὶς ὀργανώσεις.

Ἡ ἐαρινὴ ἐπίθεση ὁδήγησε σὲ ἀδιέξοδο ποὺ ἔπρεπε νὰ ἐκλείψει. Στὸ πρῶτο δεκαήμερο τοῦ Γενάρη τοῦ 1969 ἔγινε στὸ Βερολίνο καὶ συγκεκριμένα στὸ «Σπίτι τοῦ δάσκαλου» σύσκεψη, ὅπου συμμετεῖχαν τὸ Δ.Σ. τοῦ συλλόγου, ἐκπρόσωπος τῶν προσφύγων (κόμματος)

καὶ ἐκπρόσωπος τοῦ ὑπουργείου παιδείας. Πρὸς τὸ τέλος τῆς σύσκεψης, ὅταν ἡ ὑπόθεση εἶχε πάρει εὐνοϊκὴ γιὰ τὸ Δ.Σ. τροπή, ὁ ἐκπρόσωπος τῶν προσφύγων κατέφυγε στὸ μοναδικὸ ἐπιχείρημα ποὺ τοῦ εἶχε ἀπομείνει. Ἐζήτησε ὀνομαστικὰ ἀπὸ τὸ κάθε μέλος τοῦ Δ.Σ. νὰ δηλώσει τὴ θέση του πάνω... «στὴν ἀδελφικὴ βοήθεια τῶν στρατευμάτων τοῦ συμφώνου τῆς Βαρσοβίας στὰ γεγονότα τῆς Τσεχοσλοβακίας». Μετὰ ἀπὸ πέντε ἡμέρες ὁ σύλλογος τῶν Ἑλλήνων φοιτητῶν διαλύθηκε γιατὶ «ἡ ἐξωτερική του πολιτικὴ ἦταν ἀντίθετη πρὸς τὴν πολιτικὴ τῆς ΓΛΔ». Δέκα ἀκριβῶς ἡμέρες πρὶν ἀπὸ τὴν ἐτήσια γενική του συνέλευση.

Αὐτὰ συνοπτικὰ ἦταν τὰ γεγονότα ποὺ χάραξαν τὴν ὀλιγόχρονη δραστηριότητα τοῦ συλλόγου. Ἐμεῖς ποὺ ἀνδρωθήκαμε μαζί του, πλειοψηφία καὶ μειοψηφία, μάθαμε νὰ ἐκτιμοῦμε τὶς δημοκρατικὲς διαδικασίες ὡς παράγοντα ὁμαδικῆς ἀνέλιξης καὶ πραγμάτωσης τῆς προσωπικότητας τοῦ ἀτόμου. Γιὰ τὴ διάλυση τοῦ συλλόγου δὲν χρειάσθηκε ἀπόφαση πρωτοδικείου. Ὅπως δὲν χρειάσθηκε ἀπόφαση πρωτοδικείου στὴν ἀνάλογη περίπτωση τοῦ Κ.Κ. Βενεζουέλας. Οἱ διαφωνοῦντες μὲ τὴν ὀρθόδοξη πτέρυγα φοιτητὲς φορτώθηκαν μέσα σὲ μιὰ νύχτα στὸ ἀεροπλάνο καὶ στάλθηκαν πίσω στὴ Βενεζουέλα. Τὸ ἴδιο μέτρο προόριζε καὶ ἡ τοπικὴ ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ γιὰ ἀρκετὰ ἀπὸ τὰ μέλη τῆς πλειοψηφίας. Ἐὰν δὲν ὑλοποιήθηκε, ὀφείλεται στοὺς συγγενεῖς μας ποὺ βρίσκονταν στὶς ἐξορίες τῆς δικτατορίας, στὸν Γ. Ἀνδρικόπουλο ποὺ κινητοποίησε τὶς εὐρωπαϊκὲς φοιτητικὲς ἑνώσεις καὶ σὲ ἀρκετὰ μέλη τῆς μειοψηφίας ποὺ ἀντέδρασαν ἔντονα. Ἐπίσης ἀπόφαση πρωτοδικείου δὲν χρειάσθηκε ὅταν διώχθηκαν ἀπὸ τὴ δουλειά τους οἱ διαφωνοῦντες δάσκαλοι κ.λπ., κ.λπ.

Σήμερα τέσσερα ἀπὸ τὰ μέλη τοῦ συλλόγου εἶναι δραστήρια στελέχη τοῦ ΚΚΕ (ἐσωτ.). Δύο δραστήρια στελέχη τοῦ ΚΚΕ. Καὶ δύο προσχώρησαν τελευταῖα στὴν ΕΔΑ. Τὰ ὑπόλοιπα μένουν ἀδέσμευτα, ὅπως ὁ Ἀνδρικόπουλος καὶ ὁ Ἀποστολόπουλος. Αὐτὸ εἶναι ἕνα γεγονὸς ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ προβληματίζει βασανιστικὰ τὸν Κοτζιᾶ. Τὰ γεγονότα δὲν ξορκίζονται μὲ βρισίδι. Ἐγὼ δὲν γνωρίζω τὸν φίλο Κοτζιᾶ. Καὶ ἀπορῶ πῶς ἀνέλαβε νὰ διαφωτίσει ἕνα θέμα ποὺ δὲν τὸ ξέρει. Εἴπαμε, στὸ κόμμα του ὑπάρχουν οἱ κατάλληλοι ἄνθρωποι.

Π. Σκαλτσᾶς
τότε Πρόεδρος τοῦ Συλλόγου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΞΑΝΤΑΣ

κυκλοφορεῖ

"Οπου ζεῖς δὲν πατρίζεις...

Οἱ Ἕλληνες πολιτικοὶ πρόσφυγες στὶς σοσιαλιστικὲς χῶρες.

Εἰσαγωγή: Μάριος Πλωρίτης
Ρεπορτάζ: Δημήτρης Γουσίδης
Φωτογραφίες: Γιάννης Κυριακίδης

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ
Πανεπιστημίου 44 – Τηλ. 615.783

ΤΕΣΣΕΡΑ ΔΙΑΛΕΧΤΑ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΑ

ΑΡΗ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ
Τὸ κιβώτιο

•

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ Θ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ
Ἡ ἐξαφάνιση

•

ΜΕΝΗ ΚΟΥΜΑΝΤΑΡΕΑ
Βιοτεχνία ὑλικῶν

•

ΜΙΜΙΚΑΣ ΚΡΑΝΑΚΗ
Contre-temps
β΄ ἔκδοσις

Μιὰ διερεύνηση τοῦ ᾽Αντιμακαριασμοῦ

Ποιὸς ὁ πραγματικὸς χαρακτήρας τῆς στάσης ἐναντίον τοῦ Μακαρίου

Τοῦ Πλουτῆ Σέρβα

῾Ο κ. Μ. Π. στὸ «ΑΝΤΙ» τῆς 19ης ᾽Ιουλίου (τεῦχος 23ο) σὲ μία ἀνάλυση τῶν ἀντιμακαριακῶν δυνάμεων ποὺ ἀπεργάζονται ἕνα νέο πραξικόπημα στὴν Κύπρο, καταλήγει στὴ διαπίστωση ὅτι «ἡ στάση ἐναντίον τοῦ Μακαρίου ἔχει πολλαπλὰ αἴτια: «Διαφωνίες ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ ἀγώνα, προσωπικὲς ἰδιοτέλειες λογῆς-λογῆς, στείρα ἀντιπολιτευτικὴ διάθεση, ἑνωτικὴ ἀδιαλλαξία, ἀντικρατικὸς παρακρατισμός».

Φρονῶ πὼς μιὰ τέτοια ἁπλουστευμένη διαπίστωση δημιουργεῖ τὸν κίνδυνο τῆς ἀπομάκρυνσης ἀπὸ μιὰ γενικότερη διερεύνηση. Στενεύει τὴ διαπίστωση, περιορίζοντας τὸν ἀντιμακαριακὰ τοποθετημένο κόσμο μέσα στὰ στενὰ πλαίσια τῆς παλιᾶς γριβικῆς «δόξας» (ἐπαναλαμβάνω καὶ ὑπογραμμίζω τὰ εἰσαγωγικὰ τοῦ ἀρθρογράφου) καὶ τῆς σημερινῆς ἀλλόφρονης γριβικῆς κληρονομιᾶς. Τὸ ὅλο θέμα «τῆς στάσης ἐναντίον τοῦ Μακαρίου» εἶναι πλατύτατο. Καὶ τὰ αἴτια ὀφείλει, ὁ κάθε μελετητής, νὰ τὰ ἀναζητήσει στὸν εὐρὺ χῶρο τῆς γένεσης καὶ τῆς ἐξέλιξης τοῦ Κυπριακοῦ ἀγώνα. Πρώτιστα προβάλλει, γιὰ ἐξέταση, τὸ θέμα τῶν κινητήριων δυνάμεων καὶ τῆς ἡγεσίας τοῦ Κυπριακοῦ ἀγώνα, μέσα στὶς σύγχρονες συνθῆκες τοῦ διεθνοῦς ἐθνικο-απελευθερωτικοῦ κινήματος. Καὶ εἶναι ἀναντίρρητο τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ Κυπριακὴ ᾽Εκκλησία, μὲ τὴν οἰκονομικὴ παντοδυναμία της, μὲ τὶς φεουδαρχικὲς διατάξεις της, δὲν ἦταν δυνατόν, ἔστω καὶ μ᾽ ἕνα ἀρχηγὸ τῆς ἀχτινοβολίας τοῦ Μακαρίου, ν᾽ ἀποτελοῦσε τὸν «ἀποκλειστικὸ καὶ μόνον ἡγέτη» τοῦ Κυπριακοῦ ἐθνικο-απελευθερωτικοῦ ἀγώνα, ἰδιαίτερα μέσα στὶς κοσμογονικὲς συνθῆκες ποὺ δημιουργήθηκαν μὲ τὸ τέλος τοῦ Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου.

῾Η ἀποτυχία τοῦ ῾Ενωτικοῦ κινήματος τοῦ 1931 (ποὺ ἡγεμόνας του ἦταν ἡ «᾽Εθναρχοῦσα ᾽Εκκλησία»), μὲ τὶς κοινωνικὲς ἐξελίξεις ποὺ εἶχαν ἀρχίσει νὰ συντελοῦνται στὴν Κύπρο, ἐνῶ στὴ «μητέρα ῾Ελλάδα» οἱ οἰκονομικοὶ καὶ πολιτικοὶ προσανατολισμοὶ ἦταν ἤδη φιλοβρετανικοὶ (γιὰ νὰ μετατραποῦν μὲ τὴν κατάρρευση τῆς κραταιᾶς Βρετανίας τῶν πέντε ἠπείρων σὲ φιλο-᾽Αμερικανοὺς) προδιάγραφαν τὸν τερματισμὸ τοῦ ἡγετικοῦ ρόλου τῆς ᾽Εκκλησίας στοὺς ἐθνικοαπελευθερωτικοὺς ἀγῶνες. ῾Η ἐμμονὴ στὴ θέση ὅτι ἡ ᾽Εκκλησία ἔπρεπε νὰ ἐξακολουθεῖ νὰ ἐθναρχεύει ἀποτελοῦσε ἔκδηλη κοινωνικὴ ἀντίφαση, ἐφ᾽ ὅσον ἄλλες κοινωνικὲς δυνάμεις, μὲ σύγχρονο ἀγωνιστικό, οὐσιαστικὰ ἀντιϊμπεριαλιστικό, περιεχόμενο, ἐμφανίζονταν ἤδη στὸ προσκήνιο. Τέτοιες δυνάμεις, ἀπὸ τὴ μία, ἦταν ἡ ἀναπτυσσόμενη ἐργατικὴ τάξη μὲ τὰ φτωχομεσαῖα ἀγροτικὰ στρώματα, ποὺ βρίσκονταν σὲ ἄμεση ἀντίθεση τόσο πρὸς τὸν καταπιεστικὸ ἰμπεριαλισμὸ ὅσο καὶ πρὸς τὴ φεουδαρχικὴ ᾽Εκκλησία. Καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς ἀστικῆς τάξης ποὺ δὲν εἶχε προηγούμενα τὴν εὐκαιρία νὰ ξανοιχτεῖ μέσα στὸ χῶρο τοῦ ἐγγλέζικου ἰμπεριαλιστικοῦ κεφαλαίου καὶ ἀναζητοῦσε πεδίο δράσεως πρὸς ἄλλες κατευθύνσεις.

῞Ηταν φανερὸ πὼς αὐτὲς οἱ προοδευτικὲς δυνάμεις (προπαντὸς κεῖνες ποὺ καθοδηγοῦνταν ἀπὸ τὸ ΑΚΕΛ) δυσανασχετοῦσαν μπροστὰ στὴν ἐμμονὴ τῆς δεξιᾶς νὰ διατηρήσει, πάση θυσία, τὸν παραδοσιακὸ ἡγετικὸ ρόλο τῆς «᾽Εθναρχούσης ᾽Εκκλησίας» πού, ἀπαρχῆς, ἀποτελεσματικὰ τὴν χρησιμοποιοῦσε σὰν τὸ κύριο καὶ βασικό της ὅπλο ἐνάντια στὴν καλπάζουσα ἀριστερά. Καὶ εἶναι γνωστὸ πὼς ἐνῶ ὁ Μακάριος καὶ ὁ Γρίβας συμφώνησαν γιὰ τὴν ἔναρξη τοῦ ἀνταρτοπολέμου στὰ 1955, ἡ ᾽Αριστερά, ἔκδηλα εἶχε ἀντιταχτεῖ σ᾽ αὐτὸν γιατὶ θεώρησε σὰν ἀπαράδεχτη τὴν ἀκραία δεξιά, τὴ χίτικη ἡγεσία τοῦ ἀγώνα. Καὶ εἶναι, ἀκόμη, περισσότερο γνωστό, πὼς ὁ ἴδιος ὁ Γρίβας, μὲ βίαια μέτρα, ἐπέβαλε σ᾽ ὅλους (καὶ σ᾽ αὐτὴ τὴν ἀριστερὰ) τὴν ἐθναρχικὴ πολιτικὴ ἡγεσία, κάτω ἀπὸ τὸ σύνθημα: «Εἷς καὶ μόνος ἡγέτης τοῦ ἀγῶνος, ὁ ᾽Εθνάρχης Μακάριος», ποὺ ἔκτοτε (παρὰ τὴν κατοπινὴ γριβικὴ ἀντίδραση) δεσπόζει καί, συνεχῶς, τροφοδοτεῖ τὴ Μακαριακὴ ἀχτινοβολία.

῾Αν αὐτὴ ἦταν ἡ μεταπολεμικὴ κατάταξη τῶν κοινωνικῶν δυνάμεων στὴν πάλη ἐνάντια στὴν ἰμπεριαλιστικὴ κατοχὴ καὶ τέτοια ἡ διάταξη τῶν στρατοπέδων τοῦ ἀνταρτοπόλεμου, εἶναι φανερὸ πὼς ἡ «ἐθναρχο-ἐκκλησιαστικὴ» (Μακαριακὴ) ἡγεσία ἀποτελοῦσε μιὰ συνεχὴ ἀντινομία, ὄχι μόνο πρὸς τὶς ἀρχὲς πού ᾽πρεπε νὰ πρυτανεύουν σ᾽ ἕνα ὑγιὲς ἐθνικο-απελευθερωτικὸ μέτωπο, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴ γραμμὴ καὶ πορεία τῶν συγχρόνων ἐθνικοαπελευθερωτικῶν κινημάτων.

Γνωστοὶ λόγοι (ποὺ ἡ ἀνάλυσή τους δὲν εἶναι τοῦ παρόντος) δὲν ἐπέτρεψαν νὰ παραμείνουν ἐν ἐνεργεία οἱ ἀντιθέσεις, ποὺ εἶχαν ἤδη δημιουργήσει τὶς ἀλλαγὲς στὴν κοινωνικὴ ὑποδομὴ καὶ τὴ διαφορικοποίηση στὶς ἡγετικὲς δυνάμεις τοῦ ἐθνικοαπελευθερωτικοῦ ἀγώνα. Πέραν ἀπ᾽ αὐτό, οἱ ἴδιοι λόγοι εἶχαν ἐξαναγκάσει τὴν ἡγεσία τῆς ἀριστερᾶς νὰ ἀποδέχεται τὴ γραμμὴ τῶν συνεχῶν κλιμακωτῶν ὑποχωρήσεων καὶ συνθηκολογήσεων, ὡς τὸ σημεῖο ν᾽ ἀπολέσει τὸν ἰδεολογικό της ἑαυτὸ καὶ τὴ λαϊκὴ ἀγωνιστικὴ πυξίδα.

᾽Αποδεχόμενη, ἡ ᾽Ακελικὴ ῾Ηγεσία, τὴ γριβικὴ ἐπιταγὴ «Εἷς καὶ μόνος ὁ ἀρχηγός, ὁ Μακάριος» δὲν κατόρθωσε νὰ βοηθήσει τὸν ἴδιο τὸ Μακάριο στὸ ν᾽ ἀποδεχτεῖ ὁτὴ διάρκεια τοῦ ἔνοπλου ἀγώνα τὶς βρετανικὲς προσωρινὲς συνταγματικὲς προτάσεις, ποὺ ἄφηναν ἀνοιχτό, γιὰ εὐθετότερο χρόνο, τὸ δικαίωμα τῆς αὐτοδιάθεσης. Δέχτηκε, κατοπινά, ἡ ᾽Ακελικὴ ῾Ηγεσία, τὸν αἰφνιδιασμὸ τῆς Ζυριχικῆς Συμφωνίας. Δὲ διεκδίκησε θέση στὴ σύνταξη τοῦ πρώτου συντάγματος τῆς Κυπριακῆς ᾽Ανεξάρτητης Δημοκρατίας, ἐπιτρέποντας ἄνετα τὴν κατοχύρωση ὅλων ἐκείνων τῶν ἐξωφρενικῶν (σκόπιμα ναρκοθετημένων ἀπὸ τοὺς Βρετανοὺς) διατάξεων, ποὺ ἀποτέλεσαν τὸ θεμέλιο λίθο ἑνὸς οἰκοδομήματος συνεχῶν προστριβῶν καὶ διενέξεων μεταξὺ τῶν σύνοικων στοιχείων καὶ ποὺ μὲ μαθηματικὴ ἀκρίβεια ὁδήγησαν στὴν τελικὴ σύρραξη. Καί, τελικά, ἐπέτρεψε ἡ ᾽Ακελικὴ ἡγεσία, ὄχι μόνο ἀδιαμαρτύρητα ἀλλὰ καὶ εὐγνωμώνως ν᾽ ἀπωθηθεῖ στὴ θέση τοῦ «κοινωνικοῦ λεπροῦ» ἀφήνοντας ἀπερίσπαστον τὸν Μακάριο (σὰν ἐκφραστὴ τῆς δεξιᾶς) νὰ διώξει τοὺς ἀκελιστὲς ἀπὸ τὴν κερδισμένη μὲ τὴν ψῆφο τοῦ λαοῦ δημοτικὴ ἐξουσία,

νὰ θεωρεῖ τὴ ὑπουργοποίηση σὰν «ἀπαγορευμένη περιοχὴ» γιὰ τὴν πλειοψηφοῦσα ἀριστερά, νὰ διαπραγματεύεται, ἀνενόχλητα, στὴ διάρκεια τῆς ἐπονείδιστης χουντικῆς ἐφταετίας, μὲ τὴν κυβέρνηση τῶν συνταγματαρχῶν, κάτω ἀπὸ τὸ δόγμα «ἡ Κυπριακὴ Κυβέρνηση συνεργάζεται πάντοτε μετὰ τῆς ἑκάστοτε Ἑλληνικῆς Κυβέρνησης, γιὰ νὰ βρεθεῖ ὁ λαὸς ἐντελῶς ἀπροετοίμαστος ἔναντι τοῦ πραξικοπήματος τῆς 15ης Ἰουλίου τοῦ 1974.

Ὅλα αὐτά, τὰ ἀδιανόητα, πραγματοποιοῦνταν, κάτω ἀπὸ μιὰ ἀδιάλειπτη συνθηματολόγηση, στηριγμένα στὴ θεωρητικολογία ὅτι «τὸ στάδιο ποὺ περνᾶμε εἶναι στάδιο ἐθνικοαπελευθερωτικοῦ ἀγώνα, γι' αὐτὸ καὶ «ἡ μόνη ὀρθὴ γραμμὴ εἶναι ἡ γραμμὴ τοῦ προέδρου Μακαρίου». Κι ὅσο πιὸ συχνὰ καὶ ἐμφαντικὰ ἐπαναλαμβάνοταν τὰ πιὸ πάνω, τόσο καὶ περισσότερο ἀπαράδεχτα γινόντουσαν. Ἡ δεξιὰ ἀνταποκρινόταν: «Μὴν ἀκοῦτε σ' αὐτὰ ποὺ λὲν οἱ Ἀκελιστές. Οὔτε οἱ ἴδιοι δὲν τὰ πιστεύουν. Μπλοφάρουν. Ἄλλα λένε καὶ ἄλλα κάμνουν. Ἔτσι τοὺς προστάζει τὸ Κρεμλίνο. Στὴν κατάλληλη στιγμὴ θὰ τὴν φέρουν τοῦ Μακαρίου». Καὶ οἱ ὀπαδοὶ τῆς ἀριστερᾶς, ἰδιαίτερα οἱ διανοούμενοι καὶ οἱ μορφωμένοι ἐργάτες, ποὺ τρόμαζαν μπροστὰ στὴν εἰλικρίνεια τῆς Ἀκελικῆς ἡγεσίας συνεχῶς διερωτοῦντο: Μὰ εἶναι γραμμὴ αὐτή; Πῶς μπορεῖ ἕνα μαρξιστικὸ κόμμα νὰ θεοποιεῖ τὸ Μακάριο, μὲ τὸ φεουδαρχικὸ καὶ ἀπολυταρχικὸ κοινωνικο-οἰκονομικὸ ὑπόβαθρό του καὶ τὰ τόσα κραυγαλέα, ἀντιφατικὰ καὶ ἀπαράδεχτα καμώματά του; Ὑπάρχει μαρξιστικὴ συνέπεια στὴ διεξαγωγὴ ἑνὸς ἐθνικοαπελευθερωτικοῦ ἀγώνα; Κι ἂν ὑπάρχει, ποιὰ εἶναι αὐτή; Εἶναι φυσικό, αὐτοὶ οἱ ἀριστεροί, ὅσο μεγάλη κι ἂν εἶναι ἡ θολούρα, μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου νὰ πολλαπλασιάζονται καὶ ἡ στάση τους ἐνάντια στὸ Μακάριο (καὶ τὴν Ἀκελικὴ ἡγεσία) νὰ ἐκφράζεται, στὸ παρὸν στάδιο, μὲ τὴν ἀπογοήτευση καὶ τὴν ἀπόγνωση. Καὶ εἶναι βέβαιο ὅτι ἡ τέτοια ἀντιμακαριακὴ στάση τίποτα τὸ κοινὸ δὲν μπορεῖ νά 'χει «μὲ προσωπικὲς ἰδιοτέλειες λογῆς λογῆς, στείρα ἀντιπολιτευτικὴ διάθεση, ἑνωτικὴ ἀδιαλλαξία, ἀντικρατικὸ παρακρατισμό». Εἶναι ἀσφαλῶς διαχωρισμένη καὶ ἀντίθετη ἀπὸ τὴ στάση ἐκείνων τῶν γριβικῶν κατάλοιπων ποὺ οἱ ἀδιάλλαχτες ἐνέργειές τους χαρακτηρίζονται ἀπὸ μόνη τὴν ἀφροσύνη καὶ τὴν ἐξαλλοσύνη. Κι αὐτοί, οἱ ἀντιμακαριακοὶ ἀποτελοῦν ὁπωσδήποτε τὸ «χρυσοῦν ἀντίκρυσμα» τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ, ποὺ μὲ κριτικὴ συνέπεια μελετοῦν τὰ σφάλματα τοῦ παρελθόντος, προσβλέπουν πρὸς τὴν ἐξυγίανση καὶ δὲν παραδέχονται «τὴ γενναιόδωρη καὶ σχεδὸν (γιατί σχεδὸν καὶ ὄχι παντελῶς;) ἀνεπίτρεπτη ἀμνηστία τοῦ Μακαρίου», ὄντας ἕτοιμοι στὴν κατάλληλη στιγμὴ νὰ παλαίψουν γιὰ τὴ δικαίωση ἑνὸς καταπροδομένου (καὶ ἀπὸ τὴν ἐπίσημη δεξιὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἐπίσημη ἀριστερὰ) ἀγώνα.

Διερευνώντας τὸ θέμα τῆς στάσης ἐναντίον τοῦ Μακαρίου, κανένας δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ σταματήσει μόνο στὴν ἀπογοήτευση καὶ τὴν ἀπόγνωση ποὺ διέπει σήμερα αὐτὸ τὸ σημαντικὸ μέρος τῶς ὑγιῶς σκεπτομένων Κυπρίων, ποὺ βρίσκονται τοποθετημένοι μέσα στὰ πλαίσια τῆς ἀκελικῆς ἀριστερᾶς. Ὀφείλει νὰ στρέψει τὸ βλέμμα καὶ πρὸς τὸ ἄλλο τμῆμα τῆς ἀριστερᾶς, ποὺ βρίσκεται ἐνστρατωνισμένο μέσα στὸ κόμμα τοῦ δρ. Λυσσαρίδη, τὴν ΕΔΕΚ. Ἐκεῖ, ἔστω καὶ ἂν ὁ ἀρχηγὸς δρ. Λυσσαρίδης ἐξακολουθεῖ νὰ συγκρατεῖ πίσω ἀπὸ τὰ δόντια του τὴν ὀργή του γιὰ τὴ Μακαριακὴ πολιτικὴ περιορίζοντας τὶς σκληρὲς ἐπιθέσεις του μόνο ἐνάντια στὸ Γλαῦκο Κληρίδη, θὰ ἀκούσει τὸ Γενικὸ Γραμματέα αὐτοῦ τοῦ κόμματος Τάκη Χατζηδημητρίου νὰ ἐκφράζεται ἀπερίφραστα μὲ τέτοιες διαπιστώσεις:

«Ἂν, λοιπόν, ἡ πρώτη εὐθύνη τοῦ προέδρου Μακαρίου ἦταν ὁ περιορισμὸς τοῦ κράτους ἀνάμεσα σ' ἕνα περιορισμένο κύκλο ἀνθρώπων, ἡ δεύτερη ἦταν ἡ ἔλλειψη δημοκρατικῶν θεσμῶν, ποὺ θὰ πολιτικοποιοῦσε τὸ λαό. Ἡ τρίτη εὐθύνη ἦταν ἡ ἀντιμετώπιση τῆς ἴδιας τῆς δικτατορίας. Ἂν ὁ Μακάριος ἀρνιόταν, τὴν 21η Ἀπριλίου 1967, τὴ δικτατορία, ποιὰ θὰ ἦταν ἡ ἐξέλιξη;» (βλέπε τὰ «ΝΕΑ», 13 Ἰουλίου 1975).

Καὶ συνεχίζει πιὸ κάτω, ὁ Γ.Γ. τῆς ΕΔΕΚ.

«Ὑποστηρίζουμε ὅτι ἂν παρ' ὅλους τοὺς κινδύνους πέρναμε τὶς σωστὲς θέσεις τὴν 21η Ἀπριλίου, θὰ εἴμαστε σὲ θέση νὰ προλάβουμε, τουλάχιστον αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὴν πορεία τῶν πραγμάτων.

»Ὅταν μόλις ἀποφασίζει καὶ ὁ ἴδιος ὁ Μακάριος νὰ ἀντιδράσει εἶναι πιὰ καὶ ὁ ἴδιος ἀπομονωμένος, μ' ἕνα λαὸ εἴτε διαβρωμένο, εἴτε ἀχρηστευμένο. Γι' αὐτὸ τὸ προδοτικὸ πραξικόπημα σημείωσε ἐπιτυχία τὴ 15η Ἰουλίου.

»Σήμερα, ἕνα χρόνο μετὰ τὸ πραξικόπημα καὶ τὴν εἰσβολή, παρατηροῦμε νὰ συνεχίζονται οἱ ἴδιες ἀδυναμίες, ποὺ εἴχαμε καὶ πρὶν τὴν καταστροφή. Τὸ ἐσωτερικὸ μέτωπο βρίσκεται ἀποδιοργανωμένο, ἐνῶ θά 'πρεπε ὅλοι νὰ μετείχαμε σ' ἕναν κοινὸ ἀγώνα. Τὸ κράτος ξακολουθεῖ νὰ βρίσκεται στὰ χέρια μιᾶς μικρῆς κλίκας τῆς δεξιᾶς, ποὺ παρεμποδίζει ξανοίγματα καὶ ἀποφάσεις γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῆς ἔκταχτης κατάστασης. Κι' ἡ δημοκρατία; Ἐξακολουθεῖ νὰ μὴ λειτουργεῖ...Τὰ παθήματα δὲ φαίνεται νὰ μᾶς δίδαξαν πολλὰ πράγματα. Συνεχίζουμε τὸν ἴδιο τρόπο ζωῆς. Συντηροῦμε τὶς ἴδιες ἀντιλήψεις ποὺ εἴχαμε πρὶν τὴ συμφορά. Τώρα, ὅμως, εἶναι ἡ ὥρα τῶν ἀποφάσεων. Ἂν δὲν ληφθοῦν, φαίνεται ὅτι θὰ μᾶς ἀναμένουν καὶ χειρότερες συμφορές».

Μήπως, ἄραγε, καὶ τὰ πιὸ πάνω ὑπεύθυνα γραφτὰ τοῦ ΓΓ τῆς ΕΔΕΚ, δὲν συνιστοῦν μιὰ καταφάνερη ἀντιμακαριακὴ στάση, ἔξω κι ἀντίθετα ἀπὸ τὴ στάση τῶν παλαιογριβικῶν καὶ τῶν νεογριβικῶν μὲ τὴ στείρα ἀντιπολιτευτικὴ διάθεση καὶ τὴν ἑνωτικὴ ἀδιαλλαξία;

Ἀλλά, καὶ στὴν παράταξη τῶν κεντρώων καὶ τῆς συντηρητικῆς δεξιᾶς εὔκολα διαβλέπει ὁ καθένας, ὅλους ἐκείνους πού, κουρασμένοι, πιά, ἀπὸ τὸ ἀλλοπρόσαλλο τῆς μακαριακῆς πολιτικῆς, βάζουν ἀνοιχτὰ ἐνάντιά της ἀπαιτώντας μιὰ ἀλλαγὴ ποὺ νὰ στηρίζεται σὲ ὑγιέστερη βάση καὶ προπαντὸς σὲ συνέπεια, χωρὶς «κλάδον ἐλαίας». Μπορεῖς γιὰ παράδειγμα νὰ διαβάσεις στὸν ἀντιγριβικὸ τύπο κάτι παρόμοια:

«Ἐκεῖνο ποὺ ἐφοβοῦντο ὁρισμένοι ἦταν ὁ λαός. Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ἐξασφάλισαν τὴν ἐγγύηση ὅτι δὲν θὰ ἐπαρουσιάζοντο ἐνώπιον τοῦ λαοῦ δὲν εἶχαν καμμιὰ ἀντίρρηση. Αὐτὸ δείχνει τὸ μέγα χάσμα ποὺ χωρίζει τὸ λαὸ ἀπὸ ἕνα τμῆμα τῆς ἡγεσία. Τὸ δὲ χάσμα εἶναι πολιτικὸ καὶ ἰδεολογικό. Πολιτικὸ γιατὶ ὁρισμένοι ἔχουν ἀναρριχηθεῖ ὄχι μόνο στὴν πολιτικὴ ἡγεσία ἀλλὰ καὶ στὴν κυβέρνηση χωρὶς ν' ἀντιπροσωπεύουν τὸ λαό. Ἰδεολογικό, γιατὶ ἀρκετοὶ ἀπ' αὐτοὺς ποὺ ἐμφανίζονται σήμερα στὴν ἡγεσία εἶναι ἔνοχοι ἢ συνένοχοι τῆς σημερινῆς τραγωδίας.

»Τὸ πρόβλημα, δυστυχῶς, ἐπεκτείνεται πέραν τῆς ἀντιμετώπισης τοῦ ὀργανωμένου φασισμοῦ. Μέσα σ' ὁρισμένους ἐπισήμους, ἢ καὶ θεωρούμενους σὰν πολιτικοὺς κύκλους, ἐχθρὸς θεωρεῖται ἡ ἴδια ἡ δημοκρατία. Ἐχθρεύονται τὰ κόμματα καὶ ἐπιτίθενται ἐναντίον τῶν κομμάτων. Ἐχθρὸς γιὰ τοὺς κύκλους αὐτοὺς εἶναι συλλήβδην τὰ κόμματα. Μιὰ τέτοια ὅμως στάση ὁδηγεῖ κατ' εὐθείαν στὴ διχτατορία καὶ τὸ φασισμό». (Βλέπε «Ἀνεξάρτητος» 14 Ἰουλίου 1975).

Κι ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς συντηρητικῆς δεξιᾶς, τὸ ἀντιμακαριακὸ πνεῦμα ἐκφράζει αὐτὸς τοῦτος ὁ ἴδιος ὁ Πρόεδρος τῆς Βουλῆς καὶ ὁ μόνος διαπραγματευτὴς Γλαῦκος Κληρίδης, ποὺ μὲ τὴν ὅλη στάση του (καὶ ἰδιαίτερα μὲ τὶς κατ' ἰδίαν ἐκδηλώσεις του) ὄχι σπάνια ἔχει ἀφήσει νὰ διαφανεῖ πὼς χωρὶς τὸ Μακάριο τὰ πράγματα θὰ ἔβαιναν εὐκολότερα πρὸς τὴ λύση.

Αὐτὰ εἶναι τὰ πραγματικὰ φαινόμενα στὴ μαρτυρικὴ μεγαλόνησο. Καὶ μὲ βάση αὐτὴ τὴν εἰκόνα πρέπει νὰ διερευνᾶται τὸ Κυπριακὸ πρόβλημα, ἔστω κι ἂν ἡ ὅποια διερεύνηση ἐπιθυμεῖ νὰ θίξει τὸ πρόβλημα ἀπὸ τὴ μιὰ ἢ τὴν ἄλλη μερικότητά του. Γιατὶ ἡ δημιουργία ἐντυπώσεων ὅτι «τὰ πολλαπλὰ αἴτια τῆς στάσης ἐναντίον τοῦ Μακαρίου» περιορίζονται μόνον στὶς «διαφωνίες ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ ἀγώνα, στὶς προσωπικὲς ἰδιοτέλειες λογῆς λογῆς, στὴ στείρα ἀντιπολιτευτικὴ διάθεση καὶ τὴν ἑνωτικὴ ἀδιαλλαξία» ἀποπροσανατολίζει τὸν ἑλληνικὸ λαὸ ἀπὸ τὰ βαθύτερα αἴτια, τὴ γραμμὴ ποὺ πρέπει σήμερα νὰ γίνει γενικὰ ἀποδεκτὴ καὶ τὶς δυνάμεις ποὺ πρέπει νὰ στηρίξουν, ὕστερα ἀπὸ τὴ συμφορά, μιὰ πορεία ἔξω ἀπὸ τὴν κρίση, πρὸς τὴν ἐπανόρθωση.

Συγκεκριμένα, οἱ ὑγιεῖς δυνάμεις, ἐλφραστικὲς τῶν πραγματικῶν αἰσθημάτων τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ, εἶναι κεῖνες ποὺ σήμερα συγκλίνουν συνθηματολογώντας πρὸς μιὰ πλήρη ἐκκαθάριση τοῦ ἐσωτερικοῦ μετώπου, τὴν ὁριστικὴ ἀπαγκίστρωση ἀπὸ τοὺς ἐνόχους τῆς συμφορᾶς, ποὺ ἀνενόχλητοι ξακολουθοῦν νὰ μηχανορραφοῦν σὲ βάρος τοῦ συνόλου τοῦ λαοῦ, καὶ πρὸς τὴ σύσταση μιᾶς ὑπεύθυνης, ἀντιπροσωπευτικῆς ὅλων τῶν ὑγιῶν κομμάτων, πολιτικῆς κυβέρνησης. Γραμμὴ πρὸς τὴν ὁποία φαίνεται δυστυχῶς νὰ μὴν ἐπιθυμεῖ νὰ προχωρήσει ὁ πρόεδρος Μακάριος, ἐπιμένοντας στὸ νὰ ρυθμίζει τὴν πορεία μὲ γνώμονα τὶς προσωπικές του ἔμμονες πεποιθήσεις, κατασκευάζοντας καὶ διατηρώντας ὄργανα μόνο συμβουλευτικοῦ χαρακτήρα καὶ ὄχι συλλογικῆς σκέψης καὶ δράσης.

Πλουτῆς Σέρβας

ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΕ ΑΠΟΡΙΕΣ...

Τοῦ Πλουτῆ Σέρβα

Ξεκινώντας ἀπὸ τὴν πληροφορία κάποιου φίλου του, ὅτι στὸ «ΑΝΤΙ» τῆς 5ης Ἰουλίου δημοσιεύτηκε ἄρθρο τοῦ Πλουτῆ Σέρβα, ὁ κ. Χρῆστος Ναθαναήλ, χωρίς, ὅπως φαίνεται, νά 'χει ὑπ' ὄψη τὴν προγενέστερη ἀρθρογραφία, «φρόντισε καὶ προμηθεύτηκε τὸ τεῦχος» καὶ παρέθεσε ὅλες τὶς ἀπορίες καὶ ἐρωτήσεις του, «μὴ ἔχοντας ἀξίωση ἀπάντησης ἢ διευκρίνισης».

Μιὰ καὶ ἐπιθυμία τοῦ «ΑΝΤΙ» εἶναι νὰ φωτιστεῖ τὸ θέμα, θὰ φροντίσω, μὲ κάθε δυνατὴ συντομία, ν' ἀπαντήσω σ' ὅλες τὶς ἀπορίες καὶ τὶς ἐρωτήσεις ποὺ προκύπτουν ἀπὸ τὸ κείμενο.

Ἀπορεῖ ὁ κ. Ναθαναήλ:

1ο. «Γιατὶ ἐπιρρίπτω τὴ μεγαλύτερη εὐθύνη στὴ Σοβ. Ἕνωση γιὰ τὴν τελευταία ἀπόφαση τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας». Ἂν προσεχτικὰ διαβαζόταν τὸ κείμενό μου, μιὰ τέτοια ἀπορία δὲν θὰ ἐκφραζόταν. Καθαρὰ εἶχα παραθέσει τὶς εὐθύνες τοῦ Λευκοῦ Οἴκου, ποὺ κάμνει καλὰ τὴ δουλειά του, καλύπτοντας τὶς μηχανορραφίες του, καὶ ποὺ ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴ πολιτική του κανένα καλὸ οἱ λαοὶ δὲν περιμένουν. Ὅμως θεώρησα καθῆκον μου νὰ ἐναποθέσω τὴν κύρια εὐθύνη στὸ Κρεμλίνο, ποὺ ἐξακολουθεῖ νὰ ἐμφανίζεται σὰν προστάτης τοῦ δικαίου καὶ ποὺ μ' ἀπανωτὲς διακηρύξεις, ἀπὸ τὶς 24 Αὐγούστου 1974 (καὶ προηγούμενα ἀκόμη) δὲν ἔπαυσε νὰ βαυκαλίζει τὸν Κυπριακὸ λαὸ ὅτι «ἀποφασιστικὰ καὶ ἀνένδοτα» ὑποστηρίζει τὴ δίκαιη ὑπόθεσή του.

2ο. Διερωτᾶται ὁ κ. Ναθαναὴλ πῶς μπορεῖ «νά 'χει τὴν κύρια εὐθύνη ἡ Σοβ. Ἕνωση, ἐπειδὴ δὲν χρησιμοποίησε τὸ βέτο της ἐνάντια σὲ μιὰ ἀπόφαση ποὺ οὔτε ἡ Κυπροκληριδικὴ οὔτε ἡ Ἑλληνοκαραμανλικὴ ἀντιπροσωπεία δὲν τὴν ἀμφισβήτησαν».

Φαίνεται ὅτι ὁ κ. Ναθαναὴλ ἰδέα δὲν ἔχει γιὰ τὸ πῶς παίρνονται οἱ ἀποφάσεις στὸ Συμβούλιο Ἀσφαλείας καὶ τί τρεχάματα διενεργοῦναι στὰ παρασκήνια, ἔτσι ποὺ ἀφοῦ ἐξασφαλιστεῖ ἡ συγκατάθεση τῶν δύο μεγάλων, τὸ ψήφισμα νὰ γίνεται ὁμόφωνα ἀποδεκτό, καὶ οἱ ἀδικούμενοι νὰ μὴν μποροῦν νὰ τὸ ἀμφισβητοῦν. Μακάρι ἡ Σοβιετικὴ κυβέρνηση νά 'παιρνε τὴ ρωμαλέα ἀπόφαση νὰ χτυπήσει τὸ χέρι, νὰ ἐξασκήσει τὸ βέτο της, καὶ τότε ἀσφαλῶς ἡ ἑλλαδικὴ πλευρὰ δὲν θὰ βρισκόταν στὴ θλιβερὴ θέση νὰ μὴν ἀσφιβητεῖ, ἀλλὰ νὰ πανηγυρίζει εὐλογώντας τὸν προασπιστὴ τοῦ δικαίου.

3ο. Πληθώρα ἀντιφάσεων καὶ ἐξωνοϊσμῶν ἀνακάλυψε ὁ ἐπιστολογράφος στὴν παράγραφο: «ἡ ἀπόκλιση πρὸς τὴ διζωνικὴ ἀπορρέει ἀπὸ τὸ ἄγχος τῶν ἰδιοτελῶν-ἡττοπαθῶν, ποὺ τρομοκρατημένοι ἀπὸ τὴν παράταση δὲν κατορθώνουν νὰ δοῦν ὅτι ὑπάρχει κὰν κάτι ἄλλο ἔξω ἀπὸ τὶς ἐπιταγὲς τοῦ Λευκοῦ Οἴκου καὶ τοὺς ἀργοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Κρεμλίνου». Καὶ τέτοια εἶναι ἡ πληθώρα ποὺ μπερδεύτηκε ὁ ἄνθρωπος καὶ «δυσκολεύεται νὰ συναρτήσει τὶς ἀπορίες του καὶ τὶς ἀντιθέσεις του».

Ἀλλὰ πρὸς θεοῦ, ποῦ οἱ ἀντιφάσεις; Καὶ ποῦ οἱ ἐξωνοϊσμοί; Τὸ κείμενο εἶναι σαφές. Καὶ πιὸ σαφὲς γίνεται, ἂν δὲν ἔχει ξεχάσει κανεὶς τὴν πρώτη παράγραφο τοῦ ἴδιου μέρους, ποὺ λέγει: «μπροστὰ στὴν παράταση τῆς ἐκκρεμότητας, ἄρχισαν μερικοὶ νὰ προσανατολίζονται πρὸς τὴ διζωνική. Καὶ σ' αὐτὸ ὑποβοηθοῦνται δυστυχῶς ἀπὸ τὶς ἑκάστοτε λοξοδρομίες τοῦ Γλαύκου Κληρίδη, ὀφειλόμενες στὴν Κυπριακὴ νεοπλουτοκρατικὴ πίεση, κι ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα, στὴν ἐπιρροὴ ποὺ ἐξασκοῦν πάνω στὴ μεγαλοκεφαλαιοκρατία τὰ ἀμερικανικὰ τράστ καὶ οἱ πολυεθνικὲς ἑταιρίες».

Ἀλλὰ ἀφύσικη βρίσκει ὁ ἐπιστολογράφος τὴ συζυγία τῆς ἰδιοτέλειας καὶ τῆς ἡττοπάθειας. Εἶναι κι αὐτὸ μιὰ ἐνόχληση, γιὰ τὸν κ. Ναθαναήλ. Κι ἂν δὲν ἤθελε νὰ κουράσει τὸ μυαλό του γιὰ νὰ βρεῖ πῶς μέσα στὴ δίνη τῶν Κυπριακῶν πραγμάτων ὑπάρχει, σὲ τελευταία ἀνάλυση, συνειρμὸς μεταξὺ ἰδιοτέλειας καὶ ἡττοπάθειας, ἡ παύλα μεταξὺ τῶν δύο λέξεων θὰ μποροῦσε νὰ τὸν βοηθήσει νὰ διαχωρίσει τὶς ἔννοιες.

4ο. Ἀπορεῖ ὁ ἐπιστολογράφος «γιὰ τὸ ὕψος τῆς ἀφελείας τοῦ ἀρθρογράφου σας νὰ ἐπιχειρεῖ νὰ κάμνει ὑποδείξεις σ' ἕνα πολιτικὸ σὰν τὸν Καραμανλῆ καὶ ν' ἀδικεῖ τὴν πολιτικὴ ἰδιοφυΐα τοῦ κ. Κληρίδη».

Ἐδῶ παραγματικὰ διερωτᾶται κανεὶς τί πρέπει νὰ πεῖ γιὰ νὰ διασκεδάσει τὶς ἀπορίες τοῦ κ. Ναθαναήλ.

Ποῦ τάχα νὰ ἔχει ἀνακαλύψει, μέσα στὸν κόσμο τῆς δημοκρατικῆς σκέψης, ὅτι ἀποτελεῖ ἀφέλεια ἡ ἀήθεια, νὰ κρίνεις ἢ νὰ ἐπικρίνεις, ἢ καὶ νὰ ὑποβάλλεις ἀπόψεις σ' ἕναν πολιτικό, ὅσο ψηλὰ κι ἂν στέκεται αὐτός; Καὶ τότε ποῦ θὰ πᾶμε; Στὴν προσωπολατρεία; στὸ σταλινισμό; ἢ στὸ μαοϊσμό; ἢ στὸ μακαριϊσμό;

5ο. Ἀπορεῖ, τέλος, ὁ κ. Ναθαναὴλ γιατὶ ὁ ἀρθρογράφος σας «ἀποδίνει μοναδικὴ διέξοδο στὴν προσήλωση καὶ στὴ σταθεροποίηση τῶν δεσμῶν μὲ τὸν Τρίτο Κόσμο».

Γιὰ μοναδικὴ διέξοδο δὲν ἔγραψε ὁ ἀρθρογράφος σας. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἔγραφε, λάθος ἀξιοπρόσεκτο δὲν θά 'πρεπε νὰ θεωρηθεῖ. Κεῖνο πού 'καμε εἶναι νὰ ὑπογραμμίσει τὴ χρησιμότητα αὐτοῦ τοῦ παράγοντα, ποὺ ἤδη ἔχει ξεσκίσει μερικὰ ἀπὸ τὰ ἰμπεριαλιστικὰ σχέδια... καὶ μεθοδικὰ χρησιμοποιούμενος μπορεῖ νὰ ἐξασκεῖ συνθλιπτικὴ πίεση στὴν τουρκικὴ ἀλλοφροσύνη.

Αὐτὰ γιὰ τὶς ἀπορίες, πού 'πρεπε νὰ μὴν εἶναι ἀπορίες. Καὶ τώρα γιὰ ἐρωτήσεις:

Ρωτᾶ ὁ κ. Ναθαναήλ.

1. Νὰ τὸ κάνει λιανά, ὁ ἀρθρογράφος σας, ποῦ «εἶναι κεῖνα τὰ κίνητρα ποὺ ὠθοῦν τὴ Σοβ. Ἕνωση (λέγε καλύτερα κυβέρνηση) νὰ εὐλογεῖ ἀποφάσεις, νὰ δίνει πράσινο φῶς καὶ νὰ παρουσιάζει ἀργοὺς ὑπολογισμοὺς πρὸς ὄφελος τῆς Τουρκίας;»

Ἁπλούστατα. Τὰ ἐθνικὰ ρωσικὰ (ὄχι τὰ παγκόσμια σοσιαλιστικὰ) συμφέροντα μιᾶς Μεγαλο-Δυναμικῆς γειτονικῆς πρὸς Τουρκία χώρας εἶναι τὰ κίνητρα. Ἐπιθυμεῖ τὸ Κρεμλίνο νὰ τά 'χει καλὰ μὲ τοὺς γείτονες καὶ νὰ τοὺς ἀποσπάσει ἀπὸ τὰ γρανάζια τῆς ἄλλης Μεγάλης Δύναμης. Γιὰ τὴ Σοβιετικὴ (ὄχι τὴ Σοσιαλιστικὴ) διπλωματία, ἡ Τουρκία ἔρχεται πρώτη. Ἡ Κύπρος δεύτερη. Αὐτὸ ἔπρεπε ἤδη νὰ τό 'χαμε μάθει. Κι ἂν δὲν τὸ μάθαμε, ὀφείλουμε νὰ τὸ μάθουμε τὸ ταχύτερο. Τὰ παλιά μας ὄνειρα βγῆκαν τόσο ἀπατηλά. Ἡ ὠμὴ πραγματικότητα μᾶς καλεῖ σὲ προσγείωση.

2. «Νομίζει, ὁ ἀρθρογράφος σας, ὅτι ἡ σωτηρία ποὺ θὰ προέλθει ἀπὸ τὴν ἀποκλειστικὴ προσήλωσή μας στὸν παράγοντα Τρίτος Κόσμος, θὰ προλάβει τὴν ἡττοπάθεια...»

Πιστεύει, ὁ ἀρθρογράφος σας, πὼς τὸ δίκιο ἑνὸς λαοῦ κάπου πρέπει νὰ στηριχτεῖ γιὰ νὰ εὐδοκιμήσει. Κι αὐτὸ τὸ κάπου πρέπει νά 'ναι ὑγιές. Ὄχι χίμαιρες καὶ ἰμπεριαλιστικὲς σκοπιμότητες. Κι ὁ δρόμος τῆς πάλης, ποὺ ὑποδεικνύουν σήμερα οἱ χῶρες τοῦ Τρίτου Κόσμου, εἶναι ὁ μόνος σωστὸς δρόμος.

3. «Γιατί ἀποφεύγει, ὁ ἀρθρογράφος σας, νὰ πάρει θέση στὶς ἐπανειλημμένες προτροπὲς τοῦ Κρεμλίνου γιὰ σύγκληση διεθνοῦς διάσκεψης, πρὸς λύση τοῦ Κυπριακοῦ;»

Ποτὲ δὲν ἀπόφυγε ὁ ἀρθρογράφος σας νὰ πάρει θέση. Κι ἂν διάβαζε κάτι ἀπὸ τὰ προηγούμενα ἄρθρα του, ὁ κ. Ναθαναήλ, δὲν θὰ ἀποτολμοῦσε νὰ θέσει τὸ ἐρώτημα. Τὴ θέλει τὴ διεθνὴ διάσκεψη ὁ ἀρθρογράφος σας. Καὶ πάντα συνηγορεῖ μ' αὐτή. Τὸ μόνο ποὺ διερωτᾶται εἶναι γιατί τὸ Κρεμλίνο, ποὺ τόσο «φλέγεται» γι' αὐτὴ τὴ διάσκεψη, δὲν πιέζει, ἀποφασιστικὰ καὶ ρωμαλέα, μὲ τὸν ὄγκο καὶ τὴν ἀχτινοβολία του, γιὰ νὰ ὁδηγηθοῦν, ὅσο ὑπάρχει καιρός, τὰ πράγματα πρὸς αὐτὴ τὴ διάσκεψη;

Αὐτά, σχετικὰ μὲ τὶς ἐρωτήσεις, ποὺ ἂν ὁ κ. Ναθαναὴλ ἀποφάσιζε ν' ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὰ πλέγματα τοῦ παρελθόντος, ἔπρεπε νὰ μὴν ἦταν ἐρωτήσεις. Γιατί; Θὰ μποροῦσε, στὴν τέτοια περίπτωση, νὰ δεῖ τὰ πράγματα στὴν καθαρότητά τους, ποὺ παρόμοιες ἀπορίες καὶ ἐρωτήσεις δὲ γεννοβολοῦν καὶ ποὺ σταθερὰ καθορίζουν τὴ θέση τοῦ ἀγωνιστῆ.

Πλουτῆς Σέρβας

Μὲ ἀφορμὴ τὴν 7η εἰδικὴ Γ.Σ. τοῦ ΟΗΕ

Οἱ ἀναπτυσσόμενες χῶρες καὶ τὸ πρόβλημα τῶν πρώτων ὑλῶν

Τοῦ Παν. Β. Καζάκου

Τὸ Σεπτέμβριο πραγματοποιήθηκε ἡ 7η εἰδικὴ Γ.Σ. τοῦ ΟΗΕ. Στὸ ἐπίκεντρο τῶν συζητήσεων ἦταν οἱ προτάσεις τῶν ἀναπτυσσομένων χωρῶν γιὰ μιὰ νέα παγκόσμια οἰκονομικὴ τάξη ποὺ θὰ μετέβαλλε τὶς ἀνταλλαγὲς μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν μητροπολιτικῶν κέντρων σ' ἕνα μηχανισμὸ προώθησης τῆς οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης καὶ μείωσης τῶν διεθνῶν ἀνισοτήτων. Προηγούμενα, οἱ ἀναπτυσσόμενες χῶρες εἶχαν ἐπιβεβαιώσει τοὺς κοινοὺς στόχους τους σ' ἕνα ντοκουμέντο, ποὺ ψηφίστηκε ἀπὸ τὴ συνδιάσκεψη τῆς Λίμας τοῦ Περοῦ (Αὔγουστος 1975).

Ἡ 7η εἰδικὴ Γ.Σ. συνῆλθε σὲ μία περίοδο ἀπότομης κάμψης τῶν τιμῶν τῶν πρώτων ὑλῶν ποὺ ἀκολούθησε τὴν ἐπίσης ἀπότομη ἄνοδό τους μετὰ τὴν κρίση τοῦ πετρελαίου καὶ διέψευσε τὶς προσδοκίες ποὺ εἶχαν δημιουργηθεῖ τότε. Στὸ μεταξὺ καὶ οἱ προβλέψεις γιὰ τὸ μέλλον εἶναι δυσμενεῖς: Π.χ. τὸ ἐπίπεδο τιμῶν τῶν μετάλλων θὰ ξαναφθάσει τὸ ὕψος τῶν πρώτων μηνῶν τοῦ 1974 μόλις κατὰ τὸ τέλος τῆς τρέχουσας δεκαετίας. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι οἱ ἀναπτυσσόμενες χῶρες δὲν θὰ μποροῦσαν ν' ἀμυνθοῦν ἐναντίον τῆς ἀνόδου τῶν τιμῶν τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων καὶ ὅτι οἱ πραγματικὲς σχέσεις ἀνταλλαγῆς (ὅροι ἐμπορίου) μὲ τὰ βιομηχανικὰ κράτη θὰ χειροτερεύσουν. Εἰδικὰ γιὰ τὴν κατηγορία χωρῶν χαμηλοῦ εἰσοδήματος ἡ «αἰσιόδοξη ὑπόθεση» προβλέπει πτώση τῶν πραγματικῶν σχέσεων ἀνταλλαγῆς ὡς τὸ 1980 καὶ σὲ σύγκριση μὲ τὸ 1973 κατὰ 26% καὶ ἡ «ἀπαισιόδοξη» κατὰ 88% (1).

Οἱ μηχανισμοὶ τῶν διεθνῶν ἀνισοτήτων

Φυσικὰ τὸ πρόβλημα τῶν πραγματικῶν σχέσεων ἀνταλλαγῆς, ἰδίως μεταξὺ τῶν μητροπολιτικῶν κέντρων καὶ τῶν περιφερειῶν, ποὺ κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς ἀποικιοκρατίας εἶχαν ἐξαναγκασθεῖ νὰ ἐνταχθοῦν στὴν παγκόσμια ἀγορὰ σὰν εἰδικευμένοι παραγωγοὶ ἑνὸς ἢ λίγων πρωτογενῶν προϊόντων, δὲν συνειδητοποιεῖται μόλις τώρα. Τὸ εἶχε ἐπισημάνει παλαιότερα ὁ πρῶτος γενικὸς διευθυντὴς τῆς Unctad Raül Prebisch. Ἡ θέση του ἦταν ὅτι οἱ μακροχρόνιες ἐξελίξεις τῶν ὅρων ἐμπορίου εἶναι δυσμενεῖς γιὰ τὶς χῶρες παραγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς πρώτων ὑλῶν καὶ εἰδῶν διατροφῆς, ἐνῶ εὐνοοῦν τὶς βιομηχανικὲς κοινωνίες. Ἡ ἑρμηνεία του θὰ μποροῦσε νὰ συνοψισθεῖ ὡς ἑξῆς: Τὰ ὀφέλη τῆς τεχνολογικῆς ἐξέλιξης οἰκειοποιοῦνται ἀποκλειστικὰ τὰ ἀνεπτυγμένα κέντρα, γιατὶ οἱ ἀγορὲς τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων εἶναι ἀτελῶς ἀνταγωνιστικές, ἐνῶ οἱ ἀναπτυσσόμενες χῶρες πωλοῦν τὰ προϊόντα τους σὲ διεθνεῖς ἀγορὲς ἔντονα ἀνταγωνιστικές. Ἔτσι ὅταν σημειώνονται τεχνολογικὲς ἐξελίξεις στὴ βιομηχανία καὶ αὐξάνεται, σὰν συνέπεια, ἡ παραγωγικότητα, οἱ ἀτελῶς ἀνταγωνιστικὲς δομὲς τῶν ἀγορῶν βιομηχανικῶν προϊόντων ἐμποδίζουν ἀντίστοιχες μειώσεις τῶν τιμῶν. Ἐκτὸς τούτου, ἡ ὀργανωμένη ἐργασία τῶν κέντρων εἶναι σὲ θέση νὰ διεκδικεῖ γιὰ τὰ μέλη της ἕνα ἀξιοσημείωτο μερίδιο στὰ ὀφέλη τῶν τεχνολογικῶν ἐξελίξεων μὲ τὴ μορφὴ αὐξήσεων τῶν πραγματικῶν μισθῶν. Τὸ ἀποτέλεσμα τῶν βελτιωμένων μεθόδων παραγωγῆς μοιράζεται μεταξὺ τοῦ κεφαλαίου καὶ τῆς ἐργασίας τῶν κέντρων. Οἱ περιφέρειες, ποὺ εἰσάγουν τὰ προϊόντα αὐτά, δὲν ἔχουν κανένα ὄφελος μὲ τὴ μορφὴ μειώσεων τῶν τιμῶν. Τὸ ἀκριβῶς ἀντίθετο συμβαίνει μὲ τὴν τεχνολογικὴ ἐξέλιξη στὸν τομέα παραγωγῆς πρωτογενῶν προϊόντων, ποὺ εἶναι καὶ ὁ κύριος παραγωγικὸς τομέας τῶν περιφερειῶν. Οἱ παραγωγοὶ πρωτογενῶν προϊόντων ἀντιμετωπίζουν ὀξὺ ἀνταγωνισμὸ τόσο στὶς ἐσωτερικές, ὅσο καὶ διεθνεῖς ἀγορές. Κατὰ συνέπεια οἱ τιμὲς πέφτουν, ὅταν πραγματοποιοῦνται τεχνολογικὲς μεταβολές, καὶ τὸ ὄφελος ἔχουν τὰ μητροπολιτικὰ κέντρα, ποὺ εἰσάγουν φθηνότερες πρῶτες ὕλες καὶ τρόφιμα. Ἡ χειροτέρευση τῶν ὅρων ἐμπορίου τῶν περιφερειῶν εἶναι μὲ ἄλλα λόγια ταυτόσημη μ' ἕνα διπλὸ ὄφελος τῶν κέντρων κατὰ τὶς ἀνταλλαγὲς μὲ τὶς περιφέρειες. Μία πιὸ ἁπλοποιημένη καὶ ἐν μέρει παραπλανητικὴ παραλλαγὴ τῆς ἑρμηνείας αὐτῆς εἶναι ἡ θέση τοῦ A. Ἐμμανουὴλ γιὰ τὶς ἄνισες ἀνταλλαγές.

Φυσικά, ἡ ἑρμηνεία δὲν σταματᾶ ἐδῶ. Ὁ ἴδιος ὁ Prebisch δὲν παρέλειψε νὰ ὑποδείξει τὶς πρόσθετες πιέσεις, ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὶς βασικὰ ἀνεξέλεγκτες διαδικασίες ὑποκατάστασης τῶν φυσικῶν μὲ συνθετικὲς ὕλες καὶ ἀπὸ τὰ μέτρα προστασίας τῆς πρωτογενοῦς παραγωγῆς τῶν μητροπολιτικῶν κέντρων – σὲ πεῖσμα τῶν διακηρύξεων περὶ ἐλευθέρου ἐμπορίου

καὶ εἰδικεύσεων σύμφωνα μὲ τὴν ἀρχὴ τοῦ συγκριτικοῦ πλεονεκτήματος.

Στὴ χειροτέρευση τῶν ὅρων ἐμπορίου πρέπει νὰ προστεθεῖ καὶ ἡ ἀστάθεια τῶν ἐσόδων ἀπὸ ἐξαγωγὲς πρώτων ὑλῶν. Ἂν καὶ ἡ ἔκταση τῆς ἀστάθειας διαφέρει ἀνάλογα μὲ τὴ φύση τοῦ προϊόντος, τὴν ὀργάνωση τῆς διεθνοῦς ἀγορᾶς καὶ τὸ δημοσιονομικὸ σύστημα, μπορεῖ ὡστόσο νὰ ὑποστηριχθεῖ γενικά, ὅτι

- συνεπάγεται ἀπότομες μεταβολὲς τῶν κρατικῶν ἐσόδων καί, ἔτσι, ἀνυπέρβλητες δυσκολίες γιὰ τὸν μακροχρόνιο σχεδιασμὸ τῶν δημοσίων ἐπενδύσεων,
- δὲν θίγει μόνο τὸν ἐξαγωγικὸ τομέα, ἀλλ' ἁπλώνεται σ' ὅλη τὴν οἰκονομία, ἀφοῦ ἢ κατὰ τὸν βαθμὸ ποὺ τὰ εἰσοδήματα τοῦ ἐξαγωγικοῦ τομέα δαπανοῦνται καὶ γιὰ τοπικὰ παραγόμενα προϊόντα,
- ἐπιβάλλει συχνὰ περιορισμοὺς τῶν εἰσαγωγῶν ἢ τοῦ συναλλάγματος, ποὺ θίγουν τοὺς ἐξαρτημένους ἀπὸ τὶς εἰσαγωγὲς ἐνδιαμέσων προϊόντων, καυσίμων καὶ ἀνταλλακτικῶν, τομεῖς,
- προκαλεῖ διάχυτη ἀβεβαιότητα, ποὺ μὲ τὴ σειρά της ἀναπροσανατολίζει παραγωγὴ καὶ ἐπενδύσεις πρὸς τὴν κατεύθυνση «σίγουρων» καὶ κατὰ κανόνα ἀντιπαραγωγικῶν δραστηριοτήτων, ἐμποδίζει τὴν ἐξέλιξη τῆς γεωργίας καί, γενικά, καθηλώνει τὴν οἰκονομία στὰ ἐπίπεδά της,
- ἐνισχύει ἐνδεχόμενα (μία ἄποψη) πληθωριστικὲς πιέσεις στὸ ἐσωτερικὸ τῶν περιφερειῶν.

Οἱ ἀπαιτήσεις τῶν περιφερειῶν

Ὁ κατάλογος τῶν ἀπαιτήσεων τῶν ἀναπτυσσομένων χωρῶν δὲν ἄλλαξε βασικὰ στὸν χρόνο ποὺ πέρασε ἀπὸ τὴν προηγούμενη εἰδικὴ Γ.Σ. τοῦ ΟΗΕ τοῦ Ἀπριλίου 1974. Στὴ συνέλευση ἐκείνη εἶχε ἐκφράσει ὁ πρόεδρος τῆς Ἀλγερίας Μπουμεντιὲν τὶς προσδοκίες καὶ ἀπαιτήσεις τῶν χωρῶν αὐτῶν σ' ἕνα ἐναρκτήριο λόγο, ποὺ σίγουρα ἀποτελεῖ πιὰ ἱστορικὸ ντοκουμέντο. Κύριο χαρακτηριστικό του ἦταν ὅτι τὴν ἀνηλεὴ ἑρμηνεία τῶν σημερινῶν δομῶν τῆς διεθνοῦς οἰκονομίας συνόδευε μιὰ σειρὰ ἀπαιτήσεων, ποὺ θὰ μποροῦσαν ν' ἀποτελέσουν τὸ θεμέλιο ἑνὸς μεταβατικοῦ συμβιβασμοῦ μεταξὺ τῶν μητροπολιτικῶν κέντρων καὶ τῶν ἀναπτυσσομένων χωρῶν. «Ἡ ἀποικιοκρατία καὶ νεοαποικιοκρατία», τόνιζε τότε ὁ Μπουμεντιέν, «ἔχουν παρουσιασθεῖ ἱστορικὰ μὲ διάφορες μορφές, ἀλλὰ τὸ περιεχόμενό τους ἦταν πάντοτε ὅτι οἱ δυνατότεροι ἐπιδιώκουν τὴν κατοχὴ τῶν πηγῶν πρώτων ὑλῶν σὲ βάρος τῶν ἀσθενεστέρων. Πραγματικά, οἱ ἀποικιοκρατικὲς καὶ ἱμπεριαλιστικὲς δυνάμεις ἀπεδέχοντο μόνο τότε τὸ ἀναφαίρετο δικαίωμα τῆς αὐτοδιάθεσης τῶν λαῶν, ὅταν εἶχαν ἤδη πετύχει νὰ εἰσάγουν δομὲς καὶ μηχανισμοὺς ποὺ κατοχύρωναν τὸ ἐκμεταλλευτικὸ σύστημα τῶν χρόνων τῆς ἀποικιακῆς κυριαρχίας. Οἱ πολὺ ἀνεπτυγμένες χῶρες κυριαρχοῦν στὶς ἀγορὲς πρώτων ὑλῶν, κατέχουν ἕνα μονοπώλιο στὴν κατασκευὴ βιομηχανικῶν προϊόντων καὶ εἰδῶν ἐξοπλισμοῦ μαζὶ μὲ τὸ μονοπώλιο κεφαλαίου καὶ ὑπηρεσιῶν. Γι' αὐτὸ μποροῦν νὰ καθορίζουν ἀποκλειστικὰ σύμφωνα μὲ τὶς ἀνάγκες τους τὶς τιμὲς τῶν πρώτων ὑλῶν... καὶ τὶς τιμὲς τῶν προϊόντων καὶ ὑπηρεσιῶν ποὺ παρέχουν στὶς ἀναπτυσσόμενες χῶρες. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ μποροῦν ν' ἀντλοῦν πρὸς δικό τους ὄφελος τὰ πλούτη τῆς γῆς ἀπὸ τὶς χῶρες τοῦ τρίτου κόσμου μέσω πολυαρίθμων καναλιῶν. Ἔτσι παρουσιάζεται τὸ θεμέλιο τῆς ὑπάρχουσας οἰκονομικῆς τάξης. Στὰ μάτια τῆς συντριπτικῆς πλειοψηφίας τῶν ἀνθρώπων εἶναι τὸ ἴδιο ἄδικη καὶ ἀπηρχαιωμένη ὅσο ἡ ἀποικιακὴ τάξη, ἀπὸ τὴν ὁποία προῆλθε καὶ ἀντλεῖ περιεχόμενο... Εἶναι τὸ κύριο ἐμπόδιο γιὰ τὴν ἀνάπτυξη καὶ πρόοδο ὅλων τῶν χωρῶν τοῦ τρίτου κόσμου...» (2) Οἱ ἀναπτυσσόμενες χῶρες παίζουν ἐπιπλέον ἕναν παθητικὸ ρόλο στὴ διαμόρφωση τῆς διεθνοῦς οἰκονομίας: Τὰ διεθνῆ ὄργανα στὰ ὁποῖα συμμετέχουν, ἀποστεροῦνται συστηματικὰ τῶν κυριοτέρων ἁρμοδιοτήτων καὶ δικαιωμάτων τους πρὸς ὄφελος μιᾶς λέσχης ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἕνα μικρὸ ἀριθμὸ προνομιούχων χωρῶν καὶ οἰκειοποιεῖται χωρὶς θόρυβο τὴν ἀποκλειστικὴ ἁρμοδιότητα καὶ δύναμη ἐπιβολῆς ἀποφάσεων στὰ πιὸ σπουδαῖα διεθνῆ προβλήματα: Ἡ λέσχη τῶν δέκα κυριαρχεῖ σήμερα στὴ GATT, στὸ διεθνὲς νομισματικὸ ταμεῖο καὶ σὲ ἄλλους διεθνεῖς ὀργανισμούς.

Ὁ κατάλογος τῶν ἀπαιτήσεων ποὺ διατυπώθηκε τότε μὲ τὴν προοπτικὴ ριζικῶν ἀλλαγῶν στὴν παγκόσμια οἰκονομικὴ τάξη περιελάμβανε:

- τὴν ἐθνικοποίηση τῶν πηγῶν πρώτων ὑλῶν,
- τὴ δημιουργία ὀργανισμῶν ποὺ θὰ ρύθμιζαν τὶς ἀγορὲς πρώτων ὑλῶν εἴτε κατὰ τὸ πρότυπο τῶν πετρελαιοπαραγωγῶν χωρῶν, εἴτε διαφορετικὰ – π.χ. μὲ τὴ δημιουργία ἀποθεμάτων γιὰ 18 βασικὲς πρῶτες ὕλες, γιὰ τὴ χρηματοδότηση τῶν ὁποίων ὑπολογίζει ὁ τωρινὸς γενικὸς γραμματέας τῆς Unctad Gamani Corea θ' ἀπαιτηθεῖ κεφάλαιο 10,7 δισ. δολλαρίων, ποὺ θὰ πρέπει νὰ διαθέσουν οἱ πλούσιες χῶρες κατανάλωσης πρώτων ὑλῶν,
- περιορισμοὺς στὴν ἐξέλιξη καὶ παραγωγὴ συνθετικῶν ὑλικῶν, ποὺ ὑποκαθιστοῦν φυσικὰ προϊόντα.

Ὁ ἴδιος κατάλογος παρουσιάσθηκε καὶ στὴν 7η εἰδικὴ Γ.Σ. τοῦ ΟΗΕ τοῦ Σεπτεμβρίου. Τὴ φορὰ αὐτὴ ὅμως οἱ ἀντιδράσεις τῶν μητροπολιτικῶν κέντρων ἦταν, ὅπως θὰ δοῦμε, διαφορετικές.

Φυσικὰ οἱ ἀναπτυσσόμενες χῶρες δὲν περιορίσθηκαν σὲ διακηρύξεις, ἀλλὰ προσπάθησαν ν' ἀναλάβουν οἱ ἴδιες πρωτοβουλίες, ὅπου αὐτὸ φαινόταν δυνατό, χωρὶς νὰ περιμένουν τὴ συγκατάθεση τῶν δυτικῶν. Σὰν σημεῖο προσανατολισμοῦ ἔχουν κατ' ἀρχὴν τὸ καρτὲλ τῶν πετρελαιοπαραγωγῶν, ἀλλὰ οἱ προσπάθειες ἔχουν ἀρχίσει νωρίτερα. Ἤδη τὸ 1967 ἱδρύθηκε τὸ συμβούλιο ἐξαγωγέων χαλκοῦ (CIPEC), στὸ ὁποῖο συμμετέχουν ἡ Χιλή, ἡ Ζάμπια, τὸ Ζαΐρ καὶ τὸ Περού. Τὸν περασμένο χρόνο ἱδρύθηκε ἐπίσης ὁ διεθνὴς σύνδεσμος Βωξίτη (IBA) καὶ παρόμοιες ὀργανώσεις κατασκευάζονται ἀπὸ τοὺς παραγωγοὺς καὶ ἐξαγωγεῖς σιδήρου, καουτσούκ, ὑδραργύρου, μπανανῶν κλπ. Ὡστόσο, οἱ δυσκολίες τῆς ἀποτελεσματικῆς λειτουργίας τῶν συνασπισμῶν προστασίας τῶν παραγωγῶν φαίνονται ἀνυπέρβλητες χωρὶς τὴν ἐνεργὸ συμμετοχὴ τῶν δυτικῶν χωρῶν, ποὺ εἶναι οἱ κύριοι εἰσαγωγεῖς πρώτων ὑλῶν, στηρίζουν τὶς ὑπάρχουσες διεθνεῖς ἐξαρτήσεις καὶ εἶναι σὲ θέση νὰ διασποῦν τὸ μέτωπο τῶν παραγωγῶν. Ἔτσι ἐξηγεῖται γιατί οἱ ἀναπτυσσόμενες χῶρες ἢ τουλάχιστον ὅσες ἀπὸ αὐτὲς προπορεύονται στὴ διεκδίκηση τῶν κοινῶν τους συμφερόντων, ἐπιμένουν στὸν διάλογο μὲ τὶς προχωρημένες καὶ πιέζουν γιὰ μιὰν ἀναδιάταξη τῆς παγκόσμιας οἰκονομίας μὲ τὴ συμμετοχὴ τῶν τελευταίων (3).

Εἰδικότερα, οἱ δυσκολίες θὰ μποροῦσαν νὰ συνοψισθοῦν κάπως φαινομενολογικὰ ὡς ἑξῆς:

- Δὲν συμμετέχουν συχνὰ ὅλοι οἱ σπουδαιότεροι παραγωγοὶ μιᾶς πρώτης ὕλης.
- Οἱ πιέσεις τοῦ ἐσωτερικοῦ κατεστημένου σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν παρουσία ξένων ἑταιριῶν δὲν ἐπιτρέπουν τὸν κοινὸ σχεδιασμὸ τῆς παραγωγῆς, τῶν παραγωγικῶν ἱκανοτήτων, τῶν ἀποθεμάτων καὶ τῆς χρηματοδότησης, ποὺ εἶναι προϋπόθεση γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῶν προσπαθειῶν πολιτικοποίησης τῶν ἀγορῶν.
- Τὰ προϊόντα συχνὰ μποροῦν εὔκολα νὰ ὑποκατασταθοῦν μὲ ἄλλα.

Στὸ CIPEC π.χ. δὲν συμμετέχουν δύο ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους παραγωγοὺς χαλκοῦ – ἡ Αὐστραλία καὶ ὁ Καναδάς, ποὺ ἀνήκουν στὴν ὁμάδα τῶν προχωρημένων δυτικῶν κρατῶν, καθὼς καὶ ἄλλες ἀναπτυσσόμενες χῶρες μὲ μικρότερα ἀποθέματα χαλκοῦ, ὅπως, φυσικά, οἱ Φιλιππίνες καὶ ἡ Περσία. Ἔτσι, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ μέλη τοῦ CIPEC περιόρισαν τὴν παραγωγὴ περίπου κατὰ 15%, δὲν κατόρθωσαν νὰ συγκρατήσουν τὴν εὐνοϊκὴ τιμὴ τοῦ χαλκοῦ ποὺ πέτυχαν τὸ 1974. Στὸ καρτὲλ Βωξίτη, ποὺ ὑποτίθεται ὅτι ἐλέγχει τὰ 75% τῆς παγκόσμιας παραγωγῆς, οἱ πολιτικὲς καὶ οἰκονομικὲς ἀντιθέσεις μεταξὺ τῶν μελῶν εἶναι τόσο μεγάλες, ὥστε νὰ μειώνουν στὸ ἐλάχιστο τὴν ἀποτελεσματικότητά του. Φυσικὰ ἡ Ἑλλὰς δὲν συμμετέχει.

Οἱ ἀντιδράσεις τῶν μητροπόλεων

Οἱ προτάσεις τῶν ἀναπτυσσομένων χωρῶν προσέκρουσαν ἀρχικὰ στὴν ἀπόλυτη ἄρνηση τῶν δυτικῶν, ποὺ πιστεύουν ὅτι τελικὰ θὰ κατέληγαν σὲ τιμὲς ἀνώτερες τῶν μακροχρονίων «τιμῶν ἰσορροπίας», ἐντείνοντας ἔτσι τὴν ἀστάθεια τῶν ἀγορῶν πρώτων ὑλῶν (ὑπερπαραγωγή!). Φυσικά, πίσω ἀπὸ τὴν ἐπίσημη μποροῦμε νὰ ἐντοπίσουμε τὴν ἀνεπίσημη ἀνησυχία τῶν δυτικῶν, μήπως οἱ ἀνορθόδοξες ρυθμίσεις τῶν διεθνῶν ἀγορῶν

- ἀλλάξουν τὶς πραγματικὲς σχέσεις ἀνταλλαγῆς μὲ τὶς περιφέρειες, ἔτσι ὥστε ν' ἀναδιανεμηθεῖ βαθμιαῖα ὁ παγκόσμιος πλοῦτος, καὶ

– οἱ ἀναγκαῖες ἀναπροσαρμογὲς ὁδηγήσουν σὲ μεταβολὲς τῶν ἰσχυόντων κοινωνικῶν θεσμῶν καὶ ἀντικατάσταση τῶν τωρινῶν ἰδιωτικῶν φορέων οἰκονομικῶν δραστηριοτήτων στὶς ἴδιες τὶς βιομηχανικὲς χῶρες!

Ἡ ἄμυνα ἀπέναντι τῶν ἀπαιτήσεων τῶν ἀναπτυσσομένων εἶναι καὶ ἄμυνα τοῦ κοινωνικοοικονομικοῦ συστήματος, ἡ αὐτόνομη κίνηση τοῦ ὁποίου καθόριζε ὡς τώρα τὴν κίνηση καὶ τῆς διεθνοῦς οἰκονομίας.

Τὴν πιὸ ἀκραία θέση ἀντιπροσώπευαν οἱ ΗΠΑ. Ἐπαναλαμβάνοντας τὴν ὡς τότε ἀκαμψία,δήλωνε τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1974 ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν, ὅτι οἱ ΗΠΑ ἀπορρίπτουν κάθε προσπάθεια ἐθνικοποίησης τῶν πηγῶν πρώτων ὑλῶν, ἰδιαίτερα ὅταν δὲν συνοδεύεται μὲ ἐπαρκεῖς ἀποζημιώσεις, ἀπορρίπτουν τὴ δημιουργία καρτὲλ πρώτων ὑλῶν καὶ εἶναι βασικὰ ἐναντίον κάθε ἐμπορικῆς συμφωνίας στὸν τομέα αὐτό.

Ἀλλὰ τὰ δυτικὰ κράτη δὲν ἦταν δυνατὸ ν' ἀγνοήσουν τελείως τὶς νέες συνθῆκες στὴ διεθνὴ πολιτικὴ σκηνή. Ἤδη ἡ Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα ἔκλεισε τὸν περασμένο Φλεβάρη μὲ 46 κράτη τῆς Ἀφρικῆς, Καραϊβικῆς καὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ τὸ σύμφωνο τοῦ Λομέ, μὲ τὸ ὁποῖο ἀνέλαβε, μεταξὺ ἄλλων, τὴν ὑποχρέωση ἀντισταθμιστικῶν πληρωμῶν πρὸς τὶς ἀναπτυσσόμενες χῶρες τοῦ συμφώνου γιὰ τὴν περίπτωση ποὺ οἱ εἰσπράξεις τῶν τελευταίων ἀπὸ ἐξαγωγὲς πρώτων ὑλῶν θὰ ἔπεφταν κάτω τοῦ μέσου ὅρου τῆς προηγούμενης τετραετίας. Βέβαια τὰ ποσὰ ποὺ διέθεσαν γιὰ τὸ ἀναγκαῖο ἀντισταθμιστικὸ ταμεῖο εἶναι μικρὰ (450 ἑκ. δολ. γιὰ τὴ ζάχαρη) σὲ σχέση μὲ τὶς δαπάνες ἐπιδότησης τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς τῆς Κοινότητος, ἀλλὰ τὸ πρῶτο βῆμα ἔγινε καί, σὲ σύγκριση μὲ τὴν ὡς τότε ἐπιδειχθεῖσα ἀκαμψία, εἶναι ἀξιοσημείωτο. Ὁ Αἰμ. Ζαχαρέας σημείωνε ὅτι «ἔχει ἰδιαίτερη βαρύτητα ἡ συμφωνία αὐτὴ ὄχι μόνο γιατὶ θεμελιοῦται σὲ μιὰ νέα ἀντίληψη γιὰ τὴ συνεργασία μεταξὺ «βιομηχανικὰ ἀνεπτυγμένων» καὶ «ὑπαναπτύκτων» χωρῶν, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὶς πιθανὲς προεκτάσεις, ὁπωσδήποτε μέσω μακρᾶς διαδικασίας, ποὺ μπορεῖ νὰ ἔχει στὸ διεθνὲς οἰκονομικὸ καὶ πολιτικὸ πεδίο. Τὸ φάσμα τῶν πολιτικῶν καθεστώτων τῶν χωρῶν ποὺ ἐνέκριναν τὴ συμφωνία εἶναι μεγάλο... καὶ ἀποτελεῖ, στὴν πράξη, ἀπόδειξη πὼς κάτω ἀπὸ τὴν πίεση ὁρισμένων παραγόντων, οἱ ἐξ αἰτίας τῆς διαφορᾶς τοῦ ἐπιπέδου ἄνισες ἀνταλλαγές, μποροῦν νὰ πάρουν πιὸ δίκαιη κατεύθυνση πρὸς ὄφελος τῶν ἀσθενεστέρων». Πιθανὴ προέκταση: «Στὴν τόσο λεπτὴ καὶ ἐπικίνδυνη ἰσορροπία τῶν δυνάμεων, στοιχεῖο ἀσκήσεως πολιτικῆς εἶναι ἡ διαμόρφωση ἑνὸς εὐρυτάτου μετώπου ἐναντίον τοῦ κυρίου ἀντιπάλου, ποὺ στὴν ἐποχή μας εἶναι ὁ ἰμπεριαλισμὸς τῶν ΗΠΑ» (4).

Ἡ ἑρμηνεία αὐτή, ποὺ υἱοθετήθηκε ἀπὸ πολλοὺς ἐκπροσώπους τῶν ἀναπτυσσομένων χωρῶν, ὑπερτιμᾶ ἴσως τὸ ἐνδεχόμενο νὰ ἐξελιχθεῖ ἡ Εὐρώπη σὲ πραγματικὸ «ἀντι-ἰμπεριαλισμό», παρὰ τὴν ἀναμφισβήτητη ὕπαρξη ἀντιθέσεων μεταξὺ Εὐρώπης καὶ ΗΠΑ(5). Αὐτό, τουλάχιστον, φαίνεται νὰ ἐπιβεβαιώνει κατὰ κάποιον τρόπο ἡ πρόσφατη στροφὴ τῶν ΗΠΑ.

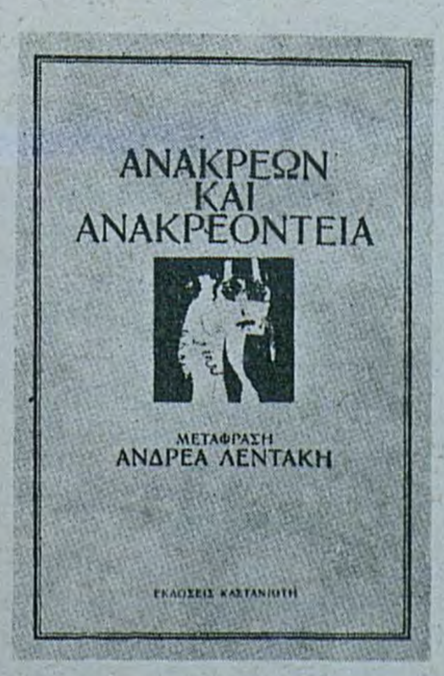
Πραγματικά: Ἐνῶ ἀκόμη καὶ τὸν περασμένο Ἀπρίλιο ἀπέτυχε μιὰ συνδιάσκεψη ἐνεργείας τοῦ ΟΗΕ, γιατὶ προσέκρουσε στὴν ἄρνηση τῶν ΗΠΑ νὰ δεχθοῦν νὰ περιληφθεῖ στὴν ἡμερήσια διάταξη καὶ τὸ πρόβλημα τῶν πρώτων ὑλῶν, ἡ πρόσφατη ὁμιλία τοῦ Κίσσινγκερ στὴν 7η εἰδικὴ Γ.Σ. τοῦ ΟΗΕ ἦταν διαλλακτικότερη: Οἱ ΗΠΑ, ἔτσι φάνηκε, υἱοθετοῦν τώρα τὴν ἰδέα ἑνὸς ἀντισταθμιστικοῦ ταμείου καὶ ἐξισορροπητικῶν ἀποθεμάτων πρώτων ὑλῶν γιὰ τὴ σταθεροποίηση τῶν ἐσόδων τῶν ἀναπτυσσομένων χωρῶν ἀπὸ τὶς ἐξαγωγὲς τῶν προϊόντων αὐτῶν. Τὸ ἐρώτημα εἶναι ἂν μποροῦν νὰ διατηρήσουν, στὴν πράξη, τὴν προηγούμενη στάση τους ἀκόμη καὶ ἂν ἀξιοποιήσουν πλήρως τὴ στρατιωτικὴ ὑπεροχὴ καὶ τὸ πλέγμα πολιτικῶν καὶ οἰκονομικῶν ἐξαρτήσεων ποὺ ἔχουν ὑφάνει ἀπὸ τὴν ἔναρξη τῆς ἐνεργοῦ συμμετοχῆς τους στὴ διεθνὴ οἰκονομία. Πιθανῶς, ἡ θέση τῶν ΗΠΑ ἔχει ἀρκετὰ ἰσχυροποιηθεῖ μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐπέμβασης στὸ Βιετνάμ, ὥστε νὰ ἐπιτρέπει «παραχωρήσεις στὰ λόγια» ἀπέναντι τῶν ἀναπτυσσομένων χωρῶν (6). Ἡ ἐπιθυμία ἀποφυγῆς τῆς ἀπομόνωσης στὴ διεθνὴ σκηνή, μὲ ἐνδεχόμενη συνέπεια τὴν ἀπώλεια (μελλοντικὰ ἀναγκαίων) πρώτων ὑλῶν καὶ ἀγορῶν γιὰ τὴν τοποθέτηση τῶν δικῶν τους προϊόντων, πρέπει ἐπίσης νὰ συνέβαλε στὴν τροποποίηση τῆς στάσης τους. Γεγονὸς εἶναι ὅμως ὅτι ὁ Κίσσινγκερ στὴν ὁμιλία του δὲν ἀναφέρθηκε οὔτε μὲ μία λέξη στὴν κεντρικὴ ἀξίωση τῶν ἀναπτυσσομένων χωρῶν γιὰ μιὰ νέα διεθνὴ οἰκονομικὴ τάξη, ποὺ θὰ ἔφερνε τὴν πολιτικοποίηση τῶν διεθνῶν ἀγορῶν καὶ θ' ἀπέβλεπε στὴ μείωση τῶν διεθνῶν οἰκονομικῶν ἀνισοτήτων καὶ τὴν ἐξάλειψη τῶν μηχανισμῶν ποὺ τὶς συντηροῦν. Προφανῶς, οἱ μεταρρυθμίσεις ποὺ θὰ ἦταν διατεθειμένες νὰ δεχθοῦν οἱ ΗΠΑ, θὰ εἶχαν τὰ ὅριά τους στὴ διατήρηση τῶν θεμελιωδῶν μηχανισμῶν τῆς ἐλεύθερης οἰκονομίας.

Παν. Β. Καζάκος

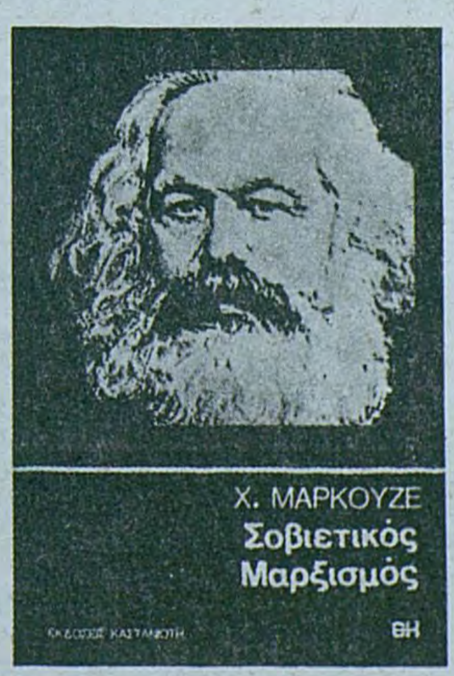
1) Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος, 1/8/75/
2) F.R., 25/4/75
3) Αὐγὴ 6/9/75
4) Αὐγή,28/8/75
5) Βλ. στὸ βιβλίο τοῦ Ν. Πουλαντζᾶ: Ἡ Κρίση τῶν δικτατοριῶν, Ἀθήνα 1975, κεφ. 2, τὴν κάπως σχηματικὴ ἀλλὰ χρήσιμη ἀνάλυση τῶν σχέσεων μεταξὺ ΕΚ καὶ ΗΠΑ.
6) Der Spiegel, No 7/1975.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ
κυκλοφόρησαν

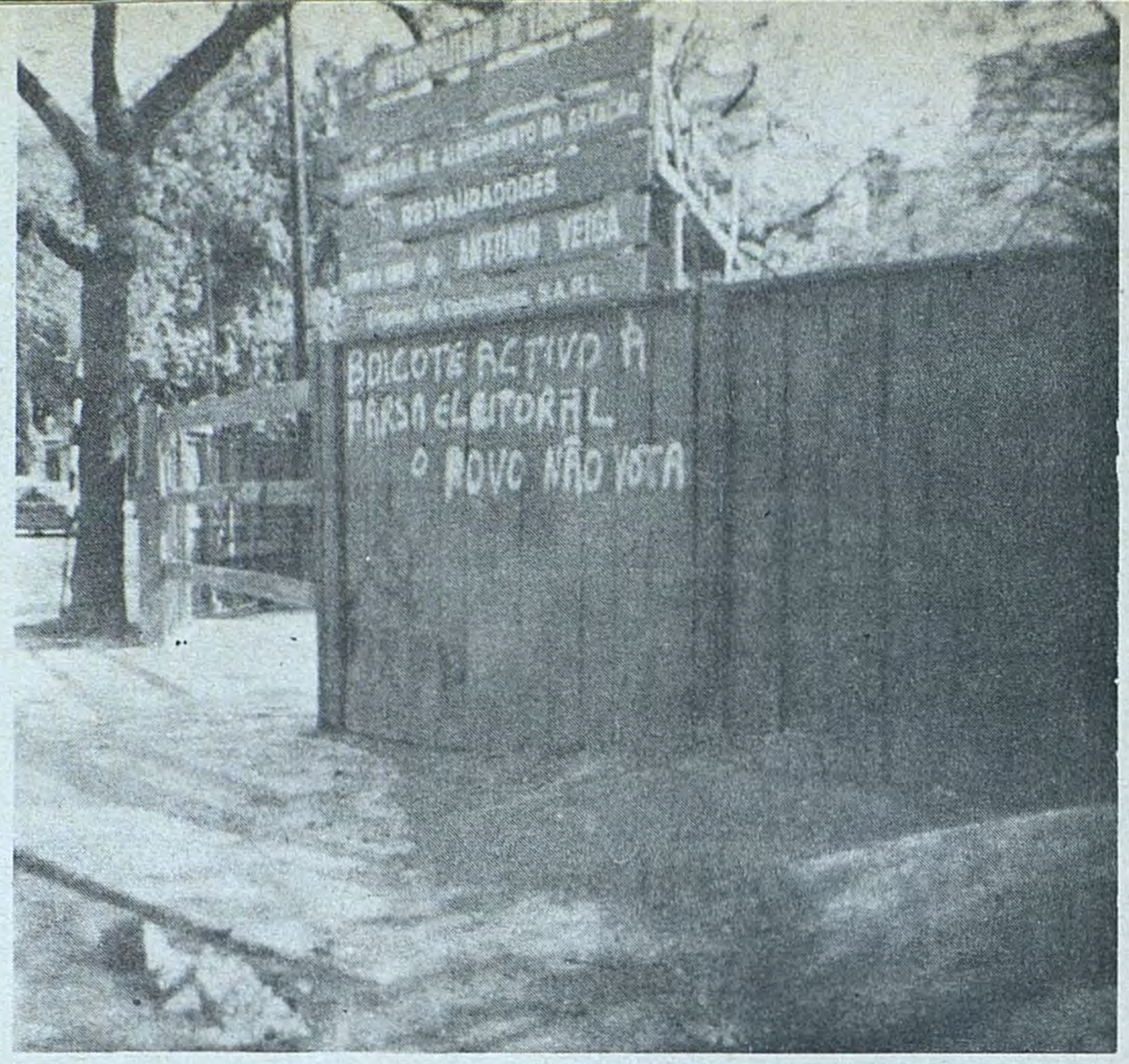

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 39 – ΤΗΛ. 324.6633

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙΣ ΤΗΣ «ΑΛΛΗΣ» ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑΣ

Τοῦ Ἄρη Φακίνου

Ἐπὶ μῆνες τώρα ἡ παγκόσμια κοινὴ γνώμη, καὶ περισσότερο, φυσικά, ἡ δυτικοευρωπαϊκή, βομβαρδίζεται καθημερινὰ ἀπὸ τὰ πρακτορεῖα εἰδήσεων γιὰ τὴν ἐξέλιξη τῆς πολιτικῆς κατάστασης στὴν Πορτογαλία. Ὑπολογίζεται ὅτι μέσα σ' ἕνα ἑξάμηνο οἱ ἀναγνῶστες τοῦ «ἐλεύθερου κόσμου» τροφοδοτήθηκαν μὲ εἰδησεογραφικὸ ὑλικὸ πού, σὲ ἀριθμὸ γραμμῶν, θὰ μποροῦσε νὰ καλύψει ἑβδομήντα περίπου χρόνια σαλαζαρικῆς δικτατορίας! Οἱ κάποιες «ἀνησυχίες» γιὰ τὴ διαμόρφωση τῆς πορτογαλικῆς ἐπανάστασης δικαιολογοῦνται βέβαια – ὅπως μπορεῖ νὰ δικαιολογηθεῖ καὶ τὸ εἰδησεογραφικὸ ὑλικὸ – ὅταν ἔχουν γιὰ κύριους φορεῖς τὸν δυτικοευρωπαϊκὸ προοδευτικὸ συντηρητισμὸ ἢ τὴν προχωρημένη σοσιαλδημοκρατία. Τὸ πορτογαλικὸ «σαράκι» ἐξηγεῖ ἐπίσης τὴ μονόπλευρη ἐνημέρωση ἢ τὸν περιορισμὸ τοῦ ὀπτικοῦ πεδίου τοῦ παρατηρητῆ στὸ γεγονὸς τῆς ἐπιφάνειας, στὴν ἐξέλιξη τῆς ἡμέρας, στὶς πολιτικὲς ἀνακατατάξεις, στὶς ἀναπόφευκτες διακυμάνσεις τοῦ λαϊκοῦ κινήματος.
Ὅμως, δὲν ὑπάρχει καμιὰ δικαιολογία ὅταν ἡ ἐπιδερμικὴ αὐτὴ ἐνημέρωση – ποὺ δὲν παύει κατ' ἀνάγκη νὰ εἶναι ἐπιδερμικὴ κάθε φορὰ ποὺ τυχαίνει νὰ παίρνει τὴ μορφὴ μαρξιστικῶν ἀναλύσεων ἢ ἀκροαριστερῶν ἀφορισμῶν – προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀριστερὸ στρατόπεδο.

Τὶς πολιτικὲς ἐξελίξεις στὴ σημερινὴ Πορτογαλία δὲν τὶς ὑποκατευθύνουν καὶ δὲν τὶς δημιουργοῦν μονάχα τὰ μέλη τοῦ MFA (Κίνημα Ἐνόπλων Δυνάμεων) ἢ τὰ κόμματα καὶ οἱ πολιτικοὶ σχηματισμοί, οἱ διάφορες ὀργανώσεις. Ἡ μεγάλη, πλατιὰ λαϊκὴ μάζα, μὲ τοὺς διάφορους δρῶντες πυρῆνες της, παίρνει καθημερινὰ τὴν πρωτοβουλία, προκαλεῖ τὴν ἔναρξη διαδικασιῶν (ὄχι πάντα ἢ κατ' ἀνάγκη ἐπαναστατικῶν), δημιουργώντας «προηγούμενα» σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς δημόσιας ζωῆς.

Τρανταχτὴ ἀπόδειξη γιὰ τὰ παραπάνω μᾶς προσφέρουν οἱ καθημερινὲς ἐξελίξεις στὸν οἰκονομικὸ τομέα, ἐξελίξεις γιὰ τὶς ὁποῖες ἐλάχιστα πράματα γράφονται, ἐνῶ ἔχουν τεράστια σημασία – ἴσως πρωταρχικὴ αὐτὴ τὴ στιγμὴ – γιὰ τὸ μέλλον τῆς δημοκρατίας στὴν Πορτογαλία.

Μερικὲς καρέκλες γιὰ μιὰ πολυθρόνα

Ἕνα νομοθετικὸ διάταγμα τῆς 25ης Νοεμβρίου 1974, ποὺ συντάχθηκε καὶ μπῆκε σ' ἐφαρμογὴ τὴν ὥρα ποὺ χιλιάδες ἐργάτες εἶχαν καταλάβει τὰ ἐργοστάσια ἢ τοὺς τόπους ἐργασίας, κυρίως στὴ Λισαβόνα καὶ τὴν περιοχὴ τοῦ Πόρτο, προβλέπει τὴ δυνατότητα ἀντικατάστασης τοῦ διευθυντῆ ἢ τῆς διευθύνουσας ἐπιτροπῆς ἑνὸς ἐργοστασίου ἀπὸ μιὰ διοικητικὴ ἐπιτροπὴ ἀποτελούμενη ἀπὸ ἐκλεγμένα μέλη ποὺ στρατολογοῦνται ἀποκλειστικὰ μεταξὺ τῶν ἐργαζομένων. Οἱ ἐργαζόμενοι - μέλη τῶν διαφόρων διοικητικῶν ἐπιτροπῶν ἔχουν ἀναλάβει σὲ πολλὲς περιπτώσεις τὴ διεύθυνση ἢ διαχείριση τῶν ἐργοστασίων καὶ ἐπιβάλει τὴν ἀκολουθητέα πολιτικὴ παρὰ τὴν ἀντίθετη γνώμη τῆς «πολυθρόνας». ὅπως ἔχουν βαφτίσει οἱ Πορτογάλοι ἐργάτες τοὺς κλασικοῦ στὺλ διευθυντὲς τῶν ἐπιχειρήσεων. Ἂν καὶ θὰ ἦταν πολὺ πρόωρο νὰ μιλήσει κανεὶς γιὰ «σοσιαλισμὸ στὶς φάμπρικες», εἶναι ἀναμφισβήτητο γεγονὸς ὅτι οἱ ἐργατικὲς διοικητικὲς ἐπιτροπὲς ἔχουν ἀποδειχθεῖ, συχνά, ἐξαιρετικὰ ἀποτελεσματικὲς προκειμένου νὰ ἀνασχεθεῖ ἡ οἰκονομικὴ ἀντεπίθεση τῶν κεφαλαιοκρατικῶν πορτογαλικῶν κύκλων καί, κυρίως, τοῦ «μετώπου» ποὺ ἔχουν συμπήξει οἱ μεγάλες πολυεθνικὲς ἑταιρίες μὲ τὴν πρωτοβουλία καὶ τὴν καθοδήγηση τραπεζικῶν συγκροτημάτων.

Ἔτσι, ἂν στηριχθοῦμε σὲ πληροφορίες ποὺ μᾶς παρέχει τὸ ἐπίσημο Δελτίο τοῦ πορτογαλικοῦ ὑπουργείου Ἐργασίας, ἔχουν ἀποφευχθεῖ μέχρι σήμερα ἀπολύσεις τουλάχιστον 5 χιλιάδων ἐργατῶν, ψευδοπτωχεύσεις ἑταιριῶν, ἐξαγορὲς ἐπιχειρήσεων πίσω ἀπὸ τὴν πλάτη τοῦ προσωπικοῦ, ἀλλὰ ἀκόμα καὶ ἀπρόοπτες γαλαντόμικες αὐξήσεις (ὅπως στὴν περίπτωση τῆς ITT) γιὰ νὰ εὐνοηθεῖ τὸ πληθωριστικὸ φαινόμενο καὶ νὰ βοηθηθεῖ τὸ ξεκίνημα μιᾶς ἀναρχικῆς καὶ ἀσυντόνιστης διεκδικητικῆς διαδικασίας. Οἱ «καρέκλες», ποὺ ἔχουν ἀντικαταστήσει σὲ πολλὰ πορτογαλικὰ ἐργοστάσια τὴν πολυθρόνα τοῦ διευθυντῆ, ἔχουν ἀποδειχθεῖ σωτήριες καὶ στὴν ἐφαρμογὴ τοῦ προγράμματος ἐξυγίανσης τῶν ἐπιχειρήσεων ἀπὸ τὰ πολυάριθμα κατάλοιπα τοῦ φασιστοσαλαζαρισμοῦ. Πρὶν λίγους μῆνες ἐχύθηκαν πολλὰ κροκοδείλια δάκρυα γιὰ τὴν τύχη 150 ἀνωτάτων ὑπαλλήλων τοῦ πορτογαλικοῦ ὑπουργείου Τηλεπικοινωνιῶν (ποὺ εἶναι ἡ μεγαλύτερη «ἐπιχείρηση» τῆς χώρας, ἐφόσον ἀπασχολεῖ 30 χιλιάδες ὑπαλλήλους), ποὺ ἀπολύθηκαν, καὶ μάλιστα χωρὶς ἀποζημίωση, μὲ τὴν κατηγορία τῆς ἀνοιχτῆς συνεργασίας μὲ τὸ φασιστικὸ καθεστώς. Ὅμως, οἱ κλαίοντες στὴ Δύση γιὰ τὴν τύχη τῶν ἀπολυθέντων «ἀνωτάτων» παρέλειψαν νὰ μᾶς πληροφορήσουν ὅτι ἐπὶ χρόνια ὁλόκληρα τὸ ὑπουργεῖο Τηλεπικοινωνιῶν χρησίμευε στὸ σαλαζαρικὸ καθεστὼς γιὰ τὸ «βόλεμα» τῶν φίλων καὶ ἡμετέρων.

Αὐθορμητισμὸς καὶ στρατηγικὴ

Για πολλοὺς παρατηρητὲς τὸ κύμα ἐξυγίανσης καὶ ἐκκαθαρίσεων ποὺ «συγκλονίζει» τὸ πορτογαλικὸ ἐργοστάσιο ἀποτελεῖ ἁπλὴ καὶ ἀναπόφευκτη συνέπεια μιᾶς αὐθόρμητης ἐπιθυμίας τῆς βάσης καὶ ὄχι ἔκφραση μιᾶς γενικότερης στρατηγικῆς, ποὺ νὰ καθορίζεται μὲ βάση τὶς μελλοντικὲς οἰκονομικὲς ἐπιδιώξεις, τοὺς σοσιαλιστικοὺς στόχους καί, κατὰ συνέπεια, τὴ ριζικὴ ἀλλαγὴ τῆς πορτογαλικῆς κοινωνίας. Ἡ διαπίστωση αὐτὴ μπορεῖ ν' ἀληθεύει ὅταν παίρνουμε σὰν μοναδικὸ παράδειγμα κάτι ποὺ συμβαίνει στὴν ἄλφα ἢ τὴ βήτα μικροεπιχείρηση, ἀλλὰ τὰ πράματα ἀλλάζουν ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ξέρουμε ὅτι ἡ ἐπιτυχία τοῦ προγράμματος ἐλέγχου τῆς διακίνησης κεφαλαίων (μέχρι τώρα ἡ πορτογαλικὴ κυβέρνηση ἔχει καταφέρει νὰ ἐμποδίσει διακινήσεις καὶ «ἀποδράσεις» κεφαλαίων ποὺ ἀνέρχονται σὲ πολλὲς ἑκατοντάδες ἑκατομμύρια δολλάρια) ἐξαρτήθηκε ἀπὸ τὴ δραστηριότητα τῆς βάσης, ἀπὸ τὴ δουλειὰ τῶν μικροϋπαλλήλων ποὺ κατάφεραν νὰ διεισδύσουν μέσα στὰ διάφορα τραπεζικὰ καὶ χρηματιστηριακὰ κυκλώματα καὶ νὰ ἐμποδίσουν ἢ νὰ καταγγείλουν τὶς σχετικὲς «λοβιτοῦρες». Φτάνει νὰ σημειώσουμε ὅτι ἡ πρόσληψη ἑνὸς ἀνώτερου ἢ ἀνώτατου τραπεζικοῦ ὑπαλλήλου εἶναι αὐτὴ τὴ στιγμὴ ἀδύνατη στὴν Πορτογαλία δίχως τὴν ἐπικύρωση τοῦ διορισμοῦ ἀπὸ τὴ διοικητικὴ ἐπιτροπὴ τῶν ἐργαζομένων στὴν Τράπεζα. Τὰ μέλη τῆς ἴδιας αὐτῆς ἐπιτροπῆς ἐλέγχουν συστηματικὰ τὰ λογιστικὰ βιβλία, προσυπογράφουν τὶς ἐντολὲς πληρωμῆς τῶν ἀνωτέρων ὑπαλλήλων καί, σὲ μερικὲς περιπτώσεις, ἀκόμα καὶ τὶς ἐπιταγές. Ὑπάρχουν περιπτώσεις ὅπου ἡ ἐξόφληση ἐπιταγῶν ὕποπτης προέλευσης «μπλοκαρίσθηκε» ὥσπου νὰ γίνει ἡ σχετικὴ ἔρευνα γιὰ τοὺς λόγους τῆς πληρωμῆς καθὼς καὶ γιὰ τὸ ποιὸν τοῦ πληρωνόμενου. Ἔτσι, τὸν περασμένο μήνα, στάθηκε ἀδύνατη ἡ πληρωμὴ δύο πρακτόρων τῆς CIA ποὺ δροῦσαν στὴν πόλη Πόρτο σὰν «οἰκονομικοὶ σύμβουλοι» μιᾶς μεγάλης ἑταιρίας.

Βέβαια, δὲν θὰ πρέπει νὰ φαντασθοῦμε ὅτι χάρη στὴ δραστηριότητα τῶν μελῶν τῶν διοικητικῶν ἐπιτροπῶν καὶ στὶς πρῶτες «ἐνέσεις» σοσιαλιστικοῦ πνεύματος ὅλα πηγαίνουν ρολόϊ. Σὲ πολλὲς περιπτώσεις, ἡ ἔλλειψη διαχειριστικῆς πείρας ἢ ἀκόμα οἱ πρωτοβουλίες ποὺ στηρίζονται περισσότερο σ' ἕναν πρόχειρο αὐτοσχεδιασμὸ παρὰ σὲ μιὰ μακρόπνοη πολι-

τική, ἔχουν προκαλέσει οἰκονομικὲς καταρρεύσεις. Ἀπὸ τὴ δική τους πλευρά, ἡ κατεστημένη ἀντίδραση καὶ οἱ μεγαλοκεφαλαιουχικοὶ κύκλοι ποὺ ἐλέγχουν τὰ θυγατρικὰ πορτογαλικὰ συγκροτήματα τῶν πολυεθνικῶν ἑταιριῶν, κάνουν ὅ,τι μποροῦν γιὰ νὰ βοηθήσουν αὐτὲς τὶς καταρρεύσεις, προκαλώντας μικροκρίσεις σὲ διάφορους οἰκονομικοὺς τομεῖς, ἐνισχύοντας τὴν ἀσυντόνιστη ἢ ἀναρχικὴ διεκδικητικὴ πολιτική, μποϋκοτάροντας τὰ κυβερνητικὰ οἰκονομικὰ μέτρα. Σὰν παράδειγμα μποροῦμε νὰ ἀναφέρουμε τὴν ἐντολὴ ποὺ δόθηκε στὰ μεγάλα συγκροτήματα τουριστικῶν γραφείων ν' ἀποφεύγουν νὰ στέλνουν τοὺς πελάτες τους στὰ ξενοδοχεῖα τῶν ὁποίων οἱ παλιὲς διευθύνσεις ἔχουν ἀπολυθεῖ καὶ ποὺ διοικοῦνται ἀπὸ διοικητικὲς ἐπιτροπὲς ἐργαζομένων. Τὰ ἐνδεχόμενα ἀποτελέσματα τοῦ μέτρου αὐτοῦ μποροῦμε νὰ τὰ φαντασθοῦμε.

Προβλήματα καὶ ἐλπίδες τοῦ σήμερα καὶ τοῦ αὔριο

Τὰ δύο κυβερνητικὰ μέτρα ποὺ στάθηκαν μέχρι σήμερα τὰ πιὸ δημοφιλῆ, εἶναι ἀσφαλῶς οἱ μεγάλες αὐξήσεις μισθῶν καὶ ἡμερομισθίων (ποὺ ἔχουν ἀρχίσει νὰ «ροκανίζονται» ἀπὸ τὸν πληθωρισμό – 29% περίπου, χωρὶς ὅμως νὰ ξεχνᾶμε ὅτι ἡ Μ. Βρετανία ἀγγίζει ἐφέτος τὰ 26%), καὶ ἡ ἀπομόνωση ἢ ἐξορία ποὺ ἐπιβλήθηκε στὶς μεγάλες κεφαλαιοκρατικὲς οἰκογένειες ποὺ λυμαίνονταν τὴν οἰκονομία τῆς χώρας (Ἐσπίριτο Σάντο, Κουίνα, Τσαμπαλίμο, Μέλο – ἡ πρώτη ἀπ' αὐτὲς ἐξακολουθεῖ νὰ χρηματοδοτεῖ τὶς γνωστὲς δραστηριότητες τοῦ Σπίνολα). Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς καρχαρίες αὐτοὺς ἐγκαταστάθηκαν, μαζὶ μὲ τὰ καρχαριάκια τους, στὸ Παρίσι καὶ στὸ Λονδίνο, ἀπ' ὅπου ἐπιδίδονται σὲ κάθε λογῆς ὑπονομευτικὲς ἐνέργειες ἐναντίον τῆς πορτογαλικῆς ἐπανάστασης. Μὲ τὴ βοήθεια μεγάλων εὐρωπαϊκῶν τραπεζῶν χρηματοδοτοῦν τὴν ἀντικυβερνητικὴ προπαγάνδα μέσα στοὺς κύκλους τῶν Πορτογάλων ἐργατῶν στὴ Δ. Γερμανία, στὸ Βέλγιο, στὴ Γαλλία, μπλοκάρουν ὅσο μποροῦν τὶς καταθέσεις τῶν μεταναστῶν καὶ βρίσκονται σὲ συνεχὴ ἐπαφὴ μὲ τὶς διάφορες ἐπιτροπὲς τῆς ΕΟΚ γιὰ τὴν ἄσκηση πιέσεων στὴν πορτογαλικὴ κυβέρνηση. Οἱ πιέσεις αὐτὲς ἔχουν ἐνταθεῖ ἰδιαίτερα τὸν τελευταῖο καιρό, καὶ γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ οἱ Πορτογάλοι ἄρχισαν νὰ μὴν πολυκάνουν λόγο γιὰ ἐθνικοποίηση τοῦ ξένου κεφαλαίου. Γιὰ τοὺς εὐρωπαίους παρατηρητές, ἡ ξαφνικὴ αὐτὴ «σουρντίνα» σημαίνει ὅτι ἡ «σοσιαλίζουσα» τάση ἐπικρατεῖ καὶ εὐθυγραμμίζεται, ὅσο τουλάχιστον τὶς ἐπιτρέπουν οἱ ἀντιτάσεις ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴ βάση καί, κυρίως, ἀπὸ τὴ ριζοσπαστικὴ ἀλλὰ ἀπομονωμένη αὐτὴ τὴ στιγμὴ μερίδα τῶν ἀξιωματικῶν καὶ στρατιωτῶν.

Οἱ πολιτικοϊδεολογικὲς διαμάχες καὶ ἀνακατατάξεις θὰ εἶναι γιὰ πολὺ καιρὸ ἀκόμα ἡ κύρια τροφὴ τῶν εὐρωπαίων παρατηρητῶν, ποὺ ἀπὸ τὶς στῆλες τοῦ συντηρητικοῦ ἢ ἀντιδραστικοῦ τύπου ἀναλύουν καθημερινὰ τὴν πορεία τῆς πορτογαλικῆς ἐπανάστασης. Κεῖνο ὅμως ποὺ ἔχει, ἴσως, τὴ μεγαλύτερη σημασία αὐτὴ τὴ στιγμὴ εἶναι νὰ μπορέσουμε νὰ καταλάβουμε κατὰ πόσο εἶναι ἰσχυροὶ καὶ βιώσιμοι οἱ νέοι συσχετισμοὶ δυνάμεων ποὺ ἔχουν δημιουργηθεῖ, καὶ ποὺ καθημερινὰ ἐξελίσσονται, μέσα στὰ θεμέλια τῆς πορτογαλικῆς οἰκονομίας. Ἂν τὸ αὐτοδιαχειριστικὸ πείραμα σημειώνει σχετικὴ ἐπιτυχία, ἀντίθετα, οἱ Πορτογάλοι ἐργάτες ἔχουν πετύχει ὁριστικὰ τὸν στόχο ποὺ σκόπευσαν ἀπὸ τὴν ἑπόμενη τῆς 25ης Ἀπριλίου, δηλαδὴ τὴ δυνατότητα ἄμεσης ἐπέμβασης στὴ διαχείριση καὶ διεύθυνση τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τὴν ἐλεύθερη ἄσκηση τοῦ συνδικαλιστικοῦ δικαιώματος. Μὲ βάση αὐτὲς τὶς δυὸ βασικὲς κατακτήσεις, ἀρχίζει νὰ ἀναπτύσσεται ἕνας ἐξαιρετικὰ χρήσιμος διάλογος ἀνάμεσα στὴν κορυφὴ καὶ στὴ βάση μέσα σὲ κάθε πορτογαλικὸ ἐργοστάσιο, σὲ κάθε ἐπιχείρηση. Πρὶν μερικὲς ἑβδομάδες, οἱ ἐργάτες τοῦ μεγαλύτερου ἐργοστάσιου τῆς χώρας, τῆς Κομπανία Οὐνιάο Φαμπρὶλ (χημικὰ προϊόντα, νήματα) ἀρνήθηκαν ὕστερα ἀπὸ πολυήμερη συζήτηση τὶς αὐξήσεις ποὺ ἐπρότεινε ἡ ἴδια ἡ διοικητικὴ ἐπιτροπὴ σὲ συνεργασία μὲ ἀντιπροσώπους τῶν τραπεζῶν ποὺ στηρίζουν οἰκονομικὰ τὸ ἐργοστάσιο. Οἱ ἐργάτες ἔκριναν ὅτι τὸ μέτρο θὰ εἶχε μακροπρόθεσμα ἐπικίνδυνες συνέπειες καὶ ἀντιπρόβαλαν τὴν ἰδέα τῆς κατάστρωσης ἑνὸς σχεδίου γιὰ τὴν ἀναδιάρθρωση τῆς βιομηχανίας τους μὲ βάση τὶς σημερινὲς ἀπαιτήσεις τῆς ἀγορᾶς.

Σὲ τελευταία ἀνάλυση, ὁ «πυρετὸς» προβληματισμοῦ ποὺ κατέχει τὴν πορτογαλικὴ ἐργατικὴ τάξη καὶ ἡ ἀπόφασή της νὰ μὴν ἐγκαταλείψει τὰ οἰκονομικῆς φύσης προγεφυρώματα ποὺ ἔχει δημιουργήσει, ἀποτελοῦν τὶς δύο βασικὲς ἐλπίδες κείνης τῆς «ἄλλης» Πορτογαλίας γιὰ τὴν ὁποία σπάνια κάνουν κουβέντα οἱ «ἀνησυχοῦντες» γιὰ τὴν τύχη τῆς δημοκρατίας παρατηρητές.

Ἄρης Φακίνος

ΕΝΑ ΓΕΓΟΝΟΣ ΕΘΝΙΚΗΣ
ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ

Η ΔΙΑΣΠΑΣΗ ΤΟΥ ΚΚΕ

ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 1950 – 1975
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ–ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ: Π. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

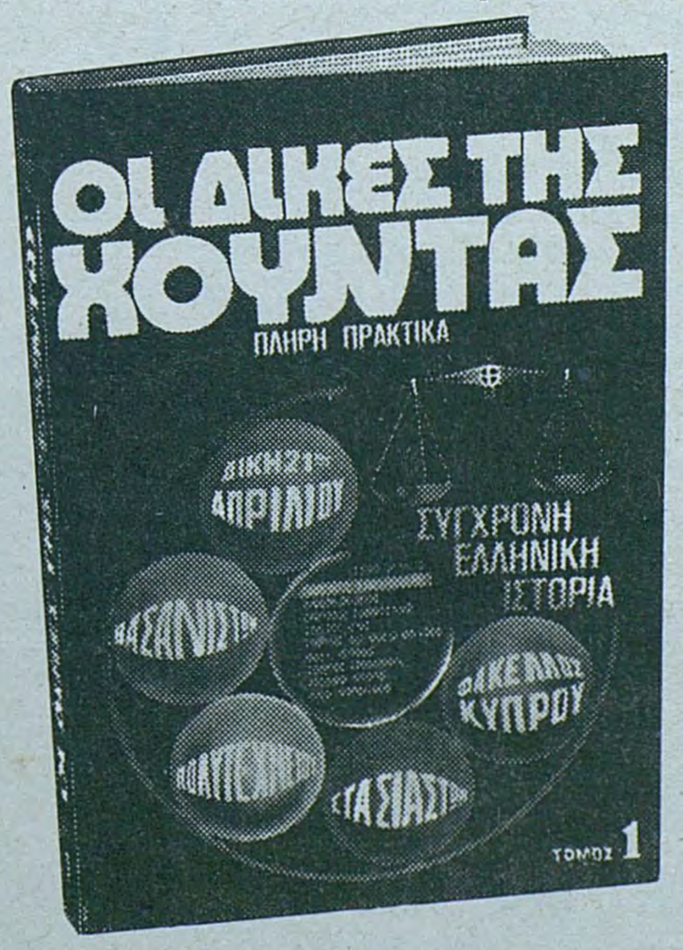
ΤΟΜΟΣ Α. Ἀπό τό τέλος τοῦ ἐμφυλίου πολέμου ἕως τό πραξικόπημα τῆς 21 Ἀπριλίου 1967
ΤΟΜΟΣ Β. Ἀντιπαράθεση δύο πολιτικῶν γραμμῶν μέσα στό ΚΚΕ στήν περίοδο τῆς δικτατορίας. Δημιουργία δύο ΚΚΕ (ΚΚΕ ἐσ., ΚΚΕ ἐξ.).

ΓΙΑ ΠΡΩΤΗ ΦΟΡΑ ΤΑ ΑΓΝΩΣΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΤΩΝ ΗΓΕΤΩΝ ΤΟΥ ΚΚΕ

ΕΚΔΟΣΗ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ 63, τηλ. 602.646

ἐκυκλοφόρησε

Ο 1ος ΤΟΜΟΣ Τῆς δίκης τῶν πρωταιτίων τῆς 21ης Ἀπριλίου 1967

Ζητῆστε τον σέ ὅλα τά Βιβλιοπωλεῖα

Ο 2ος τόμος κυκλοφορεῖ κανονικά σέ τεύχη κάθε ΤΕΤΑΡΤΗ καί ΣΑΒΒΑΤΟ.

«ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΙ ΚΑΙΡΟΙ» Ο.Ε.
Ἱπποκράτους 6 καί 17 Τηλ. 638–343

Ο ΡΟΓΧΟΣ

Ἴσως νὰ μὴν εἶναι ὥρα γι' ἀναλύσεις. Ἡ ἀνθρωπότητα, συγκλονισμένη ἀπὸ τὴν ἐκτέλεση τῶν πέντε Ἰσπανῶν ἀγωνιστῶν σχεδὸν ἀδιαφορεῖ αὐτὴ τὴ στιγμὴ γιὰ τὴ νοσηρὴ κι ἐγκληματικὴ «λογικὴ» ποὺ πασκίζει νὰ ἐλέγξει τὶς σπασμωδικὲς κινήσεις τοῦ φασιστικοῦ τέρατος. Ὡστόσο γιὰ μιὰν ἀκόμη φορὰ φάνηκε πὼς ἡ λαϊκὴ θέληση ὅταν ἐκδηλώνεται διαρκῶς καὶ ἐνεργητικά, ὅταν οἱ κοινωνικὲς διεργασίες κορυφώνονται καὶ ἀπειλοῦν νὰ διαρρήξουν τὸ εὔθραυστο πολιτικό τους τσόφλι, ἡ ἐξουσία παύει νὰ λειτουργεῖ ὀρθολογικά. Ἐκβιάζεται ν' ἀκολουθήσει τὸ δρόμο τῆς ὄξυνσης, χοροπηδάει ὑστερικὰ στὸ ἤδη πριονισμένο κλαδί της. Καὶ ὁ ὀρθολογισμὸς τῆς ἐξουσίας, εἶδος πολυτελείας, μὲ ἀξία χρήσης μόνον σ' ἐποχὲς λήθαργου καὶ κοινωνικοῦ συμβιβασμοῦ, ἀπομένει θλιβερὴ ψευδαίσθηση μιᾶς «συνετῆς ἐπιλογῆς» σὲ ὑπουργικὲς συνάξεις, ὅπου μετέχουν ἀστοὶ μὲ παραδόσεις, μάστορες σὲ λεπτεπίλεπτους χειρισμοὺς ὅπως ἐκεῖνοι ποὺ κυβερνᾶνε χρόνια τώρα τὴν Ἱσπανία. Ἂς μὴ γελιόμαστε. Ἄλλες οἱ ρίζες τῶν Ἰωαννίδηδων, ἄλλες τοῦ Φρανκισμοῦ. Παράδοση ἐκεῖ, ἀσυναρτησία ἐδῶ. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἀνικανότητα ὀρθολογικῶν ἐπιλογῶν ἀπ' τὴ μεριὰ τοῦ Ἱσπανικοῦ φασισμοῦ ἔχει ἄπειρα μεγαλύτερη σημασία ἀπὸ ὅ,τι οἱ σπασμωδικότητες τῶν δικῶν μας Σωτήρων. Μαρτυράει μιὰ ἀσυνήθιστα ὀξυμένη κρίση. Σὲ ἄλλη περίπτωση, μιὰ σκληρὴ στάση, ὑπαγορευμένη ἀπὸ σκοπιμότητες, ὅπως τὶς ἀντιλαμβάνεται τὸ χυδαῖο μυαλὸ κάποιου διχτατορίσκου, θά 'ταν ἀρκετὴ νὰ προειδοποιήσει τοὺς λίγους ἀνήσυχους ὅτι «ἀλλαγὴ δὲ θὰ ὑπάρξει». Στὴν Ἱσπανία συμβαίνει μᾶλλον τὸ ἀντίθετο. Τὸ λαϊκὸ κίνημα καὶ ἡ ἀντιφασιστικὴ – τουλάχιστον – ἑνότητα δὲν ἀφήνουν περιθώρια γιὰ νὰ καρποφορήσουν τέτοιες φοβέρες. Σήμερα χτυπήθηκε τὸ δυναμικὸ σκέλος αὐτῆς τῆς ἑνότητας. Μὲ ποιὸ ὅμως σκοπό; Νὰ μεγαλώσει τὸ χάσμα ἀνάμεσα σ' αὐτὴν καὶ στοὺς μετριοπαθεῖς ἀντιφασίστες; Θ' ἀπαντούσαμε ναί, ἂν τελικὰ ἀποφεύγονταν οἱ ἐκτελέσεις καὶ τὸ καθεστὼς περιοριζόταν, ἔξυπνα, στὴν ἐκμετάλλευση ὅλων τῶν δηλώσεων ἐκπροσώπων τῆς «Δημοκρατικῆς Χούντας» τοῦ Καρίλιο ποὺ διαχώριζαν τὴ θέση τους ἀπὸ τοὺς «ὑπερεπαναστατικοὺς ἐξτρεμισμούς». Τώρα ὅμως; Οἱ πέντε δολοφονημένοι ἀγωνιστὲς διάρρηξαν, σὰν σύμβολα ἡρωισμοῦ καὶ ἐπαναστατικοῦ ἤθους, κάθε παραταξιακὸ στεγανὸ μέσα κι ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς χώρας τους.

Δὲν ὑπάρχει λογική. Ὑπάρχει μόνο ἡ ἀνάγκη νὰ στραφοῦν τὰ ἔνοπλα χέρια τῆς φασιστικῆς πολιτοφυλακῆς ἐνάντια στοὺς ἀγωνιστὲς γιὰ νὰ μὴ γυρίσουν κι αὐτὰ – τὰ στερνὰ – ἀνάποδα. Ὑπάρχει ἡ «λογικὴ» τοῦ ἐπιθανάτιου ρόγχου καὶ τῆς ἐπιταχυνόμενης σήψης. Τόσα χρόνια ἀγώνων κι αἵματος καρποφοροῦν: Ὁ Φράνκο πεθαίνει συμπαρασύροντας στὸν τάφο του καὶ τὸν Φρανκισμό, γιατὶ τὸ λαϊκὸ κίνημα δὲν ἀφήνει τὴ Δεξιὰ νὰ διαχωρίσει αὐτὰ τὰ δύο, ὅσο κι ἂν προσπαθεῖ.

Ἡ ἀνθρωπότητα θρηνεῖ καὶ καταριέται, αὐτὸ ὅμως δὲν ἀρκεῖ. Τώρα ἡ συμπαράσταση σ' ὅλες τὶς μορφὲς ἔχει σημασία περισσότερη ἀπὸ κάθε ἄλλη φορά, εἶναι λάθος νὰ τὴν ἐμπιστευόμαστε στὴν ἀντίληψη τοῦ «καθήκοντος» ποὺ ἔχουν μερικὲς κυβερνήσεις. Ἔτσι οἱ πέντε ἀγωνιστὲς τῆς λευτεριᾶς ἂς γίνουν σύμβολο παγκόσμιο, σύμβολο ἐλπίδας, γιατὶ δείχνουν πὼς τὸ τέλος τοῦ Ἱσπανικοῦ δράματος πλησιάζει.

27/9/75

Μ.Β.

Σὰν τραγουδάει ἕνας λαὸς δὲν θὰ πεθάνει...

Ὁ Περουβιανὸς ποιητὴς Σέσαρ Βαγιέχο, ποὺ πῆρε μέρος στὸν Ἰσπανικὸ ἐμφύλιο πόλεμο δίπλα στοὺς δημοκρατικούς, ἔγραψε:
«Ἂν ἡ Ἰσπανία πέσει – τρόπος τοῦ λέγειν – πηγαίνετε, παιδιὰ τοῦ κόσμου, νὰ τὴ βρεῖτε».

Τριάντα ἕξη χρόνια μετὰ τὴν πτώση τῆς Ἰσπανίας στὰ νύχια τοῦ φασισμοῦ, τὰ παιδιὰ τοῦ κόσμου ψάχνουν νὰ βροῦν καὶ νὰ σηκώσουν αὐτὸ τὸν τόπο στὰ πόδια του. Τὰ παιδιὰ τοῦ κόσμου, φοιτητές, ἐργάτες, ἀντάρτες τῶν πόλεων δίνουν τὸ αἷμα τους στὸν τόπο, ποὺ τὸ χρειάζεται γιὰ νὰ γιάνει.

Ὁ λαὸς τραγουδάει. Σαρκάζει καὶ διαμαρτύρεται. Στὰ 1961, μιὰ ὁμάδα Ἰταλῶν δημοσιογράφων καὶ μελετητῶν συγκέντρωσε σὲ 3.000 μ. μαγνητοταινίες τὰ τραγούδια τῆς Ἰσπανίας καὶ ἀπὸ αὐτὰ βγῆκαν τρεῖς δίσκοι ποὺ περιλαμβάνουν τραγούδια ἀπὸ τὸ 1930 ὡς τὸ 1961.

Ἀπὸ αὐτὰ διαλέξαμε μερικά, σὰν φόρο τιμῆς γιὰ τοὺς ἀγωνιστὲς καὶ γιὰ ὅλους ἐκείνους ποὺ βάζουν τὸ χρέος γιὰ τὸν τόπο τους πρὶν ἀπὸ τὴ ζωή τους.

Ἕνα τραγούδι
ἕνα τραγούδι
γιομίζει δρόμους
ὅλης τῆς πόλης
Μπόμ, μπόμ, μπόμ...

Τραγούδι ἀπὸ σφυρὶ
τραγούδι μηχανῆς
καὶ τραγουδάει τὸ μπράτσο
τοῦ δουλευτῆ
Μπόμ...

Τὰ ἐργαλεῖα
λένε τραγούδι.
Τὸ τραγουδᾶ ὁ ἄντρας
πάνω στὴ δουλειὰ
Μπόμ...

Ὅλα τὰ χέρια
μαζὶ ὑψώνονται.
Μιὰ γροθιὰ μόνη
νά ποὺ τὰ ἑνώνει.
Μπόμ...

Τῆς Ἰσπανίας ἐσὺ λαὲ
σήκω τραγούδα.
Σὰν τραγουδάει ἕνας λαὸς
δὲν θὰ πεθάνει
Μπόμ...

Σὰν τραγουδάει ἕνας λαὸς
δὲν θὰ πεθάνει.

Πάει τὸ καλοκαίρι

Πάει τὸ καλοκαίρι,
ἦρθε κι ὁ χειμώνας
κι ὅπου νἄναι τώρα
θὰ πέσει τὸ γκουβέρνο.
Καὶ σοῦ μοῦ φοῦ καὶ ξὶ
γιὰ ὅλα φταῖς ἐσύ.

Ὅλοι οἱ μινίστροι
θὰ πᾶν' ἐξορία
καὶ γιὰ πρῶτος-πρῶτος
ὁ Φρανσίσκο Φράνκο.
Καὶ σοῦ μοῦ φοῦ...

Ἄνθρωπο δὲν βρίσκεις πιὰ στὴν Ἰσπανία
ποὺ νὰ τρώει πράμα
ἀπὸ κατσαρόλα.
Καὶ σοῦ μοῦ φοῦ...

Λάχανα στοιχίζουν
ποιὸς νὰ φάει φροῦτα.
καὶ ὅλα ἐτοῦτα τὰ φταίει
αὐτὸς ὁ γιὸς τῆς πουτά...
Καὶ σοῦ μοῦ φοῦ...

Πάνω ἀπὸ κατοστάρι
πῆγε τὸ μοσχάρι
λὲς καὶ εἶν' τὸ ζῶο
γιὸς τοῦ Φράνκο. Ἄκου!
Καὶ σοῦ μοῦ φοῦ...

Κι ὅλοι οἱ Σπανιόλοι
λένε τί θὰ γίνει
κι ὅταν κουνηθοῦνε
βρίσκονται στὴ χάψη.
Καὶ σοῦ μοῦ φοῦ...

Οἱ Ἀμερικάνοι
εἶναι οἱ ἀφεντάδες
εἶμ' ἐγὼ Σπανιόλος
δὲν μὲ σηκώνει ὁ τόπος.
Καὶ σοῦ μοῦ φοῦ...

Παπάδες, γαλονάδες,
μέτοχοι, ρασοφόρες,
ἄλλοι ἀπ' τ' Ὄπους Ντέϊ
καὶ οἱ Φαλαγγίτες.
Καὶ σοῦ μοῦ φοῦ...

Φτιάχνουν τὶς βαλίτσες
γιὰ νὰ μὴν ἀργήσουν
νὰ τὴν κοπανήσουν
ἦρθε φωτιὰ στὰ τόπια
Καὶ σοῦ μοῦ φοῦ...

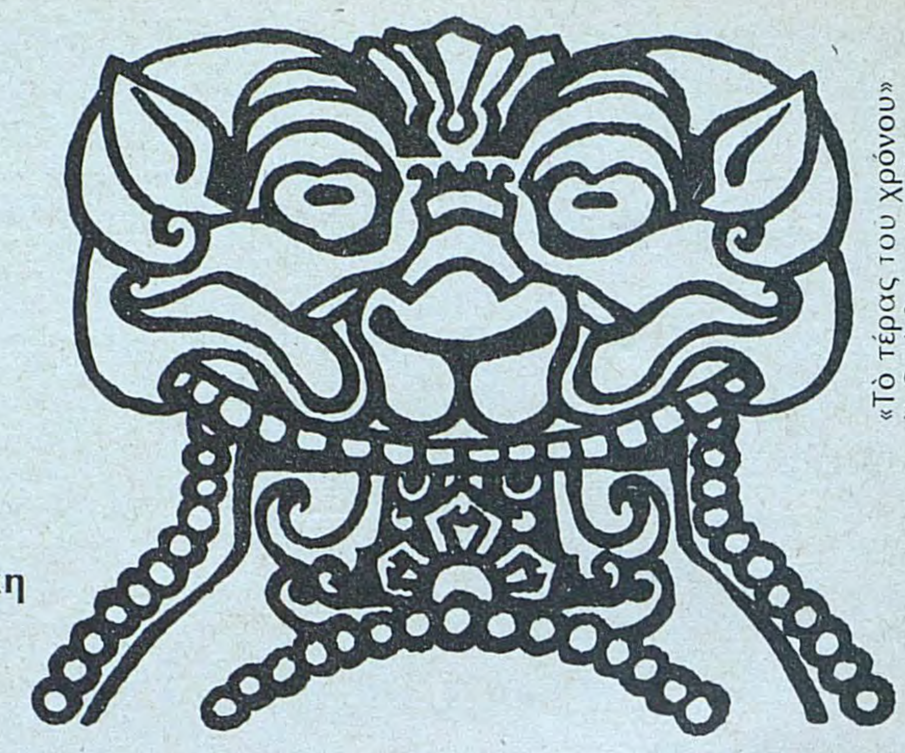
Ἄχ τί ξινισμένο
γάλα ποὺ μοιράζουν
τοῦτοι οἱ γαλατάδες
ἄχ, τί ξινισμένο.
Καὶ σοῦ μοῦ φοῦ...

Κι ἄσχημα τὴν ἔχουν
ἀπὸ μᾶς τοὺς ἄλλους
πιὸ πολὺ ἀκόμα
οἱ Ἰσπανοὶ ἐργάτες.
Καὶ σοῦ μοῦ φοῦ...

Contre-temps

Ἡ βασανιστικὴ πορεία μιᾶς γενιᾶς

Τῆς Μιμίκας Κρανάκη

«Τὸ τέρας του χρόνου»
Ἰνδικὴ Λατρεία τάντρα

Τὸ κείμενο αὐτὸ γράφτηκε σὰν πρόλογος στὴ β΄ ἔκδοση τοῦ βιβλίου τῆς Μιμίκας Κρανάκη: CONTRE-TEMPS.

Ἔτσι λοιπὸν βράδυασε ἡ ὥρα τῆς ἀλήθειας. Τώρα; Τώρα οἱ γέροι εἴμαστε μεῖς, εἶπε κάποιος φίλος σὰν πεθάναν οἱ γέροι του. Βράδυασε. Πᾶμε σιγά-σιγά; Τὸ τραμ τὸ τελευταῖο. Κι' ὁ θάνατος ἡ πρώτη ἄσπρη τρίχα κι' ὁ θάνατος μὲ δόσεις ἔτσι λοιπὸν ἡ Μαρία ἔγινε γιαγιὰ χτὲς ἀκόμα ἤμαστε στὰ θρανία τῆς Δευτέρας Δημοτικοῦ. Τώρα; Ὥρα νὰ σᾶς καληνυχτίσουμε ἔτσι λοιπὸν νὰ ὀνοματίσω «τὸ - πρῶτο - μου - βιβλίο» νὰ τὸ κρίνω σὰ δικόγραφο ἐπειδὴ διὰ ταῦτα αὔξ. ἀρ. 30 χρόνια, νὰ ζυγιάσω, λέει, στὴ μπαλάντσα σὰν ἐμπόρευμα, μὲ τίτλο, ὄγκο, βάρος σὺν καὶ πλὴν κάτι ποὺ γιὰ μένα οὔτε πρῶτο οὔτε βιβλίο εἶναι, μὰ κάτι ἀνώνυμο, παρόν, συνεχὲς καὶ ἀδιάκοπο σὰν τὴν ἴδια τὴ ζωή. Πρόκειται, δηλαδή, λίγο-πολὺ γιὰ ἐπικήδειο, γιὰ ἐκτέλεση καὶ δουλειὰ νεκροθάφτη.

Πῶς γίνεται; Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ οὔτε ἤξερα οὔτε ἤθελα «νὰ - γράψω - ἕνα - βιβλίο». Εἶχα ἀνάγκη νὰ πῶ κατιτί, κοίταξα λοιπὸν πῶς γράφουν οἱ εἰδικοί, οἱ ἐπαγγελματίες – ἂς εἶναι καλὰ οἱ ἄνθρωποι – ὅπως περίπου στὴν ἀρχὴ -ἀρχὴ τῆς ζωῆς μαθαίνεις νὰ τρῶς μὲ τὸ μαχαιροπήρουνο καὶ προσέχεις τί κάνουν οἱ μεγάλοι βοηθώντας στὴν ἀνάγκη καὶ μὲ τὰ δάχτυλα, κάτι τέτοιο. Τώρα πῶς καὶ γιατί αὐτὴ ἡ ἰδιωτικὴ ὑπόθεση ἔγινε δημόσια, διαβάστηκε, κρίθηκε, κατακρίθηκε, ἐγκωμιάστηκε, προτάθηκε γιὰ βράβευση, μπῆκε σ' ἀνθολογίες κι' ἱστορίες καί, τελικά, λησμονήθηκε τόσο ποὺ γιὰ τοὺς πολλούς, νεώτερους καὶ μή, ἡ δεύτερη τούτη ἔκδοση θἄναι πρώτη, τὸ ἄλμα ἐτοῦτο, ναί, τὸ μυστήριο τοῦ πληθυντικοῦ, τοῦ «ἐμεῖς», τὴ συνάντηση τοῦ ἄλλου ἀκόμα δὲν τὰ κατάλαβα ἴσαμε σήμερα. Μιὰ ἐξήγηση βρίσκω, θὰ τὴν πῶ παρακάτω.

– Αἴ, μιὰ κι' ἄρχισες πέστηνε τώρα.

–Ὄχι, γιατὶ ἐδῶ μεσολαβεῖ τὸ ἄλλο παραμύθι τῆς ξενιτιᾶς καὶ τῆς διγλωσσίας. Τὰ συνηθισμένα. Ὁ ἴδιος τροχονόμος ρυθμίζει, ἐλέγχει καὶ καθαρίζει τὸν ἐθνικὸ χῶρο κι' ἀπ' τὴν ἀνεργία κι' ἀπὸ τίποτα καινὰ δαιμόνια, ποῦ ξέρεις, μὲ τὴν ἴδια μηχανικὴ κίνηση. Τὴ μετανάστευση.

Ἀνήκω, λοιπόν, στὸν πιὸ ἀρχαῖο, τὸν πιὸ σύγχρονο λαὸ τοῦ κόσμου: στὸ Τέταρτο Πρόσωπο τοῦ Πληθυντικοῦ, μεῖγμα ἀξεδιάλυτο, συναίρεση πρώτου καὶ τρίτου. Λέμε τοὺς Ἕλληνες «ἐμεῖς – κι αὐτοί», ταύτιση καὶ διαφορὰ μαζί. Στὸν τόπο μου, στὴν Ἀλλολάνδη, ὅλοι οἱ πολίτες ἔχουμε τὸ ἴδιο ὄνομα: Οὔτις - ἑκατομμύρια πληθυσμός, κράτος τρανὸ σὰν τὰ μεγαλύτερα τῆς Εὐρώπης κι' ὁ κάθε Οὔτις, εἴπαμε, κρύβει ἕνα διπλὸ πυρήνα, εἶναι καὶ ἴδιος καὶ ἄλλος - παληὸ μυστικὸ καὶ συνταγὴ τῶν ἀλχημιστῶν τῆς Ἀλλολάνδης. Πάρε μιὰ σταγόνα νερό. Τί πιὸ ἁπλὸ καὶ διάφανο. Κι' ὅμως περιέχει δύο στοιχεῖα, ὑδρογόνο κι' ὀξυγόνο. Ἔτσι καὶ κάθε δικό μας κύτταρο εἶναι σύνθετο ἀπὸ πρῶτο καὶ τρίτο πρόσωπο. Τὸ πρῶτο «ἐμεῖς - κι' αὐτοὶ» τὸ λέμε «χώρα προέλευσης». Τὸ δεύτερο, ὅταν θέλουμε νὰ ποῦμε καν' ἀστεῖο νὰ γελάσουμε, τὸ λέμε «χώρα ὑποδοχῆς» (ἂν δὲ σᾶς ἀρέσει γυρίστε πίσω). Μάγος εἶσαι; Πράγματι, κάμποσοι ἀπὸ μᾶς ἔτυχε νὰ γυρίσουνε πίσω στὴ χώρα προέλευσης, ποιὸς μὲ κομμένα ποδάρια, ποιὸς δίχως χέρια, ἄλλοι οὔτε κεφαλὴ δὲν εἴχανε. Τί ἔγινε, νομίζεις; Παρατηρήθηκε τὸ ἑξῆς φαινόμενο, σὰν τὶς φάσεις τῆς Σελήνης: κανένας δὲν τὸ πῆρε χαμπάρι πὼς ἤτανε σακάτηδες, οἱ πληγές, οἱ κορμοί, τ' ἀκέφαλα σώματα θἄπεφταν, φαίνεται, στὴ ζώνη τῆς σκιᾶς. στὸ σκοτάδι τῆς Ἀλλολάνδης.

Ἂς εἶναι, τὶς χίλιες καὶ μιὰ νύχτες τῆς ξενιτιᾶς καὶ τῆς ξενυχτιᾶς θὰ τὶς ποῦμε ἄλλη φορά. Σήμερα μόνο μιὰ ἀπορία ἔχω. Μπορῶ; Νά: ὁ Ἕλληνας ποὺ μισεῖ τὴν ξενοφοβία, τόσο ποὺ ἂν τύχει νἄναι ἀκραιφνὴς ἐθνικιστής, δηλαδὴ στρατιωτικός, δὲν ρώτησε ποτὲς σὲ ποιὰ ξένη καὶ προστάτιδα δύναμη παράγονται τὰ μέσα τῆς ἐθνικῆς του ἀνεξαρτησίας – τὰ ὅπλα – ὁ Ἕλληνας ποὺ σὲ κάθε ξένη ἐπέμβαση σπεύδει ν' ἀντιτάξει μιὰν ἄλλη, τόσο ποὺ τὸ Δεκέμβρη τοῦ 44 λ.χ. ὅταν ὁ Τσώρτσιλ εἶχε ἀρχίσει πιὰ νὰ μοιάζει μὲ χασάπη, φωνάζαμε στὸ Σύνταγμα «Ροῦζ-βελτ, Ροῦζ-βελτ», κι' ὅπως ζοῦσε ἀκόμα ὁ μακαρίτης ἔσπευσε βέβαια νὰ πεῖ «παρὼν» σὰν τὸ Χάρο στὸν ξυλοκόπο τοῦ μύθου, ὁ Ἕλληνας ποὺ ὅταν πέρσι τέτοιον καιρὸ ἡ Ἑλλὰς ἔκανε πὼς φεύγει ἀπ' τὸ Νάτο. τί βρῆκε νὰ φωνάξει: «Ἑλλὰς - Γαλλία - συμ-μα-χία», αἴ λοιπὸν τί σοφίστηκε τώρα νὰ προσθέσει στὸ «διαίρει καὶ βασίλευε» τοῦ ρωμέϊκου: (Μὰ ἔλα ντέ, ποιὸς ἀκριβῶς βασίλευσε;) Τὴν ἀντίθεση ἐσωτερικοῦ κι' ἐξωτερικοῦ ποὺ ξεπερνάει κατὰ πολὺ τὸ χῶρο τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος.

Ἀρχίζει λοιπὸν τὸ τροπάριο:

–Ἐσὺ δὲν ξέρεις τὴν ἑλληνικὴ πραγματικότητα. (Λὲς κι' ἔχει ἡ γῆς κρικέλα νὰ τὴν κόψει ὁ καθένας στὸν ὦμο, καλή του ὥρα τοῦ Μακρυγιάννη. Ὅμως ἔτσι ξεφορτώνεται ὁ μνηστήρας τῆς Πηνελόπης τοὺς ζόρικους, τοὺς ἀνοικονόμητους καὶ τὸν ἐνδεχόμενο συναγωνισμό τους. Ὄχι βέβαια πὼς ὁ ἀπόδημος δὲν ἔχει διαθέσεις ἀποικιακὲς καὶ στάση συμβουλάτορα κι' ἐθνοσωτήρα, ἰδίως ἂν τοὔλαχε νὰ καζαντήσει, κάααθε ἄλλο).

Κι' ἔρχεται ὁ χαβὰς τῆς γλώσσας, κι' αὐτὴ δικό μας προνόμιο κι' ἰδιοκτησία μας. Ἤτανε, βλέπεις, γραφτό μου ν' ἀκούσω καὶ τοῦτο στὴν Ἑλλάδα «ἄ, τί ὡραῖα μιλᾶτε τὰ ἑλληνικά», μετὰ τὸ ἀναπόφευκτο καὶ προκαταρκτικὸ ἐκεῖνο «yes, please», ρητέον ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει. Δὲ γίνεται, λέει, νὰ ξεμάθεις τὸ κολύμπι. Ἀμ' πῶς θὰ ξεμάθεις τὸν τρόπο ποὺ ἀνασαίνεις; Ἀπορῶ πῶς ὁ παλαιὸς ἐκεῖνος – καὶ δὴ ποιητὴς – ἤθελε σώνει καὶ καλὰ νὰ πάρει χῶμα ἑλληνικὸ ἀπ' τὴ γαλανὴ πατρίδα, γιὰ νὰ ἐπιζήσει στὰ ξένα – ποὺ δὲ διαφέρει καὶ πολὺ ἀπὸ τἄλλα – ἀντὶ μιὰ χούφτα γλώσσα ἑλληνικὴ ποὺ δὲ μοιάζει μὲ καμιὰν ἄλλη. Ξέχασα βέβαια, πῶς λέγονται τὰ σήριαλ ἑλληνικά. Μὰ κάποτε, στὴ Γαλλία, ἔτυχε νὰ παραμιλήσω μὲ τὶς ὧρες, ὕστερ' ἀπὸ ἐγχείρηση σοβαρὴ κι' ἀναισθησία μὲ χλωροφόρμιο. Γαλλικά, ἀπ' ὅ,τι μούπανε. Μόνο μιὰ λέξη εἶπα ἑλληνικά: ν ε ρ ό, μόνο τὴν ἄμεση, ζωϊκὴ ἀνάγκη, τὴ δίψα.

– Τότε γιατί δὲν ἔγραψες ἄλλο μυθιστόρημα; (Ἕ ν α μ ι κ ρ ὸ - λ ε π ί - δ ι ἀ σ τ ρ ά φ τ ε ι μ έ - σ α - π ο - τ ὰ μ ά - τ ι α - τ ο υ ς».)

Γιὰ τὴν ἀκρίβεια, δὲ δημοσίεψα ἄλλο (Θ έ μ ο υ, φ ύ λ α γ έ μ α ς ἀ π ' τ ο ὺ ς φ ί λ ο υ ς μ α ς, κ λ π. Εἶ ν ' ἡ ἱ σ τ ο ρ ί α μ ὲ τ ο ὺ ς ἀ κ έ φ α λ ο υ ς τ ῆ ς Ἀ λ λ ο λ ά ν δ η ς π ο ὔ λ ε γ α π ρ ί ν). Ἔγραψα, γράφω – ἑλληνικὰ ἢ γαλλικά, ἐξαρτᾶται – κι' ἄλλο τρόπο νὰ ἐκφραστῶ δὲν ἔχω (ἐκτὸς ἀπ' τὸν ἦχο, καμιὰ φορά). Γιατί αὐτό; Νά, ἐπειδὴ σβύνεις, σκίζεις, διορθώνεις, ἐλέγχεις ὡς τὴν τελευταία στιγμή, ὥσπου νὰ βγεῖ κάτι ποὺ κάααπως νὰ σοῦ μοιάζει. Νά, μπορούσαμε, λέει,

ὅλοι νὰ φτιάναμε ἕνα «πρόχειρο» τῆς ζωῆς μας κι' ὕστερα νὰ τ' ἀντιγράφαμε στὸ καθαρό, τέλειο, ὅπως τὸ θέλουμε, ὄχι μιὰ κι' ἔξω, ὅπως τώρα.

Ἔλα ὅμως ποὺ τὄφεραν οἱ περιστάσεις νὰ στηρίζεται ἡ κύρια βιοποριστική μου δουλειὰ στὸν προφορικὸ λόγο, στὴ διδασκαλία ὅπου, ἀκριβῶς, ἀναστολὴ δὲ χωράει, φεῦ, καὶ κάθε ἀδίκημα εἶναι αὐτόφωρο. Κι' ἐδῶ ἔτυχε τὸ ἀναπάντεχο: ἡ ἄμεση, ἡ ζωντανὴ ἐπαφὴ καὶ σχέση μὲ τὸν ἄλλον, ἡ σιωπηλὴ κριτικὴ τῆς παρουσίας του, ὁ διάλογος ποὺ θὲς δὲ θὲς σ' ὑποχρεώνει νὰ βγεῖς ἀπ' τὸ καβούκι σου καὶ σ' ἀναγκάζει νὰ διορθώσεις τὸ «πρόχειρο» ἐπὶ τόπου, ἆρον-ἆρον. Ἀπὸ κανένα δὲν ἔμαθα. δὲν διδάχτηκα τόσα πολλὰ γιὰ τὸν ἑαυτό μου ὅσ' ἀπ' τοὺς φοιτητές, μάλιστα περισσότερο ἀπὸ κεῖνα ποὺ δὲ λένε, ὅπου ἄκουσα κάποια δικιά μου σιωπή, παρὰ ἀπ' ὅσα λένε. Παιδαγωγικὴ ἀμοιβαία, σὰν τὴν πολιτική.

Ὅσο γιὰ τὴ «μετάβαση σὲ ἄλλο γένος», τὸ λεγόμενο θεωρητικό, εἰδικότερα στὴ φιλοσοφία, οὔτε οὐσιαστικὴ οὔτε ἀμετάκλητη εἶναι γιὰ μένα. Κοιτάζω τί ἔχω νὰ πῶ καὶ πῶς θὰ τὸ πῶ κι' ὄχι ἂν ἀνήκει στὸ τάδε ἢ στὸ δεῖνα συμβατικὸ εἶδος λόγου. Ἀλλοίμονο ἂν ἔφτανε ν' ἀραδιάζεις στίχους γιὰ νἄσαι ποιητής. Βλέπεις ἐσὺ καμιὰ ποιοτικὴ διαφορὰ ἢ ἀνταγωνισμὸ ἀνάμεσα στὴ σκέψη καὶ στὴν ἔκφραση, στὴν ἀφὴ καὶ στὴν ἀκοή; Δὲ σοῦ φαίνονται ἀλληλένδετα; Ἴσα-ἴσα ἐκεῖνος ὁ καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας, ὁ φετιχισμὸς τοῦ ἐπαγγέλματος τῆς ἐξειδίκευσης (Βλ. Κεφ. «Περὶ ἀλλοτριώσεως»), καὶ ὕποπτος εἶναι, ἰδεολογικά, κι' ἐπικίνδυνος στὴν πράξη. Ἐκὰς οἱ βέβηλοι. Αἴ, ἀκριβῶς, μὲ τὸ ν' ἀποκλείεις τὸ κοινό, τὸ vulgum pecus ἀπ' τὸ χῶρο ποὺ τοὺς ἀνήκει, γλώσσα καὶ λόγος γίνονται λίγο-λίγο ἀπὸ εἰδικότητες προνόμια τῶν ἀριστίνδην, ὀλιγαρχίες καὶ ὄργανα ἐξουσίας καὶ καταπίεσης. Δὲς σὲ τί Βαβὲλ ζοῦμε. Ποιὸς καταλαβαίνει τί γλώσσα μιλάει ὁ σύγχρονος κόσμος κι' ἡ ἱστορία μας, ποιὸς εἶναι σὲ θέση νὰ τὴν ἀποκρυπτογραφήσει; Καὶ τί ζωὴ χωρὶς αὐτὰ θὰ κάμεις, χωρὶς συνείδηση τοῦ τί σοῦ γίνεται; Ὁ λόγος δὲν εἶναι ροῦχο νὰ ντύσουμε τοὺς γυμνούς, στολίδι ποὺ τὸ φορᾶς σὲ ξένο, νεκρὸ ὑλικό, εἶναι στοιχεῖο ἄμεσο καὶ καθημερινό, εἶδος πρώτης ἀνάγκης σὰν τὸν ἀέρα ἢ τὸ νερό. Ἀπ' τὴν καλημέρα ποὺ λέμε ὡς τὰ πιὸ ἀφηρημένα μαθηματικὰ σύμβολα κυριαρχεῖ παντοῦ. Ἂν μείνει ὑπόθεση ἀποκλειστικὴ τῆς λογο-τεχνίας, ὅπως τὸ Ὡραῖο, λέει, τῆς Αἰσθητικῆς, ἅμα φυλᾶς τὴ φαντασία, τὴν ποίηση γιὰ τὴν Κυριακὴ ἀργία, τὸ εἰκονοστάσι τῆς Τέχνης, λὲς κι' εἶναι ἁγιασμὸς νὰ ραντίσεις τὸ σπίτι τὶς χρονιάρες μέρες, τότε ἀντὶ νὰ γίνει ὁ λόγος σάρξ, καθημερινό μας ψωμί, ζωὴ νὰ ποτίσει τὴ δουλειά, τὸν ἔρωτα, τὸ δρόμο, γίνεται ἀσχολία ἀκαδημαϊκὴ καθαυτὸ φιλολογία, ὅπως λὲς νεκρο-φιλία, κάτι σὰ βίτσιο καὶ διαστροφή. Γίναμε ὅλοι προοδευτικοὶ μὲ τὸ ἀζημίωτο. Διαβάζουμε, γράφουμε ἐμπρηστικὰ βιβλία, τὸ αἷμα τρέχει ποτάμι στὴ σκηνή, ἡ ἐπανάσταση πέτυχε στὴν τηλεόραση, ὁ λαὸς πῆρε τὴν ἐξουσία. Αὐλαία. Ζῆσαν αὐτοὶ καλὰ καὶ μεῖς καλλίτερα. Αἴ, πᾶμε τώρα νὰ πάρουμε καὶ κανένα ὑπνάκο; Κι' ἡ φρίκη. ἔξω, ἀναλλοίωτη.

– Καὶ μήπως ὅλ' αὐτὰ δὲν εἶναι φιλολογία: Μάλιστα ἐκτὸς θέματος, γιατὶ δὲ μᾶς εἶπες ἀκόμα κεῖνο ποὺ σὲ ρώτησα: πῶς βλέπεις τώρα τὸ πρῶτο σοὺ βιβλίο, τί σχέση ἔχεις σήμερα μ' αὐτό, τί μένει γιὰ σένα;

– Τί μένει; Θυμᾶσαι, εἶπα στὴν ἀρχή πὼς μιὰ ἑρμηνεία βρίσκω γιὰ τὸ ἅλμα ἀπ' τὸ ἐγὼ στὸ «ἐμεῖς», γιὰ νὰ ἐξηγήσω πῶς ἡ ἀτομικὴ περίπτωση τοῦ βιβλίου βρέθηκε νἄναι κάπως γενικότερη. Λέω μήπως σὲ κεῖνο ποὺ ἀρχικὰ φαινόταν μοίρα ἀτομικὴ κι' ἐξαίρεση, μήπως κρύβονταν κάτι κοινὸ καὶ γενικότερο, ἀκριβῶς τὸ στοιχεῖο ποὺ μένει. Νά, πάρε τὴ μόδα ρετρό, τώρα τελευταῖα. Τί συμβαίνει; Σὰν νὰ ζητάει ὁ κόσμος ὁ σημερινὸς νὰ βρεῖ κάποιαν ἄκρη, γιατί καταντήσαμε κεῖ ποὺ φτάσαμε, σὰν νὰ ζητάει τὴ γενεαλογία του, κάτι δικό του, μιὰν ἀναφορὰ στὸ παρελθόν, στὴ ρίζα τοῦ Δευτέρου Εἰκοστοῦ Αἰώνα, ποὺ εἶδε τὸ φῶς, ἂν ἐπιτρέπεται ἡ ἔκφραση, κάποια καλοκαιριάτικη μέρα, πρὸς τὴ Χιροσίμα, πᾶνε τώρα κάπου τριάντα χρόνια. Τί ἔγινε ἀπὸ τότε; Μπορῶ νὰ πῶ τὴν ἔννοια μὲ λίγα λόγια; Τ' ὁμαδικὸ φονικὸ τοῦ πολέμου μετατοπίστηκε πρὸς τὴν περιφέρεια, σ' ἄλλες ἠπείρους, ὅπως κάτι πάει νὰ φέξει, λένε, σὰν ὑπόσχεση ἀνατολῆς. Τὸ θαυμαστὸ ταξίδι ἀπὸ τὴ Γῆς εἰς τὴν Σελήνην ἄφησε μιὰ γεύση στάχτης, τὸ ὕψος δὲ βρισκόταν στὴν κατεύθυνση ποὺ νομίζαμε, στὸ διάστημα. Στὴν Ἑλλάδα ὅπου τρέχει λιγότερο αἷμα κι' ἱδρώτας, βία καὶ πολιτεία πᾶν' ὡστόσο νὰ ταυτιστοῦνε, σαλταδόροι καὶ μαυραγορίτες βρίσκονται στὴν ἀνάπτυξη καὶ θέλουν νὰ φᾶνε, ἐμπρὸς γιὰ τὸ μεγάλο φαγοπότι. Καὶ παντοῦ κείνη ἡ λίγδα, τὰ καυσαέρια τῆς ψυχῆς, τοῦ νεόπλουτου ὁ ἀέρας. Τὸ γέλιο μαράθηκε, τὸ λαϊκὸ τραγούδι κι' αὐτὸ σιγὰ-σιγὰ μᾶς καληνυχτίζει.

Τί μένει; Ἡ Πεντάμορφη νὰ γυαλίζει κάθε μέρα τ' ἀσημικά της τὰ πανάρχαια νὰ ξεβγάζει στὸ λουλάκι τὴ μπουγάδα ἡ μεγάλη συκιὰ πασπαλισμένη πούλιες καὶ τιρτίρια γρύλοι καὶ τζιτζίκια παραλλαγὲς σὲ μαῦρο κι' ἄσπρο καὶ κάτι πελώρια φανάρια τῆς αἰωνιότητας ποὺ φέγγουν καὶ φυλᾶνε τὸ παλάτι τοῦ Ἀλκίνοου. Αὐτό, ναί.

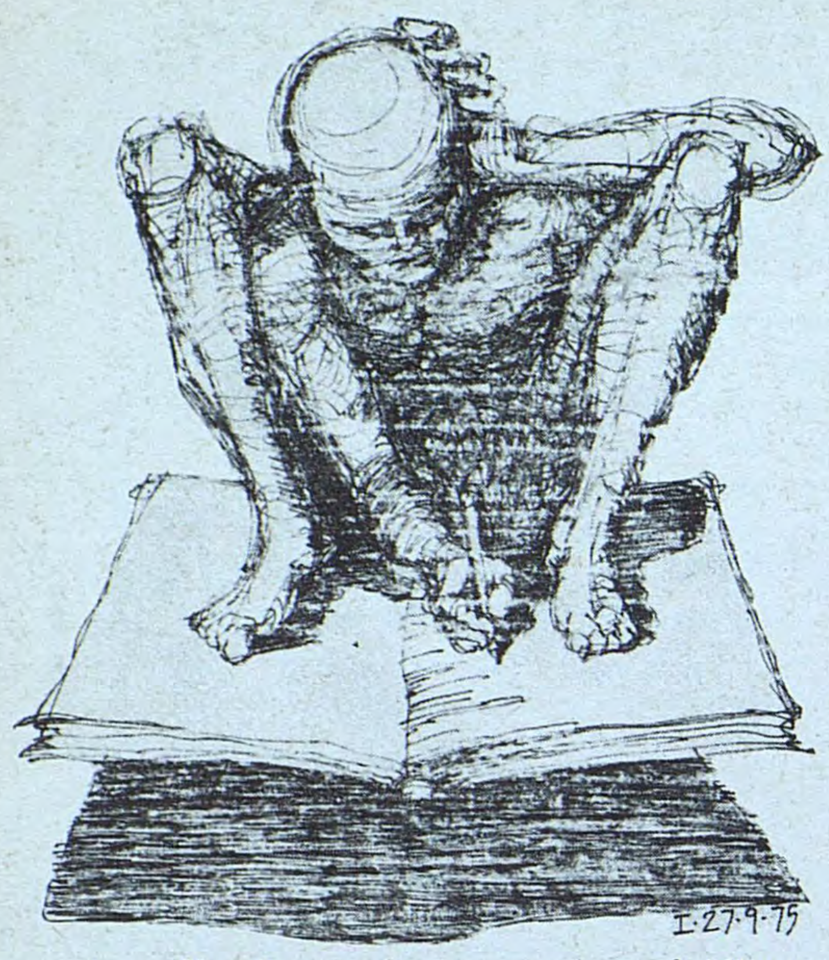
Τί μένει σήμερα ἀπὸ τοῦτο τὸ βιβλίο; Γιὰ τοὺς ἄλλους δὲν ξέρω. Κεῖνο ποὺ ξαναβρίσκω εἶναι τὸ θέμα καὶ τὸ ἄγχος τοῦ χρόνου, μέσ' ἀπὸ τὴ μουσικὴ ἰδέα τοῦ ρυθμοῦ ποὺ φαίνεται, δά, ὡς καὶ στὸν τίτλο. Τὴ λύσσα τοῦ ἐπέκεινα, τῶν ὅσων δὲν παίρνει ὁ ἄνεμος, μένει κεῖνο τὸ παδὶ ποὺ γλύτωσε ἀπ' τὸν Κρόνο καὶ τὴν πατρικὴ βουλιμία, ὄχι ἐσὺ κι ἐγώ, τὰ φθαρτά του ἀντίτυπα. Μένει, πῶς νὰ τὸ πῶ, ἡ οὐτοπική, ἡ κριτική του διάσταση κι' ἡ διπλή της ρίζα: τὸ παιδί, ἡ γυναίκα. Ἡ μὴ «προσεταιρίσιμη» πλευρά του, οὔτε μαχητικὴ οὔτε ὀργανωμένη, ἕνα πεῖσμα μόνο, ἡ ἄρνηση νὰ δεχτεῖς τὸν κόσμο χωρὶς εὐεργέτημα ἀπογραφῆς, ἄρνηση τῆς ζαβολιᾶς, τοῦ κάλπικου, τοῦ κίβδηλου, τῆς αὐτολογοκρισίας (ἐπιμένω: τί ἄλλο εἶναι ἡ Τέχνη ἀπὸ μιὰ γιγαντιαία αὐτολογοκρισία;), νά, κάτι συνθήματα διάχυτα, «ὄχι στὸ βόλεμα, στὸ δὲ·βαρυέσαι ἐμπάτε σκύλοι ἀλέστε» ἢ «κάτω ἡ συνθηκολόγηση τὸ ἔπος τῆς ἀσκήμιας» ἢ «ἔξω οἱ ἀνήλικοι». Ὅτι ἡ ἱστορία σταματάει ἅμα τὰ πρόσωπα μποῦνε πιὰ στὴ ζωή, στὰ εἴκοσί τους χρόνια, δὲν εἶναι καθόλου τυχαῖο. Μόνο ἕνα παιδὶ βρέθηκε νὰ φωνάξει: «Ὁ βασιλιᾶς εἶναι γυμνὸς» σὲ κεῖνα τὰ «Φορέματα τοῦ βασιλέως» τοῦ Andersen, τ' ἀνύπαρχτα. Αἴ, ἕνα παιδὶ εἶναι κι' ἐδῶ τὸ κεντρικὸ πρόσωπο τοῦ ἔργου, δηλαδὴ τὸ τμῆμα ἐκεῖνο τοῦ ἑαυτοῦ μας ποὺχει ὑποστεῖ τὴν ἀρχαιότερη καταπίεση, τὴ βασική.

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ἐδῶ τοῦ ἐμφυλίου ἐκεῖ τοῦ ψυχροῦ πολέμου, ποιὸς ἄδειαζε γιὰ Reich καὶ τὴ «Μαζικὴ ψυχολογία τοῦ φασισμοῦ». Σήμερα ὁ καθένας ξέρει πὼς οἱ δομὲς τῆς αὐταρχικῆς ἐξουσίας, χιτλερικῆς ἢ ἄλλης, ριζώνουν κι' ἐμπεδώνονται στὸν ψυχισμὸ τοῦ παιδιοῦ, ποὺ ἀνατρέφεται μὲ τὴν τρομάρα, τὸ φόβο καὶ τὴν ἀνάγκη τὴ ζωτικὴ τῆς ἰσχυρῆς πατρικῆς ἐξουσίας. Βία = ἀσφάλεια.

Τῷ καιρῷ ἐκεῖνῳ ὅ,τι παιδικὸ ἦταν καὶ παθολογικό. Ἄ, τίποτε σοβαρό, μὴν ἀνησυχεῖς. Ἅμα κοιταχτεῖς, θεραπεύεται. Προσαρμόζεσαι. Ὅταν κάποια μέρα, ἐκειδὰ κατὰ τὸν Μάη τοῦ 68, τί βλέπω;

Δρόμοι, συνοικίες, τοῖχοι, ἐργοστάσια, πανεπιστήμια, γέμισαν στὴ Γαλλία ἀπὸ συνθήματα, ὄνειρα, καϋμοὺς ποὺ τὰ φωνάζουν, ἔλεγες, λαὸς παιδιῶν. Ὁ βασιλιὰς ἦτανε γυμνός, τσίτσιδος, καὶ τὄβλεπαν πιὰ χιλιάδες, ἑκατομμύρια κόσμος καὶ παράτησαν τὴ δουλειὰ βδομάδες ὁλόκληρες καὶ πήρανε τὰ σοκάκια καὶ τοὺς δρόμους καὶ ξεχύθηκαν νὰ ζητᾶνε ὄχι μόνο τὸ 13% αὔξηση ποὺ τελικὰ τοὺς δόθηκε, μὰ ἕνα κόσμο στὰ μέτρα τοῦ ὀνείρου τους, κάτι ἁπλούστατο, τὴν εὐτυχία, ναί, κείνη τὴν περιβόητη «ποιότητα ζωῆς» ποὺ τὰ καθεστῶτα τῆς ποσότητας καὶ τοῦ κέρδους προσεταιρίστηκαν μάνι-μάνι. Ἀντὶ-σχολεῖο, ἀντι-οἰκογένεια, πλῆθος ἄλλα «ἀντὶ» γίνανε πιὰ θέματα δημόσια καὶ στοιχεῖα πολιτικῆς πάλης.

«Ἤμουν εἴκοσι χρονῶ. Δὲ θ' ἀφήσω ποτὲ κανένα νὰ πεῖ πὼς εἶναι ἡ ὡραιό-

τερη ἡλικία τῆς ζωῆς», γράφει ὁ Nizan, δικός μας ἄνθρωπος, στὴν πρώτη φράση τοῦ Aden - Arabie.

Σύμφωνοι, οὔτ' ἐγώ, ἰδίως ἂν πρόκειται γιὰ εἴκοσι χρονῶν γυναίκα καὶ νά, ἀκριβῶς, ἕνα δεύτερο στοιχεῖο τοῦ βιβλίου ὅπου ἀναγνωρίζω τὸ σημερινὸ ἑαυτό μου. Κάτι τέτοιο, νομίζω, πῆγα νὰ πῶ τότε, τὸν δυσμενῆ - συσχετισμὸ - δυνάμεων ἀκόμα καὶ στὸν ἔρωτα ὅπου ἰσχύον δίκαιον εἶναι καὶ κεῖ τοῦ ἰσχυροτέρου, σὲ τελευταία ἀνάλυση ὁ νόμος τῶν ἀνδρῶν.

Ἄ, πόσο ἔχουν ἀλλάξει οἱ καιροὶ ἀπὸ τότε. Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ μιὰ τέτοια διαμαρτυρία ἤτανε περίπτωση «ἀτομικὴ» καί, βέβαια, ἀχάριστη κι' ἀντιπαθητική. Σήμερα ἡ καταπίεση ἔγινε συνείδηση τοῦ ἴδιου τοῦ γυναικείου λαοῦ καὶ πέρασε πιὰ στὴν πολιτικὴ σκηνή, στὴν πράξη.

– Μὰ δὲ φαντάζομαι νὰ παίρνεις στὰ σοβαρὰ κεῖνες τὶς ὑστερικὲς ὑπερβολὲς τοῦ Women's Lib. Μαζεύτηκαν οἱ γριές, ἄσκημες, οἱ ἀνικανοποίητες, οἱ λεσβίες καὶ πᾶνε νὰ φορτώσουν τὰ προβλήματά τους στὸν ἄντρα.

– Σιγὰ-σιγά. Cool. Πολλὲς ἀπ' τὶς «στρατευμένες» τοῦ γυναικείου κινήματος καὶ νέες εἶναι καὶ καλλονὲς διάσημες. Φορτώνουν τὰ προσωπικά τους προβλήματα στὸν ἄντρα ὅπως τῆς γῆς οἱ κολασμένοι, ἑκατομμύρια ἀνὰ τὸν κόσμο, τὰ φορτώνουν σὲ μιὰ ριζικὴ κοινωνικὴ ἀλλαγή, ἀκριβῶς ἐπειδὴ σὲ τόση πιὰ ἔκταση τὰ προσωπικὰ καὶ καθημερινὰ γίνονται κοινωνικά. Τώρα, ἂν εἶναι ἀνικανοποίητες ἐσὺ ξέρεις καλλίτερα κι' ἀπὸ κεῖνες κι' ἀπὸ μένα. Γιατί ὅμως δὲν ἔχεις τὶς ἴδιες ἀπαιτήσεις καλλονῆς καὶ σεξουαλικῆς ἐπάρκειας ἀπ' τοὺς ἄντρες, ἀπὸ κεῖνο τὸ θίασο τεράτων κι' εὐνούχων ποὺ ἐνίοτε σὲ κυβερνᾶνε καὶ ποὺ τὸ γελοῖο θἄχε σκοτώσει ἀπὸ καιρὸ ἂν δὲν τοὺς γλύτωνε ἡ ἐξουσία ποὺ ἐκπροσωποῦνε – τὸ πιὸ ἄθλιο ὑποκατάστατο τοῦ ἔρωτα – τὰ λεφτά, ὁ στρατός, ἡ πολιτική, ὁ τύπος. Γιὰ θυμήσου, λόγου χάρη,

τὸν

τὸν

τὸν

ΑΥΤΕΛΟΓΟΚΡΙΘΗ

"Ας πάει στὴν ὀργή. Ὑπερβολές; Ναί. βέβαια τὶς ἔχει τὸ γυναικεῖο κίνημα, ὅπως κι' οἱ μπολσεβίκοι τοῦ '17, στὶς μέρες μας οἱ βιετναμέζοι κι' οἱ παλαιστίνιοι. Πῶς θὰ προχωρήσεις χωρὶς βία κι' ὑπερβολές, ἔτσι ὅπως εἶναι ὁ κόσμος; Προσωπικά, ἔχω πολλὰ διδαχτεῖ ἀπ' τοὺς «μαξιμαλιστές», κι ὅταν ἀκόμα διαφωνῶ μαζί τους. Ἔμαθα λ.χ. πὼς ἡ καταπίεση τῆς γυναίκας ναὶ μὲν διασταυρώνεται μὲ τὴν ἄλλη, τὴν ταξικὴ κι' οἰκονομική, ἀλλ' εἶναι βαθύτερη, πρωταρχική, γιατὶ ὁ κόσμος τοῦ μόχθου, τῆς πάλης καὶ τῆς βίας εἶναι ἀνδρικὸς κι' ἄλλες ἀξίες δὲ χωρᾶνε. Τὶς δομὲς ποὺ τὴν ὁρίζουν, σεξουαλικές, νομικές, οἰκονομικές, γλωσσικές, ἡ γυναίκα τὶς ὑφίσταται, δὲν τὶς διάλεξε. Τί μπορεῖ νὰ κάνει; Ν' ἀρχίσει νὰ μιλάει κακοῦκαλοῦ τὴ δικιά της γλώσσα, νὰ ἐκφράσει μὲ δικό της τρόπο τὸ δικό της κόσμο, τὸν οὐτοπικό, καὶ λίγο-λίγο νὰ τὸν χτίζει. Αἴ, κάτι τέτοιο, μοῦ φαίνεται, ἐντελῶς ἀσυνείδητα, πῆγα νὰ ψελλίσω σὲ κεῖνο τὸ πρῶτο κείμενο, στὰ κουτουρού, ὅπως παίζεις τυφλόμυγα.

Τουλάχιστον αὐτὸ βλέπω σήμερα καὶ θεωρῶ μόνιμο. Ὅτι δὲν εἶναι ὁ βίος ἀνθόσπαρτος γιὰ κάτι τέτοιους ὀχληρούς, αἴ, αὐτὸ πιὰ μᾶς τὄχετε τάξει ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ γεννηθήκαμε. Καὶ τὸν κρατήσατε τὸ λόγο σας. Μὲ τὸ παραπάνω. Ὕποπτο τὸ ἄτομο μὲ σάρκα καὶ ὀστὰ κι' ἡ εὐτυχία του κι' ἐνιαῖο τὸ σύστημα, τὸ κατηγορητήριο ποὺ τὸ κηρύσσει ἐκτὸς νόμου. Ἀρχίζει ἀπ' τὶς μεθόδους στὶς λεγόμενες κοινωνικὲς ἐπιστῆμες, ἀνάλογες μὲ τῆς Ἀσφάλειας, (παρακολούθηση, παρατήρηση, ἐπίβλεψη, παθολογία, θεραπευτική, στατιστική, ψυχιατρεῖα ἀστικὰ καὶ πολιτικὰ) ὅπου πάντων χρημάτων μέτρο τὸ κατεστημένο καὶ φτάνει ὡς τό... σωφρονιστικὸ (μάλιστα) σύστημα καὶ τὰ βασανιστήρια. Σάρκα καὶ ὀστὰ πάει νὰ συντρίψει ὁ βασανιστής, ὄχι μιὰν ἔννοια, ὄχι τὴν ἐπανάσταση, ἀλλὰ κεῖνο ποὺ τῆς δίνει ζωή, ψυχὴ καὶ ἀλήθεια, τὸν ἐπαναστάτη.

– Μὰ ἡ στείρα κριτικὴ δὲν βγάζει πουθενά.

– Ποιὸς τὄπε; Κεῖνος ποὺ τὸ λέει πάει, ἀκριβῶς, νὰ καταστρέψει στὴ ρίζα της κάθε δυνατότητα ἀλλαγῆς. Στείρα κι' ἄγονη εἶναι ἡ ἄρνηση τῆς κριτικῆς. Ποιὸς μπορεῖ νὰ πεῖ ἐκ τῶν προτέρων ποιὰ κριτικὴ εἶναι γόνιμη καὶ ποιὰ ὄχι; Τὸ «Κεφάλαιο» τὸ ἴδιο ἔμεινε ἁπλὴ θεωρητικὴ ἀνάλυση ὅσο δὲν εἶχε γίνει πράξη. Καὶ τί ἄλλο εἶναι ὁ κλασικὸς μηχανισμὸς τοῦ «προσεταιρισμοῦ» ἀπ' τὴ σιωπηλὴ ὁμολογία κι' ἀναγνώριση πὼς ἡ ἀντίθεση εἶναι σοβαρὴ κι ὑπολογίσιμη. «Φιλᾶς τὸ χέρι ποὺ δὲ μπορεῖς νὰ δαγκώσεις», λέει ἡ παροιμία. Πᾶνε νὰ ξεφορτωθοῦν τὴν κριτική, ἀπ' τὸ ἄγχος τῆς ἀνασφάλειας, ὅσοι ἔχουνε πολλά, μετρητὰ ἢ ἀμέτρητα, νὰ χάσουν. Νομίζουν πὼς ἔχουνε.

●

Πάλι βιαστικὰ τὰ εἶπα, κυνηγητό, λαχάνιασμα, τρεχάλα, πάλι ὁ χρόνος μὲ τὸ δρεπάνι του, ὅ,τι ἁρπάξεις, ὅ,τι κουρσέψεις, ὅ,τι προφτάσεις νὰ πεῖς, σωστὴ πειρατεία. Ἡ κλεψύδρα, ὅπως καὶ τότε.

Ναί, τῷ καιρῷ ἐκείνῳ οὔτε ἤξερα οὔτε ἤθελα «νὰ –γράψω - ἕνα - βιβλίο». Εἶχα ἀνάγκη νὰ πῶ κατιτί, γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἄλλαξα, δὲν διόρθωσα τίποτα σὲ τούτη τὴ δεύτερη ἔκδοση ἐκτὸς ἀπ' τ' ἀναρίθμητα ὀρθο-τυπο-γραφικὰ λάθη καὶ τὶς παραδρομές. Ἀλλοιῶς θἄπρεπε νὰ τὸ ξαναγράψω καὶ θἄταν, μοῦ φαίνεται, σὰ νὰ πλαστογραφοῦσα μιὰ κατάθεση, μιὰ μαρτυρία. Μιὰν ἀντίθετη ἐμπειρία εἶχα μ' ἕνα γαλλικὸ βιβλίο μου «Grèce». Ἐκεῖνο ἀπ' τὴν ἡμέρα ποὺ πρωτοβγῆκε, τὸ 1955, θὰ τὄχω διορθώσει κι' ἐν μέρει ξαναγράψει καμιὰ δεκαριὰ φορές, σχεδὸν σὲ κάθε καινούργια ἔκδοση. Ἄλλα μέτρα κι' ἄλλα σταθμά; Γιατί ὄχι; Κι' ἡ γλώσσα ἄλλη καὶ τὸ ἀντικείμενο διαφορετικό. Ἐκεῖ δὲν πρόκειται γιὰ μένα, μὰ γιὰ τὸ σήμερα, τὸ ἑκάστοτε ἑλληνικὸ παρὸν κι' αὐτὸ πρέπει νὰ κυνηγάω νὰ προλάβω καὶ νὰ καταλάβω.

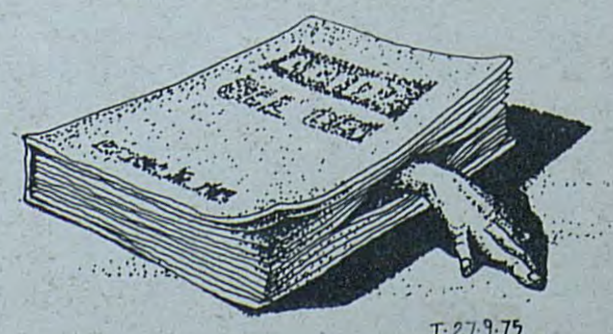
Ἄφησα τελευταῖο κάτι βασικό. Ὅ,τι εἶπα γιὰ τὸ μυστήριο τοῦ πληθυντικοῦ, τοῦ ἄλλου, τῆς ἐπικοινωνίας συνδέεται ἄμεσα μὲ τὸν Βάρναλη. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη τοῦ '48 ποὺ δὲν ἔλεγε νὰ φέξει ἤτανε δύσκολο νὰ ἐκφραστεῖς ἔτσι ὀρθὰ-κοφτὰ στὸ «Ριζοσπάστη». Ἀκόμα θυμᾶμαι τὸ χτυποκάρδι, τὴ σαστιμάρα ὅταν διάβασα τὸ ἄρθρο του. Ἦταν ἡ πρώτη φορὰ – σπανιότατα μοὔχει τύχει στὴ ζωὴ – ποὺ κάποιος καταλάβαινε, μὰ πῶς γινόταν; Ἦτανε κάτι νά σὰ θαῦμα, σὰν ἀνάσταση, ἀφοῦ ξαφνικὰ τὸ κείμενο ἀπὸ γράμμα νεκρὸ γινόταν ζωή, τὰ λόγια ζωντανεύανε καὶ μιλοῦσαν, ἀφοῦ κάποιον ἐπιτέλους ἀφοροῦσαν, δὲν ἤμουνα πιὰ Ροβινσώνας, κάποια φωνὴ εἶχε ἀποκριθεῖ. Νἄκουσε, μέσ' ἀπ' τὸν πρῶτο ἐκεῖνο σάλο κάτι γενικότερο, θολό, θαμπὸ κι' ἀδέξιο, ὅπως εἶπα, ποὺ πήγαινε νὰ μιλήσει, νὰ φανερωθεῖ; Ποιὸς ξέρει. Κι' ἴσως ἀλλοιῶς νὰ χάραζε σήμερα τὰ σύνορα τοῦ δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ, τοῦ προσωπικοῦ καὶ τοῦ πολιτικοῦ. Σὲ κεῖνον λοιπόν, σὲ κείνη τὴν ἐντιμότητα ποὺ πάει ν' ἀφανιστεῖ ἀπὸ προσώπου γῆς θέλω ν' ἀφιερώσω τὴ δεύτερη ἐτούτη ἔκδοση τοῦ «Κοντρ - τὰν» – νά ποὺ κατάφερα τώρα νὰ τ' ὀνοματίσω καὶ μάλιστα ἑλληνικά. Στὴ μνήμη του; Καθόλου. Εἴπαμε. Γιὰ μᾶς, τὸ λαὸ τοῦ Τετάρτου Προσώπου, ποὺ ζοῦμε τὴ μισή μας ζωὴ μὲ τοὺς ἀπόντες, ὁ θάνατος δὲν τοὺς ἀπομακρύνει καὶ τόσο ἀπὸ κοντά μας. Μένουν παρόντες καὶ ζωντανοί, ἔτσι καθὼς τοὺς πήραμε μαζί μας στὴν ξενιτιά. Κι' ἔτσι θὰ μείνουν ὅσο ζοῦμε. Οὐδὲν κακόν, βλέπετε, κλπ.

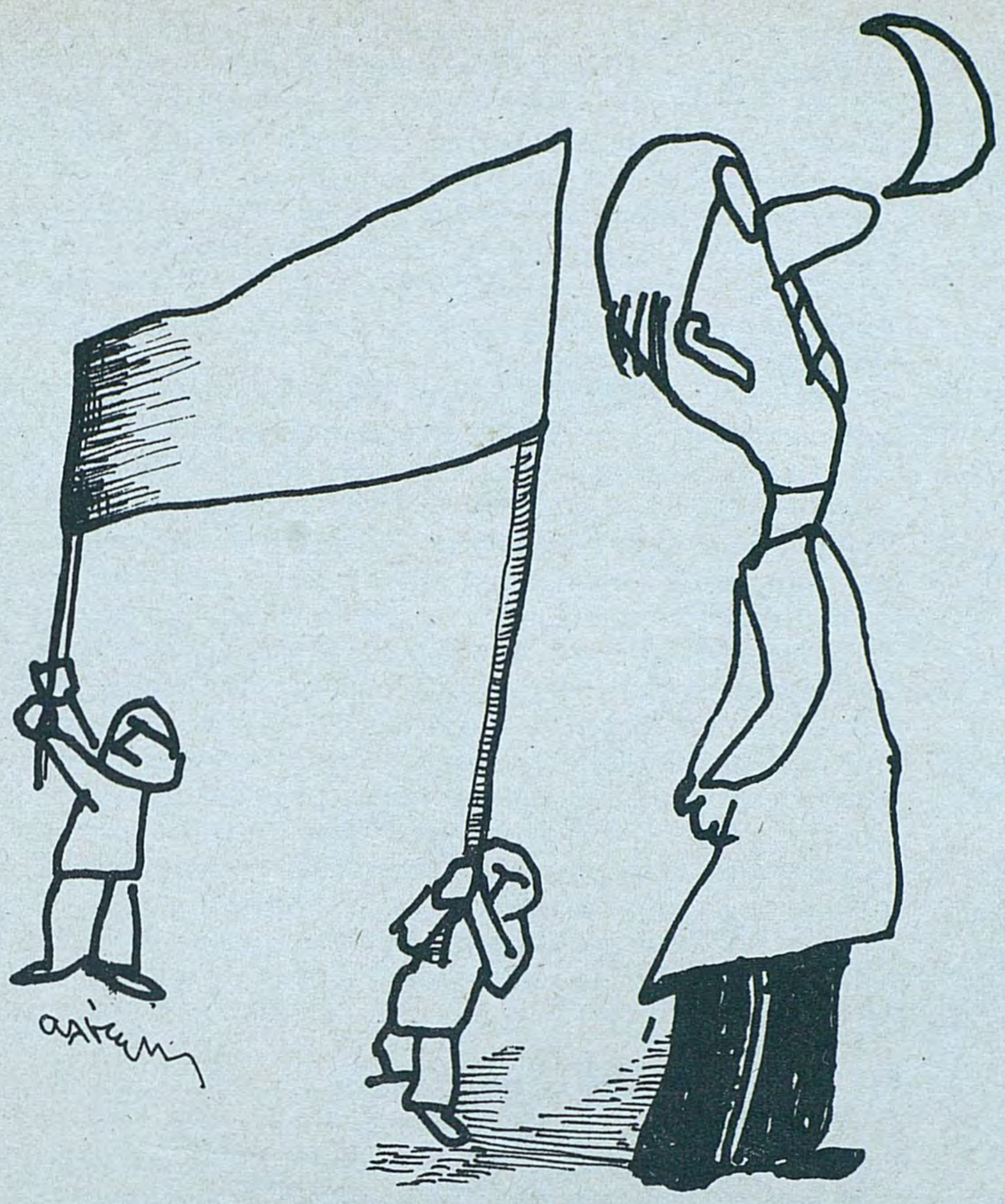
Φτάνει πιά. Μιλάω, μιλάω. Σὲ ποιόν; Οὔτε ξέρω. Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ τριάντα χρόνια δυὸ γενιές. Σειρά σου τώρα. Λοιπὸν

●

Κύθνος Σέριφος Σίφνος Κῶς καλοκαίρι τοῦ '75.

Μιμίκα Κρανάκη

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ: συνυπάρχουν ἢ δὲν ὑπάρχουν

Μιὰ εὐκαιρία δημιουργικῆς σύνθεσης ποὺ προσφέρει ἡ μεταδικτατορικὴ πραγματικότητα

Τοῦ Πανταζῆ Τερλεξῆ

Ἰδεολογικὴ διάχυση καὶ πνευματικὴ πόλωση

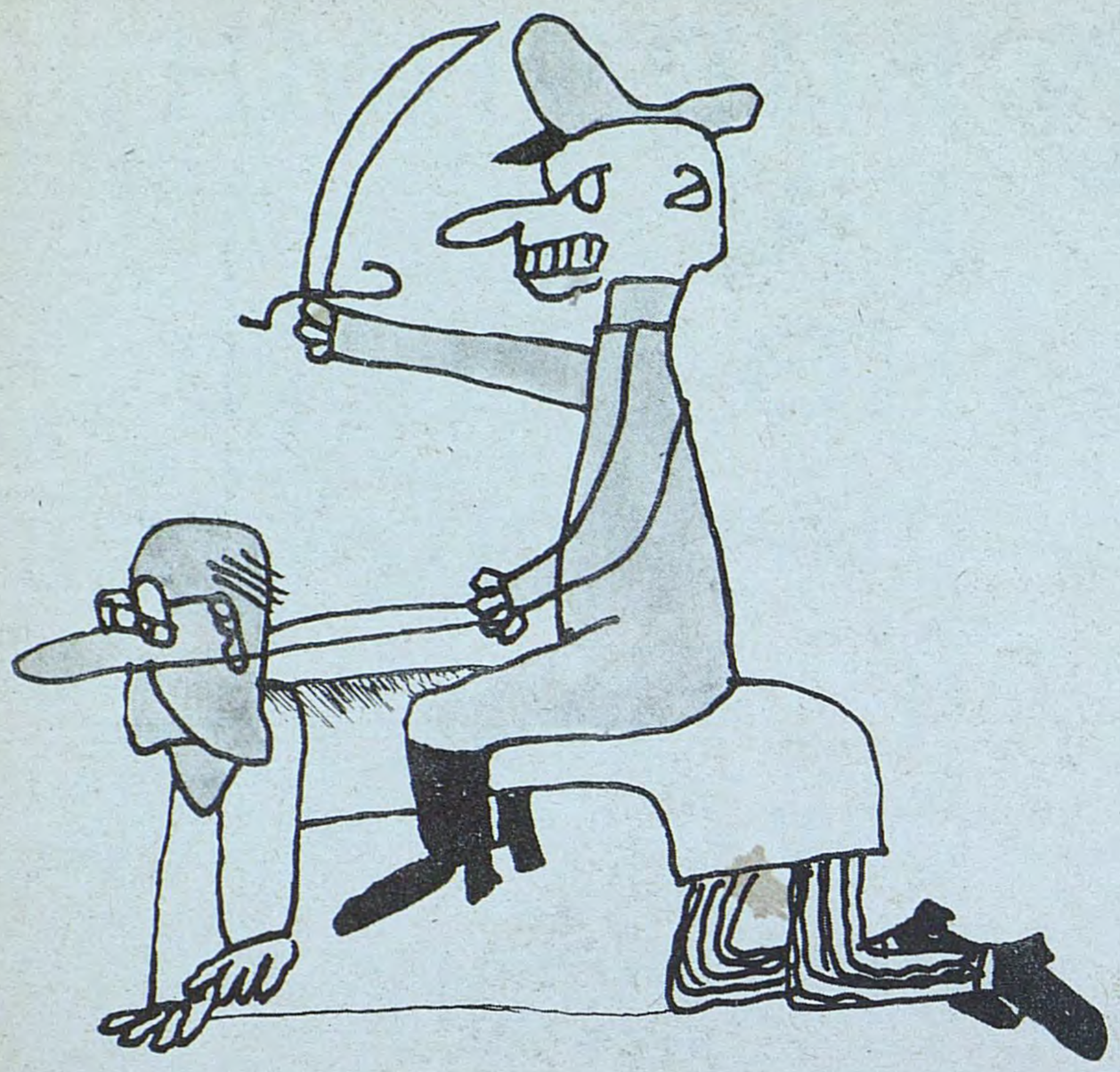
Στὸν ἐπιστημονικὸ χῶρο τῆς μεταδικτατορικῆς Ἑλλάδας παρατηροῦνται δύο τάσεις. Σύμφωνα μὲ τὴν πρώτη, ὁ ἐπιστήμονας ἀπὸ πεποίθηση, παιδεία ἢ νοοτροπία ἀποφεύγει ν' ἀναμιγνύεται στὴν πολιτική, γιατὶ θεωρεῖ τὴν ἐπιστήμη σὰν αὐτοσκοπό, πέρα ἀπὸ πολιτικὲς προεκτάσεις καὶ ὑπολογισμούς. Σύμφωνα μὲ τὴ δεύτερη, ὁ ἐπιστήμονας, ἀπὸ ἰδεολογικὴ τοποθέτηση, ψυχολογικὴ παρόρμηση ἢ ψυχρὸ ὑπολογισμό, τείνει νὰ προσδεθεῖ στοὺς πόλους τῆς ἐξουσίας, γιατὶ θεωρεῖ, τουλάχιστο στὴν πράξη ἂν ὄχι στὴ θεωρία, τὴν ἐπιστήμη σὰν τὸ μέσο γιὰ τὴν ἐπίτευξη συγκεκριμένων κοινωνικῶν (πολιτικῶν) στόχων.

Καὶ οἱ δύο τάσεις θὰ πρέπει νὰ θεωροῦνται καταστρεπτικὲς γιὰ κάθε δημοκρατικὴ κοινωνία, γιατὶ καταλήγουν εἴτε στὴ νόθευση τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας, εἴτε στὴν ἐπιβολὴ τεχνοκρατικοῦ πνεύματος στὸ μηχανισμὸ τῶν κυβερνητικῶν ἀποφάσεων. Τέτοιου εἴδους ἐξελίξεις προκαλοῦν σύγχυση καὶ παρεξηγήσεις, σχετικὰ μὲ τὴ φύση τῆς πολιτικῆς καὶ τὴ σχέση της μὲ τὴν ἐπιστήμη.

Ἂν καὶ στὴ θεωρία καὶ οἱ δυό, πολιτικὴ καὶ ἐπιστήμη, εἶναι κοινωνικὲς «τεχνικὲς» μὲ συγκεκριμένα ὅρια καὶ δραστηριότητες, στὴν πράξη παρουσιάζουν καὶ οἱ δυὸ τὴν τάση νὰ θέλουν νὰ ἐπιβληθοῦν ἡ μιὰ στὴν ἄλλη. Σὲ παλιότερες ἐποχές, ἡ ἐξουσία εἶχε πάντα τὴ δύναμη νὰ καθυποτάζει τὴν ἐπιστήμη, κατὰ τρόπο ἀπόλυτο καὶ αὐταρχικό. Ἐξ ἄλλου, σὲ παλιότερες ἐποχές, τὰ ἠθικὰ καὶ πολιτικὰ προβλήματα δὲν ἦταν ἀπόλυτα συνυφασμένα μὲ τὴν ἐπιστήμη. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ὅμως ποὺ ἡ ζωή μας ὅλο καὶ περισσότερο ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὶς ἐπιστημονικὲς ἀνακαλύψεις καὶ τὶς τεχνικὲς ἐφαρμογὲς καὶ λιγότερο ἀπὸ τὴν τύχη ἢ τὴ θεία πρόνοια, παρατηρεῖται τὸ ἀντίθετο: ἡ ἐπιστήμη, μὲ τὴν κάλυψη τῆς τεχνικῆς, νὰ προσπαθεῖ νὰ ἐπιβληθεῖ ἢ νὰ περιορίσει τὴν ἐξουσία. Ἀλλὰ ὅταν καὶ ὅπου ἡ δύναμη (ἀντικείμενο τῆς πολιτικῆς) χρησιμοποίησε τὴν ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια (ἀντικείμενο τῆς ἐπιστήμης) γιὰ δικούς της σκοποὺς καὶ ὅπου ἡ ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια κατέφυγε στὴ δύναμη γιὰ νὰ ἐπιβληθεῖ, πάντα δημιουργήθηκαν δυσάρεστες καταστάσεις γι' αὐτοὺς ποὺ ὑποτίθεται ὅτι καὶ οἱ δυὸ αὐτὲς «τεχνικὲς» προτίθενται νὰ ἐξυπηρετήσουν.

Γιὰ τὸ πρόβλημα, ὅπως φαίνεται, δὲν μπορεῖ νὰ βρεθεῖ μιὰ μόνιμη καὶ ὁριστικὴ λύση, ποὺ νὰ ἰσχύει σὲ ὅλες τὶς ἐποχὲς καὶ σὲ ὅλες τὶς κοινωνίες. Εἶναι πάντα παρὸν στὸν ἑλληνικὸ χῶρο καὶ ἐμφανίζεται ἀκόμη ἐντονότερο, ὕστερα ἀπὸ μιὰ ἐφτάχρονη διακοπὴ ὁμαλῆς πολιτικῆς ζωῆς καὶ μιᾶς βίαιης ἐπιβολῆς τεχνικῶν ὁρίων, ἀνάμεσα στὴν πολιτικὴ καὶ τὴν ἐπιστήμη. Γενικὰ καὶ μακροχρόνια, ἡ λύση τοῦ προβλήματος ἐξαρτᾶται κυρίως ἀπὸ τὸ τεχνολογικὸ ὑπόβαθρο, ποὺ ὁπωσδήποτε ὑπάρχει στὴν ἱεράρχηση τῶν κοινωνικῶν ἀξιῶν, σὲ μιὰ δεδομένη κοινωνία. Γιατὶ καὶ ὅταν ἀκόμη συμφωνοῦμε γιὰ τὸ τί εἶναι «ἐπιστήμη» καὶ τὸ τί εἶναι «πολιτική», εἶναι δύσκολο νὰ συμφωνήσουμε γιὰ τοὺς σκοποὺς ποὺ πρέπει ἡ κάθε μία νὰ ἐπιδιώκει.

Μὲ βάση αὐτὰ τὰ δεδομένα, θὰ ἤθελα νὰ κάνω μερικὲς παρατηρήσεις πού, ἐνῶ μπορεῖ νὰ μὴν ἔχουν καθολικὴ ἰσχύ, σχετίζονται ὅμως ἄμεσα, ὅπως πιστεύω, μὲ τὴν ἑλληνικὴ πραγματικότητα. Οἱ σκέψεις μου αὐτὲς ξεκινᾶνε ἀπὸ ἕνα γενικὸ ἀφορισμὸ

καὶ μιὰ συγκεκριμένη παρατήρηση. Ὁ ἀφορισμὸς λέει ὅτι «ὅποιος σχετίζεται μὲ τὴν πολιτικὴ παθητικά, πολὺ γρήγορα θὰ ἀνακαλύψει τὴν πολιτικὴ νὰ ἀσχολεῖται μαζί του δυναμικά». Ἡ παρατήρηση ἀναφέρεται στὴν τάση ποὺ παρουσιάζουν ὁρισμένοι πνευματικοὶ καὶ ἐπιστημονικοὶ «κύκλοι», νὰ δημιουργοῦν ὁμάδες καὶ μὲ τὴ βοήθεια μιᾶς μερίδας τοῦ Τύπου νὰ ὀργανώνονται σὲ πνευματικὰ καὶ κοινωνικοπολιτικὰ κατεστημένα. Τὸ φαινόμενο αὐτὸ κάνει σήμερα μεγαλύτερη ἐντύπωση, σὲ σύγκριση μὲ παλιότερες ἐποχές, γιατὶ κι αὐτὰ ἀκόμη τὰ κομματικὰ κατεστημένα, ποὺ ἀνέκαθεν ἀποτελοῦσαν κλειστὰ προσωπικὰ φέουδα, ἀπώλεσαν σήμερα ἕνα μέρος ἀπὸ τὴ μονολιθικότητά τους καὶ τὸν προσωπικό τους χαρακτήρα.

Ἡ ἀπολιτικοποίηση τῆς ἐπιστήμης

Ὅσον ἀφορᾶ τὸ γενικὸ ἀφορισμό, θὰ πρέπει νὰ παρατηρήσουμε ὅτι ἐπιστημονικὴ θεωρία καὶ πρακτικὴ δὲν ἀποδίδουν τὴν οὐσία τῶν πραγμάτων, ὅταν ἀγνοοῦν βασικὰ κοινωνικὰ προβλήματα. Ἡ ἀπολιτικοποίηση τῆς ἐπιστημονικῆς κοινότητας γρήγορα ὁδηγεῖ στὴν ἀπομόνωση τῶν φορέων της ἀπὸ τὶς λαϊκὲς πηγὲς δυνάμεως.

Ὁ ἀπολιτικοποιημένος ἐπιστήμονας ποὺ παραμένει μέσα στὰ περιορισμένα ὅρια ποὺ ἐπιβάλλει τὸ κάθε ταξικό, ἐπαγγελματικὸ ἢ καλλιτεχνικὸ κατεστημένο, ἀπὸ θετικὸ κοινωνικὸ στοιχεῖο μετατρέπεται σὲ διασπαστικό. Ἀπομακρύνεται καὶ ἀπομονώνεται ἀπὸ τοὺς δυνατοὺς παλμοὺς ποὺ κάθε φορὰ δονοῦν τὴ λαϊκὴ ψυχὴ ἢ ἀδιαφορεῖ γιὰ τὶς πραγματικὲς ἀνάγκες τῆς κοινότητας, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ μὴν εἶναι πιὰ σὲ θέση νὰ ἀναλάβει τὸν καθοδηγητικό, συνθετικὸ ρόλο, γιὰ λογαριασμὸ τοῦ συνόλου. Ἡ ἐθελοντικὴ αὐτὴ οὐδετεροποίηση δὲν ὁδηγεῖ στὴν ἐξισορρόπηση τῶν κοινωνικῶν δυνάμεων, ὅπως πολλοὶ πιστεύουν. Περισσότερο συχνὰ ἀπ' ὅ,τι ἀναγνωρίζεται, κλίνει πρὸς τὸ μέρος τοῦ κατεστημένου, τῆς ἑδραιωμένης ἐξουσίας ἢ συντελεῖ στὸν ἀποπροσανατολισμὸ τῶν λιγότερο προνομιούχων ὁμάδων καί, σὲ τελευταία ἀνάλυση, ἐνισχύει τὶς δυνάμεις ποὺ στηρίζουν τὸ *STATUS QUO*.

Δὲν μᾶς ἐπιτρέπει ὁ χῶρος νὰ ἐπεκταθοῦμε στὰ ἰδεολογικά, ψυχολογικὰ καὶ κοινωνικὰ αἴτια τῶν καταστάσεων αὐτῶν. Μποροῦμε μόνο νὰ παρατηρήσουμε ὅτι αὐτὴ ἡ συνειδητὰ ἐπιδιωκόμενη ἀπολιτικοποίηση, ἡ «ἄψογη ἀποχή», ὅπως δείχνει ἡ σχετικὰ πρόσφατη ἱστορία τῶν φασιστικῶν συστημάτων, δὲ στάθηκε ἐμπόδιο στὴ μετατροπὴ τοῦ ἐπιστήμονα σὲ πειθήνιο ὄργανο τῆς ἐξουσίας. Ἀντίθετα μάλιστα, ὅλα τὰ παραδείγματα δείχνουν ὅτι ὁ ἀπολιτικοποιημένος ἐπιστήμονας πείθεται εὐκολότερα νὰ ὑποστηρίξει ἕνα κοινωνικὸ σύστημα, ποὺ διακηρύσσει ὅτι πρωταρχικὸς σκοπός του εἶναι ἡ ἐξασφάλιση τοῦ «νόμου καὶ τῆς τάξης». Τὸ φαινόμενο αὐτὸ μπορεῖ μερικὰ νὰ ἐξηγηθεῖ ἀπ' τὸ γεγονὸς ὅτι εἶναι πολλοὶ οἱ ἐπιστήμονες, ἰδιαίτερα σὲ ὁρισμένους τομεῖς καὶ μὲ ὁρισμένες εἰδικότητες, ποὺ θεωροῦν τὴν «πολιτικὴ» σὰν ἕνα εἶδος ἀσθένειας. Ὑπάρχουν δηλαδὴ ἐπιστήμονες, ἀκόμη καὶ σὲ κλάδους τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν, ποὺ πιστεύουν ὅτι μπορεῖ νὰ ἀποδώσουν μέσα σὲ ὁποιοδήποτε καθεστώς, γιατὶ ἡ ἐπιστήμη ἀσχολεῖται μὲ τὸ αἰώνιο καὶ τὸ ἀληθινὸ καὶ ὄχι μὲ τὸ ἐφήμερο καὶ τὸ περιστασιακό, μὲ τὸ ὁποῖο ἀσχολεῖται ἡ πολιτική.

Μιὰ τέτοια ἀντίληψη ἀγνοεῖ τὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν κοινωνικῶν σχέσεων καὶ καταλήγει στὴν κατάργηση τῆς πολιτικῆς. Ἀλλὰ κατάργηση τῆς πολιτικῆς σημαίνει κατάργηση τῶν κοινωνικῶν ἀντιθέσεων καὶ ἔμμεση ἐπιβολὴ μιᾶς καταναγκαστικῆς κοινωνικῆς ἰσορροπίας. Πόσοι ὅμως εἶναι σήμερα διατεθειμένοι, κι ἂν ἀκόμη μιὰ τέτοιου εἴδους κοινωνικὴ ἰσορροπία ἦταν δυνατή, νὰ πληρώσουν τὸ τίμημα ποὺ θὰ τοὺς ζητηθεῖ; Στὴ συνείδηση ὁρισμένων προοδευτικῶν διανοούμενων καὶ στὶς προθέσεις, ἂν ὄχι πάντοτε στὶς πράξεις, τῆς πλειοψηφίας τῶν κοινοβουλευτικὰ δρώντων πολιτικῶν ἡγετῶν, φαίνεται νὰ ἐπικρατεῖ ἡ πεποίθηση ὅτι ἡ «πολιτική», μὲ τὴν εὐρεία ἔννοια τοῦ ὅρου, παραμένει ἡ μόνη διέξοδος γιὰ τὴν ἐκτόνωση τῆς κοινωνικῆς ἐντάσεως, ἀκόμη καὶ μετὰ ἀπὸ κάθε ἐπανάσταση· μιὰ συνεχὴς καὶ συστηματικὴ προσπάθεια ἐξισορροπήσεως ἀντιρρόπων δυνάμεων, ποὺ βρίσκονται σὲ συνεχὴ μεταξύ τους σύγκρουση καὶ ἀνταγωνισμό, ἕτοιμες νὰ καταλύσουν καὶ παράδοση καὶ προγραμματισμὸ καὶ μεταρρύθμιση.

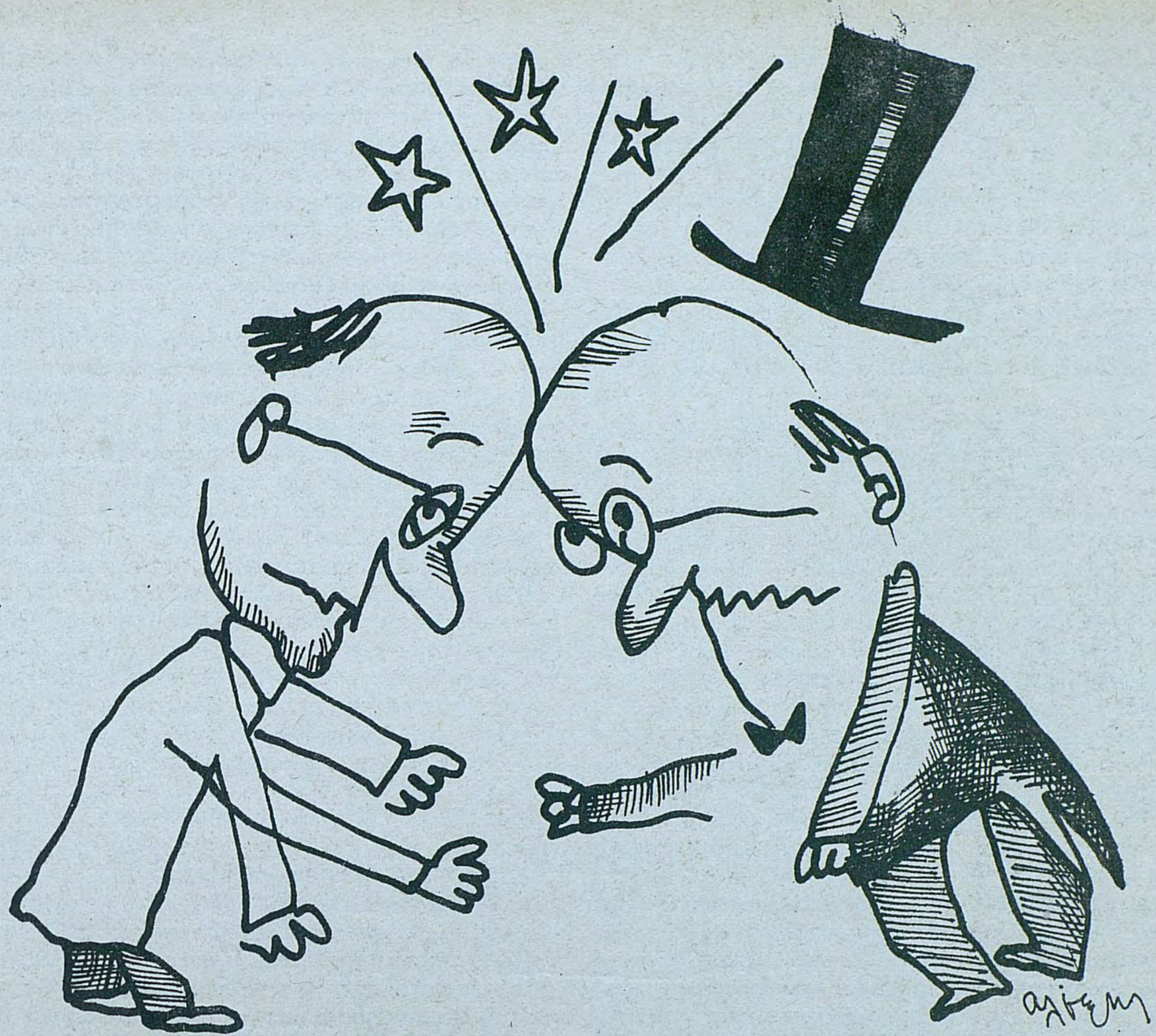
Ἡ τεχνοκράτηση τῆς πολιτικῆς

Αὐτὴ βέβαια εἶναι ἡ μιὰ πλευρὰ τοῦ θέματος, ὁ ἐπιστήμονας ποὺ ἐμφανίζεται σὰν ἀντι- ἢ ἀ-πολιτικός. Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἡ ἄλλη πλευρά. Εἶναι ἡ περίπτωση τοῦ «στρατευμένου» ἐπιστήμονα, γιὰ νὰ χρησιμοποιήσω μιὰ ἔκφραση τοῦ συρμοῦ. Τοῦ ἀνθρώπου, δηλαδή, ποὺ ταυτίζει τὴν ὕπαρξή του μὲ τοὺς σκοποὺς καὶ τὶς ἀνάγκες τῆς κοινότητας.

Ἀλλὰ ἐδῶ νομίζω χρειάζεται μιὰ διευκρίνιση. Ἄλλο συζήτηση, ἐπικοινωνία, μετάδοση γνωμῶν, καὶ ἄλλο δογματισμός, «ἐλιτιστικὴ» συμπεριφορὰ καὶ προπαγάνδα. Ἡ ἰδεολογική, μὲ τὴ στενὴ ἔννοια, ἀλήθεια ἐξαγνίζει, βέβαια, πολλοὺς ἀγῶνες, ἀλλὰ συχνὰ παρασύρει στὴ σύναψη ἐξοντωτικῶν μαχῶν ἐναντίον φανταστικῶν ἐχθρῶν. Ἔτσι, ἡ πολιτικὴ καταλήγει, κατὰ τὴν ἔκφραση τοῦ *Valery*, νὰ εἶναι «ἡ τέχνη ποὺ ἐμποδίζει τοὺς ἀνθρώπους ν' ἀσχολοῦνται μὲ ἐκεῖνο ποὺ τοὺς ἀφορᾶ...»

Ἡ δημιουργία περιορισμένων πνευματικῶν κύκλων καὶ ἐπιστημονικῶν ἱερατείων, ἔντονα ἰδεολογικὰ χρωματισμένων, κατακερματίζει τὴ γνώση, καθιστᾶ δύσκολη τὴν ἐπαφὴ ἀνάμεσα στὸν ἐπιστήμονα καὶ τὶς εὐρύτερες μάζες, παρεμποδίζει τὴ σύνδεση τοῦ μερικοῦ μὲ τὸ γενικό, ἱεραρχεῖ καὶ περιορίζει τὸ πνεῦμα. Ἐνῶ ἴσως δημιουργεῖ ταξικὲς συνειδήσεις (ἂν δημιουργεῖ), διατηρεῖ τὶς ἀντιθέσεις χωρὶς νὰ προχωρεῖ σὲ συνθέσεις. Ἐνῶ ἴσως πείθει καὶ καταξιώνει τοὺς φίλους, ταυτόχρονα διατηρεῖ καὶ ἐνισχύει τοὺς ἐχθρούς. Ἡ «συζήτηση» στὸ τέλος γίνεται στείρα. Ἐξογκώνει τὸ αἴσθημα τοῦ «κοινωνικοῦ ἐθνοκεντρισμοῦ», ἰσχυροποιεῖ τὶς διαφορὲς ἀνάμεσα στὸ «ἐμεῖς» καὶ στὸ «ἐκείνους», τὴν «ἐσω-ὁμάδα» μὲ τὴν «ἐξω-ὁμάδα», ἀπομονώνει ἄτομα καὶ ὁμάδες. Αὐτὴ ἡ ἀπομόνωση, σταδιακά, καταλήγει στὴν ἀνάπτυξη ἐξειδικευμένων συμφερόντων καὶ «ἐλιτιστικῆς» ψυχολογίας καὶ τότε ἡ ἐπιστημονικὴ κοινότητα γίνεται κάστα. Ἀπὸ πολὺ νωρὶς ἀκόμη, ὁ πολὺ παραξηγημένος *Bakounin* εἶχε πεῖ πώς, «ἡ ἐπιστήμη ἀπειλεῖ νὰ καταλάβει ἀπέναντι στὸν πραγματικὸ κόσμο τὴ θέση τοῦ καλοῦ Θεοῦ, ἐπιφυλάσσοντας γιὰ τοὺς τιτλούχους ἀντιπροσώπους της τὸν ρόλο τῶν παπάδων». Πολλὰ χρόνια ἀργότερα ὁ *Galbraith* θὰ μίλαγε γιὰ τὴν «τεχνοδομὴ τοῦ σύγχρονου βιομηχανικοῦ κράτους», ποὺ καθορίζει τὶς ἐπιλογὲς καὶ ἐπιβάλλει λύσεις στοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ Κράτους, πέρα καὶ πάνω ἀπὸ πολιτικὰ κριτήρια. Ἔτσι, ὅμως, ἐξαφανίζονται ὅλες οἱ πολιτικὲς ἔννοιες καθὼς ἐπίσης καὶ ὁ φιλοσοφικὸς στοχασμὸς καὶ ἡ καθολικότερη σύλληψη τοῦ κόσμου μὲ εὐρὺ πνεῦμα, ἀπὸ μιὰ κοινωνικὴ ὁμάδα πού, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη, θὰ ἔπρεπε νὰ τείνει πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς προσωπικῆς καὶ συλλογικῆς ὁλοκλήρωσης.

Τέτοιου εἴδους νοοτροπία δὲν περιορίζεται μέσα στὰ στενὰ ὅρια τῆς πολιτικῆς δραστηριότητας. Ἐπεκτείνεται καὶ σὲ ἄλλες

σχέσεις καὶ κοινωνικὰ ὑποσυστήματα, τὸ καλλιτεχνικό, τὸ οἰκονομικό, τὸ ἐπαγγελματικὸ κ.λπ. Στὸ τέλος γίνεται νοοτροπία καὶ ὀργάνωση, ἀγωγὴ καὶ θεσμός, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ χάνεται τὸ αἴσθημα τῶν ἀποχρώσεων καὶ νὰ δημιουργοῦνται κοινωνικὲς πολώσεις. Καὶ οἱ ἐξελίξεις αὐτὲς διευκολύνονται ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ «πολιτική», μὲ τὴν παραμόρφωση ποὺ ἔχει ὑποστεῖ, μέσα στὸ λαβύρινθο τῶν σχέσεων ποὺ ἐπέβαλε τὸ τεχνολογικὸ κατεστημένο, ἔχει ὁπωσδήποτε παρασυρθεῖ στὸ ἐπίπεδο τοῦ παράλογου καὶ τοῦ ἐφήμερου, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ χάσει τὶς ἐλεγκτικὲς ἱκανότητες ποὺ τῆς εἶχε προσδώσει ἡ πολιτικὴ φιλοσοφία τοῦ διαφωτισμοῦ, στὸ τέλος τοῦ περασμένου καὶ στὶς ἀρχὲς τοῦ σημερινοῦ αἰώνα.

Η γραφειοκρατικοποίηση τῆς οἰκονομίας καὶ τῶν ἄλλων κοινωνικῶν δομῶν, ποὺ εἶναι ἐκτεθειμένες σ' ἕνα εἶδος «ὀπορτουνιστικοῦ ἐτατισμοῦ», ἀναπόφευκτη συνέπεια τῶν νέων παραγωγικῶν σχέσεων, ὁδηγεῖ στὴν ἐπαγγελματικοποίηση τῆς πολιτικῆς καὶ στὴ δημιουργία ἑνὸς εἴδους «ἱερατείου τῆς γνώσεως», μιᾶς «τάξεως τεχνοκρατῶν», ποὺ ὅλο καὶ περισσότερο ὑπερτιμοῦν τὸ «μέσο» σὲ βάρος τοῦ «σκοποῦ».

Σὲ μιὰ κοινωνία ὅπου τὸ ὅραμα τῶν ἰδεολόγων καὶ τὸ «κοσμικὸ πλάνο» τῶν ὀρθολογιστῶν γιὰ τὴν ἔκλειψη τῆς ἀδικίας καὶ τὴν ἐπικράτηση τῆς λογικῆς, ἐξακολουθεῖ ἀκόμη νὰ εἶναι οὐτοπιστικὸ καὶ συγκεχυμένο, προβάλλει ἐπιτακτικὰ ἡ ἀνάγκη δημιουργίας προϋποθέσεων γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τόσο τῶν τάσεων ποὺ συντελοῦν στὸ λειτουργικὸ πολυκρατισμὸ (ἀτομικότητα, αὐτοδιάθεση), ὅσο καὶ τῶν τάσεων ποὺ ἐνισχύουν τὴν πολιτιστικὴ καθολικότητα (συλλογικὴ συνείδηση). Ἂν ἐπικρατήσουν οἱ τάσεις τῆς μιᾶς νοοτροπίας, μὲ τὶς δομικές της προεκτάσεις, σὲ βάρος τῆς ἄλλης, τὸ κοινωνικὸ σύστημα δὲν λειτουργεῖ πιὰ ἀνθρωπιστικὰ ἢ μαζικοποιεῖται. Μπροστὰ σὲ τέτοια τραγικὰ ἐνδεχόμενα, ὁ ρόλος τοῦ ἐπιστήμονα καὶ τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου γενικότερα, εἶναι νὰ παρατηρεῖ, νὰ ἀξιολογεῖ καὶ νὰ δραστηριοποιεῖται κάθε φορὰ ποὺ ἀπειλεῖται νὰ διασπαστεῖ ἢ νὰ μαζικοποιηθεῖ ἡ ὁμάδα.

Ἡ ἐπαγρύπνηση αὐτὴ δὲν εἶναι περιστασιακὴ ἢ ἐρασιτεχνικὴ πνευματικὴ ἄσκηση, ἀλλὰ μιὰ συνεχὴς καὶ συστηματικὴ προσπάθεια.

Πλήρης καὶ διαρκὴς βέβαια ἰσορροπία, ἀνάμεσα στὶς δύο αὐτὲς τάσεις, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξει. Ἡ ἁρμονία δὲν ἐπιτυγχάνεται στὴν κοινωνία τῶν ἀνθρώπων αὐτόματα ἢ τυχαῖα, ὅπως πολλοὶ θιασῶτες τοῦ συστήματος τῆς «ἐλεύθερης ἀγορᾶς» ἢ τῆς «θείας πρόνοιας» ὑποστηρίζουν. Χρειάζεται συνειδητὴ καὶ συστηματοποιημένη προσπάθεια. Εἶναι ἕνας ἀδιάκοπος (καὶ συχνὰ ἄπελπις) ἀγώνας. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ προσπάθειες γιὰ τὴ διατήρηση ἢ τὴν ἐπαναφορὰ τῆς κοινωνικῆς ἰσορροπίας (τὴν ἐξουδετέρωση τῆς «ἐντροπίας» θὰ πεῖ ὁ σύγχρονος κοινωνικὸς ψυχολόγος), καὶ ὅταν ἀκόμη ἀποτολμοῦνται συνειδητὰ καὶ συστηματικά, δὲν πετυχαίνουν πάντα τὸ στόχο τους. Προϋπόθεση πάντως γιὰ τὴν ἐκπλήρωση τῶν προσπαθειῶν μας εἶναι, πάνω ἀπ' ὅλα, ὁ ἀκριβὴς προσδιορισμὸς τῶν κοινωνικῶν στόχων καὶ ἡ δυνατότητα συνεχοῦς ἐλέγχου τῶν φορέων τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, ποὺ ἐνεργοῦν γιὰ τὴν πραγμάτωσή τους. Αὐτὸ διευκολύνεται ἀπὸ τὴν προσεκτικὴ ἀναζήτηση τῶν ἀντιφάσεων καὶ τὴν κατανόηση τῆς ὑφῆς τῶν συγκρούσεων, ποὺ κάθε φορὰ παρουσιάζονται μὲ καινούργια ὄψη καὶ ἀπὸ διαφορετικὲς κατευθύνσεις. Ἡ κατὰ τρόπο ὅμως δογματικὸ θεώρηση τῆς κοινωνικῆς αὐτῆς διαλεκτικῆς, δὲν εἶναι οὔτε πολιτικὴ οὔτε ἐπιστήμη: εἶναι στὴ χειρότερη περίπτωση πόλεμος καὶ καταπίεση, στὴν καλύτερη παραλογισμὸς καὶ οὐτοπία.

Ὁ συγκερασμὸς τῶν διαφόρων ἀντιφατικῶν τάσεων ποὺ θὰ ἐπιφέρουν τὴν κοινωνικὴ ἰσορροπία, θὰ πρέπει νὰ ἐπιδιωχθεῖ σὲ πολλὰ ἐπίπεδα. Πάνω ἀπ' ὅλα ὅμως στέκει ἡ εὐθύνη τοῦ ἐπιστήμονα καὶ τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου, νὰ μὴ φέρει ἀντιμέτωπους τὴν «πολιτικὴ» καὶ τὴν «τεχνολογία». Τὸ ἀποτέλεσμα ἀπὸ τὴ σύγκρουση αὐτὴ καὶ ἀπὸ τὴν ἐπικράτηση τῆς μιᾶς «τεχνικῆς» πάνω στὴν ἄλλη, θὰ εἶναι ἢ τὸ ἀπόλυτα παράλογο ἢ τὸ ἀπόλυτα λογικό, καταστάσεις καὶ οἱ δυὸ ἀσυμβίβαστες μὲ τὴν ἀνθρώπινη φύση. Ἡ ἐπιστημονικὴ κοινότητα, γιὰ νὰ ὑπηρετήσει ἀντὶ νὰ κυριαρχήσει, θὰ πρέπει νὰ τείνει στὴ δημιουργία προϋποθέσεων ποὺ θὰ συμβιβάσουν τὶς δύο αὐτὲς «τεχνικές». Ἕνας τέτοιος συμβιβασμός, ἂν καὶ δὲν εἶναι πάντα ἀναπόφευκτος, εἶναι πάντα χρήσιμος γιατὶ πηγάζει κι ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁρισμένου εἴδους ἀνθρώπινες σχέσεις δὲν μποροῦν νὰ ἐπηρεασθοῦν ἀπὸ τὴν τεχνολογία, ἐνῶ ἄλλες δὲν εἶναι εὔκολο νὰ πολιτικοποιηθοῦν. Πολλὰ τεχνολογικὰ προβλήματα δὲν μποροῦν νὰ λυθοῦν «ἐπιστημονικά», ὅπως καὶ πολλὰ «πολιτικὰ» προβλήματα δὲν μποροῦν νὰ βροῦν λύσεις, ἐφαρμόζοντας τὸν

ἠθικό, τυπικὸ κώδικα συμπεριφορᾶς. Ἐπὶ πλέον, ὑπάρχουν τομεῖς ἀνθρώπινης ἔκφρασης ποὺ δὲν μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν μέσα ἀπὸ κανένα ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ πρίσματα. Ἡ ἀγάπη δὲν μπορεῖ νὰ «τεχνικοποιηθεῖ» καὶ νὰ παραμείνει ἀγάπη. Τεχνολογία ὅμως καὶ πολιτικὴ μπορεῖ νὰ καθορίζουν τὰ πλαίσια μέσα στὰ ὁποῖα θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ ἀναπτυχθοῦν ἡ καλλιτεχνικὴ ἔκφραση καὶ ἡ ἀληθινὴ ἀγάπη. Τὸ ἴδιο καὶ ἡ ἐπιστήμη ἢ τεχνολογία. Δὲν προσφέρει οὔτε ἐξασφαλίζει τὴν «καλὴ ζωή». Παρέχει ἁπλῶς τὶς δυνατότητες γιὰ τὴν πραγμάτωσή της. Τὸ κενὸ ἀνάμεσα στὴ δυνατότητα καὶ τὴν πραγματοποίηση, τὸ καλύπτει ἡ πολιτικὴ. Ἡ πολιτικὴ μ' ἄλλα λόγια εἶναι ἡ στιγμὴ τῆς ἀποφάσεως. Εἶναι δυνατὸν ὁ ἐπιστήμονας νὰ ἀπουσιάζει τὴ στιγμὴ αὐτή;

Θὰ ἐπικρατήσουν οἱ δυνάμεις τῆς σύνθεσης;

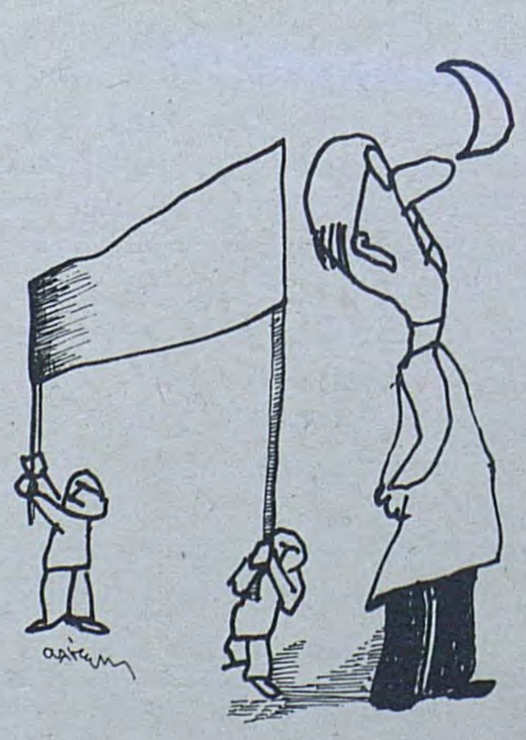
Σὲ μιὰ χώρα σὰν τὴ δική μας, πού, χωρὶς ὑπερβολή, βρίσκεται σὲ ἀπεγνωσμένη ἀναζήτηση ἑνὸς νέου πολιτισμοῦ (μιὰ προσπάθεια ποὺ ἐκφράζεται μὲ διαφορετικὰ κάθε φορὰ σύμβολα καὶ συνθήματα, ὅπως ἐκβιομηχάνιση, οἰκονομικὴ ἀπογείωση, NATO, ΕΟΚ, Νέα Δημοκρατία, σοσιαλισμὸς κ.λπ.), οἱ συγκρούσεις τείνουν νὰ διευρύνουν τὸ κενὸ ἀνάμεσα στοὺς στόχους (τὴν ἐπιθυμία) καὶ τὰ μέσα (τὶς δυνατότητες), σὲ τέτοιο σημεῖο, ὥστε νὰ προκύψει ἡ διάλυση τῆς κοινότητας. Οἱ ἀποστάσεις ἀνάμεσα στὸ φτωχὸ καὶ τὸν πλούσιο, τὸ νέο καὶ τὸ γέρο, τοὺς «μέσα» στὸ σύστημα καὶ τοὺς «ἔξω» ἀπὸ τὸ σύστημα, τὸν ἀριστερὸ καὶ τὸ δεξιό, εἶναι εὔκολο νὰ διευρυνθοῦν καὶ νὰ πάρουν ἐξωφρενικὲς διαστάσεις. Οἱ παραδοσιακοὶ θεσμοὶ ἐλέγχου καὶ διαιτησίας ἀδυνατοῦν νὰ λειτουργήσουν πάνω στὶς νέες σχέσεις. Ἡ ἀδυναμία τῶν νέων πνευματικῶν, οἰκονομικῶν καὶ πολιτικῶν δυνάμεων νὰ ἐκφρασθοῦν μὲ τὶς μορφὲς καὶ μέσα στὰ πλαίσια ποὺ ἔχει ἐπιβάλει τὸ ἑκάστοτε «κατεστημένο», ὁδηγεῖ στὴν κοινωνικὴ πόλωση ποὺ ἀνταναklᾶται στὴν πολιτική μας συμπεριφορὰ καὶ τοὺς πολιτικούς μας θεσμούς. Ἡ διαφωνία, ἡ διαμαρτυρία καὶ ἡ ἀντίδραση ἐκφράζονται τότε συχνότερα στὸν ἐξωθεσμικό, ἐξωπολιτικὸ χῶρο, ἐκεῖ ποὺ συνήθως λείπουν οἱ περιορισμοί, ποὺ ἐπιβάλλουν οἱ κανόνες τῆς ταξικὰ προσδιορισμένης συνδιαλλαγῆς. Ἡ θεσμοποιημένη ἡγεσία, εἴτε σὰν κυβερνητικὴ πλειοψηφία, εἴτε σὰν ἀντιπολίτευση, κάτω ἀπὸ τέτοιες πιέσεις, εὔκολα ἐξελίσσεται σὲ ἀδιάλλακτο «κατεστημένο» στὴν πρώτη περίπτωση, σὲ ἀπόλυτη ἄρνηση στὴ δεύτερη, μὲ ἀποτέλεσμα τὸ πολιτικὸ παιχνίδι νὰ ἐκφυλίζεται καὶ τέλος νὰ ἐκλείπει. Πολιτικὴ καὶ ἐπιστήμη τότε, ὅπως καὶ ὁποιαδήποτε ἄλλη κοινωνικὴ δραστηριότητα, ἐκτροχιάζονται καὶ γρήγορα παραχωροῦν τὴ θέση τους σ' ἕνα ἄλλο εἶδος παιχνιδιοῦ, ὅπου ὁ μοναδικὸς κανόνας εἶναι ἡ δύναμη τοῦ ἰσχυρότερου.

Ἐπὶ πλέον, ἡ συμφιλίωση ἐπιστήμης καὶ πολιτικῆς, ποὺ σημαίνει λαϊκὸ ἔλεγχο πάνω στὴν τεχνολογία καὶ ὀρθολογισμένη πολιτικὴ ἀπόφαση, θὰ ἐπιτρέψει νὰ ἀναπτυχθεῖ μιὰ καινούργια νοοτροπία, ποὺ θὰ διευκολύνει στὴν ἀνάπτυξη μιᾶς διαφορετικῆς πνευματικῆς, ἐπιχειρησιακῆς καὶ πολιτικῆς ἡγεσίας. Ἡ ἐμπλοκὴ ποὺ ὑπέστησαν οἱ μηχανισμοὶ «πολιτικῆς στρατεύσεως», ἡ κατάχρηση τῶν πολιτικῶν ἐπεμβάσεων στὸν ἐπιστημονικὸ χῶρο καὶ ἡ ἄνευ ὅρων παράδοση τῶν πνευματικῶν ἱδρυμάτων τῆς χώρας στοὺς σκοποὺς τῆς δικτατορίας, καθιστᾶ τὸ πρόβλημα ὀξύτερο. Ὕστερα ἀπὸ μιὰ τόσο μακρόχρονη παραμονὴ στὸ «γύψο», τὰ μέλη τοῦ κοινωνικοῦ σώματος δὲν εἶναι εὔκολο νὰ βροῦν τὴν εὐκαμψία καὶ νὰ ἐπανακτήσουν τὴ λειτουργικότητά τους. Οἱ βασικὲς δομὲς διοίκησης, ἐκπαίδευσης, ἐπιστημονικῆς ἔρευνας καὶ καλλιτεχνικῆς ἔκφρασης κάθετα καὶ ὁριζόντια, ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι ἐπανδρωμένες ἀπὸ ἄτομα ποὺ δήλωσαν δημόσια ἢ σιωπηρά, ἀπὸ πεποίθηση ἢ ἀπὸ ἀνάγκη, ὑποταγὴ στὴν τάξη πραγμάτων ποὺ θέλησε νὰ ἐπιβάλει μιὰ κλίκα αὐταρχικὰ ἐκπαιδευμένων ἡγετῶν ποὺ οὔτε ἐπιστήμονες ἦταν οὔτε πολιτικοί. Κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίφαση τῆς κάθαρσης καὶ τοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ, εὐνόησαν καὶ ἐδραίωσαν ἕνα ἰσχυρό, κοινωνικὸ καὶ γραφειοκρατικὸ κατεστημένο. Ἡ οἰκονομικὴ πρόοδος, ὅπου κι ἂν συντελέστηκε, ἦταν πορεία χωρὶς προσανατολισμό, χωρὶς κοινωνικὴ βάση, μὲ ἀόριστα καὶ συγκεχυμένα ὁρόσημα, ποὺ ὁδηγοῦσαν σὲ ἀδιέξοδα. Ἡ «πρόσμιξη», γιὰ τὴν ὁποία μιλήσαμε στὴν ἀρχή, ἔγινε αὐθαίρετα. Ἡ ἀντίσταση τῶν διαφόρων κατεστημένων πού δημιούργησε ἡ ἑπταετία, εἶναι μεγαλύτερη ἀπὸ ὅ, τι συνήθως πιστεύεται. Γιατὶ δὲν πρόκειται μόνο γιὰ λίγα πρόσωπα, στὴν κορυφὴ τῆς ἱεραρχίας. Τὸ πρόβλημα εἶναι πολὺ βαθύτερο. Πρόκειται γιὰ ἠθικὴ καὶ νοοτροπία ποὺ παίρνει νομικὴ ἔκφραση καὶ κυριαρχεῖ ὄχι μόνο στὰ διοικητικὰ συμβούλια, στὶς διευθύνσεις καὶ τὶς ἐπιτροπές, ποὺ ἐν πάση περιπτώσει μποροῦν νὰ ἀντικατασταθοῦν μὲ μιὰ εἰλικρινὴ καὶ ἀποφασιστικὴ προσπάθεια κάθαρσης, ἀλλὰ στὰ κατώτερα στελέχη τοῦ στρατοῦ, τῆς ἐκπαίδευσης, τῆς διοίκησης καὶ τῶν κοινωνικῶν ὀργανώσεων. Τὸ καθεστὼς ποὺ κυριαρχεῖ, ἰδιαίτερα στὶς κρατικὲς ὑπηρεσίες, στὸν ἐκπαιδευτικὸ καὶ ἀκαδημαϊκὸ κόσμο καὶ στὴν Ἐκκλησία, ἐκφράζει τὸ συντηρητισμὸ καὶ τὴ μονολιθικότητα τοῦ συστήματος ποὺ συντελεῖ στὴ διαιώνιση τοῦ αὐταρχικοῦ πνεύματος. Τὸ καθεστὼς αὐτό, τὴν τελευταία ὀκταετία ἐδραιώθηκε πιά. Ἔτσι, μόνο ὁ ὑπερβολικὰ αἰσιόδοξος μπορεῖ ν' ἀναζητήσει μέσα στὶς ὑπάρχουσες δομὲς τὴ φαντασία, τὴν ἰδεολογία, τὸν προσανατολισμὸ καὶ τὴ νοοτροπία μὲ τὰ ὁποῖα θὰ ἐξοπλισθεῖ ἡ πολιτικὴ καὶ πνευματικὴ ἡγεσία τῆς χώρας, γιὰ νὰ δημιουργήσει τὴν Ἑλλάδα τοῦ 2.000. Μόνο αὐτὸς ποὺ ἀδιαφορεῖ ἢ ἀγνοεῖ ἐντελῶς τὴν πραγματικότητα δὲν ἀνησυχεῖ γιὰ τὸ εἶδος τῶν πολιτιστικῶν καταβολῶν μὲ τὶς ὁποῖες «μπολιάζουμε» τὸν ἑλληνικὸ λαό. Μόνον ὁ ὑπέρμετρα αἰσιόδοξος δὲ βλέπει τὸν κίνδυνο μιᾶς νέας ἀντίθεσης, ποὺ ἔρχεται νὰ προστεθεῖ στὶς τόσες ἄλλες ποὺ δονοῦν τὴν ἀσχημάτιστη ἀκόμη ἑλληνικὴ κοινωνία.

Παρ' ὅλα αὐτὰ ὅμως, πιστεύω ὅτι ἡ μεταδικτατορικὴ ἑλληνικὴ πραγματικότητα προσφέρει μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ σπάνιες εὐκαιρίες ποὺ ἔχουν ποτὲ παρουσιαστεῖ, στὰ τελευταῖα πενήντα χρόνια, γιὰ μιὰ δημιουργικὴ σύνθεση ἀνάμεσα στὴν ἐπιστήμη καὶ τὴν πολιτική. Αὐτό, εὐτυχῶς, ἀρχίζουν νὰ τὸ ἀντιλαμβάνονται πολλὲς εὐαίσθητες συνειδήσεις. «Αὐτὴ τὴ στιγμὴ ὁ πολιτικός μας ὁρίζοντας εἶναι τεχνητός», παρατηρεῖ ὁ καθηγητὴς Κουμάντος. «Ἀπὸ παντοῦ μπορεῖ νὰ ξεκινήσουν ἄνθρωποι τῆς καλῆς δημοκρατικῆς θελήσεως γιὰ νὰ συμπράξουν στὸν καλὸ ἀγώνα. Καὶ οὔτε βέβαια θὰ πρέπει νὰ τοὺς σταματήσει κάποια ἐξίσου τεχνητὴ αἴσθηση κομματικῆς πειθαρχίας πρὸς τὶς ἐκλογικὲς κοινοπραξίες ποὺ τοὺς ἐπεστέγασαν».

Προϋπόθεση, λοιπόν, γιὰ νὰ ἐπιτύχουμε τὴ σύνθεση, εἶναι ἡ ἀπόλυτη συνειδητοποίηση ὅτι ὁ ἐπιστήμονας, καὶ ἰδιαίτερα ὁ κοινωνικὸς ἐπιστήμονας, εἶναι ἕνα κράμα ἀπολιτικοῦ καὶ πολιτικοῦ ἀνθρώπου. Ἀπολιτικός, μὲ τὴν ἔννοια ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ οἰκειοποιηθεῖ αὐθαίρετα τὴ δύναμη ἢ τὸ προνόμιο τῆς ἐπιβολῆς ἀποφάσεων ποὺ καταργοῦν ἢ ἐπιβάλλουν ἀξίες. Θὰ τὸν βροῦμε στὰ ἐρευνητικὰ γραφεῖα ἢ στὰ ἐργαστήρια νὰ πειραματίζεται, νὰ συντάσσει προτάσεις, νὰ προτείνει σχέδια καὶ ἐναλλακτικὲς λύσεις. Δὲν ἔχει θέση στὸ τραπέζι τῆς ἐξουσίας στὴν ἱεραρχία τῆς δύναμης. Σὲ διαφορετικὴ περίπτωση, ἡ «σοφὴ τάξη» γίνεται «ἰθύνουσα τάξη» καὶ μπορεῖ νὰ παρουσιάσει τὴν ἐπιστημονικὰ προσδιορισμένη «πρόοδο» σὰν λαϊκὴ ἀπαίτηση, χωρὶς κανένα ἔρεισμα λαϊκῆς ἐντολῆς. Πολιτικός, μὲ τὴν ἔννοια ὅτι λόγω τῆς κοινωνικῆς του τοποθέτησης, προβαίνει στὴν ἀξιολόγηση τῆς ἱεράρχησης τῶν ἀξιῶν ποὺ ἐπιβάλλεται ἀπὸ τὸ πολιτικὸ σύστημα, μιὰ διαδικασία πού, ἐνῶ συντελεῖται μὲ γνώμονα καθορισμένα «ἐπιστημονικὰ» κριτήρια, δὲν ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸ «λαϊκὸ αἴσθημα» καὶ τὸ «κοινωνικὰ σκόπιμο». Σὲ διαφορετικὴ περίπτωση, ἡ «ἰθύνουσα τάξη» γίνεται «σοφὴ τάξη» καὶ μπορεῖ νὰ θυσιάσει τὴ λογικὴ καὶ τὴν ἀντικειμενικότητα στὴ συμβατικότητα καὶ στὴ στενὰ πολιτικὴ σκοπιμότητα.

Πανταζῆς Τερλεξῆς

ΣΟΛΩΝΟΣ Ν. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗ
από τούς Γερμανούς ὥς τόν Παπαδόπουλο

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ 1941 - 1974

(ΕΚΔΟΣΗ 1975)

ΤΟΜΟΣ 1ος:	**ΚΑΤΟΧΗ**	**1941 — 1943**
» 2ος:	**ΚΑΤΟΧΗ — ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΣ**	**1943 — 1945**
» 3ος:	**ΕΝΟΠΛΟΣ ΑΝΑΜΕΤΡΗΣΙΣ**	**1946 — 1949**
» 4ος:	**ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ**	**1950 — 1967**
» 5ος:	**ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ** (ἐπιβολή καί ἀκμή)	**1967 — 1969**
» 6ος:	**ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ** ('Αποτελμάτωσις)	**1969 — 1973**
» 7ος:	**ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ** (Κατάρρευσις)	**1973 — 1974**

Στό μεγάλο σχῆμα 75Χ105, μέ πλούσια εἰκονογράφηση καί ἐξαιρετική βιβλιοδεσία.

ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΙΑ ΚΑΘΕ ΕΛΛΗΝΑ

- Ἡ ἡρωϊκή καί τραγική ζωή τοῦ Ἔθνους στά τελευταῖα 35 χρόνια.

ΜΙΑ ΑΛΗΘΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΙΑ ΣΑΣ

- Πληρότητα σέ στοιχεῖα. Ἀπόλυτη ἀντικειμενικότης καί ἀμεροληψία.
- Σεβασμός γι' αὐτούς πού τήν ἔφτιαξαν μέ τή ζωή τους καί ὅταν ἔκαναν λάθη.

ΜΙΑ Ἱστορία μέ ΠΑΛΜΟ, μέ ΑΙΣΘΗΜΑ, μέ ΖΩΝΤΑΝΙΑ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΧΘΕΣ — ΟΔΗΓΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΑΥΡΙΟ

(ἡ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑΣ κυκλοφορεῖ καί σέ δεύτερη ἔκδοση, μικροῦ σχήματος, χωρίς εἰκονογράφηση, χαρτόδετη).

ΕΚΔΟΣΕΙΣ Κ. ΚΑΠΟΠΟΥΛΟΣ
ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ 24 — ΤΗΛ. 636.482

Θέσεις γιὰ μιὰ σωστὴ λαϊκὴ

ΠΑΙΔΕΙΑ

Τὸ γλωσσικὸ (α΄)

ἦταν μέχρι τώρα ὁ δούρειος ἵππος γιὰ τὴ ματαίωση στοιχειωδῶν κοινωνικῶν μετασχηματισμῶν

Τοῦ Θεόφρ. Γέρου

● Τὸ πρόβλημα τῆς παιδείας, ἀπὸ τὴν κατώτερη ὡς τὴν ἀνώτερη βαθμίδα της, εἶναι ἐνιαῖο καὶ σὰν τέτοιο πρέπει νὰ ἀντιμετωπίζεται.

● Ἡ ποιότητα τῆς ἐργασίας ποὺ γίνεται στὶς κατώτερες βαθμίδες, προδικάζει κατὰ κάποιον τρόπο καὶ καθορίζει τὴν ποιότητα τῆς ἐργασίας ποὺ θὰ γίνει στὶς ἀνώτερες βαθμίδες.

Οἱ δυὸ παραπάνω θέσεις ἔχουν γενικὴ ἐφαρμογή, δηλαδὴ εἶναι κοινὸς τόπος στὶς συζητήσεις γιὰ ἐκσυγχρονισμὸ τῆς παιδείας, παντοῦ ὅπου γίνονται ἀνάλογες συζητήσεις.

Στὴ δική μας «νεοελληνικὴ πραγματικότητα» τὸ πρόβλημα τῆς διγλωσσίας, πρόβλημα παλαιότατο, ἀλλὰ ποὺ τονίστηκε ἰδιαίτερα ὕστερα ἀπὸ τὸ 1897, τοποθετήθηκε στὸ ἐπίκεντρο καὶ κατευθύνει ἔκτοτε ὅλες μας τὶς συζητήσεις γιὰ τὴν παιδεία. Τὸ πρόβλημα τοῦτο, πρόβλημα οὐσίας καθαυτό, ἐκφυλίστηκε καὶ κινδυνεύει νὰ μεταβληθεῖ σὲ τροχοπέδη, γιὰ μιὰ σωστὴ ἀντιμετώπιση τῆς παιδείας τοῦ λαοῦ μας στὸ σύνολό του. Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι ὅλες οἱ ἐκπαιδευτικὲς μεταρρυθμίσεις ποὺ σχεδιάστηκαν μὲ τὶς καλύτερες τῶν προθέσεων, γιὰ νὰ βγοῦμε ἀπὸ τὴν καθυστέρηση καὶ ὑπανάπτυξη, ματαιώθηκαν ἢ ἀνατράπηκαν μὲ συνθήματα «γλωσσαμυντορικά», π.χ. μὲ τὶς ἐκπαιδευτικὲς μεταρρυθμίσεις κινδυνεύει ἡ «ἐθνικὴ ἡμῶν γλῶσσα!..» καὶ ὅλα τὰ γνωστά. Ἡ τελευταία ἐκπαιδευτικὴ μεταρρύθμιση (1964), ποὺ ἀποτόλμησε νὰ ἀναθεωρήσει καὶ νὰ τοποθετήσει πάνω σὲ πιὸ στερεὸ ἔδαφος τοὺς σκοποὺς τῆς παιδείας καὶ νὰ μπεῖ στὸ βάθος τοῦ προβλήματος, γι' αὐτὸν κυρίως τὸν λόγο εἶχε τὴν ἴδια τύχη μὲ τὶς προηγούμενες μεταρρυθμίσεις ἢ ἀπόπειρες μεταρρύθμισης. Ἀνατράπηκε κι αὐτὴ μὲ τὰ γνωστὰ «γλωσσαμυντορικὰ συνθήματα».

Γι' αὐτό, εἶναι καιρὸς πιὰ νὰ συνειδητοποιήσουμε ὅτι τὸ λεγόμενο «γλωσσικὸ πρόβλημα» ἐκφυλίστηκε σὲ σημεῖο τέτοιο, ποὺ μεταβλήθηκε σὲ τροχοπέδη ἢ καὶ δούρειο ἵππο γιὰ τὴ ματαίωση στοιχειωδῶν κοινωνικῶν μετασχηματισμῶν.

Ὅσοι προβάλλουν τὸ «γλωσσικὸ πρόβλημα» καὶ ὅσοι τὸ τοποθετοῦν στὸ ἐπίκεντρο τοῦ προβληματισμοῦ τῆς παιδείας, εἴτε ἀνήκουν στὴ συντήρηση εἴτε ἀνήκουν στὴν πρόοδο, σὲ τελευταία ἀνάλυση, παίζουν τὸν ἴδιο ἀρνητικὸ ρόλο: *Μετατοπίζουν τὸ παιδευτικὸ πρόβλημα τοῦ λαοῦ μας.* Ὁ σχολαστικισμὸς μπορεῖ νὰ μετατοπιστεῖ ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς καθαρεύουσας καὶ νὰ ἐγκατασταθεῖ μὲ τὴν ἴδια εὐκολία καὶ στὴν περιοχὴ τῆς δημοτικῆς γλώσσας. Εἶναι ἀρτηριοσκλήρωση τῆς σκέψης, καὶ σ' ὅποιο στρατόπεδο κι ἂν βρίσκεται εἶναι ἐξίσου ἐπιζήμιος.

Καὶ τέτοια φαινόμενα ἀρτηριοσκλήρωσης τῆς σκέψης καὶ στείρου φορμαλισμοῦ, ἔχουμε ἄφθονα καὶ στὸ στρατόπεδο τοῦ Δημοτικισμοῦ. Πολλοὶ πίστευαν καὶ πιστεύουν ἀκόμη μὲ νήδυμη ἀφέλεια, πὼς ἀρκεῖ νὰ γίνει ἡ δημοτικὴ γλώσσα ὄργανο τῆς διδασκαλίας, γιὰ νὰ λυθοῦν μεμιᾶς, διὰ «μαγείας», ὅλα τὰ προβλήματα – καὶ τὰ πιὸ οὐσιαστικὰ – τῆς σχολικῆς παιδείας. Ὁ γλωσσικὸς «φορμαλισμὸς» μᾶς ἐμποδίζει νὰ φτάσουμε ὡς τὸ ἔσχατο βάθος τοῦ παιδευτικοῦ προβλήματος καὶ νὰ προσδιορίσουμε μὲ ἀκρίβεια ὅλες τὶς ἀναγκαῖες του συναρτήσεις μὲ τὸ πολιτικό, οἰκονομικὸ καὶ κοινωνικὸ πρόβλημα τῆς χώρας. Ἡ ἐκπαιδευτικὴ μεταρρύθμιση, σὲ τελευταία ἀνάλυση, εἶναι πρόβλημα πολιτικοκοινωνικό.

ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ ΚΕΡΔΟΣ

Μὲ τὸν ἐκδημοκρατισμὸ τοῦ συστήματος διοίκησης τῶν σχολείων καὶ μὲ τὸν ἐκδημοκρατισμὸ τῆς διαδικασίας τῆς μάθησης *ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀναβολή, γιὰ ὅσο τὸ δυνατὸν ἀργότερα, τῆς ἐπιλογῆς τῶν μαθητῶν καὶ τῆς πρόωρης διοχέτευσής τους σὲ ὁρισμένους τύπους σχολείων.* Τὸ ξεδιάλεγμα τῶν μαθητῶν, ὅταν γίνεται πρὶν ἀπὸ τὴν ὥρα του, σὰν αὐτὸ τὸ ξεδιάλεγμα ποὺ γίνεται μὲ τὶς εἰσαγωγικὲς ἐξετάσεις τοῦ Γυμνασίου, εὐνοεῖ κατὰ κύριο λόγο τοὺς μαθητὲς ποὺ προέρχονται ἀπὸ εὔπορες οἰκογένειες.

Μὲ τὴν ἐπέκταση τῆς ὑποχρεωτικῆς φοίτησης τρία χρόνια πρὸς τὰ πάνω (6+3), μετατίθεται ἡ διαδικασία ἐπιλογῆς ἀπὸ τὸ δωδέκατο ἔτος τῆς ἡλικίας στὸ δέκατο πέμπτο. Τὸ κέρδος εἶναι διπλό: α) Ὅλα τὰ παιδιὰ φοιτοῦν στὸ ἐνιαῖο σχολεῖο ἐννέα χρόνια, ποὺ αὐτὸ σημαίνει καθολικὸ ἀνέβασμα τῆς μορφωτικῆς στάθμης καὶ ἀποζημιωτικὲς εὐκαιρίες γιὰ τὰ παιδιὰ τῶν ἀπορωτέρων τάξεων. Δηλαδὴ δίνεται ἡ δυνατότητα

στοὺς νέους νὰ ἀναπληρώσουν καὶ νὰ ξεπεράσουν τὶς ἐλλείψεις ποὺ ἔχουν ἐξαιτίας τῶν δυσμενῶν οἰκονομικῶν καὶ πολιτιστικῶν συνθηκῶν τοῦ σπιτιοῦ τους καὶ τοῦ ἀμέσου περιβάλλοντός τους. β) Μὲ τὴν ἐμπρόθετη μάθηση τοῦ σχολείου, ποὺ διαρκεῖ περισσότερα χρόνια, δίνεται ἡ εὐκαιρία στὰ παιδιὰ νὰ δείξουν τὶς ἰδιαίτερες κλίσεις καὶ τὰ γνήσιά τους ἐνδιαφέροντα. Μὲ λίγα λόγια, δείχνουν τί μποροῦν καὶ τί δὲν μποροῦν νὰ κάνουν.

Ἡ κατάργηση τῶν στεγανῶν, τῶν κλειστῶν κύκλων, τῶν ἀδιεξόδων, εἶναι βασικὴ προϋπόθεση γιὰ μιὰ ἀνεμπόδιστη ἀνέλιξη τῶν νέων ὡς τὸ σημεῖο ποὺ οἱ δυνατότητές τους τὸ ἐπιτρέπουν. Αὐτὸ σημαίνει α) σωστὴ διοχέτευση τῶν νέων σὲ τύπους σχολείων ποὺ θὰ ὑπηρετοῦν στὸ ἀκέραιο τὶς δυνατότητές τους, β) ἐλεύθερη προσπέλαση ἀπὸ τὸν ἕνα τύπο σχολείου στὸν ἄλλο, χωρὶς φραγμούς, γιὰ ὅλες τὶς ἡλικίες. Τὸ τελευταῖο ἐπιβάλλει στὴν πολιτεία τὴν ὑποχρέωση νὰ καθιερώσει ἕνα εὐρύτατο δίκτυο μετεκπαίδευσης, συμπληρωματικῆς ἐκπαίδευσης, συνέχισης τῆς ἐκπαίδευσης γιὰ ὅλες τὶς ἡλικίες. Ὅλοι οἱ τύποι τῶν σχολείων τῆς δευτεροβάθμιας, τῆς ἀνώτερης καὶ τῆς ἀνώτατης παιδείας θὰ πρέπει ν' ἀνοίξουν τὶς πόρτες τους καὶ τὰ προγράμματά τους γιὰ τοὺς ὥριμους σπουδαστὲς *(mature students)* καὶ τότε θὰ κληθοῦν οἱ πάσης φύσεως ἐργοδότες – δημόσιο, τράπεζες, βιομηχανία – νὰ διευκολύνουν τοὺς ἐργαζόμενους γιὰ τὸ ἀνέβασμα τῆς τεχνικῆς, ἐπαγγελματικῆς καὶ μορφωτικῆς τους στάθμης.

Ὅλα τὰ μέτρα ποὺ προτείνουμε μποροῦν νὰ πραγματοποιηθοῦν μέσα στὸ ἀστικὸ σύστημα καὶ ἔχουν ἤδη πραγματοποιηθεῖ σὲ ἱκανοποιητικὸ βαθμὸ στὶς δυτικὲς χῶρες.

Ἡ μεγαλύτερη ἀδικία, ἀπ' ὅλες τὶς ἀδικίες, εἶναι νὰ ἐπιτρέπουμε μεῖς, οἱ κατὰ κάποιον τρόπο προστατευόμενοι, στοὺς προστάτες μας, ἂν ὑπάρχουν τέτοιοι προστάτες, νὰ ἐπεμβαίνουν στὸ ἐκπαιδευτικό μας σύστημα καὶ νὰ μᾶς ἐμποδίζουν νὰ προχωρήσουμε σὲ μεταρρυθμίσεις, ποὺ οἱ ἴδιοι οἱ προστάτες μας, ἀπὸ καιρὸ ἔχουν πραγματοποιήσει στὶς χῶρες τους.

Γιὰ μιὰ προσέγγιση τῶν θέσεων ποὺ ἐκθέτουμε στὴν ἀρχὴ τοῦ σημειώματός μας, μπαίνουμε στὴν κριτικὴ τῆς ὡς τώρα παρεχόμενης ἐκπαίδευσης τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν:

ΟΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ ΑΚΑΔΗΜΙΕΣ

Ἡ ἀνθρωπότητα μπαίνει τώρα στὸ τελευταῖο τέταρτο τοῦ εἰκοστοῦ αἰώνα καὶ ἡ χώρα μας μόλις βγῆκε ἀπὸ ἕνα κύκλωμα ἀνωμαλίας ποὺ κράτησε δέκα χρόνια. Ὅ,τι θεωρήθηκε σὰν οὐσιαστικὴ ἀλλαγὴ πρὶν ἀπὸ δέκα χρόνια, σήμερα πιὰ θεωρεῖται καθυστερημένο, ὀπισθοδρομικό, γιὰ δυὸ κυρίως λόγους.

Πρῶτο: Ἡ συστηματικὴ σύγχυση ποὺ προκλήθηκε στὸ χῶρο τῆς παιδείας ἐμφανίζει κάθε ἀλλαγὴ ἀδύνατη, καὶ ἐξωπραγματική. Ὅ,τι πρὶν ἀπὸ ἀπὸ δέκα χρόνια λογαριάζονταν ὡς ἐφικτό, σήμερα, λόγω τῆς πισωδρόμισης καὶ τῆς σκόπιμης γελοιοποίησης ὁρισμένων μέτρων, οἱ ἴδιες προτάσεις θὰ φανοῦν οὐτοπικές.

Δεύτερο: Ἡ ἀπόσταση ποὺ μᾶς χωρίζει ἀπὸ τὶς προχωρημένες χῶρες τῆς Δύσης εἶναι τόση, ποὺ θὰ πρέπει σὲ ὁρισμένους τομεῖς νὰ πάρουμε περισσότερο τολμηρὰ μέτρα γιὰ νὰ τοὺς προλάβουμε, παρακάμπτοντας τὴν πορεία ποὺ αὐτὲς ἀκολούθησαν, γιὰ νὰ φτάσουν ὡς ἐκεῖ ποὺ ἔφτασαν, καὶ νὰ προσεγγίσουμε τὸ στόχο, μὲ μιὰ εὐθύγραμμη σκόπευση. Ἡ ἀπόσταση ποὺ μᾶς χωρίζει ἀπὸ τὶς Ἀνατολικὲς χῶρες δύσκολα καλύπτεται, γιατὶ οἱ μεταβολὲς ποὺ ἐπέτυχαν αὐτὲς οἱ χῶρες προϋποθέτουν μιὰ ριζικὴ ἀναπροσαρμογὴ τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς οἰκονομίας καί, φυσικά, κοινωνικοὺς μετασχηματισμοὺς τέτοιους, ποὺ γιὰ τὴν ὥρα, δὲ θὰ μπορέσουμε νὰ ἀκολουθήσουμε.

Ἂς πάρουμε ἕνα συγκεκριμένο παράδειγμα. Πρὶν ἀπὸ δέκα χρόνια θεωρήθηκε ἀπαραίτητη ἡ αὔξηση τῆς φοίτησης στὶς Παιδαγωγικὲς Ἀκαδημίες ἀπὸ δύο σὲ τρία ἔτη «οὕτως ὥστε ἡ μόρφωσις, τὴν ὁποίαν τὰ ἱδρύματα αὐτὰ παρέχουν ἐφεξῆς εἰς τοὺς μέλλοντας Δημοδιδασκάλους, νὰ εἶναι μεγαλύτερα εἰς ἔκτασιν καὶ βάθος». Ὁ εἰσηγητὴς τοῦ Ν.Δ. 437/1964 θεωρεῖ ὡς ἀπολύτως ἀναγκαία τὴν ὕψωση τῆς μορφωτικῆς στάθμης τῶν Δημοδιδασκάλων, γιατὶ «εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον, μὲ τὸ ὑπὸ μελέτην νέον ἀναλυτικὸν πρόγραμμα μαθημάτων, ἡ στάθμη τῶν σπουδῶν θὰ ὑψωθῇ». Καὶ ὁ εἰσηγητὴς συνεχίζει: «Ἡ ἐμπειρία τῶν παιδιῶν ἡλικίας 7-12 εἶναι σήμερον πολὺ πλουσιωτέρα ἀπὸ ἄλλοτε. Ἀναλόγως ἔχουν αὐξηθῇ καὶ αἱ ἀπαιτήσεις μας ἀπὸ τὸν Διδάσκαλον, ὁ ὁποῖος θὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐκπαίδευσίν των. Εἶναι λοιπὸν ἀνάγκη νὰ τὸν μυήσωμεν βαθύτερον τόσον εἰς τὰς ἄλλας ὅσον καὶ εἰς τὴν Παιδαγωγικὴν Ἐπιστήμην. Τοῦτο ἐπιδιώκεται μὲ τὴν αὔξησιν τῶν ἐτῶν τῆς μαθητείας εἰς τὰς Παιδαγωγικὰς Ἀκαδημίας».

Αὐτὰ ἔλεγε ὁ εἰσηγητὴς τοῦ Ν.Δ. 4379/1964, καὶ οἱ εἰσαγόμενοι στὶς Παιδ. Ἀκαδημίες ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1965-66 θά 'πρεπε νὰ παρακολουθήσουν τριετῆ κύκλον σπουδῶν. Ἡ μεταρρύθμιση ἐκείνη ματαιώθηκε, ὅπως καὶ τόσες ἄλλες μεταρρυθμίσεις, καὶ οἱ Παιδ. Ἀκαδημίες ἐπέστρεψαν στὸ διετῆ κύκλο σπουδῶν. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ματαίωσης καὶ τῆς πισωδρόμισης ἐκφράζονται εὔγλωττα στὰ δύο δημοσιεύματα τοῦ Σπ. Παγιατάκη, λίγες μέρες μετὰ τὴν ἐπιστροφὴ τῆς δημοκρατίας, στὴν ἐφημερίδα «Τὸ Βῆμα» (22ας καὶ 24ης Σεπτεμβρίου 1974). *Ποιὰ εἶναι ἡ σημερινὴ εἰκόνα τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν;* Λειτουργοῦν σήμερα ὀκτὼ (8) Παιδαγωγικὲς Ἀκαδημίες: Λαμίας, Λάρισας, Ἰωαννίνων, Τρίπολης, Ἡρακλείου, Φλώρινας, Ἀλεξανδρούπολης, Μυτιλήνης καὶ δύο (2) Παιδ. Ἀκαδημίες τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς: Ἀθηνῶν καὶ Πατρῶν. Προτείνεται ἡ ἐπανίδρυση τῆς Μαρασλείου, Ραλλείου, Θεσσαλονίκης καὶ Ρόδου.

Εἰσήχθησαν στὶς Παιδ. Ἀκαδημίες κατὰ τὸ τελευταῖο σχολικὸ ἔτος 1974-1975, 3054 σπουδαστὲς ποὺ ἀπ' αὐτοὺς μόνο 828 εἶχαν βαθμὸ ἀπολυτηρίου «λίαν καλῶς», 187 ἄρρενες καὶ 641 θήλεις. Ἡ πτώση τῆς στάθμης τῶν εἰσαγομένων σπουδαστῶν στὶς Παιδαγωγικὲς Ἀκαδημίες ὁμολογεῖται ἀπ' ὅλες τὶς πλευρὲς καὶ αὐτὸ ἔχει ἄμεσο ἀντίχτυπο στὴ βασικὴ μόρφωση τοῦ λαοῦ μας καὶ ἰδιαίτερα σὲ κεῖνο τὸ τμῆμα ποὺ περιορίζεται μόνο στὴ μόρφωση ποὺ δίνει τὸ Δημοτικὸ σχολεῖο.

Στὶς Παιδαγωγικὲς Ἀκαδημίες ἡ μόρφωση εἶναι λειψὴ τόσο στὰ Παιδαγωγικὰ μαθήματα, ποὺ καλύπτουν τὸ 1/3 τοῦ χρόνου τῆς σχολικῆς ἐργασίας, ὅσο καὶ στὰ εἰδικὰ μαθήματα, φιλολογικά, θεολογικά, φυσικομαθηματικὰ καὶ τεχνικά, ποὺ καλύπτουν τὰ 2/3 τοῦ χρόνου τῆς σχολικῆς ἐργασίας.

Ἐδῶ, ἔχουμε λειψὴ παιδαγωγικὴ κατάρτιση καὶ λειψὴ κατάρτιση στὰ μαθήματα ποὺ θὰ κληθουν να διδάξουν οἱ ἀπόφοιτοι τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν στὰ Δημοτικὰ σχολεῖα. Ὅσα ἀναφέρονται στὸ σημεῖο αὐτὸ εἶναι κοινὸς τόπος. Τὰ γνωρίζουν οἱ ἐργαζόμενοι στὶς Παιδαγωγικὲς Ἀκαδημίες καὶ οἱ γονεῖς τῶν παιδιῶν ποὺ παρακολουθοῦν τὴν ἐργασία ποὺ γίνεται, τὰ τελευταῖα χρόνια, στὸ Δημοτικὸ σχολεῖο.

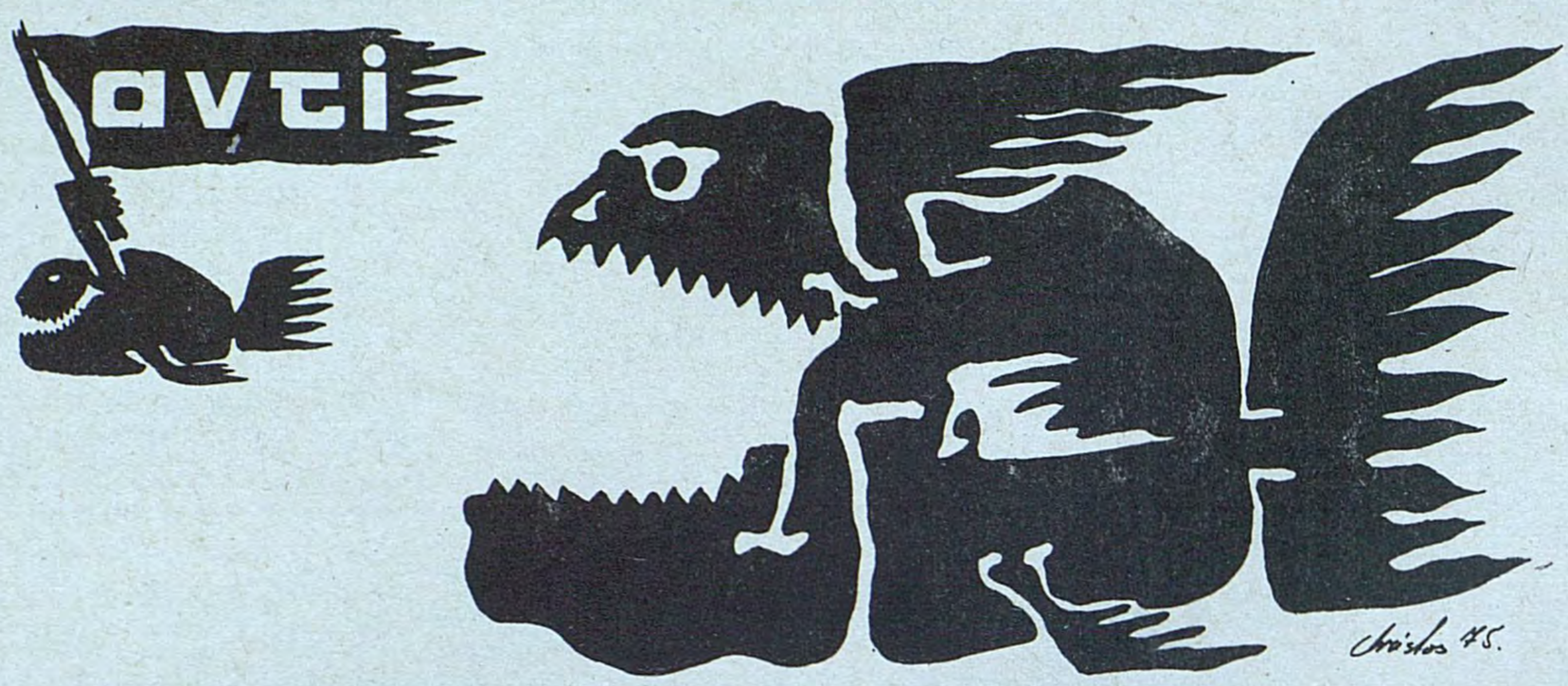
Γιὰ τὴν κατάσταση αὐτὴ δὲ φταῖνε οἱ φιλότιμοι νέοι ποὺ τελειώνουν τὸ διετῆ κύκλο σπουδῶν τῶν Παιδαγ. Ἀκαδημιῶν. Ἡ ἀδυναμία τῆς προπαρασκευῆς τῶν δασκάλων εἶναι ἐγγενής. Βρίσκεται μέσα στὸν ἴδιο τὸ θεσμὸ τῶν Παιδ. Ἀκαδημιῶν. Εἶναι ἕνας διετὴς κύκλος σπουδῶν παραφορτωμένος μὲ στοιχεῖα καὶ ἀσύγγνωστες γενικότητες, ὅλα ἀνακατωμένα καὶ παρμένα ἀπ' ὅλους τοὺς κλάδους τοῦ ἐπιστητοῦ. Πρέπει νὰ διδαχτεῖ ὁ σπουδαστὴς «λίγα ἀπ' ὅλα» ἀπὸ τὰ ἐπιστημονικὰ μαθήματα ποὺ θὰ κληθεῖ νὰ διδάξει στὰ Δημοτικὰ σχολεῖα: «Γλώσσα, Μαθηματικά, Φυσικὲς Ἐπιστῆμες, Κοινωνικὲς Ἐπιστῆμες, Τεχνικὰ μαθήματα καὶ ἐπιπροσθέτως τὸν κύκλο τῶν Παιδαγωγικῶν μαθημάτων. Ἔτσι οἱ Παιδαγωγικὲς Ἀκαδημίες μπαίνουν σὲ μιὰ πολυμέρεια καὶ πολυμάθεια ἀπὸ τὴ φύση της ρηχή. Μιὰ τέτοια ἀντιμετώπιση εἶναι ἰδιαίτερα σήμερα ἀνεπίτρεπτη ὕστερα ἀπὸ τὶς τεράστιες διαστάσεις ποὺ ἔχει πάρει ἡ ἐξειδίκευση τῶν γνώσεων. Ἕνα τέτοιο σχολεῖο ποὺ βρίσκεται στὸ μεσοβασίλειο μεταξὺ Γυμνασίου καὶ Πανεπιστημίου εἶναι καταδικασμένο σὲ ἀποτυχία, ὅταν στηρίζεται, μάλιστα, σὲ μιὰ ἐγκυκλοπαιδικὴ Γυμνασιακὴ μόρφωση τόσο ἀσυνάρτητη, χωρὶς νὰ ἀναφέρουμε ἐδῶ τὰ πρόσθετα καὶ ὑπερπολυτελῆ προβλήματα ποὺ δημιουργεῖ στὴ σχολικὴ πράξη ἡ καλλιέργεια τῆς διγλωσσίας. Οἱ ἀπόφοιτοι τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν δὲν εἶναι κάτοχοι κανενὸς γλωσσικοῦ ὀργάνου, φέρουν μέσα τους τὴ σύγχυση στὴν περιοχὴ τῆς ἔκφρασης καὶ ἄθελά τους γίνονται φορεῖς γλωσσικῆς σύγχυσης στὸ ἔργο τους. Σ' αὐτὸ ἔρχεται ἀρωγὸς καὶ τὸ διδακτικὸ βιβλίο, πάνω στὸ ὁποῖο στηρίζονται καὶ βασίζουν τὴ διδακτική τους ἐργασία. Ἀβοήθητοι στὴ δουλειά τους ἀπὸ ἕνα Ὑπουργεῖο ποὺ μόνο ἀπαγορευτικὲς ἐγκυκλίους καὶ προπαγανδιστικὲς ἤξερε νὰ ἐκδίδει, δὲν μποροῦσαν νὰ δώσουν ἀπὸ μόνοι τους, ἔγκυρες λύσεις στὰ ἀναφυόμενα προβλήματα καὶ ἔτσι ἔχασαν καὶ τὴν ἐμπιστοσύνη τῶν γονέων καὶ τῶν μαθητῶν τους. Δὲ γνωρίζω τί σκέφτεται τὸ Ὑπουργεῖο γιὰ τὶς Παιδαγωγικὲς Ἀκαδημίες. Ὅποιες καὶ ἂν εἶναι οἱ ἀντιλήψεις τους θὰ πρέπει νὰ στηρίξουν τὶς ἀποφάσεις ποὺ θὰ πάρουν πάνω στὰ παρακάτω δεδομένα: α) Τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ τριετὴς φοίτηση τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν εἶχε νομοθετηθεῖ καὶ εἶχε μπεῖ σὲ ἐφαρμογὴ πρὶν ἀπὸ δέκα χρόνια. Εἶναι ἀνεπίτρεπτο νὰ πᾶμε πιὸ πίσω ἀπὸ τὸ 1964 (Ν.Δ. 4379/1964). β) Τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ μορφωτικὴ στάθμη τῶν εἰσαγομένων κάθε χρόνο στὶς Παιδαγωγικὲς Ἀκαδημίες συνεχῶς πέφτει. γ) Τὶς διαπιστώσεις τῶν δημοσιευμάτων τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβούλου Σπύρου Παγιατάκη (Ἐφημ. Τὸ «Βῆμα» 22 καὶ 24 Σεπτεμβρίου 1974). δ) Τὸ ὑπόμνημα τῆς Ἕνωσης Καθηγητῶν Σχολῶν Ἐκπαιδευτικοῦ Προσωπικοῦ, ποὺ ζητεῖ τὴν ἐπέκταση τῆς φοίτησης στὶς Παιδ. Ἀκαδημίες ἀπὸ δύο σὲ τέσσερα ἔτη, καὶ τὴν ἀναγνώριση τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν ὡς Ἀνωτάτων Σχολῶν. ε) Τὴ δυσφορία τῶν γονέων γιὰ τὴν ἀνεπάρκεια τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου. στ) Τὴ μελετώμενη αὔξηση τῆς ὑποχρεωτικῆς βασικῆς φοίτησης ἀπὸ ἕξι σὲ ἐννέα χρόνια.

Τὶς εἰσαγωγικὲς αὐτὲς σκέψεις, ἀπαραίτητες γιὰ τὴν παρουσίαση τοῦ προβλήματος, ἀκολουθοῦν οἱ παρακάτω προτάσεις ποὺ ἀποσκοποῦν σὲ μιὰ ριζικὴ ἀναθεώρηση τῆς ἐκπαίδευσης τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ τῆς Δημοτικῆς καὶ Μέσης Ἐκπαίδευσης.

Ἀπομένει ἕνα σοβαρὸ πρόβλημα: ἡ διατύπωση προτάσεων γιὰ μιὰ ἐνιαία ἐκπαίδευση τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ τῆς στοιχειώδους καὶ τῆς Μέσης Ἐκπαίδευσης. Ἀλλά, αὐτὸ θὰ μᾶς ἀπασχολήσει σὲ ἑπόμενο ἄρθρο μας.

Θεόφραστος Γέρου

Φτιάξτε μαζί μας τὸ ΑΝΤΙ

Οἱ ἀναγνῶστες μας ἀπέδειξαν ὅτι πράγματι θέλουν νὰ φτιάξουν τὸ ΑΝΤΙ μαζί μας. Οἱ ἀπαντήσεις τους στὸ ἐρωτηματολόγιο ποὺ δημοσιεύσαμε εἶναι πλούσιες σὲ ἀπόψεις καὶ πολὺ σύντομα – μετὰ τὴν ὁριστικὴ ἐπεξεργασία – θὰ τὶς δώσουμε σὲ μιὰ ὁλοκληρωμένη παρουσίαση. Σήμερα, μᾶς ἀπασχολεῖ ἡ κλίμακα ἀντιδράσεων στὸ σοβαρότατο θέμα τῆς ἑνότητας τῆς Ἀριστερᾶς.

Παίρνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ τὸ ἐρωτηματολόγιο τοῦ «ΑΝΤΙ», οἱ ἀναγνῶστες μας βρῆκαν τὴν εὐκαιρία νὰ μιλήσουν γιὰ πολλὰ θέματα καὶ νὰ ἐκφράσουν τὴν ἀγωνία τους γιὰ προβλήματα ποὺ ἔχουν ἐμφανιστεῖ στὸν χῶρο τῆς προοδευτικῆς παράταξης. Τὴν ἀγωνία τους αὐτὴ ἔχουμε δεῖ νὰ ἐκδηλώνεται καὶ σὲ ἄλλα ἔντυπα ποὺ καλύπτουν τὸν χῶρο τῆς ἀριστερᾶς. Συγκεκριμένα, ἡ διάσπαση σὲ κόμματα καὶ ὁμάδες θεωρεῖται βλαβερὴ καὶ γίνεται ἔκκληση γιὰ πορεία πρὸς μιὰ δημιουργικὴ ἑνότητα, ὥστε ἡ ἀριστερὰ νὰ ἀποκτήσει βαρύτητα καὶ ν' ἀνοίξει τὶς προοπτικὲς γιὰ τὴ νίκη της πάνω στὸν συντηρητισμό.

Ὁ Δ.Π., μαθητὴς 18 χρονῶν, γράφει: «Σᾶς παρακαλῶ, ἀγωνιστεῖτε γιὰ τὴν ἑνότητα τῆς ἀριστερᾶς, στ' ὄνομα τοῦ βασανισμένου τόπου ποὺ μᾶς τρέφει. Στ' ὄνομα τῆς Ἑλλάδας, τῆς ἐλεύτερης. Τὸ 10% θὰ γίνει εἴκοσι, τριάντα, σαράντα καὶ πενήντα τοῖς ἑκατό. Σὲ κάθε τεῦχος ἀπόψεις γι' αὐτὸ τὸ θέμα. Ὁ πικραμένος λαὸς τὸ ἀπαιτεῖ».

Ὁ Δ.Γ., δικηγόρος 61 χρονῶν, προτείνει: «Ἀγώνα δραστηριότερο, γιὰ νὰ ἐκλείψει ὁ διχασμὸς τοῦ ΚΚΕ, ποὺ ἔχει πολὺ δυσάρεστες συνέπειες εἰς βάρος γενικότερα τῆς ἀριστερᾶς καὶ τοῦ λαϊκοῦ κινήματος. Νομίζω πὼς δὲν εἶναι ἀναπόφευκτο νὰ διατηρηθεῖ ὁ διχασμὸς καὶ τὸ φαινόμενο αὐτὸ δὲν παρατηρεῖται σὲ κανένα ἄλλο ΚΚ. Σ' ἐμᾶς, γιατί νὰ ὑπάρχει αὐτὴ ἡ τόσο ἐπιζήμια πολυτέλεια;»

Ἄλλοι ἀναγνῶστες πιστεύουν ὅτι μὲ τὴν ἀνάλυση ὁρισμένων θεμάτων ἢ μ' ἕνα εἶδος λήθης τοῦ παρελθόντος αὐτὴ ἡ ἑνότητα θὰ πραγματοποιηθεῖ σταθερή.

Ὁ Τ.Σ., 24 χρονῶν, φοιτητής, προτιμάει: «Ν' ἀσχοληθεῖτε μὲ τὴν κατάσταση τῶν κοινωνικῶν τάξεων στὴν Ἑλλάδα, τὸ ἐπίπεδο ὀργανώσεώς τους, τὶς προοπτικὲς τῶν κομμάτων...»

Ὁ Μ.Μ., 47 χρονῶν, λέει: «Ἑνοποίηση ὅλων τῶν ἀριστερῶν ὁμάδων. Δὲν μοῦ ἀρέσουν τὰ ἄρθρα γύρω ἀπὸ τὴ «σοβιετικὴ εἰσβολὴ στὴν Τσεχοσλοβακία καὶ τὴν «ἀποσταλινοποίηση», αὐτὰ μόνο σὲ ἀστικὰ περιοδικὰ περίμενα νὰ τὰ διαβάσω».

Ὁ Δ.Λ., 18 χρονῶν, μαθητής, προτείνει: «Θεωρητικὴ ἀνάλυση τῆς πολιτικῆς κατάστασης στὴν Ἑλλάδα μετὰ τὸ 1974 ἀπὸ ἄποψη κομμάτων».

Ἡ Λ.Τ., 19 χρονῶν, φοιτήτρια ζητάει: «Ν' ἀσχοληθεῖτε μὲ τὸ φαινόμενο τοῦ ἀριστερισμοῦ στὴν Ἑλλάδα, μιὰ ἐμπεριστατωμένη μελέτη».

Τέλος, ὁρισμένοι ποὺ δείχνουν ἀπογοητευμένοι ἀπὸ τὸ πρόβλημα, στρέφονται πρὸς ὁλότελα ἄλλες κατευθύνσεις.

Ὁ Γ.Γ., 23 χρονῶν, φοιτητής, γράφει: «Δὲν σᾶς ἀπασχόλησε ὅσο θὰ ἔπρεπε ἡ ἑνότητα ὄχι τῆς παραδοσιακῆς Ἀριστερᾶς – ἡ ὁποία εἶναι ἀνέφικτη καὶ ὁπωσδήποτε ἄχρηστη – ἀλλὰ τῶν πολιτικῶν δυνάμεων ποὺ ἐκφράζονται ἀπὸ τὶς Ν.Δ., τὸ ΠΑΣΟΚ καὶ τὸ ΚΚΕ (ἐσ.)».

«ΑΝΤΙ»

ΜΕΡΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΤΕΚΜΗΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ*

Τοῦ Σπύρου Ι. Ἀσδραχᾶ

Τὸ αἴτημα τῶν ἱστορικῶν σπουδῶν ποὺ ἔχουν σὰν ἀντικείμενό τους τὴν ἑλληνικὴ ἀντίσταση συνίσταται στὴ διάσωση τοῦ ὑλικοῦ. Μακρινότερο στάδιο εἶναι ἡ ταξινόμηση καὶ ἡ ἐπεξεργασία του. Πρὶν γίνουν οἱ ἐργασίες αὐτές, οἱ στόχοι τῆς ἱστοριογραφίας τῆς ἀντίστασης θὰ παραμένουν ἀναγκαστικὰ περιορισμένοι. Στὴν Ἑλλάδα ἀρχίζουν νὰ ὑπάρχουν τώρα οἱ ὑποκειμενικὲς δυνατότητες γιὰ μιὰν ἀπρόσωπη καὶ συστηματική, ὀργανωμένη ἀνάληψη τῆς προσπάθειας αὐτῆς, ποὺ συγχρόνως θὰ παρασκεύαζε καὶ τὴ χρονολογία τῆς ἀντίστασης. Ὑπάρχει ἡ διάθεση διάχυτη γιὰ τὴν ἔναρξη τῆς προσπάθειας τῆς περισυλλογῆς· ἡ διάθεση αὐτὴ εἶναι ἐνδεχόμενο νὰ πάρει κάποτε συγκεκριμένο σχῆμα, πρᾶγμα ποὺ ὑποβάλλει τὴν ἀνάγκη νὰ διατυπωθεῖ μιὰ μεθοδολογία ἱκανὴ νὰ ὁδηγήσει στὴν καλύτερη χρήση τοῦ ὑλικοῦ ποὺ πρόκειται νὰ ἀποθησαυρισθεῖ. Ἡ μεθοδολογία αὐτὴ μπορεῖ νὰ χρησιμεύσει ὡς ἐρέθισμα τῆς μνήμης τῶν ἀνθρώπων ποὺ ἔκαμαν ἢ ἔζησαν τὴν ἀντίσταση καὶ νὰ βοηθήσει συγχρόνως καὶ στὰ πρῶτα ἀκόμα στάδια τῆς ἀρχειακῆς κατάταξης – πολὺ περισσότερο στὰ ἑπόμενα τῆς ἐπεξεργασίας. Ἕνα ντοκουμέντο ἀπὸ μόνο του παρέχει μόνο μέρος τῶν πληροφοριῶν ποὺ ἔχει, ἂν αὐτὸς ποὺ τὸ χρησιμοποιεῖ δὲν ἔχει ἕτοιμο ἕνα σύστημα ἐρωτήσεων, τὶς ὁποῖες πρέπει νὰ τοῦ ἀπευθύνει. Εἶναι συνεπῶς χρήσιμο νὰ δημιουργήσουμε τὶς προϋποθέσεις ἐκεῖνες ἀπὸ τὶς ὁποῖες θὰ προκύψουν οἱ δυνατὲς περισσότερες ἀναγκαῖες ἐρωτήσεις· οἱ ἐρωτήσεις αὐτὲς θὰ μᾶς κάμουν ἱκανοὺς ν' ἀξιοποιήσουμε ἕνα ἕτοιμο ὑλικὸ καὶ ν' ἀναζητήσουμε καὶ ἄλλο. Οἱ γραμμὲς ποὺ ἀκολουθοῦν ἐπιχειροῦν μιὰ στοιχειώδη ἀντιμετώπιση τοῦ θέματος, κυρίως ἐπιθυμοῦν νὰ θίξουν κάποια γενικὰ ζητήματα, γιὰ νὰ προκύψουν ἐρωτήσεις, ὄχι νὰ προσφέρουν ἕνα ἕτοιμο σύστημα. Τὸ τελικὸ σχῆμα τοῦ συστήματος προκύπτει ὀργανικὰ μὲ τὴ συνεχὴ ἀναστροφὴ μὲ τὸ ὑλικὸ καὶ τὴ δοκιμὴ τῆς μεθόδου πάνω στὰ δεδομένα. Ὅταν ἀρχίσει νὰ γίνεται αὐτό, θ' ἀρχίσει καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα τῆς ἀντίστασης.

1. Ἡ ἀριθμητικὴ ἔκφραση τῆς ἀντίστασης. Ἡ ἐθνικὴ ἀντίσταση στὰ χρόνια τῆς Γερμανικῆς, Ἰταλικῆς καὶ Βουλγαρικῆς κατοχῆς ἐπιδέχεται δύο ὁρισμούς, ἕναν εὐρύτερο κι ἕνα στενότερο: ὁ πρῶτος ἀναφέρεται στοὺς τρόπους μὲ τοὺς ὁποίους τὸ ἐθνικὸ σύνολο ἀντιτάχθηκε αὐθόρμητα στὴν ξένη κατοχὴ καὶ μπορεῖ νὰ διατυπωθεῖ ἀρνητικὰ ὡς μὴ προσχώρηση στὶς ἀπόψεις τῶν κατοχικῶν δυνάμεων καὶ τῶν κατοχικῶν κυβερνήσεων· ὁ δεύτερος ἀναφέρεται στοὺς τρόπους μὲ τοὺς ὁποίους τὸ ἔθνος ἀντιτάχθηκε ὀργανωμένα στοὺς κατακτητὲς καὶ μπορεῖ νὰ διατυπωθεῖ θετικὰ ὡς συμμετοχὴ σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς ἀντιστασιακὲς ὀργανώσεις. Καὶ στὶς δύο καταστάσεις ὑπόκειται τὸ ἀνθρώπινο στοιχεῖο, ἕνας δηλ. ἀριθμὸς ἀτόμων ποὺ ἐκφράζουν τὴν ἀντίσταση στὴ μιὰ ἢ στὴν ἄλλη μορφή. Τὸ ἀνθρώπινο στοιχεῖο ἀποτελεῖ ἔτσι τὸ κριτήριο γιὰ τὴ σφυγμομέτρηση τοῦ φαινομένου τῆς ἀντίστασης καὶ τῆς ἔνταξής του σὲ ἀνάλογο ἱστορικὸ γεγονός: σ' ἕνα αὐθόρμητο ἢ σ' ἕνα ὀργανωμένο κίνημα. Γίνεται ἔτσι σαφὲς ὅτι γιὰ τὴ μελέτη τῆς ἀντίστασης χρειάζεται μιὰ ποσοτικὴ προσέγγιση ποὺ θὰ ἐκφράζει τὴν ἀριθμητικὴ συμμετοχὴ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ – λαμβανόμενου στὴν εὐρεία ἔννοια τοῦ ὅρου – στὴ μιὰ ἢ στὴν ἄλλη μορφὴ ἀντίστασης. Ἀπὸ τὴν ποσοτικὴ προσέγγιση τελικῶς θὰ προκύψει ἡ ἀναλογία ἀνάμεσα στὶς ἑξῆς καταστάσεις:

– στὴ μὴ ἐκδήλωση ἀντίστασης.
– στὴν αὐθόρμητη ἀντίσταση.
– στὴν ὀργανωμένη ἀντίσταση γενικῶς.
– στὴν ὀργανωμένη ἀντίσταση εἰδικῶς (διάφορες ἀντιστασιακὲς ὀργανώσεις).
– στὶς ἐχθρικὲς πρὸς τὴν ἀντίσταση ἐκδηλώσεις ἀπὸ μέρους ὁρισμένων μερίδων τοῦ πληθυσμοῦ γενικῶς.
– στὶς ἐχθρικὲς πρὸς τὴν ἀντίσταση ἐκδηλώσεις εἰδικῶς (ὅπως διαμορφώθηκαν σὲ ὀργανώσεις, λειτουργίες κ.τ.λ.).

Ἀπόλυτοι ἀριθμοὶ δηλωτικοὶ τῶν ἀνθρώπινων συνόλων ποὺ μετεῖχαν σὲ μιὰ ἀπ' αὐτὲς τὶς καταστάσεις, θὰ εἶχαν στατικὴ μόνο ἀξία ἂν δὲν πρόκυπταν ἀπὸ ἐνιαῖα πληθυσμιακὰ σύνολα καὶ δὲν ἀνταποκρίνονταν στὴν κοινωνικὴ διαστρωμάτωση. Ἡ ὕπαρξη ἀριθμῶν προερχόμενων ἀπὸ ἐνιαῖα πληθυσμιακὰ σύνολα καὶ κατ' ἀναφορὰ πρὸς τὴν κοινωνικὴ διαστρωμάτωση, θὰ ἐπιτρέψει ὥστε ἡ διαδικασία τῆς ἐπεξεργασίας τῶν στατιστικῶν δεδομένων νὰ γίνει σὲ σχέση μὲ ἐπὶ μέρους ὅρους κοινωνικούς, πολιτιστικοὺς καὶ ἱστορικούς· στοὺς τελευταίους ἀνήκει καὶ ὁ χαρακτήρας τῆς κατοχῆς στὶς ἐπὶ μέρους περιοχές. Μιὰ ἔρευνα ποὺ θὰ γίνει βάσει τῶν ὑποθέσεων ποὺ ἐκτίθενται ἀδρομερῶς, θὰ ἐλέγξει τὴν ἐμπειρικὴ διατύπωση γιὰ τὴν «ὁλόψυχη καὶ ὁλόπλευρη συμμετοχὴ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ στὸν ἀγώνα τῆς ἀντίστασης» καὶ θὰ δείξει τὸ βαθμὸ τῆς ἀλήθειας ποὺ ὑπάρχει στὴν ἐμπειρικὴ διατύπωση· συγχρόνως θὰ ὑποδηλωθοῦν οἱ λόγοι χάρη στοὺς ὁποίους οἱ διαπιστώσεις τῆς ἐμπειρικῆς διαπίστωσης δὲν ἐπιδέχονται, ἴσως, γενίκευση ἀναφορικὰ μὲ ὁρισμένες περιοχές.

2. Ὁ γεωγραφικὸς παράγοντας. Ἤδη τέθηκε ὡς ὅρος τῆς ἔρευνας ὁ γεωγραφικὸς παράγοντας· ἡ ἀντίσταση ἔγινε «σὲ πόλεις, κάμπους καὶ χωριά», ἀλλὰ καὶ στὰ βουνά, σ' ἕνα δηλ. γεωγραφικὸ πλαίσιο ποὺ περιέχει ὅλη τὴ μορφολογία τῆς χώρας. Συγχρόνως ὅμως περιέχει καὶ ὅλα τὰ στοιχεῖα ποὺ ἀποτελοῦν τὸ φαινόμενο τῆς κοινωνικῆς ζωῆς· τοῦτο σημαίνει ὅτι χρειάζεται προσοχὴ στὴν ἐκτίμηση τοῦ γεωγραφικοῦ παράγοντα, γιατὶ ἀλλιῶς ἡ ἐξαγωγὴ ἀποπλανητικῶν συμπερασμάτων γίνεται ἀναπόφευκτη. Μιὰ τάση γιὰ ἀνεξαρτητοποίησή του θ' ἀποτελοῦσε μεθοδολογικὴ εὐκολία – συνεπῶς σφάλμα· ὁ παράγοντας αὐτὸς πρέπει νὰ νοηθεῖ ὡς πλαίσιο τοῦ κοινωνικοῦ, τοῦ πολιτισμικοῦ, τοῦ ἱστορικοῦ καὶ νὰ διακριθεῖ ἡ σημασία του ἀναφορικὰ μὲ τὴν εὐόδωση

Μὲ πρωτοβουλία τῆς γκαλερὶ «ΩΡΑ» ἄνοιξε στὶς 25 Σεπτεμβρίου ἡ ἔκθεση «Κατοχὴ καὶ Ἀντίσταση», μὲ τὴν εὐκαιρία τῶν 30 χρόνων ἀπ' τὴ νίκη κατὰ τοῦ φασισμοῦ. Ἡ ἔκθεση θὰ μείνει ἀνοιχτὴ ὣς τὶς 14 Ὀκτωβρίου.

Τὸ ΑΝΤΙ συμμετέχει στὴν ἔκθεση μὲ μέρος τοῦ Ἀρχείου του, πιατεύοντας πὼς προσπάθειες ὅπως αὐτή, ποὺ συμβάλλουν στὴ διάσωση, συγκέντρωση καὶ ταξινόμηση τοῦ ὑλικοῦ τῆς Ἐθνικῆς μας Ἀντίστασης, ἀποτελοῦν τὴν ἀρχὴ γιὰ μιὰ συστηματικὴ ἔρευνα γύρω ἀπ' τὴν ὡραιότερη ἀλλὰ καὶ δραματικότερη περίοδο τῆς σύγχρονης ἱστορίας μας.

Μὲ τὸ ἄρθρο τοῦ Σπύρου Ἀσδραχᾶ ἐπιχειροῦμε μιὰ πρώτη συμβολὴ στὴν ἐπισήμανση τῆς ἀναγκαιότητας ὅσο καὶ τῆς σημαντικῆς μιᾶς, ἀπὸ ἐπιστημονικὴ ἄποψη, θεώρησης τῆς Ἐθνικῆς μας Ἀντίστασης.

Τὸ κείμενο αὐτό, θεληματικὰ γενικό, γράφτηκε πρὶν 10 χρόνια, μὲ τὴν εὐκαιρία κάποιων τιμητικῶν ἐκδηλώσεων γιὰ τὴν Ἀντίσταση· καθὼς ὡστόσο δὲν εἶδε τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας, ὁ συντάκτης του τὸ παρουσιάζει σήμερα ἀπὸ τὶς στῆλες τοῦ «ΑΝΤΙ» μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἄλλοι, εἰδικοί, θὰ δώσουν συνέχεια σὲ ὅσα διατυπώνει καὶ τὰ ὁποῖα ἔχουν ὡς κύριο στόχο τὶς δεκτικότητες τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀπέναντι στὸ κοινωνικὸ περιεχόμενο τῆς Ἀντίστασης.

ἡ καθυστέρηση ὁρισμένων μορφῶν ἀντίστασης. Θὰ μποροῦσε νὰ ὑπομνήσει κανείς, ἂν ἤθελε νὰ χρησιμοποιήσει ἕνα παράδειγμα, ὅτι μιὰ πλουτολογικὰ καὶ πολιτισμικὰ καθυστερημένη περιοχὴ μὲ ληστρικὴ παράδοση εἶναι ἐπιρρεπὴς σὲ ἀντικοινωνικὲς πράξεις: οἱ πράξεις αὐτὲς εἶναι ἐνδεχόμενο νὰ καταστοῦν πρωτόγονη ἐπανάσταση· εἰδικὴ μεταχείριση μπορεῖ νὰ ἐκτρέψει τὴν ἀντικοινωνικὴ ροπὴ σὲ μέσα καταστολῆς τῆς ἀντίστασης μὲ τὸν ἴδιο περίπου τρόπο ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ τὴ μορφοποιήσει καὶ στὸ ἀντίθετο. Ἡ ἱστορία τῆς ἀντίστασης μᾶς ἔδωσε περιπτώσεις ποὺ ἡ ροπὴ αὐτὴ μορφοποιήθηκε σὲ ἔνοπλα σώματα συνεργασίας μὲ τοὺς κατακτητές· σὲ ἄλλη περίπτωση ἔγινε ἡ ἑξῆς διαδικασία: ὁμάδες ποὺ εἶχαν τὴν ἀρχή τους σὲ φαινόμενα πρωτόγονης ἐπανάστασης ἐντάχθηκαν στὶς ἀντιστασιακὲς ὀργανώσεις καὶ ἀπομονώθηκαν ἀπὸ τὸ κλίμα τους.

Στὸ παράδειγμα εἴδαμε ἕνα φαινόμενο, ποὺ ἀπ' ὁρισμένη ἄποψη προσιδιάζει στὶς ὀρεινὲς περιοχὲς (καθυστέρηση, ληστεία)· ἀνάλογα φαινόμενα παρουσιάζονται καὶ σὲ ἄλλου εἴδους γεωγραφικὲς περιοχὲς καὶ ὑπάρχουν λόγοι νὰ θεωροῦμε ὅτι προσιδιάζουν στὶς τελευταῖες καὶ ὄχι στὴν πρώτη (ἀλῆτες τῶν πόλεων λ.χ.) Καὶ στὶς δύο ὅμως περιπτώσεις ὁ γεωγραφικὸς παράγοντας καὶ ἡ διαμόρφωση τοῦ οἰκισμένου χώρου εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς συναρτήσεις τοῦ φαινομένου, ὄχι ἡ ἐξηγητική του ἀρχή. Ἔτσι, γιὰ τὸ ἀντικείμενό μας ὁ παράγοντας αὐτὸς χρειάζεται νὰ θεωρεῖται στὶς πραγματικές του διαστάσεις: ὡς ἐξηγητικὸ στοιχεῖο ὁρισμένων μορφῶν τῆς ἀντίστασης· τὸ δύσβατο βουνὸ λ.χ. εὐνοεῖ τὴ δημιουργία ἀντάρτικου, οἱ μεγάλες πόλεις τὴ δημιουργία ὁρισμένων δικτύων, τὰ νησιὰ γίνονται κόμβοι ἐπικοινωνίας μὲ τὸ ἐξωτερικὸ κ.τ.λ. Συνάγεται ὅμως μ' αὐτὸ τὸν τρόπο ὅτι οἱ ζητούμενες ἀριθμητικὲς ἐνδείξεις χρειάζεται νὰ συνοδεύονται καὶ ἀπὸ ἐνδείξεις τῶν μορφῶν μὲ τὶς ὁποῖες ἐκδηλώθηκε ἡ ἀντίσταση στὶς ἐπὶ μέρους περιοχές.

3. Οἱ ἀντιστασιακὲς ὀργανώσεις καὶ ἡ σχέση τους μὲ τὸ πολύπλεγμα συνθηκῶν. Ἡ ἐθνικὴ ἀντίσταση δὲν ἐκδηλώθηκε ἐνιαία: οἱ ὀργανώσεις ἦταν πολλές, ἡ γεωγραφική τους κατανομὴ πανελλαδικὴ ἢ ἐντοπισμένη, ἡ ἐξάπλωσή τους ἦταν γεωγραφικὰ συνεχὴς ἢ ἀσυνεχής. Τὰ μέλη τῆς κάθε μιᾶς, λιγότερα ἢ περισσότερα ἀπὸ τὰ μέλη τῆς ἄλλης σὲ πανελλαδικὴ κλίμακα, λιγότερα ἢ περισσότερα σὲ τοπικὴ κλίμακα· οἱ δραστηριότητες τῶν ὀργανώσεων περιλάβαιναν μερικοὺς ἢ ὅλους τοὺς τρόπους πάλης. Εἶναι ἀνάγκη λοιπὸν νὰ γνωρίζουμε τὶς ὀργανώσεις αὐτές, τὴ γεωγραφική τους κατανομή, τὸ ἀντικείμενο τῆς πάλης τους καὶ τὸ ὀργανωτικό τους σύστημα. Τὰ δύο τελευταῖα στοιχεῖα θὰ νοηθοῦν σὲ συνάρτηση μὲ τὴν ἀριθμητικὴ δύναμη τῶν ὀργανώσεων σὲ μέλη, στοιχεῖο ποὺ μὲ τὴ σειρά του θὰ γίνει τὸ κριτήριο γιὰ τὴν ἔνταξή τους σὲ μιὰ κλίμακα ὅπου θὰ προσαρτηθοῦν οἱ ἀντιστασιακὲς ὀργανώσεις βάσει ἑνὸς μοναδικοῦ στὴν περίπτωση αὐτὴ κριτηρίου: τὴ μαζικότητά τους σὲ ἀναφορὰ μὲ τοὺς λόγους ποὺ τὴν εὐνόησαν ἢ δὲν τὴν εὐνόησαν. Γιὰ νὰ ὁλοκληρωθεῖ κάπως αὐτὸς ὁ τρόπος προσέγγισης στὸ ἀντικείμενο τῆς ἔρευνας, ὁ ὁποῖος ξεκινᾶ ἀπὸ τὸ περιγραφικὸ ὑλικὸ καὶ τὴ δυνατότερη ἀπομάκρυνση τοῦ ἐρευνητῆ ἀπὸ ὅ, τι ἀποτελεῖ ὑποκειμενικοὺς δεσμοὺς μὲ τὶς καταστάσεις ποὺ ἐρευνᾶ, χρειάζεται νὰ σημανθοῦν δυὸ οὐσιώδεις παράγοντες, οἱ ὁποῖοι θὰ ὑποδείξουν ὁρισμένα ἐρωτήματα ποὺ θὰ πρέπει νὰ θέσουμε στὴν ἔρευνα: τὸ ἀντιστασιακὸ φαινόμενο στὴν ὀργανωμένη του ἔκφραση καθορίζεται ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ πολύπλεγμα συνθηκῶν καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο ἀπὸ τὸν συμμαχικό, ἀγγλικὸ στὴν περίπτωση, παράγοντα ποὺ ἐκφράζεται μέσω εἰδικῶν ὀργάνων καθοδήγησης καὶ ἐλέγχου τῆς ἀντίστασης τῶν κατεχομένων χωρῶν. Ἔτσι ὁ βαθμὸς σύνδεσης (καὶ τὰ ὅριά του) τῶν ἀντιστασιακῶν ὀργανώσεων μὲ τὰ ὄργανα αὐτὰ ἀποτελεῖ ἕνα κριτήριο στὴν ἔρευνα, ἱκανὸ νὰ δείξει κατὰ πόσο ἡ μιὰ ἢ ἡ ἄλλη μορφὴ ἀντιστασιακῆς ὀργάνωσης εἶναι ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς σύνδεσης καὶ κατὰ πόσο ἡ μιὰ ἢ ἡ ἄλλη μορφὴ ἀποτελοῦσε πεδίο προβολῆς τῆς πολιτικῆς βούλησης τοῦ συμμαχικοῦ παράγοντα. Οἱ προσεγγίσεις αὐτές, αὐτονόητες στὸ ἐπίπεδο τῆς ἱστοριογραφίας, μποροῦν νὰ βοηθήσουν σημαντικὰ στὸ στάδιο τῆς συγκρότησης τοῦ ὑλικοῦ, γιατὶ μποροῦν νὰ ἀποκαλύψουν τὸ βαθμὸ σύγκλισης ἢ ἀπόκλισης τῶν φορέων ὁρισμένου τύπου ἀντίστασης ἀπὸ τὴν πολιτικὴ βούληση τοῦ συμμαχικοῦ παράγοντα καὶ τῶν ἀντιστασιακῶν ἡγεσιῶν· διακριβώσεις αὐτοῦ τοῦ εἴδους, ἰδιαίτερα στὸ πλαίσιο τῶν ὀπαδῶν ὁρισμένων ὀργανώσεων, εἶναι πραγματοποιήσιμες μὲ τὴ βοήθεια ἐρωτηματολογίων ποὺ θὰ ἀποβλέπουν στὴν ἔρευνα τῶν διαδικασιῶν φενακισμοῦ στὴ διάρκεια τῆς κατοχῆς.

4. Ἡ ἰδεολογικὴ ἐπικοινωνία τῶν ἀντιστασιακῶν ὀργανώσεων καὶ τῶν μαζῶν. Τὸ θέμα, ἰδιαίτερα στὶς ὄψεις του ἐκεῖνες ποὺ ἀφοροῦν στὸ ἀριθμητικό του στοιχεῖο, ὑποβάλλει μιὰ ἄλλη ἀντιμετώπιση, ἀπ' ὅπου θὰ προκύψει ἕνας βαθμὸς προσέγγισης τῶν πληροφοριακῶν πηγῶν: ἡ ἀντιμετώπιση αὐτὴ ἀφορᾶ στοὺς τρόπους μὲ τοὺς ὁποίους ἀπευθύνθηκαν στὶς μάζες οἱ ἀντιστασιακὲς ὀργανώσεις, δηλ. στὴν ἰδεολογικὴ ἐπικοινωνία τῶν ὀργανώσεων καὶ τῶν μαζῶν. Ἐδῶ χρειάζεται ἡ γνώση ὁρισμένων στοιχείων, πού, καθὼς ἀναφέρονται στὶς δεκτικότητες τῶν μαζῶν ἀπέναντι στὸν ἕνα ἢ στὸν ἄλλο τρόπο ἐπικοινωνίας, θὰ καταστοῦν ὄργανα πολλαπλοῦ ἐλέγχου· ὁ ἔλεγχος αὐτὸς θὰ ἀναφέρεται στὴν ὡριμότητα τῶν ὀργανώσεων ποὺ συμπεριφέρθηκαν μὲ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο καὶ στὴν ἑτοιμότητα τῶν μαζῶν νὰ δεχθοῦν ἢ ν' ἀπορρίψουν τοὺς τρόπους αὐτοὺς συμπεριφορᾶς. Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐρευνητικὴ διαδικασία θὰ προκύψει μιὰ κλίμακα ποὺ θὰ περιέχει σειρὰ στοιχείων ἀναφορικὰ μὲ τὸν τρόπο ποὺ νοοῦσαν οἱ ὀργανώσεις τὸ πρόβλημά τους καὶ ἐκτιμοῦσαν τὴ δεκτικότητα τῶν μαζῶν. Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ θὰ διακρίνονται ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς ἰσχύος τους σὲ μεγαλύτερο ἢ μικρότερο εὖρος, θὰ διακρίνονται δηλ. βάσει τοῦ βαθμοῦ γενίκευσής τους· ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐκτίμηση θὰ ἐξηγηθεῖ γιατί ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο ἀντιμετώπιζαν τὸ πρόβλημά τους οἱ ὀργανώσεις εἶχε μεγαλύτερη ἀπήχηση καὶ γιατί ἡ ἀπήχηση αὐτὴ ἦταν μεγαλύτερη ἢ μικρότερη στὴ μιὰ περιοχὴ ἢ στὴν ἄλλη, στὴ μιὰ ἢ στὴν ἄλλη κοινωνικὴ τάξη, στὸ ἕνα ἢ στὸ ἄλλο κοινωνικὸ στρῶμα. Τὸ φαινόμενο αὐτὸ γίνεται ἐμφανέστερο καὶ μεθοδολογικὰ περισσότερο περιχαρακωμένο, ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ θὰ ληφθεῖ ὑπ' ὄψη ὁ κοινωνικὸς χαρακτήρας τῆς ἀντίστασης.

5. Ὁ κοινωνικὸς χαρακτήρας τῆς ἀντίστασης. Εἶναι προφανὲς ὅτι μόνο λόγοι τρέχουσας ἐπικαιρότητας, ποὺ θὰ ὑπηρετοῦσαν μιὰ μικροχρονικὴ πολιτικὴ σκοπιμότητα, διέστελλαν τὶς κοινωνικὲς ἀπὸ τὶς ἐθνικὲς διεκδικήσεις τοῦ ἀντιστασιακοῦ κινήματος· ἔτσι ἡ ὑποθετικὴ αὐτὴ ἄποψη, ποὺ ἐμπειρικὰ ἄλλωστε ἐπαληθεύεται ἀπὸ τὴ σκοπιμοθηρικὴ τάση νὰ διακρίνεται ἡ ἀντίσταση ἀπὸ τὶς

ΑΡΧΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ "ΤΑ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ„ Α. Ε.—ΓΡΑΦΕΙΑ: ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 4, ΤΗΛ.35.347

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Γ. Δ. ΖΙΟΥΤΟΣ.—ΤΟΜΟΣ 1ος, ΤΕΥΧΟΣ Β'.—ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1946

Ἡ πρώτη σοβαρὴ προσπάθεια γιὰ τὴν συγκέντρωση κι' ἀξιοποίηση ντοκουμέντων τῆς Ἀντίστασης. Βγήκανε μόνον δύο τεύχη τὸν Ἀπρίλη καὶ τὸν Αὔγουστο τοῦ 1946.

κοινωνικές της διεκδικήσεις, δὲν ἀξίζει νὰ ληφθῆ σὰν ὑπόθεση γιὰ τὸ σχηματισμὸ μιᾶς μεθόδου, ἡ ὁποία θὰ μᾶς ὁδηγήσει στὴ δυνατότητα νὰ ὑποβάλουμε ὁρισμένα ἐρωτήματα στὶς πληροφοριακὲς πηγὲς καὶ στοὺς ἴδιους τοὺς φορεῖς τῆς ἀντίστασης, δηλαδὴ στὸ προφορικὸ δυναμικό της. Ἀντίθετα ὅμως ἀξίζει νὰ ληφθεῖ ὑπ' ὄψη σὰν στοιχεῖο τῆς ἰδεολογίας τῆς κατοχῆς· ἂν δηλ. στὰ χρόνια τῆς κατοχῆς ὑπῆρχε ἡ ἀντίληψη ὅτι τὸ ἀπελευθερωτικὸ κίνημα ἔπρεπε νὰ μὴν ἔχει κοινωνικὲς διεκδικήσεις, τότε ὁ ἐρευνητὴς τῆς ἀντίστασης θὰ πρέπει νὰ βρεῖ τοὺς φορεῖς τῆς ἀντίληψης αὐτῆς, τὸν κοινωνικό τους καθορισμό, τοὺς τρόπους ἐπικοινωνίας τους μὲ τὶς μάζες, τὸ βαθμὸ ἀπήχησής τους, τὰ ὀργανωτικὰ ἢ ἄλλα πραχτικὰ σχήματα ποὺ πῆρε ἡ ἀντίληψη αὐτή. Οἱ κοινωνικὲς διεκδικήσεις τῆς ἀντίστασης ὑπάρχουν ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα· στὴν ἔρευνα ἀπομένει νὰ δείξει τὴν κλίμακα τῶν διεκδικήσεων αὐτῶν καὶ τὴν ἐπιτάχυνση ποὺ ἔλαβαν ἀπὸ τὴ μιὰ ἢ τὴν ἄλλη ὀργάνωση. Ἐδῶ θὰ χρειαστεῖ ἡ συγκέντρωση ἑνὸς ποικίλου ὑλικοῦ, ὥστε νὰ συγκεκριμενοποιηθεῖ ὄχι ἁπλῶς ἡ κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ σκέψη ποὺ κινήθηκε κατὰ τὴν ἀντίσταση, ἀλλὰ ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο ἡ σκέψη αὐτὴ ἔφτασε ὡς τὶς μάζες καὶ ἐκδηλώθηκε σὲ συγκεκριμένες πραγματικὲς καταστάσεις καὶ ἐπενέργησε διαφοροποιητικὰ στὸ στατικὸ κοινωνικὸ πεδίο ἢ ἀναπληρωματικά, προσφέροντας δυνατότητες φόρτισης σὲ παραδοσιακοῦ τύπου κοινωνικὲς διαμαρτυρίες. Ἐδῶ ἀνήκει καὶ ἡ ἔρευνα σχετικὰ μὲ τὸ ρόλο ποὺ ἄσκησαν οἱ τοπικὲς κοινωνικὲς αὐθεντίες ὡς φραγμοὶ ἢ ἀγωγοὶ τῆς ἐπαναστατικῆς ἰδεολογίας μὲ ἐνδεχόμενη, στὴ δεύτερη περίπτωση, ἄσκηση μιᾶς λειτουργίας προσαρμογῆς τοῦ ἐπαναστατικοῦ ἰδεώδους σὲ παραδοσιακὰ πρότυπα νοοτροπιῶν καὶ κοινωνικῆς συμπεριφορᾶς. Στὴν ἴδια σειρὰ ἰδεῶν ἀνήκει καὶ τὸ παράλληλο φαινόμενο τῆς συνειδητῆς προσαρμογῆς τῆς κοινωνικῆς ἐπανάστασης στὶς παραδοσιακὲς νόρμες, φορεῖς τῆς ὁποίας ἦταν οἱ ἴδιες οἱ ἡγεσίες τῆς κοινωνικῆς ἐπανάστασης. Οἱ μαρτυρίες αὐτοῦ τοῦ εἴδους, γραπτὲς καὶ προφορικές, ἔχουν ἀποφασιστικὴ ἀξία γιὰ τὴ μελέτη τῶν συνεχειῶν μέσα στὴν ἀντίσταση. Στὸν ἀντίθετο πόλο ἀνήκουν οἱ διαδικασίες τομῆς ποὺ ἡ κοινωνικὴ ἐπανάσταση δημιουργεῖ μέσω τῆς ἀντίστασης ἐπιταχύνοντας τὴν κοινωνικὴ δυναμική. Ἡ μορφὴ ἐκείνη τῆς ἀντίστασης ποὺ ἔκαμε νὰ προωθηθεῖ τὸ δυναμικὸ στοιχεῖο τῆς κοινωνίας ἀποτελεῖ ὁριακὸ στοιχεῖο ἱστορικῆς κίνησης, ὅ, τι δηλ. διακρίνει ἱστορικὰ τὴν ἐποχὴ στὴν ὁποία ἐκδηλώθηκε. Τὰ τεκμήρια, ὅσα εἰκονογραφοῦν τὴν κλίμακα μέσα στὴν ὁποία πραγματοποιήθηκαν οἱ τομὲς καὶ οἱ ὁποῖες μποροῦν νὰ διακριθοῦν ἀπὸ ἕνα διάχυτο κλίμα ἀπαξίας ἀπέναντι στὶς παραδοσιακὲς κοινωνικὲς μορφὲς ὡς τὴν ἀντικατάσταση τῶν θεσμῶν, θὰ δώσουν τὸ μέτρο τῆς λαϊκῆς δεκτικότητας ἀπέναντι στὸν κοινωνικὸ στόχο τῆς ἀντίστασης.

Κυκλοφόρησε ἀπὸ τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1958 μέχρι τὸ 1962. Κι' ἔβγαλε 43 τεύχη.

Β΄ ΓΕΝΙΚΟΤΗΤΕΣ ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

Ἔγινε προσπάθεια, ὡς ἐδῶ, νὰ διατυπωθοῦν οἱ ἄξονες γύρω ἀπὸ τοὺς ὁποίους θὰ στραφεῖ ἡ μελέτη γιὰ τὴν ἀντίσταση καὶ κυρίως γιὰ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο βιώθηκε ἡ ἀντίσταση ἀπὸ τοὺς πληθυσμούς. Αὐτὸ ὅμως δὲν ἔγινε μὲ τὴν προοπτικὴ μιᾶς ἱστοριογραφίας τῆς ἀντίστασης, ἀλλὰ μὲ τὴν προοπτικὴ μιᾶς πρωταρχικότερης ἐργασίας: τῆς ὑποτύπωσης τῶν αἰτημάτων βάσει τῶν ὁποίων θὰ ὁδηγηθοῦμε στὴ συγκέντρωση τοῦ περιγραφικοῦ ὑλικοῦ ἀναφορικὰ μὲ τὴν ἀντίσταση. Δὲν χρειάζεται νὰ ὑπενθυμίσει κανεὶς πῶς ἡ φροντίδα γιὰ τὴν ἀντίσταση ἀρχίζει ὄχι ἀπὸ τὴν ἱστοριογραφία της ἀλλὰ ἀπὸ τὴ διάσωση τῶν πηγῶν της· χρειάζεται ὅμως νὰ δηλωθεῖ μὲ ποιοὺς τρόπους θ' ἀποφασίσουμε ὅτι τὸ ἕνα ἢ τὸ ἄλλο τεκμήριο ἀποτελεῖ πηγὴ γιὰ τὴν ἱστορία τῆς ἀντίστασης κι ἀκόμα ποιὰ ἄλλα στοιχεῖα ποὺ δὲν ἀνάγονται ἀμέσως στὴν κατηγορία τῶν πηγῶν πρέπει νὰ γίνουν ἀντικείμενο φροντίδας ἀπὸ τοὺς μελλοντικοὺς ἐρευνητὲς – ἰδίως στὸ σημεῖο ποὺ ἀφοροῦν στὴ συνάρτηση τοῦ ἀντιστασιακοῦ φαινομένου μὲ τοὺς ὅρους ποὺ ἐπισημάναμε.

Ὅταν μιλᾶμε γιὰ συγκέντρωση τῶν πηγῶν, ὑπονοοῦμε ταυτόχρονα καὶ ἕνα ὄργανο ποὺ θ' ἀναλάβει τὴ φροντίδα αὐτή, ποὺ μὲ τὴ σειρά της θὰ τείνει σὲ δύο κατευθύνσεις: στὴ διάσωση καὶ συγκέντρωση τῶν δεδομένων καὶ στὴ διαμόρφωση νέων στοιχείων· τὰ πρῶτα ἀποτελοῦνται ἀπὸ γραπτὰ στοιχεῖα ποὺ κυκλοφόρησαν στὰ χρόνια τῆς ἀντίστασης καὶ κατόπιν· τὰ δεύτερα ἀφοροῦν στὴν προσπάθεια τῆς ἀπομνημόνευσης τῶν γεγονότων τῆς ἀντίστασης. Ἂν θέλαμε νὰ δοῦμε τοὺς ἀπαραίτητους τρόπους μὲ

ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΑΡΧΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΩΣ

ΤΕΥΧΟΣ 1ον

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΑΘΗΝΑΙ

Διαδέχτηκε τὸ Ι.Α.Ε.Α. κι' ἔβγαλε συνολικὰ 11 τεύχη ἀπ' τὸν Ἰούλιο 1963, μέχρι τὸ 1966.

τοὺς ὁποίους θὰ εὐοδωνόταν ἡ ἔρευνα, θὰ μιλούσαμε γιὰ ἕνα κέντρο ἔρευνας, τοῦ ὁποίου τὸ ἐπιστημονικὸ προσωπικὸ θὰ εἰδικευόταν στὴν ἱστορία τοῦ φαινομένου αὐτοῦ. Τὸ ἔργο του θὰ ἀποσκοποῦσε στὴ βιβλιογράφηση, ἐπισήμανση, συγκέντρωση, ταξινόμηση, εὑρετηρίαση καὶ ἔκδοση τοῦ ὑλικοῦ μὲ προσεχέστερο σκοπὸ τὸ σχηματισμὸ μιᾶς χρονολογίας καὶ τὴ δημοσίευση μελετῶν ἀναφορικὰ μὲ τὴ μεθοδολογία καὶ τὴν ἱστορία τῆς ἀντίστασης. Ἡ δημιουργία αὐτοῦ τοῦ ἐρευνητικοῦ κέντρου θὰ πρέπει νὰ εἶναι τὸ προϊὸν σύμπτωσης κρατικοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ εὐρύτερου πολιτικοῦ consensus· γιὰ τὴν ὥρα δὲν μπορεῖ κανεὶς παρὰ νὰ κάμει ἔκκληση στὴν ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία μὲ τὴ σκέψη ὅτι ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία μπορεῖ νὰ στερεώσει συλλογικῆς ὁλκῆς προσπάθειες ποὺ θὰ τείνουν, βέβαια, στὴν ὀργάνωση τοῦ ἐρευνητικοῦ κέντρου. Δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ περιμένει ἀπὸ μιὰ προσπάθεια ὅπως θὰ ἦταν αὐτὴ τοῦ ἰδιωτικοῦ ἐνδιαφέροντος γιὰ τὴν ἀντίσταση, τὴ συστηματικὴ εὐόδωση τοῦ θέματος· σταθμίζοντας ὅμως τὰ πράγματα καταλαβαίνει κανεὶς πολὺ καλὰ ὅτι ἂν δὲν ἐκδηλωθεῖ κάποια ἔστω ἀποσπασματικὴ ἔρευνα, ἡ ἱστορία τῆς ἀντίστασης θὰ καταστεῖ ὁτιδήποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ ἱστορία: τὸ ἀποδεικτικὸ ὑλικὸ καὶ οἱ ἄνθρωποι τῆς ἀντίστασης χάνονται, ἡ μνήμη ἔχει πεπερασμένες ἰδιότητες· τὸ ἀρχειακὸ ὑλικὸ ἀπὸ τὴ φύση του δὲ μπορεῖ νὰ καλύψει ὅλο τὸ εὖρος τῆς ἀντίστασης· χρειάζεται ἡ συλλογικὴ μνήμη. Ἡ ἔλλειψη τῆς γνώσης τῆς ἀντίστασης δὲν θ' ἀποτελέσει ἁπλῶς κενὸ στὴν ἱστορία, ἀλλὰ καὶ κενὸ στὴν ἴδια τὴ ζωή. Ἔτσι εἶναι εὐνόητο ὅτι ἡ ἀποσπασματικὴ προσπάθεια εἶναι ἀναγκαστικὰ προτιμότερη ἀπὸ τὸν ὁλοκληρωτικὸ ἐξαφανισμὸ μιᾶς ἱστορικῆς μνήμης ποὺ ἀξίζει νὰ διασωθεῖ.

Ἐν ὄψει μιᾶς προσπάθειας γιὰ τὴ διάσωση τῶν τεκμηρίων τῆς ἀντίστασης, θὰ μποροῦσε νὰ διατυπώσει κανεὶς ὁρισμένες γενικότητες.

I. Συνεννόηση σὲ μερικὰ στοιχειώδη ζητήματα: Ἐξυπακούεται ὅτι τὴν ἐργασία αὐτὴ θὰ τὴν ἀναλάβουν ἄνθρωποι διαφορετικῶν πολιτικῶν ἀπόψεων καὶ διαφορετικῆς ἀντιστασιακῆς προέλευσης· χρειάζεται συνεπῶς

νὰ γίνει ἀπὸ ὅλους δεκτὸ ἕνα κριτήριο βάσει τοῦ ὁποίου οἱ διάφορες ὀργανώσεις θὰ κρίνονται ὡς ἀντιστασιακὲς

νὰ ληφθεῖ ὑπ' ὄψη ὁ κοινωνικὸς προσανατολισμὸς τῶν ἀντιστασιακῶν ὀργανώσεων.

Ἀπ' αὐτὲς τὶς δύο διαπιστώσεις θὰ γίνει δυνατὸ νὰ καθοριστεῖ τὸ εὖρος ποὺ θὰ καλύψουν τὰ ζητούμενα στοιχεῖα.

Τὸ κριτήριο γιὰ τὴ συλλογὴ τοῦ ὑλικοῦ θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἱστορικό, συνεπῶς ὄχι σκοπιμοθηρικό· αὐτὸ σημαίνει ὅτι θὰ ἀναζητεῖται ὁτιδήποτε στοιχεῖο ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν προέλευσή του, ἐφ' ὅσον, βάσει τῆς ἱστορικῆς μεθοδολογίας, ἔχει τὸ χαρακτήρα τῆς ἱστορικῆς πηγῆς.

II. Κατηγορίες τοῦ ὑλικοῦ: Τὸ ὑλικὸ μπορεῖ νὰ διακριθεῖ σὲ τρεῖς στοιχειώδεις κατηγορίες: 1) Γραπτό, 2) ἄγραφο, 3) ἀντικείμενα. 1) Ὡς γραπτὸ ὑλικὸ ἐννοοῦμε ὅ, τι ἔχει γραφεῖ καὶ ἔχει σχέση μὲ τὴν ἀντίσταση, χωρὶς νὰ ἐξαιροῦνται ἀκόμη καὶ τὰ συνθήματα στοὺς τοίχους· 2) ὡς ἄγραφο, τὶς προσωπικὲς ἀναμνήσεις, ποὺ πρέπει νὰ καταγραφοῦν· 3) ὡς ἀντικείμενα, σειρὰ πραγμάτων ποὺ ἔχουν τὴ θέση τους σὲ ἕνα Μουσεῖο Ἀντίστασης, ὅπως σφραγίδες, σημαῖες, εἰκόνες, ἐμβλήματα, ὁμόλογα κ. ἄ. Κάθε μιὰ κατηγορία διακρίνεται σὲ περισσότερους κλάδους.

1) Γραπτὸ ὑλικό: Α. α) Ἀρχεῖα ὀργανώσεων. β) Προσωπικὰ ἀρχεῖα. γ) Τύπος τῆς Κατοχῆς (ἀντιστασιακός, ἐφημερίδες τυπωμένες ἢ χειρόγραφες, περιοδικά, προκηρύξεις, προγράμματα κ.ἄ.). δ) Ἐκδόσεις τῆς Κατοχῆς, ποὺ ἔχουν τὴ μορφὴ φυλλαδίου ἢ βιβλίου, συνθήματα, φέϊγ βολὰν κ. ἄ. ε) Ἡμερολόγια καὶ ἀπομνημονεύματα. στ) Πολεμικὰ καὶ ἀπολογητικὰ ἔργα. ζ) Λογοτεχνία τῆς Ἀντίστασης – σύγχρονη καὶ μεταγενέστερη. Β. Ἀρχειακὸ ὑλικὸ ἐκδομένο καὶ ἀνέκδοτο ποὺ βρίσκεται σὲ ἄλλες χῶρες: α) ἀρχεῖα ξένων ὑπηρεσιῶν· β) ἀρχεῖα βαλκανικῶν ἀντιστασιακῶν ὀργανώσεων. Ἕνα μέρος ἀπὸ τὰ ἀρχεῖα τῶν βαλκανικῶν ἀντιστασιακῶν ὀργανώσεων ἔχει ἐκδοθεῖ καὶ συνεχίζεται νὰ ἐκδίδεται· μιὰ ἀποδελτίωση τῶν ἐκδομένων τεκμηρίων ἔχει νὰ προσφέρει ἀρκετὲς πληροφορίες γιὰ τὴν ἑλληνικὴ ἀντίσταση καὶ τὶς σχέσεις της μὲ τὶς βαλκανικὲς ἀντιστάσεις.

2) Ἄγραφο ὑλικό: Ἀποτελεῖ τὸν κλάδο ποὺ θὰ χρειαστεῖ ἰδιαίτερη προσοχή. Ὅσοι ὁπουδήποτε μετεῖχαν στὴν ἀντίσταση ἔχουν ἕνα ἀπόθεμα πληροφοριῶν μέσα στὸ μυαλό τους, ποὺ κατὰ κανόνα δὲν φτάνει ὡς τὴ γραπτὴ διατύπωση. Ἡμερολόγια ἔχουν κρατήσει ἐλάχιστοι, καὶ ἀκόμα λιγότεροι τὰ ἔχουν διασώσει· εἶναι δύσκολο νὰ ζητήσει κανεὶς ἀπ' ὅλους αὐτοὺς νὰ γράψουν ἀπομνημονεύματα, πού, ἄλλωστε, κατὰ κανόνα θὰ ἔχουν μικρὴ σημασία. Ἐδῶ θὰ πρέπει νὰ καταρτισθοῦν εἰδικὰ ἐρωτηματολόγια ποὺ θὰ κεντρίζουν τὴ μνήμη καὶ θὰ ἐπιδιώκουν τὴν παροχὴ χρήσιμων πληροφοριῶν. Τέτοιου εἴδους καταγραφὲς θὰ εἶναι πολλαπλὰ ὠφέλιμες, γιατὶ θὰ δείχνουν καὶ κάποιες ὄψεις ποὺ δὲν τὶς παρουσιάζουν τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα: τοὺς τρόπους μὲ τοὺς ὁποίους ἔγινε δεκτὸ τὸ κήρυγμα τῶν ὀργανώσεων καὶ κυρίως οἱ ἐπὶ μέρους ὅροι σὲ κάθε περιοχή, σὲ κάθε μιὰ ἀπ' αὐτὲς καὶ σὲ κάθε περίοδο. Στὸ ἄγραφο ὑλικὸ περιλαμβάνεται καὶ ἡ ἄγραφη λογοτεχνία τῆς ἀντίστασης (τραγούδια, ποιήματα).

3) Ἀντικείμενα: Ἂν δὲν ἔχουν αὐστηρῶς ἀποδεικτικὴ ἀξία ἀναφορικὰ μὲ τὴν ἐπαλήθευση ἱστορικῶν γεγονότων, εἶναι σπουδαῖοι μάρτυρες ψυχολογικοῦ χαρακτήρα. Ἐδῶ ἀνήκει ἡ καλλιτεχνία τῆς Ἀντίστασης. Γι' αὐτὰ χρειάζεται νὰ προβλεφτεῖ ἕνα Μουσεῖο, ποὺ θὰ ξεκινήσει ἀπὸ τὶς προσωπικὲς συλλογές.

Οἱ τρεῖς κατηγορίες ἐπιδέχονται κάθετες διακρίσεις, μία ἀπὸ τὶς ὁποῖες θὰ συμπεριλάβει τὴ Λογοτεχνία καὶ τὴν Τέχνη τῆς Ἀντίστασης, διακεκριμένη σὲ σύγχρονή της καὶ μεταγενέστερη.

Χονδρικὰ αὐτὸ εἶναι τὸ ὑλικὸ ποὺ θὰ πρέπει ν' ἀναζητηθεῖ ἀπὸ τὶς ἀντιστασιακὲς ὀργανώσεις καὶ τοὺς ἀγωνιστὲς τῆς Ἀντίστασης. Δίπλα σ' αὐτό, καθὼς σημειώσαμε, θὰ πρέπει ν' ἀρχειοθετηθεῖ καὶ τὸ ὑλικὸ ποὺ ἔρχεται ἀπὸ δύο διαφορετικὲς κατευθύνσεις: τὶς κατοχικὲς κυβερνήσεις, τὰ στρατεύματα καὶ τὶς ἄλλες ὑπηρεσίες κατοχῆς καὶ τοὺς συμμάχους. Μιὰ τρίτη μερίδα εἶναι ἐκείνη ποὺ θὰ ἀναφέρεται στὶς σχέσεις τῆς δικῆς μας μὲ τὶς ξένες ἀντιστάσεις, ἡ ὁποία πάλι θὰ ἔρθει ἀπὸ δύο δρόμους: ἀπὸ τὸ ὑλικὸ τῶν ἑλληνικῶν καὶ ἀπὸ τὸ ὑλικὸ τῶν ξένων ἀντιστάσεων. Ἐδῶ εἶναι προφανὴς ἡ ἀνάγκη πολυεθνικῆς ἔρευνας.

Εἶναι ἐπόμενο οἱ γραμμὲς αὐτὲς νὰ περιορίζονται σὲ γενικότητες παρουσιασμένες μάλιστα δίχως τὴν ἀπαιτούμενη συστηματικότητα· ὅ, τι κυρίως ἐπιδιώκουν εἶναι νὰ ἐρεθίσουν τὸ ἐνδιαφέρον ἐκείνων ποὺ εἶναι σὲ θέση νὰ προσφέρουν στὴ διάσωση τῆς ἀντίστασης. Ἂν αὐτὸ συμβεῖ, τότε ἡ συζήτηση τῶν θεμάτων θὰ εἶναι ὀργανικὰ ἐνταγμένη στὰ πλαίσια ἑνὸς σχεδίου καὶ θὰ ἔχει νὰ δώσει συγκεκριμένες ὑπηρεσίες σὲ συγκεκριμένα προβλήματα.

Σπύρος Ι. Ἀσδραχᾶς

Σ.Σ. Κατὰ καιροὺς κυκλοφορήσανε στὸ ἐξωτερικὸ καὶ περισσότερο στὶς Σοσιαλιστικὲς χῶρες βιβλία, περιοδικὲς ἐκδόσεις καὶ περιοδικὰ μὲ πολύτιμα στοιχεῖα γιὰ τὴν Ἀντίσταση ντοκουμέντα, ἀναμνήσεις, μαρτυρίες, ἀναλύσεις κ.λ.π. ποὺ θάτανε ἀπαραίτητο νὰ βιβλιογραφηθοῦνε καὶ νὰ συγκεντρωθοῦνε. Ἀνάμεσα σ' αὐτὰ μνημονεύουμε τὴν «ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ» ποὺ ἔβγαλε συνολικὰ 13 φυλλάδια.

anti

Δρχ. 250
Ἕνα συγκλονιστικὸ ντοκουμέντο ἀπὸ κείμενα καὶ ἀναθήματα στὸ Α΄ ἐτήσιο μνημόσυνο γιὰ τὰ θύματα τοῦ Πολυτεχνείου

Δρχ. 70
Μιὰ «στροφὴ» τοῦ ποιητῆ τοῦ «ΚΑΤΑ ΣΑΔΔΟΥΚΑΙΩΝ» μὲ ἐπίμετρο καὶ γλωσσάρι

Δρχ. 70
Μιὰ συλλογὴ ἀπὸ κείμενα καὶ σκίτσα τοῦ ΜΠΟΣΤ: ἀνέκδοτα ἢ πρωτοδημοσιευμένα στὸ «ΑΝΤΙ»

ΕΝΑ ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟ ΕΓΓΡΑΦΟ

Ἀπὸ τὸν κ. Ράππα πήραμε καὶ δημοσιεύουμε τὸ γράμμα τοῦ δικηγόρου Χίου καὶ τέως ὑπεύθυνου Δικαστικοῦ στὴ ΙΙ Ταξιαρχία κ. Ἰωάννη Μ. Πιππίδη, καθὼς καὶ τὸ ἔγγραφο ποὺ ἐσωκλείει καὶ ποὺ ἀναφέρει πὼς ὁ Τσώρτσιλ ἀπὸ τὸ 1943 εἶχε ἀποφασίσει (καὶ ἀναγγείλει) τὴν ἐπάνοδο τοῦ βασιλιᾶ στὴν Ἑλλάδα.

Φίλε κ. Ράππα

Στὸ φύλλο ὑπ' ἀριθ. 22 τῆς 5.7.1975 τοῦ περιοδικοῦ «ΑΝΤΙ» δημοσιεύθηκε ἄρθρον σας σχετικὰ μὲ τοὺς ὑπαιτίους τῆς διάλυσης τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεών μας στὴ Μέση Ἀνατολή.

Θεωρῶ ὑποχρέωσίν μου ἔναντι τῆς ἱστορικῆς ἀλήθειας καὶ τῆς ἱερῆς μνήμης ὅλων ἐκείνων ποὺ θυσιάσανε τὴν ζωήν των καὶ τὴν ἀρτιμέλειάν των, γιὰ τὰ δημοκρατικὰ καὶ ἀνθρωπιστικὰ ἰδεώδη, νὰ σᾶς ἐσωκλείσω φωτοτυπημένον ἀντίγραφον ἀπὸ τὸ ἀτομικόν μου ἀρχεῖον τῆς Ἡμερήσιας Διαταγῆς τοῦ τότε Διοικητοῦ τοῦ «Γενικοῦ Κέντρου Ἐκπαιδεύσεως καὶ Σχολῶν» (Γ.Κ.Ε.Σ.), Συνταγματάρχου Πάνου Κολοκοτρώνη, μὲ ἡμερομηνίαν 23.3.1943, ποὺ διαβάστηκε στὶς μονάδες στὸν ἑορτασμὸ τῆς 25 Μαρτίου 1943.

Σ' αὐτὴν καὶ κατὰ τρόπον ποὺ κανένας δὲν μπορεῖ νὰ διαψεύση, φαίνονται καθαρὰ καὶ στιγματίζονται ἐκεῖνοι ποὺ δὲν θέλησαν νὰ πολεμήσουν καὶ ποὺ τελικὰ διέλυσαν τὶς Ἑλληνικὲς Ἔνοπλες Δυνάμεις τῆς Μέσης Ἀνατολῆς.

Σημειώσατε ὅτι ἀμέσως μετὰ τὴν ἀνάγνωσίν της, ἀνεγνώσθη, παρουσία καὶ τοῦ ταγματάρχου Ἄγγλου Συνδέσμου, Ἡμερησία Διαταγὴ τοῦ Τσώρτσιλ ποὺ ἀπευθύνετο στὶς Ἑλληνικὲς Ἔνοπλες Δυνάμεις Μ.Α. μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς Ἐθνικῆς μας Γιορτῆς καὶ στὴν ὁποία ἀπερίφραστα καὶ κατηγορηματικὰ διεκήρυσσε ὅτι ἐκεῖνος ποὺ θὰ ἀντιτάσσετο στὴν ἐπαναφορὰ τοῦ Γεωργίου στὸν θρόνο του θὰ ἀντιμετώπιζε τὴν δύναμη τῆς Μεγάλης Βρεττανίας.

Μετὰ πάσης τιμῆς

Γιάννης Πιππίδης

Τέως Διευθυντὴς Δικαστικοῦ καὶ Βασιλικὸς Ἐπίτροπος ΙΙ Ἑλληνικῆς Ταξιαρχίας Μ.Α.

ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΔΙΑΤΑΓΗ Γ.Κ.Ε.Σ. 23.3.43

Μετὰ λύπης μου παρετήρησα ὅτι ἐνῶ μέχρι σήμερον τὸ Σῶμα τῶν Ἀξιωματικῶν ἐτήρησε ἀπόλυτον ψυχραιμίαν, πειθαρχικότητα καὶ πλήρη συναίσθησιν τῶν ὑποχρεώσεών του ἔναντι τῶν ἀνωμαλιῶν αἵτινες ἐδημιουργήθησαν εἰς τὴν 1ην καὶ ΙΙαν Ταξιαρχίαν, ἤδη ὅταν αἱ ἀνωμαλίαι εἰς τὰς ἄνω Μονάδας ἔληξαν καὶ ἡ ἀποκατάστασις τῆς πειθαρχίας καὶ τῆς συνοχῆς εἰς τὰς ἄνω Μονάδας συντελεῖται ἱκανοποιητικῶς, λιπόψυχοι τινὲς Ἀξιωματικοὶ ἐστερημένοι παντὸς εἴδους πατριωτισμοῦ ἐγκατέλειψαν τὰς τάξεις των, τινὲς δὲ ὑπέβαλον παραιτήσεις ἀφίνοντες νὰ ὑπονοηθῆ ὅτι δὲν εἶναι διατεθειμένοι νὰ συνεχίσωσι τὰς πρὸς τὴν Πατρίδα ὑπηρεσίας των.

Ἡ στάσις τῶν ἀνωτέρω Ἀξιωματικῶν προερχομένων ἐκ παραγωγικῶν Σχολείων καὶ ἐκπαιδευθέντων ὑπὸ τοῦ Κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ κατὰ τὸ παρελθόν, ἐκ τοῦ ἱδρῶτος τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ διατελοῦντος ὑπὸ ζυγὸν δουλείας ἤδη, ἀποτελεῖ ἀηδὲς φαινόμενον ἐσχάτης ἀχαριστίας καὶ πεμπτοφαλαγγιτισμοῦ.

Τοὺς ἄνω Ἀξιωματικοὺς παραδίδω εἰς τὴν κοινὴν περιφρόνησιν μὲ τὸν βαρὺ χαρακτηρισμὸν τοῦ πεμπτοφαλαγγίτου.

Εἶναι γνωστὴ διαρκοῦντος τοῦ πολέμου κατὰ τῆς Ἰταλίας ἐν Ἀλβανία καὶ ἐπικειμένης τῆς Γερμανικῆς ἐπιθέσεως ἡ δρᾶσις Στρατηγῶν, Ἀνωτέρων καὶ κατωτέρων Ἀξιωματικῶν ὀργάνων τῆς 5ης φάλαγγος εἰς τὸν μαχόμενον στρατόν, πόσον ἐγκληματικὴ καὶ διαλυτικὴ ὑπῆρξεν μέχρι τῆς ἐπονειδίστου ἀνακωχῆς τῶν Γερμανοπλήκτων στρατηγῶν.

Φαίνεται ὅτι οἱ ἄνω Ἀξιωματικοὶ ἀποτελοῦσι ὑπολείμματα τῆς 5ης φάλαγγος φθάσαντα εἰς τὴν Μ. Ἀνατολὴν μὲ σκοποὺς ἀντεθνικούς, ἀλλὰ ἀντιληφθέντα τὰ εὐτελῆ ταῦτα καὶ μυσαρὰ ὄργανα ὅτι εὑρίσκονται ἐν ἀδυναμία νὰ συνεχίσωσι τὸ ἔργον τῆς διαλύσεως τῶν συγκροτημένων Δυνάμεων Μ.Α. ὑπέβαλον παραιτήσεις ἢ ἐγκατέλειψαν τὰς τάξεις των κηρυχθέντες ἤδη λιποτάκται.

Ἡ κατάρα τοῦ σκλαβωμένου Ἑλληνικοῦ Λαοῦ καὶ ἡ περιφρόνησις τοῦ συνόλου τῶν τιμίων Ἀξιωματικῶν καὶ ὁπλιτῶν θὰ τοὺς παρακολουθῆ, ἡ δὲ Δικαιοσύνη θὰ ἐπιληφθῆ ἀμέσως τοῦ ἔργου της ἀναζητοῦσα καὶ τὴν κεφαλὴν τῆς τοιαύτης ὀργανώσεως τῶν ἀπαισίων ἀντιπάλων μας, τῶν ἐκπροσωπούντων τὸν φασισμὸν καὶ τὸν ναζισμόν.

Ἀξιωματικοί, ὑπαξιωματικοὶ καὶ ὁπλῖται: Παραμείνατε πιστοὶ εἰς τὸν ὅρκον σας καὶ ἐξαρθῆτε εἰς τὸ ὑψηλὸν αὐτὸ ἐπίπεδον ὅπερ ἀπαιτοῦσι αἱ ἀντίξοοι συνθῆκαι ἂς ἀντιμετωπίζομεν καὶ ἐστὲ βέβαιοι ὅτι τὸ Κράτος τοῦ Νόμου θὰ ἐπιβληθῆ παραδειγματικῶς ἐναντίον τῶν ἀντεθνικῶς ἐργαζομένων ὑπολειμμάτων τῆς 5ης φάλαγγος τῶν ἀφιχθέντων μέχρι Μέσης Ἀνατολῆς μερίμνη τῶν Κουΐσλιγκ τῆς κατεχομένης Ἑλλάδος.

Εἶναι οἱ τελευταῖοι σφαδασμοὶ τῶν ἐχθρῶν μας πληττομένων ἀμειλίκτως ὑπὸ τῶν Γενναίων μας Συμμάχων, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν τὸ ψυχορράγημα τὸ τελευταῖο ἐπίσης τῶν εὑρισκομένων ἔτι τοιούτων μέσα εἰς τὰς τάξεις μας.

Θὰ χωρήσωμεν εἰς τὸν Ἱστορικὸν Δρόμον ὅστις διανοίγεται ἐμπρός μας ἐκκαθαρίζοντες πλήρως τὰς Ἐθνικάς μας Δυνάμεις ἀπὸ τὰ μυσαρὰ ταῦτα ὄργανα.

Ἡ Νίκη δὲν θὰ βραδύνη νὰ σημάνη, καὶ εἰς τὴν Νίκην ταύτην αἱ Ἔνοπλοι Ἑλληνικαὶ Δυνάμεις θὰ συμβάλουν παρὰ τὰς δημιουργημένας ἀντιξοότητας μ' ὅλας των τὰς δυνάμεις.

Συνεχίσατε πειθαρχημένοι τὸ πολεμικό σας ἔργον μὲ πλήρη τὴν βεβαιότητα ὅτι τὰ σκλαβωμένα ἀδέλφια μας παρακολουθοῦν καὶ στηρίζουν ἐφ' ἡμῶν τὰ ὡραιότερα ὄνειρα ἅτινα δὲν θὰ βραδύνουν νὰ γίνουν πραγματικότης.

Εἰς χεῖρας ἡμῶν εὑρίσκεται ἡ Δόξα καὶ ἡ Τιμὴ τῆς Πατρίδος μας.

Κολοκοτρώνης Πάνος

Συνταγματάρχης Πεζικοῦ

στὶς ἐπάλξεις τῆς Δημοκρατίας
ἡ **ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ**
ἡ ἀπογευματινή σου ἐφημερίδα

•εικαστικά•

Ἀπὸ τὴ Μαρία Καραβέλα

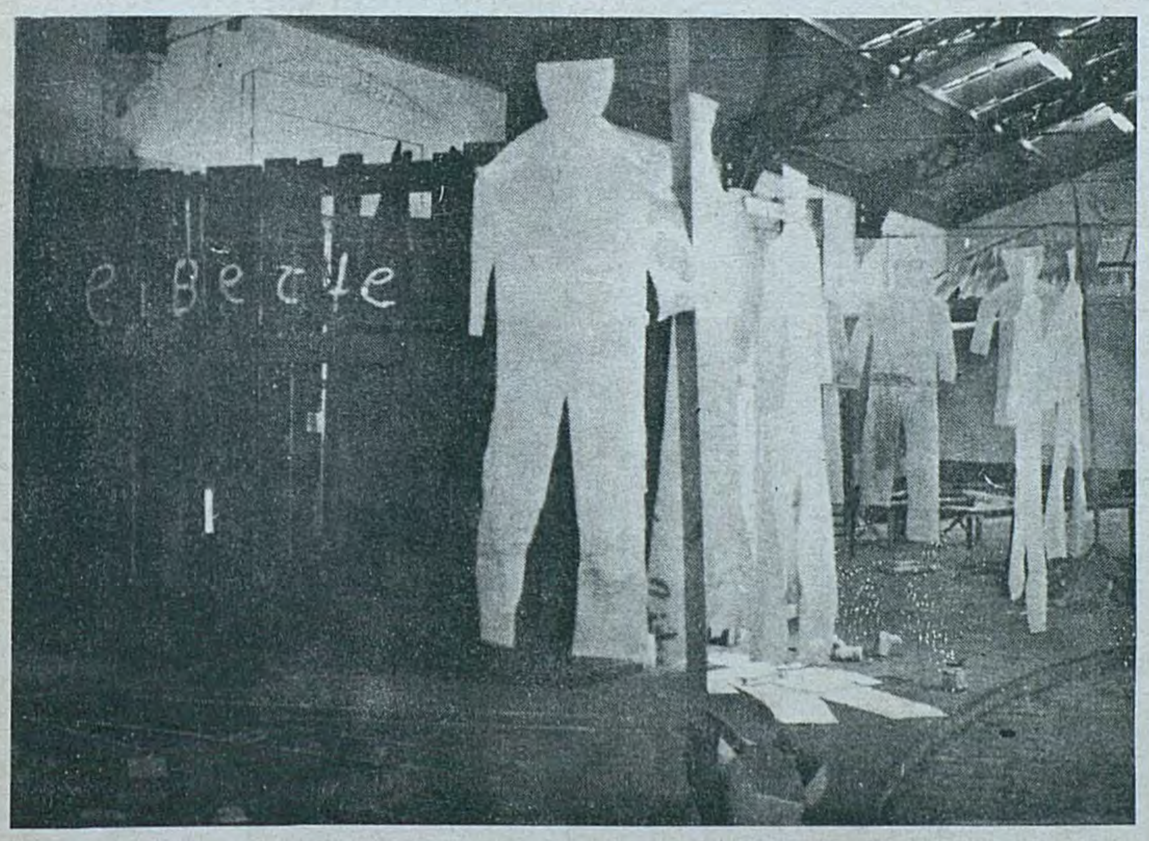
Ἔκθεση «χώρου» στὴν Κόρινθο

Σήμερα Σάββατο, 4 Ὀκτώβρη '75, θὰ γίνει στὴν Κόρινθο –καὶ γιὰ πρώτη φορὰ στὴν ἐπαρχία– ἕνα «συμβάν», μιὰ ἔκθεση χώρου.

«Παρακινδυνευμένη προσπάθεια» χαρακτηρίζει τὴν ἐκδήλωση ἡ ἴδια ἡ δημιουργὸς Μαρία Καραβέλα. Κι αὐτό, γιατὶ ὁ «χῶρος» ἐντάσσεται στὰ γενικότερα σύγχρονα ρεύματα τῆς τέχνης, μὲ σκοπὸ τὸ γεφύρωμα τοῦ χάσματος ἀνάμεσα στὸ δημιουργό, τὸν εἰδικὸ καὶ τοὺς ἁπλοὺς ἀνθρώπους.

Τὸ «ΑΝΤΙ», ὑποστηρίζοντας τὴ θετικὴ σημασία τοῦ προβληματισμοῦ αὐτοῦ, συμμετέχει μὲ τιμή του στὴν ὀργάνωση τῆς ἔκθεσης.

Ἡ ἀπομυθοποίηση τῆς τέχνης καὶ τὸ γκρέμισμα τοῦ βάθρου ποὺ ἡ ἑκάστοτε ἄρχουσα τάξη τὴν ἀνέβασε, εἶναι καθῆκον πολλαπλὸ καὶ ὑποχρέωση τόσο ἀπέναντι στὸν ἁπλό, καθημερινὸ ἄνθρωπο τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς πόλης, ὅσο καὶ ἀπέναντι στὴν οὐσία τῆς τέχνης. Μ' αὐτὴ τὴν προϋπόθεση, ἐκδηλώσεις παρόμοιες, πολιτικοποιημένες αὐτόματα ἀπ' τὴν ἴδια τὴ φύση τους, παίρνουν τὸ χαρακτήρα καλλιτεχνικῆς ἔρευνας ποὺ στηρίζεται στὴ συμμετοχὴ τῶν «πολλῶν», ὄχι ἀναγκαστικὰ τῶν μυημένων.

Ἄσπρες φιγοῦρες κρεμασμένες σὲ ξύλινο τοῖχο

Περιγραφὴ τοῦ «Χώρου».
Γεωγραφικὴ θέση: μεγάλη πλατεία κοντὰ στὴ θάλασσα, ὅπου ὅλος ὁ κόσμος στὴν Κόρινθο περπατάει τὰ βράδια.

Τὰ Θέματα:

α) «Ν. Κιάου»: Μὲ ἀδροὺς τσιμεντόλιθους ἕνα δωμάτιο-θάλαμος, κοσμημένο μὲ ἀντικείμενα, σχήματα καὶ σημάδια τοῦ θέματος: Στοὺς τοίχους προβάλλονται διαφάνειες ἀνάλογες, μὲ παράλληλη ἐπένδυση ἤχου ἀπὸ μαγνητόφωνο.

β) «Κύπρος»: Χάρτες τοῦ νησιοῦ ζωγραφισμένοι στὸ δάπεδο τῆς πλατείας, καταπλακώνονται ἀπ' ὀγκόλιθους μὲ ἀναγραμμένα συνθήματα. Σὲ μιὰ μεγάλη ὀθόνη ποὺ ἔχει ἀναρτηθεῖ, ὁ καθένας μπορεῖ νὰ παρακολουθήσει σχετικὴ μὲ τὸ θέμα ταινία.

Ἡ προσπάθεια θὰ εἶναι: Πλατεία, περιπατητές, κατασκευές, ἤχοι καὶ θέαμα νὰ γίνουν ὅλα ἕνα ἔργο.

τετράδιο
ΤΟ ΠΙΟ ΝΕΟ ΤΟ ΠΙΟ ΜΑΧΗΤΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΟΛΟ ΤΟ ΜΗΝΑ ΣΤΑ ΠΕΡΙΠΤΕΡΑ

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΜΗΝΑΣ

Μπροστὰ στὸν ἀπειλούμενο μήνα «Ἑλληνικῆς Τέχνης» τοῦ Λονδίνου καὶ τὸ σάλο ποὺ σήκωσε, Ἕλληνες καλλιτέχνες, ἐκπρόσωποι ὅλων τῶν μορφῶν καὶ ἐκφράσεων τῆς τέχνης, συγκεντρώθηκαν σὲ τρεῖς κατὰ σειρὰ συναντήσεις καὶ ὕστερα ἀπὸ πολύωρες συζητήσεις ἔδωσαν στὴ δημοσιότητα τὸ κείμενο ποὺ ἀκολουθεῖ. Τὸ συνοδεύουν 135 ὑπογραφές.

Ἡ πολιτικὴ σημασία τοῦ «μήνα Ἑλληνικῆς Τέχνης» ποὺ διοργανώνεται στὸ Λονδίνο καὶ οἱ οὐσιαστικοὶ λόγοι ποὺ ἐπιβάλλουν τὴ ματαίωσή του.

Γύρω στὰ τέλη Νοεμβρίου προγραμματίζεται στὸ Λονδίνο μιὰ ἐκδήλωση μὲ τὸ γενικὸ χαρακτηρισμὸ «μήνας ἑλληνικῆς τέχνης», διοργανωτὴς τῆς ὁποίας φέρεται τὸ Ἰνστιτοῦτο Σύγχρονης Τέχνης (I.C.A.). Σύμφωνα μὲ δημοσιεύματα ποὺ κατὰ καιροὺς πέρασαν στὸν τύπο, ἡ ἐκδήλωση αὐτὴ προτίθεται νὰ καλύψει ἕνα εὐρύτατο πολιτιστικὸ φάσμα, ποὺ ξεκινάει ἀπὸ τὴν τέχνη γιὰ νὰ φτάσει στὶς ἐπιστῆμες τοῦ ἀνθρώπου.
Ἡ ὅλη ὑπόθεση ἐμφανίζεται ἔτσι σὰν μιὰ ἀπόπειρα νὰ παρουσιαστεῖ στὸ κοινὸ μιᾶς εὐρωπαϊκῆς μητρόπολης ἕνα ὅσο γίνεται περισσότερο ἀντιπροσωπευτικὸ πρόσωπο τῆς ἑλληνικῆς κουλτούρας. Φυσικὸ εἶναι λοιπὸν νὰ ἀναρωτηθοῦμε: πῶς διοργανώνεται κάτι τέτοιο; ἀπὸ ποιούς; καὶ κυρίως γιὰ ποιὸ σκοπό;

Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἡ ὑπόθεση τοῦ «ἑλληνικοῦ μήνα» καλύφτηκε μὲ μιὰ περίεργη μυστικότητα καὶ συνοδεύτηκε ἀπὸ μιὰ ἀσάφεια μᾶλλον ὕποπτη. Διάφοροι καλλιτέχνες καὶ διανοούμενοι ποικίλων αἰσθητικῶν τάσεων καὶ πολιτικῶν ἀποκλίσεων προσεγγίστηκαν μεμονωμένα μὲ τρόπους λίγο-πολὺ ἀνεπίσημους καὶ τοὺς προτάθηκε μιὰ συμμετοχὴ χωρὶς νὰ διευκρινίζεται οὔτε ποιὸς ἀκριβῶς καλεῖ, οὔτε μὲ ποιὰ κριτήρια, οὔτε γιὰ ποιὸ σκοπό.

– Πρόκειται ἄραγε γιὰ μία πρωτοβουλία ἰδιωτικοῦ χαρακτήρα κάποιου ἀγγλικοῦ ὀργανισμοῦ; Ὅμως εἶναι γνωστὸ ὅτι τὸ I.C.A. ἐπιχορηγεῖται ἀπὸ τὸ ἀγγλικὸ κράτος γιὰ νὰ διοργανώνει τέτοιες ἐτήσιες ἐκδηλώσεις, ἔτσι προεξοφλεῖται κάποιος ἐπίσημος χαρακτήρας ἀπὸ ἀγγλικῆς πλευρᾶς.

– Μήπως πάλι ὁ «ἑλληνικὸς μήνας» χρηματοδοτεῖται ἀπὸ τὴν ἐφοπλιστικὴ παροικία τοῦ Λονδίνου καὶ διοργανώνεται σὲ συνεργασία μὲ τὴν ἑλληνικὴ Πρεσβεία; (κατ' ἐπέκταση μὲ τὸ ἑλληνικὸ κράτος;) Τέτοιες πληροφορίες ὑπῆρξαν, ἐν τούτοις τὸ Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ δὲν ἀνακοίνωσε τίποτα, δὲν δέχτηκε καμιὰ συμμετοχή, οὔτε ὅμως καὶ τὴν ἀρνήθηκε ἐπίσημα.

Εὔλογα ἐρωτήματα προκύπτουν:

1. Ἐὰν ἡ ἐκδήλωση ξεκινάει μὲ πρωτοβουλία τῆς ἀγγλικῆς κυβέρνησης ἢ ἔστω ἑνὸς ἡμικρατικοῦ φορέα, ἀπὸ πότε ἀναγνωρίζεται σ' ἕναν τέτοιο φορέα τὸ δικαίωμα νὰ κάνει ἐπιλογές, ὑποτίθεται ἀντιπροσωπευτικές, τοῦ καλλιτεχνικοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ δυναμικοῦ ἑνὸς τόπου καὶ νὰ χρησιμοποιεῖ τὸν τίτλο «ἑλληνικὸς μήνας» ἐρήμην τῶν ἐνδιαφερομένων Ἑλλήνων δημιουργῶν, ἐρήμην τῶν σωματείων ποὺ τοὺς ἐκφράζουν καὶ τοῦ ὑπουργείου τῆς χώρας μας;
2. Ἐὰν πάλι ὁ Ὀργανισμὸς αὐτὸς συνεργάζεται ἄμεσα ἢ ἔμμεσα μὲ τὴν ἑλληνικὴ πρεσβεία, τότε προεξοφλεῖται κι ἕνας ἐπίσημος ἀπὸ ἑλληνικῆς πλευρᾶς χαρακτήρας, ὁπότε θὰ περιμέναμε νὰ ἰσχύσουν στοιχειώδεις δημοκρατικὲς διαδικασίες. Ἐδῶ δὲν πρόκειται γιὰ ἕνα ἀγγλικὸ φεστιβὰλ στὸ ὁποῖο καλοῦνται καὶ Ἕλληνες μεμονωμένα, ἀλλὰ γιὰ μιὰ ἀπόπειρα νὰ προβληθεῖ ἡ ἑλληνικὴ κουλτούρα κατὰ τρόπο ἀντιπροσωπευτικὸ στὴν Εὐρώπη. Ὅμως τὸ πολιτιστικὸ πρόσωπο μιᾶς χώρας εἶναι κι ἡ ἴδια ἡ χώρα, κι ὁ μόνος ἁρμόδιος γιὰ νὰ τὸ καθορίσει εἶναι οἱ ἐπίσημοι φορεῖς της, τὰ σωματεῖα, οἱ ὀργανώσεις κι οἱ ἑταιρίες καλλιτεχνῶν καὶ διανοουμένων σὲ συνεργασία μὲ τὸ Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ.

Δύο τινὰ λοιπόν:

ἢ πρόκειται γιὰ μιὰ κατ' ἀρχὴν ἀπαράδεκτη ἐπέμβαση μιᾶς ξένης χώρας στὰ πολιτιστικά μας ζητήματα, ὁπότε θὰ ἐκαλεῖτο τὸ ὑπουργεῖο νὰ πάρει θέση καὶ νὰ διαχωρίσει τὶς εὐθύνες του ἀπαγορεύοντας τὴ χρησιμοποίηση τοῦ

τίτλου «ἑλληνικὸς μήνας» σὲ κάτι ποὺ δὲν τὸ διοργανώνει αὐτό,

ἢ πρόκειται γιὰ μιὰ ἀντιδημοκρατικὴ ἐνέργεια τοῦ ἴδιου τοῦ ὑπουργείου καὶ γενικότερα τῆς κυβέρνησης, ποὺ κρύβονται πίσω ἀπὸ τὴν «ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία» τῆς ἐφοπλιστικῆς παροικίας τοῦ Λονδίνου καὶ ἀποφεύγουν νὰ πάρουν θέση.

Ἢ μήπως πρόκειται καὶ γιὰ τὰ δυό;

Ἂς μὴν κοροϊδευόμαστε λοιπόν. Ἡ ἀνεπαρκὴς πληροφόρηση, ἡ μυστικότητα κι ἡ ἀσάφεια ποὺ ἀπότελοῦν τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ περίφημου «ἑλληνικοῦ μήνα» δὲν εἶναι τυχαῖα ἀλλὰ κρύβουν βαθύτερες σκοπιμότητες. Θὰ τὸ ποῦμε ξεκάθαρα: Καλύπτουν μιὰ συνενοχὴ τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους μ' ἕναν ξένο ἰμπεριαλιστικὸ φορέα ποὺ κρύβεται πίσω ἀπὸ κάποιο πολιτιστικὸ προσωπεῖο. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἴδιο τὸ ἑλληνικὸ κράτος κρύβεται πίσω ἀπὸ τὴν «ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία» τῆς ἐφοπλιστικῆς παροικίας τοῦ Λονδίνου, κι αὐτὸ ἐξηγεῖ τὴν περίεργη σιωπὴ τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ.

Κάτι μᾶς θυμίζει δυστυχῶς αὐτὴ ἡ συνεργασία ἑνὸς ἰμπεριαλιστικοῦ φορέα τοῦ ἐξωτερικοῦ μ' ἕναν καπιταλιστικὸ φορέα τοῦ ἐσωτερικοῦ.

Ὑπάρχει ὅμως κι ἄλλη μιὰ σκοπιμότητα ποὺ αἰτιολογεῖ τὴ σιωπὴ καὶ τὴν ἔλλειψη μιᾶς ἐπίσημης πληροφόρησης, κι αὐτὴ εἶναι καθαρὰ ψυχολογική: Ἀποκρύβοντας ὁρισμένες δυσάρεστες ἀλήθειες ἀπὸ τοὺς συμμετέχοντες καλλιτέχνες καὶ διανοουμένους τοὺς καθιστᾶ ἐν ἀγνοία τους συνεργοὺς σὲ τέτοιες διαδικασίες, συντελεῖ δὲ ἐκ τῶν ὑστέρων σ' ἕναν ἰδεολογικὸ καὶ ἠθικὸ ἀποπροσανατολισμὸ καὶ κατακερματισμὸ ποὺ μεταφέρεται στὸ ἐσωτερικὸ τῆς χώρας μας.

Ἂς γίνουμε λοιπὸν περισσότερο σαφεῖς: Μιλήσαμε γιὰ μιὰ συμμετοχὴ τοῦ Κράτους μὲ ξένους ἰμπεριαλιστικοὺς φορεῖς ποὺ κρύβονται πίσω ἀπὸ φαινομενικὰ ἀνώδυνα πολιτιστικὰ προσωπεῖα. Πράγματι ἔχουμε πικρὴ πεῖρα ὅτι οἱ γλυκανάλατες διακηρύξεις περὶ πολιτιστικῶν ἀνταλλαγῶν σπάνια εἶναι ἀνυστερόβουλες. Εἰδικότερα σὲ χῶρες ὅπως ἡ Ἑλλάδα, ἡ πολιτιστικὴ ἀνταλλαγή, μὲ τὸ νὰ μὴν εἶναι ἰσότιμη, σημαίνει στὴ βάση της πολιτιστικὴ ἐξάρτηση ποὺ ἔρχεται σὰν ἀναγκαῖο συμπλήρωμα τῆς οἰκονομικοστρατιωτικῆς. Τὸ ἑλληνικὸ κράτος δηλαδὴ δὲν ἔχει τὴ δυνατότητα νὰ καθορίσει αὐτοδύναμα τὸ ποσὸν καὶ τὸ ποιὸν τῶν πολιτιστικῶν του ἐξαγωγῶν, ὅπως δὲν τὴν ἔχει προκειμένου γιὰ τὶς ντομάτες. Καὶ τὰ δύο του καθορίζονται ἀπ' ἔξω. Κι ἀλήθεια πόσο εὔκολα ἀποκαλύπτεται τὸ μυστικὸ τοῦ περίφημου αὐτοῦ «ἑλληνικοῦ μήνα» ὅταν διαβάζουμε τὴν εἰσηγητικὴ ἔκθεση τῶν ὀργανωτῶν του:

«Ἡ ἀποκατάσταση τῆς Δημοκρατίας στὴν Ἑλλάδα, γεγονὸς μεγάλης ἱστορικῆς σημασίας, χαιρετίστηκε μὲ ἐνθουσιασμὸ ἀπ' ὅλο τὸν Ἐλεύθερο κόσμο, ἰδιαίτερα στὴν Ἀγγλία, ἡ ὁποία ἔχει μακρὰ παράδοση φιλίας καὶ συμπάθειας ὅσον ἀφορᾶ τοὺς ἀγῶνες γιὰ δημοκρατία στὴν Ἑλλάδα. Ἡ ἱκανοποίηση τῆς χώρας μας γιὰ τὸν ἐκδημοκρατισμὸ τῆς Ἑλλάδας συνοδεύεται καὶ μὲ τὸ ἐνδιαφέρον ὅπως αὐτὸς ἐμπεδωθεῖ καὶ πιστεύουμε ὅτι ἡ ἀποκατάσταση τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν τῆς Ἑλλάδας στὰ πλαίσια τῆς Εὐρωπαϊκῆς πολιτιστικῆς παράδοσης θὰ βοηθήσουν στὴ θεμελίωσή τους. *Ἡ ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στὴν Εὐρωπαϊκὴ κοινότητα εἶναι σίγουρα ἕνα σημαντικὸ βῆμα πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση.* Ἕνα φεστιβὰλ Ἑλληνικῆς κουλτούρας μὲ κέντρο τὸ ICA καὶ μὲ ἐκδηλώσεις σὲ ἄλλα μέρη τοῦ Λονδίνου καὶ σὲ πολλὲς πόλεις τῆς Ἀγγλίας, μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ σὰν θεμέλιο πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση..».

Καλοῦνται δηλαδὴ οἱ διάφοροι καλλιτέχνες καὶ διανοούμενοι νὰ λειτουργήσουν στὰ πλαίσια τῆς ἔνταξής μας στὴν Ε.Ο.Κ. σὰν πλασιὲ τοῦ πολιτιστικοῦ μας προϊόντος στὴ Δύση, σύμφωνα μὲ ἐπιλογὲς ποὺ καθορίζονται ἀπ' ἔξω. Πράγματι:

«..... Ἡ εὐθύνη τῆς ἐπιλογῆς εἶναι τοῦ ICA, ἀλλὰ χωρὶς νὰ σημαίνει αὐτὸ ὅτι τὸ Ἰνστιτοῦτο δὲν θὰ πάρει πληροφορίες καὶ γνῶμες ἀπὸ διάφορες ἄλλες πηγές, ὅπως ἔγινε μὲ τὴ διοργάνωση τοῦ ἀνάλογου Γερμανικοῦ μήνα...».

Ἔτσι, μὲ βάση «πληροφορίες καὶ γνῶμες ἀπὸ διάφορες πηγές», τὸ ICA σὲ συνεργασία μὲ τοὺς Ἕλληνες ἐφοπλιστὲς θὰ μᾶς καθορίσει τὸ ἀντιπροσωπευτικότερο πρόσωπο τῆς ἑλληνικῆς κουλτούρας, δηλαδὴ ἐκεῖνο τὸ πρόσωπο ποὺ θὰ εἶναι τὸ εὐκολότερα ἐξαγώγιμο. Ἐκ τῶν ὑστέρων τὸ κατασκευασμένο αὐτὸ πρόσωπο θὰ χαρακτηρισθεῖ ἀπ' ἔξω σὰν «ἐθνικὸ» καὶ θὰ μᾶς ἐπιστραφεῖ γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσει τὶς ἐγχώριες ἀνάγκες ἀποπροσανατολισμοῦ καὶ καπήλευσης τῶν πολιτιστικῶν ἀξιῶν. Δηλαδὴ τὶς ἀνάγκες ἐκείνων ποὺ ἔδωσαν «τὶς πληροφορίες καὶ γνῶμες», τῶν πατρόνων καὶ προαγωγῶν τῆς τέχνης μας καὶ τῆς ἐπιστήμης μας στὸ ἐσωτερικὸ καὶ στὸ ἐξωτερικό.

Ἡ ζημιὰ ὅμως δὲν σταματάει ἐκεῖ μόνο. Μέσα στὶς ἀρχικὲς προθέσεις τοῦ ICA ἦταν ἡ ἀντιπροσώπευση τῆς Ἑλλάδας μὲ κριτήρια ἐμπορικότητας καὶ διασημότητας κατασκευασμένης στὸ ἐξωτερικό. Χωρὶς τοῦτο νὰ ἀποκλείει βέβαια τὴν ποιότητα τῶν καλλιτεχνῶν καὶ διανοουμένων ποὺ κατέκτησαν μιὰ τέτοια θέση στὸν εὐρωπαϊκὸ χῶρο, ἦταν ἐν τούτοις σίγουρο ὅτι θὰ προκαλοῦσε ἀντιδράσεις τῶν Ἑλλήνων δημιουργῶν καὶ θὰ ὁδηγοῦσε σὲ μερικὲς ἐπικίνδυνες –γιὰ τοὺς διοργανωτὲς– σκέψεις. Σκέψεις π.χ. πάνω στὰ διεθνῆ μονοπώλια καὶ τὸ διεθνὲς καλλιτεχνικὸ χρηματιστήριο. Ἂς μὴν ὑποτιμοῦμε ὅμως τοὺς διοργανωτές. Μιὰ ἐγχώρια ἀντίδραση τῶν Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν καὶ διανοουμένων εἶχε προβλεφθεῖ ἐξ ἀρχῆς γι' αὐτό, ὅπως γράφει ἡ εἰσηγητικὴ ἔκθεση: «... Ἀναφέρουμε τώρα ἐδῶ ὀνόματα καλλιτεχνῶν γνωστῶν διεθνῶς ὅπως... γιὰ νὰ δείξουμε τὶς τάσεις ποὺ κατὰ κάποιο τρόπο θὰ χαρακτηρίσουν τὴν ἔκθεση. Τὸ ὅτι τοὺς ἀναφέρουμε προκαταβολικὰ δὲν σημαίνει ὅτι καὶ τελικὰ θὰ λάβουν μέρος οὔτε καὶ ὅτι λιγότερο γνωστοὶ καλλιτέχνες δὲν θὰ ἀντιπροσωπευθοῦν. Ἀντίθετα, θεωροῦμε ὅτι εἶναι γενικῆς σημασίας ὅπως γίνει ἔρευνα μέσα στὸν ἑλληνικὸ χῶρο καὶ μ' αὐτὸ τὸν τρόπο νὰ βρεθοῦν τὰ καινούργια δυναμικὰ ταλέντα. Παρ' ὅλα αὐτὰ τὸ νέο καλλιτεχνικὸ δυναμικὸ πρέπει νὰ μπορεῖ νὰ σταθεῖ δίπλα στοὺς καλλιτέχνες ποὺ προαναφέραμε, οἱ ὁποῖοι ἔχουν σημαντικὰ συνεισφέρει στὴν ἐξέλιξη τῆς δυτικῆς τέχνης....».

Ἔρευνα βέβαια δὲν ἔγινε, συγκεντρώθηκαν ὅμως «γνῶμες καὶ πληροφορίες», μὲ ἀποτέλεσμα νὰ συμπληρωθεῖ ἕνα κατάλογος συμμετεχόντων ποὺ θὰ περιεῖχε καὶ λιγότερο ἢ καθόλου γνωστὰ ὀνόματα. Κατασκευάστηκε ἔτσι ἕνα πρόγραμμα ἐκδηλώσεων μέσα στὶς ὁποῖες ὅλοι «συναδελφωμένοι», γνωστοὶ καὶ ἄγνωστοι, προοδευτικοὶ καὶ συντηρητικοὶ καλοῦνται νὰ ἀντιπροσωπεύσουν τὴν Ἑλλάδα ἐρήμην τῆς Ἑλλάδας ἀλλὰ καὶ ἐρήμην τοῦ ἴδιου τους τοῦ ἔργου, ποὺ δὲν εἶναι μόνο πολιτιστικό, αἰσθητικό, ἢ ἐπιστημονικό, ἀλλὰ δηλώνει καὶ μιὰ θέση πολιτική. Παράλληλα μὲ τὸ πολιτιστικὸ marketing ἐπιτυγχάνεται κι ἕνας ἄλλος στόχος: Μιὰ πλαστὴ συναδέλφωση καὶ μιὰ κατευθυνόμενη ἐκ τῶν ἄνω ἑνοποίηση ποὺ ἀποδυναμώνει τὴ θέση τῶν καλλιτεχνῶν καὶ διανοουμένων σὰν φορέων πολιτιστικῶν καὶ πολιτικῶν ἀξιῶν καὶ συντελεῖ στὴν προβολὴ ἑνὸς πλαστοῦ προσώπου τῆς ἑλληνικῆς κουλτούρας, ἡ ὁποία, ὅπως κάθε ζωντανὴ κουλτούρα, δὲν εἶναι τόσο ρόδινη οὔτε τόσο ὁμοιογενής.

Ἐκ τῶν ὑστέρων ἡ ἔτσι κατασκευασμένη ἀπ' ἔξω ἑνότητα, ὁμοιογένεια καὶ συναδέλφωση θὰ ἐπανεισαχθοῦν μέσω τῶν ἰδίων ἐκείνων φορέων ποὺ τὴν ἐξήγαγαν γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσει τὴν ἐγχώρια ἰδεολογία, ποὺ ἀρέσκεται νὰ μιλάει γιὰ δημοκρατία καὶ γιὰ ἑνότητα, χωρὶς ὅμως νὰ παρέχει τὶς ἀντικειμενικὲς προϋποθέσεις ποὺ θὰ ὁδηγοῦσαν σὲ κάτι τέτοιο. Ἡ τακτικὴ τῆς ἐνσωμάτωσης καὶ τῆς ἐξομάλυνσης τῶν ἀντιθέσεων, μέσω κατευθυνόμενων ἐκ τῶν ἄνω παροχῶν, δὲν εἶναι ἄλλωστε κάτι τὸ καινούργιο καὶ ἐπαναλαμβάνεται κάθε φορὰ μὲ τυπικὸ τρόπο.

Φτάνουμε λοιπὸν ἔτσι στὸ ἑξῆς φαινόμενο:

Κατασκευάζεται μὲ τὸ ἔτσι θέλω ἀπὸ ξένους φορεῖς, Ἕλληνες ἐφοπλιστὲς μὲ τὴ συνεργασία τῆς ἑλληνικῆς πρεσβείας, ἕνα marketing τοῦ ἐξαγωγίμου ἑλληνικοῦ πολιτιστικοῦ προϊόντος. Τὸ marketing αὐτὸ ὀνομάζεται «μήνας ἑλληνικῆς τέχνης» ἢ φεστιβὰλ ἑλληνικῆς κουλτούρας.

Τὸ ἴδιο ὅμως αὐτὸ marketing σημαίνει ταυτόχρονα καὶ ἰσοπέδωση. Φτιάχνεται ἔτσι τὸ πρόσωπο μιᾶς πλαστῆς ἑνότητας ποὺ θὰ εἰσαχθεῖ στὸ ἐσωτερικὸ μὲ μιὰ διπλὴ σκοπιμότητα:

α) ἐξυπηρέτηση τῆς κρατικὰ προβαλλόμενης ἰδεολογίας.

β) διασπορὰ διχόνοιας καὶ κατακερματισμὸ τῶν προοδευτικῶν δυνάμεων στὸν ἰδεολογικὸ τομέα.

Πράγματι, δὲν μᾶς ἐπιτρέπεται νὰ ἀγνοήσουμε τὴν οὐσιαστικὴ ζημιὰ ποὺ συνεπάγονται τέτοιες διαδικασίες. Τὸ παράδειγμα τῆς χορηγίας Ford εἶναι πρόσφατο καὶ μᾶς ὑπενθυμίζει πῶς λειτουργοῦν τέτοιου εἴδους Δούρειοι Ἵπποι ποὺ διασποῦν τὴν ἑνότητα τῶν προοδευτικῶν καλλιτεχνῶν καὶ διανοουμένων καὶ βάζουν τοὺς μὲν νὰ κατηγοροῦν ἐκ τῶν ὑστέρων τοὺς δὲ πρὸς ὄφελος ξένων συμφερόντων. Τὸ ἴδιο παράδειγμα δὲν θἄπρεπε νὰ ἐπαναληφθεῖ μὲ τὸν «ἑλληνικὸ μήνα» στὸ Λονδίνο. Ἡ ἐκδήλωση αὐτὴ δὲν πρέπει νὰ θεωρηθεῖ σὰν ἕνα ἀνώδυνο φεστιβὰλ ποὺ διοργανώθηκε ἔστω παράτυπα ἀλλὰ ποὺ θὰ ἐπέτρεπε μιὰ προβολὴ τῆς ἑλληνικῆς κουλτούρας στὸ ἐξωτερικὸ καὶ θὰ ἐξυπηρετήσει ταυτόχρονα τὴ χώρα μας καὶ τοὺς συμμετέχοντες.

Ἂν διοργανώνεται παράτυπα, ἂν συνοδεύεται ἀπ' τὴ σιωπὴ καὶ τὴ μυστικότητα, αὐτὸ δυστυχῶς εἶναι σκόπιμο, καὶ μιὰ παρόμοια ἐκδήλωση δὲν πρόκειται νὰ ἐξυπηρετήσει οὔτε τὸν τόπο μας οὔτε τοὺς ἴδιους τοὺς συμμετέχοντες, ὅσο ἀξιόλογη καὶ ἂν εἶναι ἡ ἀτομικὴ τους προσφορὰ στὴν τέχνη καὶ τὴν ἐπιστήμη. Ἐὰν ἡ Ford ἐξυπηρέτησε τὸν ἀμερικανικὸ ἰμπεριαλισμό, ἐκδηλώσεις σὰν τὸ μήνα ποὺ διοργανώνεται στὸ Λονδίνο θὰ βοηθήσουν καὶ τὸν ἰμπεριαλισμὸ μὲ τὸ νέο του εὐρωπαϊκὸ προσωπεῖο, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐγχώρια ἀντίδραση.

ΚΑΛΟΥΜΕ λοιπὸν ὅλους τοὺς συναδέλφους μας Ἕλληνες καλλιτέχνες καὶ διανοούμενους νὰ σταθμίσουν σὲ ἀτομικὸ καὶ σὲ συλλογικὸ ἐπίπεδο τὶς ἠθικὲς καὶ πολιτικές τους εὐθύνες καὶ νὰ ἀντιδράσουν σὲ μία καλοστημένη παγίδα ἀρνούμενοι τὴ συμμετοχή τους σὲ παρόμοιες ἐκδηλώσεις ποὺ δὲν κάνουν ἄλλο παρὰ νὰ ἐφαρμόζουν τὴν τακτικὴ τοῦ «διαίρει καὶ βασίλευε» διαιωνίζοντας τὴν ἐξάρτησή μας καὶ τὴ διάσπασή μας.

Ἐμεῖς οἱ καλλιτέχνες διανοούμενοι καὶ ἐπιστήμονες ποὺ μαζευτήκαμε στὸ Κ.Ε.Τ. τὴν 1.9.75 καλοῦμε ὅλους τοὺς προοδευτικοὺς Ἕλληνες συναδέλφους μας σὲ μιὰ κινητοποίηση ποὺ σκοπὸ θὰ ἔχει κατ' ἀρχὴν τὴ ματαίωση τοῦ «ἑλληνικοῦ» αὐτοῦ «μήνα» στὸ Λονδίνο ἐνῶ ταυτόχρονα θὰ ἀποτελέσει κι ἕνα παράδειγμα γιὰ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο θὰ πρέπει σὰν ὑπεύθυνοι πνευματικοὶ ἄνθρωποι ν' ἀντιμετωπίζουμε καὶ στὸ μέλλον παρόμοιες «πολιτιστικὲς» ἐκδηλώσεις - παγίδες.

•θέατρο•

ΘΕΑΤΡΟ-ΕΡΕΥΝΑ

Μ' αὐτὸ τὸ δημοσίευμα κλείνει ὁ κύκλος τῶν «ἀνακοινώσεων» τοῦ σκηνοθέτη Ἀντώνη Βουγιούκα. Ἀπ' αὐτὲς τὶς ἀνακοινώσεις-διαπιστώσεις, ποὺ βγῆκαν μέσα ἀπ' τὴν πράξη καὶ τὴ σπουδὴ ἑνὸς θεατρικοῦ ἐργαστηριοῦ (ΘΕΑΤΡΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΤΗΣ ΜΑΣΣΑΛΙΑΣ), μπορεῖ νὰ φωτιστεῖ ὄχι μόνο ὁ ἀναγνώστης-ἠθοποιὸς ἢ σκηνοθέτης, ἀλλὰ κι ὁ ἀναγνώστης-θεατής, ποὺ εἶναι ἀνάγκη νὰ διεισδύει κάποτε στὶς ἀόρατες καὶ πολύπλοκες διεργασίες τοῦ ἑρμηνευτῆ. Ὄχι γιὰ ν' ἀπομυθοποιηθεῖ ἡ ὑποκριτικὴ τέχνη, μὰ γιατὶ αὐτὴ ἡ διείσδυση-μύηση, θὰ τὸν βοηθήσει στὴν πολυπόθητη ἐνεργοποίησή του.

Α.Θ.Κ.

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΚΑΙ Η ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ

Τοῦ Ἀντώνη Βουγιούκα

Ὅσον καιρὸ ὁ καλλιτέχνης δὲν ἀνεβάζει τὴ δουλειά του στὸ ἐπίπεδο τῆς πάλης τῶν τάξεων, παίζει ἕναν ἰδεολογικὸ ρόλο ὑπηρέτη τῆς κυρίαρχης τάξης.

Ὁ Σεζὰν εἶναι ἐπαναστάτης ζωγράφος, παρ' ὅλη τὴ θεματολογία του, γιατὶ ἡ Κομμούνα τοῦ Παρισιοῦ τὸν ἔσπρωξε σ' ἕνα ἄνοιγμα χωρὶς προηγούμενο στὸν πλαστικὸ χῶρο, ἄνοιγμα ποὺ ἐπηρέασε ὅλη τὴ νεώτερη ζωγραφική.

Βασικὰ ἡ ἀντίφαση τοῦ ἠθοποιοῦ εἶναι ἡ ἑξῆς: Δουλεύει, ἂς ὑποθέσουμε, συλλογικὰ μ' ἄλλους συναδέλφους κι ὀνειρεύεται ἕνα θέατρο ταγμένο ταξικὰ στὸ πλευρὸ τῆς ἐργατικῆς τάξης. Ὡστόσο ἔχει ὑλικὲς δυσκολίες καὶ δέχεται ἕνα ρόλο στὴν τηλεόραση, τὸν κινηματογράφο ἢ τὸ ραδιόφωνο, ποὺ προβάλλουν 99% τὴν ἰδεολογία τῆς κυρίαρχης τάξης. Γίνεται ἔτσι συνεργὸς στὸν ἰδεολογικὸ χῶρο τοῦ ἐχθροῦ. Σὰν ὁ Βάρναλης π.χ. νὰ ἔγραφε ἀστυνομικὰ μυθιστορήματα γιὰ νὰ ζήσει, ἀποβλακώνοντας τὸ κοινό, κι ὕστερα νά 'γραφε τὰ ποιήματά του, ἐπιτέλους!

Τὸ προϊὸν παραγωγῆς διαφέρει, κι αὐτὸ εἶναι ὁλοφάνερο, ἀπ' τὸ ἰδεολογικὸ προϊόν.

Ἔτσι ἡ ἀμέλεια τῶν ἠθοποιῶν ἢ ἡ ἀφέλειά τους τοὺς σπρώχνει, σ' ἕνα τεράστιο ποσοστό, σὲ συνεργασία μὲ τὴν ἀστικὴ τάξη, καὶ τὶς περισσότερες φορὲς οἱ κλαδικοί τους ἀγῶνες δὲν πολιτικοποιοῦνται. Πιστεύω πὼς εἶναι καλύτερα νὰ δουλεύει κανεὶς χειρωνακτικὰ (εἶναι ἡ περίπτωσή μου κι ὅλων τῶν ἠθοποιῶν μου ὅταν οἱ ἐπιχορηγήσεις μας στενεύουν) γιὰ τὰ καθημερινά του ἔξοδα, παρὰ νὰ πουλήσει τὴν ψυχή του στὸν ἰδεολογικὸ μηχανισμὸ τῆς ἀστικῆς τάξης.

Ἡ ἀστικὴ κοινωνία καθορίζει ἀσταμάτητα τὴν ἰδεολογία μας. Μιὰ ἀπ' τὶς πιὸ χυδαῖες της μορφὲς μᾶς ἦρθε ἀπ' τὶς Ἑνωμένες Πολιτεῖες μὲ τὸν κινηματογράφο. Τὸ περίφημο Happy End (εὐχάριστο τέλος). Δύο φαινόμενα παρουσιάζονται ποὺ ἐπιδροῦν ὑποσυνείδητα πάνω στὸν ἠθοποιό. Τὸ πρῶτο: Ὁ πρωταγωνιστὴς ἢ οἱ πρωταγωνιστὲς μόνο μᾶς ἐνδιαφέρουν. Τὰ κοινωνικὰ ὄντα ὁλόγυρα μᾶς ἀφήνουν ἀδιάφορους. Ἔτσι δημιουργεῖται ὁ ἀτομικισμός. Τὸ δεύτερο: Ὅλα πρέπει νὰ σταματήσουν ἔγκαιρα κι αἰσιόδοξα γιὰ τὸν ἢ τοὺς πρωταγωνιστές.

Ὁ Κὶνγκ-Κόνγκ εἶναι ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄποψη κατατοπιστικός, ἀλλὰ καὶ ἑκατοντάδες ἄλλα φὶλμ βέβαια.

Ὁ Κὶνγκ-Κόνγκ σκοτώνει χιλιάδες πολίτες στὸ μετρὸ ἢ ἀλλοῦ, ἀλλὰ ἡ μηχανὴ μένει ψυχρή. Ξαφνικὰ ἡ πρωταγωνίστρια κινδυνεύει ἀπ' τὸν ἐρωτευμένο γορίλα. Suspens, ἀγωνία κλπ. ὡσότου ἡ κοπελιὰ σώζεται, βρίσκει τὸν ἄρειο ἐραστή της, ὁ γορίλας σκοτώνεται (κάθαρση!!!) κι ὅλα πᾶνε καλὰ στὸν καλύτερο τῶν κόσμων. Μπορεῖ πιὰ ὁ θεατὴς νὰ πάει νὰ φάει τὸ σουβλάκι του ἥσυχος. Τὸ ζευγάρι μας σώθηκε.

Ἔξω ἀπ' τὴν ἀντικειμενικὰ χυδαία μεταχείριση τοῦ θεατῆ, ὁ ἠθοποιὸς ξεχνάει νὰ πάει ὡς ἐκεῖνο τὸ ἐσωτερικὸ ξέσκισμα ποὺ θὰ τὸν ἀποκαλύψει. Ἡ ἰδεολογία του εἶναι ἀνάπηρη κι ἡ ψυχή του συχνὰ τεμπέλα. Μοῦ ἔτυχε σὲ μιὰ σπουδὴ μ' ἕναν ἠθοποιὸ νὰ προσπαθῶ ὄχι τόσο νὰ βοηθήσω τὸν ἠθοποιὸ νὰ φτάσει στὰ κατάβαθα τῆς ὕπαρξής του, ἀλλὰ νὰ προσπαθῶ νὰ ἠρεμήσω μιὰ κριτικὸ κι ὁρισμένους μαθητές μου ποὺ ἔκλαιγαν τόσο, ὥστε ἔβαζαν σὲ κίνδυνο τὸ λουλούδι τῆς δημιουργίας, ποὺ μετὰ ἀπὸ πολλὲς πρόβες καὶ τέσσερις ὧρες συνεχοῦς δουλειᾶς ὁ ἠθοποιὸς ἔβλεπε ν' ἀνθίζει. Ἕνας Καναδὸς μαθητὴς μοῦ εἶπε πολὺ ἀργότερα πὼς μὲ μίσησε βαθιὰ ἐκείνη τὴν ἐποχή, γιατὶ δὲν σταματοῦσα τὴ σπουδή, ὡσότου κατάλαβε τί θὰ πεῖ δημιουργία. Αὐτὴ ἡ σχέση ἄλλωστε ἀγάπης καὶ μίσους εἶναι καθημερινὴ μέσα στὶς κοινωνικὲς δομὲς ποὺ ζοῦμε, μεταξὺ ἠθοποιοῦ καὶ σκηνοθέτη. Ἂν εἶχα σταματήσει τὸν αὐτοσχεδιασμὸ-σπουδὴ νωρίτερα, ὅλοι θά 'ταν χαρούμενοι καὶ πιὸ ἀλλοτριωμένοι ἀκόμα.

ΜΕΡΙΚΕΣ ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ ΣΤΗ ΔΟΥΛΕΙΑ ΤΟΥ ΗΘΟΠΟΙΟΥ

Ἕνας αὐτοσχεδιασμὸς μετασχηματισμένος σὲ σπουδὴ μπορεῖ νὰ κρατήσει ἀπὸ δέκα(10) λεπτὰ ὡς δώδεκα ὧρες. Συχνὰ μετὰ ἀπὸ ἀτέλειωτες ὧρες δουλειᾶς τρία μὲ τέσσερα λεπτὰ δημιουργίας παραμένουν καὶ ποὺ τὸν περισσότερο καιρὸ συμβάλλουν στὴν πρόοδο τοῦ ἠθοποιοῦ, ἀλλὰ ποὺ ποτὲ ἴσως δὲν θὰ χρησιμοποιηθοῦν σ' ἕνα ἔργο.

Πραχτικὰ γιὰ τοὺς ἠθοποιούς, νά ἕνας ἀπ' τοὺς δεκάδες τρόπους ποὺ ἀνακαλύψαμε. Ὁ σκηνοθέτης δίνει ἕνα θέμα-ἐρέθισμα, π.χ. «Ὁ χορὸς τοῦ Ζαλόγγου». Οἱ ἠθοποιοὶ αὐτοσχεδιάζουν ὑπακούοντας στὶς παρορμήσεις ποὺ γεννιοῦνται ἀπ' αὐτὸ τὸν ἐρεθισμό. Φυσικὰ ὁ ἐρεθισμὸς δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ μίμηση τοῦ χοροῦ τοῦ Ζαλόγγου, ἀλλὰ σὰν ἀρχέτυπο ὁ χορὸς ἴσως ἀποκαλύψει προοδευτικὰ τὸ «Ζάλογγο» τοῦ καθένα. Ὅταν ὁ αὐτοσχεδιασμὸς τελειώσει ὁ ἠθοποιὸς παίρνει χαρτὶ καὶ μολύβι καὶ γράφει ἕνα σενάριο ὅπως στὸ σινεμά: Ὅλες τὶς πράξεις ποὺ ἔκανε (ὅσες θυμᾶται), τοὺς συνειρμοὺς ποὺ γέννησαν, τὴ μουσικὴ ποὺ τραγούδησε, ὅσο τραγούδησε, ἀφοῦ κάθε συνειρμὸς ἢ εἰκόνα εἶναι δεμένα μὲ μιὰ μουσική, ὄχι ὑποχρεωτικὰ σύγχρονης τοῦ συνειρμοῦ ἢ τῆς εἰκόνας καὶ συχνὰ μάλιστα δεμένη μὲ μιὰ μυρουδιά. Αὐτὴ τὴ γραφὴ τὴν ὀνομάζουμε «παρτιτούρα», ὅπως στὴ μουσική, καὶ ὁ ἠθοποιὸς βοηθιέται γιὰ νὰ ξαναπάρει τὸν αὐτοσχεδιασμό του, ποὺ ἔτσι μεταβάλλεται σὲ σπουδή. Τὸ ἁλυσίδωμα αὐτῶν τῶν ψυχοσωματικῶν πράξεων εἶναι ἡ μόνη ἀσφάλεια ποὺ ἔχει ὁ ἠθοποιός, ἀλλὰ παράλληλα πρέπει νὰ ξαναανακαλύψει κάθε μέρα τοὺς ἐρεθισμούς του, τὶς πράξεις του, νέους συνειρμοὺς γιὰ νὰ εἶναι κάθε φορὰ αὐθεντικὸς καὶ νὰ μὴν «ἐπαναλαμβάνει».

Ὁ Roger Planchon, κάποτε πρὶν γνωριστοῦμε, διερωτιόταν, σὲ σχέση μὲ τὴν ἔκφραση τοῦ ὑποσυνείδητου στὴ θεατρικὴ πράξη, πῶς μποροῦσε ὁ ἠθοποιός, μιὰ φορὰ ποὺ οἱ πράξεις του ἀποκαλύφθηκαν στὸ συνειδητό, νὰ ξαναβάλει σὲ κίνηση τὸ ὑποσυνείδητο. Δίνω τὸ ἴδιο παράδειγμα ποὺ δημοσίευσα γιὰ τὸν Planchon ἐδῶ στὴ Γαλλία.

Στὴν Ἑλλάδα οἱ μοιρολογῆτρες προστρέχουν κάθε φορὰ ποὺ ὁ θάνατος ἐμφανίζεται. Ἡ πράξη τους εἶναι συνειδητή, ἀκόμα δὲ περισσότερο ὅταν εἶναι «ἐπαγγελματίες» καὶ πληρώνονται. Ἐν τούτοις ξαναπαίρνοντας τὴν «παρτιτούρα» (τὸ τελετουργικὸ τῶν ὀδυρμῶν) φτάνουν μετὰ ἀπὸ ὁρισμένο χρόνο σὲ κατάσταση Transe, ξαναενσωματώνοντας καὶ «ὄντας». Γιὰ τὴ μοιρολογήτρα, αὐθεντικὴ κι ἀρχέγονη, ξεπηδοῦν λίγο λίγο ὅλοι οἱ νεκροὶ τοῦ συλλογικοῦ ὑποσυνείδητου, οἱ οἰκογενειακοί της νεκροί, τῆς ράτσας, τοῦ ἔθνους ἀκόμα. Θὰ γίνει δημιουργικὴ ἡ «παρτιτούρα» της, θὰ ζωντανέψει, θὰ γίνει ἁπτή, θ' ἀλλάξει μάλιστα ὁρισμένες λεπτομέρειες τοῦ τελετουργικοῦ τῶν ὀδυρμῶν, ποὺ θὰ φτάσει στὸ ἀποκορύφωμα ἐὰν ὑπεισέλθει ἕνα ἀπρόοπτο: «Τὸ παιδὶ τοῦ νεκροῦ φτάνει ξαφνικὰ χωρὶς νὰ ξέρει τὸ γεγονός». Ὁ νεοφερμένος δρᾶ ἐδῶ ὅπως ὁ ἠθοποιὸς ποὺ ἐπεμβαίνει σὲ σχέση μὲ τὸν παρτεναίρ του· διαταράσσει τὴν παρτιτούρα· ἀπ' τὴν ἔκπληξη γεννιέται μιὰ ἀντίδραση ποὺ θὰ εἶναι ἐσωαντίδραση δημιουργική.

«Ἀντιγόνη», 1970

«Προμηθέας ἢ ἡ αὐγὴ μιᾶς ἐλπίδας», 1973

Γι' αὐτὸ οἱ προσκλήσεις - ἐρεθισμοὶ δὲν ἐπιτρέπονται νὰ εἶναι μπανάλ ἢ ἁπλὰ διανοητικοί. Πρέπει νὰ εἶναι σύμφωνοι μ' αὐτὸν τὸν ἠθοποιὸ κι ὄχι ἕναν ἄλλο. Συχνὰ ἄλλωστε οἱ προκλήσεις εἶναι εἰκόνες. Ἀντὶ νὰ κάνει μιὰ πρόταση προφορικὴ στὸν ἠθοποιό, ὁ σκηνοθέτης ἑτοιμάζει μιὰ ἔκπληξη μὲ τοὺς ἄλλους ἠθοποιοὺς ἢ μὲ ὑλικὰ μέσα (δημιουργία ἑνὸς χώρου). Ὁ ἠθοποιὸς ὀφείλει νὰ δράσει θεατρικὰ σὲ σχέση μ' ὁποιοδήποτε ἐρεθισμό. Ἀλλὰ τὸ πιὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὸν ἠθοποιὸ εἶναι νὰ ξέρει πὼς μπορεῖ νὰ γελαστεῖ. Κανεὶς δὲν θὰ τὸν κρίνει στὸ ἐργαστήρι μας. Σίγουρα θὰ ὑπάρξει κριτικὴ ἀνάλυση ἐκ μέρους τῶν συναδέλφων του καὶ τοῦ σκηνοθέτη, ἀλλὰ μόνο γιὰ νὰ βροῦν μαζὶ ποῦ εἶναι τὸ ἐμπόδιο γιὰ νὰ ἐπιτεθοῦν στὶς ρίζες τῆς δυσκολίας. Μέσα σ' αὐτὲς τὶς συνθῆκες, ὁ ἠθοποιὸς δὲν εἶναι μιὰ μηχανὴ παραγωγῆς, ἀλλὰ ἕνας δημιουργὸς ποὺ ἐργάζεται καθημερινὰ καὶ ποὺ δὲν φτάνει πάντοτε σ' ἕνα θετικὸ ἀποτέλεσμα. Δυστυχῶς, στὸ θέατρο γενικὰ ὁ ἠθοποιὸς νιώθει ὅτι κρίνεται ἀπ' τοὺς συναδέλφους του καὶ τὸν σκηνοθέτη στὴ διάρκεια τῆς πρόβας καὶ προσπαθεῖ νά 'ναι «σωστός», «καλός». Ἐδῶ βρίσκεται ὁ θάνατος τῆς δημιουργικότητας. Χωρὶς ἐμπιστοσύνη στὴ διάρκεια τῆς δουλειᾶς δὲν ὑπάρχει θέατρο ἀλλὰ θεατρικὸ ἐρζάτς. Τέλος, γιὰ νὰ ξαναπάρω τὴν περίφημη φράση τοῦ Πικασσό, «Δὲν ψάχνω, βρίσκω».

Ἀντώνης Βουγιούκας

•κινηματογράφος•

Φτωχὸς καὶ πλούσιος κινηματογράφος

Τοῦ Χρίστου Ντόκα

Πλούσια – καθὼς λέμε – καὶ ἡ ἐφετινὴ χειμερινὴ περίοδος σὲ ταινίες ὅλων τῶν εἰδῶν καὶ ὀρέξεων. Ταινίες περιπέτειας: αἰσθηματικῆς, πολιτικῆς, ἀστυνομικῆς, αἱματόβρεχτης καὶ τοῦ πλέγματος σαδισμοῦ - μαζοχισμοῦ. Ταινίες προβληματισμοῦ: κοινωνικο-πολιτικοῦ, γήϊνου-ἀστρικοῦ καὶ πρωκτο-γαστρικοῦ. Ταινίες, τέλος, πολιτικὰ στρατευμένες.
Μποροῦμε τώρα νὰ κλείσουμε τὶς ταινίες ὅλων τῶν εἰδῶν σὲ δύο κατηγορίες, σὲ φτωχὲς καὶ πλούσιες. Μὲ κριτήρια ὄχι μονάχα τὸ κόστος παραγωγῆς, ἀλλά, κυρίως, τὴν εἰσπρακτική τους κίνηση. Ποὺ δὲν εἶναι ἀνεξάρτητη ἀπ' τὴν προνομιακὴ ἢ μὴ προβολή τους στὶς κεντρικὲς αἴθουσες. (Εἶναι γνωστὸ πώς, στὴν πλειοψηφία τους, οἱ κεντρικοὶ κινηματογράφοι ἀνήκουν στὰ ὑποκαταστήματα τῶν ὑπερεθνικῶν κινηματογραφικῶν ἐπιχειρήσεων, ἢ στὴν ἐγχώρια βιομηχανία ἐκμετάλλευσης ταινιῶν).

Ταινίες, λοιπόν, φτωχές. Ποὺ ἕνα μέρος ἀπ' αὐτὲς ψελλίζουν ἠχηρὰ προβλήματα καὶ χάνουν τὸ τραῖνο ἀνάμεσα στοὺ «ὑψηλοὺς» στόχους τους καὶ στὴν πραγματωμένη ἀσημαντολογία τους, ἢ ἀνάμεσα στὶς πραγματικὰ ὑψηλὲς προθέσεις καὶ στὴν ἀσημαντότητα τοῦ ἀποτελέσματος. Ὑπάρχει, ὅμως, ἕνας μεγάλος ἀριθμὸς ταινιῶν ποὺ δικαιώνουν τὶς προθέσεις τους. Γι' αὐτές, τὸ φιλοθεάμον κοινὸ φαίνεται νὰ ἔχει διαφορετικὴ γνώμη. Καὶ οἱ ὁποῖες πληρώνουν τὴν ἐπιμονή τους.

Καὶ ταινίες ποὺ μιλοῦν γιὰ πράγματα γνωστά, δοκιμασμένα, ἀνώδυνα καὶ ὑπόσχονται «δύο ὧρες εὐχάριστες» ἢ ἐπενδύουν στὴ θεματολογία τῶν παραπάνω ταινιῶν καὶ καρπώνονται τὶς προσπάθειές τους· οἱ πλούσιες.

Νά πῶς: Ἂς πάρουμε τὸ παράδειγμα τῶν πολιτικῶν ταινιῶν στὰ τελευταῖα χρόνια. Οἱ ταινίες αὐτὲς γίνονται θέμα ἢ ἀφορμὴ γιὰ συζήτηση, σχολιασμὸ καὶ ἀνάλυση ἀπὸ τὸν ἡμερήσιο καὶ περιοδικὸ τύπο. Ἀκόμη, περιφέρονται στὰ φεστιβὰλ δρέποντας τιμητικὲς διακρίσεις. Γράφονται βιβλία, ὀργανώνονται εἰδικὲς προβολὲς καὶ συζητήσεις. Ἔτσι, δημιουργοῦν μιὰ παράδοση, ἕνα κύμα, ἕνα συρμὸ ὄχι πιὰ σὰν μιὰ συγκεκριμένη ἐκφραστικὴ καὶ προβληματική, ταξικὰ - οἰκονομικὰ καθορισμένη καὶ αἰσθητικὰ προσδιορίσιμη, ἀλλὰ σὰν ἐτικέτα: Πολιτικὸς κινηματογράφος. Ἑτοιμάζοντας, ἔτσι, τὸ ἔδαφος στὶς λουστραρισμένες, «κατανοητὲς καὶ προσιτὲς στὸ μεγάλο κοινό», ἐκδόσεις τους. Ποὺ οἱ δημιουργοί τους «θυσιάζουν», καθὼς ἔλεγε ὁ Γαβρᾶς, «τὴν ὄρεξή τους γιὰ ἔρευνα γιὰ νὰ μὴν ἀποκοποῦν ἀπὸ τὴ μάζα μὲ ἑρμητικὰ ἔργα τέχνης».

Ἔτσι, εἰσπράττει τὸ «Z» καὶ ἡ «Κατάσταση Πολιορκίας» – ὄχι ἡ «Μάχη τῆς Ἀλγερίας», τὰ «Γουρουνίσια Χρόνια» ἤ, ἀκόμη, τὸ «Κιέριον».

Γιὰ τὴ βιομηχανία ὑπάρχει, ὡστόσο, καὶ ἡ ἄλλη ὁδός. Τῆς ἐπιστράτευσης ἢ τοῦ ἐναγκαλισμοῦ γνωστῶν, καταξιωμένων σκηνοθετῶν ποὺ ἔχουν μὲ τὰ ἴδια τους τὰ ἔργα σπάσει τὸ φράγμα τῆς μὴ ἐμπορικότητας καὶ ποὺ οἱ ταινίες τους γίνονται ἀπευθείας μὲ χρήματα τῆς βιομηχανίας ἢ τὴν ἐκμετάλλευση-διανομή τους ἀναλαμβάνουν τὰ μεγάλα κυκλώματα. Στὴν κατηγορία αὐτὴ ἀνήκουν οἱ ταινίες τῶν Μπουνουέλ, Μπέργκμαν, Φελλίνι, Παζολίνι, Γκοντάρ, καὶ τῶν ἄλλων σκηνοθετῶν τοῦ γαλλικοῦ νέου κύματος τῆς περασμένης δεκαετίας, τοῦ Μπερτολούτσι καὶ ἄλλων.

Γιὰ ὅλες αὐτὲς τὶς ταινίες, ποὺ τὸ κοινό τους ἀποτελοῦν ἄνθρωποι ὅλων τῶν τάξεων καὶ ἡλικιῶν, θά 'ταν περιττὴ ἡ δική μας ὑπόδειξη.

Εἶναι γεγονὸς πὼς τὰ τελευταῖα χρόνια αὐξάνει τὸ κοινὸ ποὺ συνηθίζεται νὰ λέγεται ἀπαιτητικὸ καὶ ἐκλεκτικό. Κι ἀκόμη, αὐξάνονται καὶ οἱ αἴθουσες ποὺ φιλοξενοῦν ταινίες ποὺ συμβατικὰ ὀνομάσαμε φτωχές.

Ἡ ἐρχόμενη, λοιπόν, περίοδος προσφέρει στοὺς «ἀπαιτητικοὺς» ταινίες παλιὲς ποὺ βλέπονται γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Ἑλλάδα ἢ ἐπαναλήψεις ἔργων γνωστῶν σκηνοθετῶν. Καὶ ταινίες σύγχρονες ποὺ μένουν ἔξω ἀπὸ τὰ διεθνῆ κυκλώματα ἐκμετάλλευσης - διανομῆς.

Ἔτσι ἔχουμε τὶς ταινίες τοῦ κλασικοῦ Ρώσικου κινηματογράφου: «Γενικὴ γραμμὴ» (1929) τοῦ Σεργκέϊ Ἀϊζενστάϊν, «Μάνα» (1926) καὶ «Θύελλα στὴν Ἀσία» (1929) τοῦ Βσεβολὸντ Πουντόβκιν, «Τρία τραγούδια γιὰ τὸν Λένιν» (1934) τοῦ Τζίγκα Βερτώφ, «Ἡ τριλογία τοῦ Μαξὶμ» τῶν Γκριγκόρι Κόζνιτσεφ καὶ Ἠλία Τράουμπεργκ, καὶ «Κομισάριος τῆς Βαλτικῆς» (1938) τοῦ Ἰωσὴφ Χάϊκριτζ. Κι ἀκόμη ταινίες τῆς τελευταίας εἰκοσαετίας: τρεῖς ταινίες τοῦ Πολωνοῦ σκηνοθέτη Ἀντρέϊ Βάϊντα: «Πουλημένοι», «Γῆ τῆς Ἐπαγγελίας», «Ὁ Πιλάτος καὶ οἱ ἄλλοι». Τέσσερις ταινίες τοῦ Οὐγγρικοῦ Κινηματογράφου: «Κόκκινος Ψαλμὸς» καὶ «Ἠλέκτρα» τοῦ Μίκλος Γιάντσο, «Μὲ δεμένα τὰ μάτια» τοῦ Ἀντρὰς Κόβατς, καὶ «Ἡ φράση ποὺ δὲν τελείωσε ποτὲ» τοῦ Ζόλταν Φάμπρι. Μία ταινία τοῦ Ἀνατολικογερμανοῦ Φρὰνκ Μπέγιερ «Ἰακὼβ ὁ ψεύτης». Τὶς ἰταλικές: «Ἀλοζανφὰν» τῶν ἀδελφῶν Πάολο καὶ Βιτόριο Ταβιάνι, «Ὁ παραθερισμὸς» τοῦ Μάρκο Λέτο, «Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς» τοῦ Μάρκο Μπελόκιο. Ταινίες συλλογικῆς σκηνοθεσίας: «Τὸ κόκκινο γυναικεῖο ἀπόσπασμα» τῆς Σχολῆς Χοροῦ τῆς Σαγκάης, τὴν ἀμερικάνικη «Χειμωνιάτικοι στρατιῶτες» καὶ τὴ γαλλικὴ «ὁ Ἀπρίλης τῆς Πορτογαλίας». Ταινίες τῆς ἀμερικάνικης σύγχρονης παραμυθολογίας: «Σκουπίδια» καὶ «Κάψα» τῆς «Φάμπρικας» Γουῶρχοφ σὲ σκηνοθεσία Πὼλ Μόρισεϋ, καὶ «Τὸ πορτραῖτο τοῦ Ἰάσωνα» τῆς Σίρλεϋ Κλάρκ.

Ταινίες ἔρευνας ἀπ' ὅλο τὸν κόσμο: «Μπλοὺζ μὲ σφιγμένα δόντια» τοῦ Ροβήρου Μανθούλη, «Ἡ δολοφονία τοῦ Φρὲντ Χάμπτον» τοῦ Μάϊκ Γκρέϋ, «Ξαναγύρισε Ἀφρικὴ» τοῦ Λάϊονελ Ραγκόζιν, «Βιετνάμ, 17ος παράλληλος» τοῦ Γιόρις Ἴβενς, «Στρατηγὸς Ἀμὶν Νταντὰ» τοῦ Μπάρμπετ Σράϊντερ.

Γι' αὐτές, καθὼς καὶ γιὰ ὅσες γίνουν γνωστὲς μέσα στοὺς ἑπόμενους μῆνες, θὰ μιλήσουμε διεξοδικότερα τὶς ἡμέρες τῆς ἐπικείμενης προβολῆς τους.

Ὑπάρχουν βέβαια καὶ οἱ ἑλληνικὲς ταινίες ποὺ παρουσιάστηκαν στὸ ἐφετινὸ φεστιβὰλ Θεσσαλονίκης, γιὰ τὶς ὁποῖες γράψαμε σὲ προηγούμενο σημείωμα καὶ στὶς ὁποῖες θ' ἀναφερθοῦμε ἀναλυτικότερα στὸ μέλλον.

Χρ. Ντόκας

Πορνὸ μέσα σὲ πορνό. Ἀπὸ τὴν ταινία «Καὶ τώρα ἀγάπη μου» τοῦ Κλὼντ Λελούς.

•μουσική•

Τὸ «φαινόμενο» Ξενάκη

Τοῦ Γιώργου Λεωτσάκου

Ἡ Ἑβδομάδα τέλειωσε ἀφήνοντας μιὰ σειρὰ ἐρωτηματικὰ (δὲν ἀναφέρονται ὅλα στὸ συνθέτη) ποὺ τὰ νιώθαμε νὰ γεννιῶνται λίγο-λίγο μέσα μας ὅσο ὑποβάλλαμε τὴν πρωτοβουλία αὐτὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους καὶ τῶν φορέων τῆς μορφωτικῆς του πολιτικῆς στὴ βάσανο μιᾶς ἐπεξεργασίας ποὺ ἐκ τῶν πραγμάτων δὲν μποροῦσε νὰ εἶναι παρὰ ἀργή. Τὰ ἐρωτηματικὰ αὐτὰ δὲν αἴρουν κατ' ἀνάγκην τὶς πρῶτες μας ἀντιδράσεις γιὰ τὴν ἐκδήλωση: Τὴν καλοδεχτήκαμε σὰν εὐκαιρία νὰ γνωρίσουμε κάπως οὐσιαστικότερα τὴ δημιουργία μιᾶς παγκόσμια συζητούμενης ἑλληνικῆς μουσικῆς προσωπικότητας καὶ σὰν μιὰ ἐντελῶς ξαφνικὴ φυγὴ ἀπὸ τοὺς ἴδιους καὶ τοὺς ἴδιους χιλιοκακοπαιγμένους Μπετόβεν, Μπράμς καὶ Τσαϊκόφσκυ ποὺ μᾶς ἐπιβάλλει πάγια καὶ δυστυχῶς ἀμετακίνητα πιά, ὅπως φαίνεται, τὸ Ἑλληνικὸ Κράτος διὰ τοῦ Φεστιβὰλ καὶ τῆς Κρατικῆς Ὀρχήστρας.

Ἡ εὐρύτατη ἀνταπόκριση τοῦ κοινοῦ στὴν ἐκδήλωση, μπορεῖ νὰ ἐξηγηθεῖ εἴτε μὲ τὴν ἀνάγκη νὰ ἔχει ἕναν ἀκόμη «μουσικὸ Ἥρωα» (ἕνα εἶδος Θεοδωράκη, ἀλλὰ σὲ μιὰν ἄλλη περιοχὴ) εἴτε μὲ τὴν εἰλικρινέστατη λαχτάρα του νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὸ μουσικὸ ὑποσιτισμὸ στὸν ὁποῖο εἶναι καταδικασμένο. Ἡ τελικὴ ὑποδοχὴ ὅμως τῆς ἐκδήλωσης δὲν αἴρει τὶς εὐθύνες τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, γιὰ τὸν ὅλο τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἀντιμετωπίζει, ἂν ἀντιμετώπισε ποτέ, τὸ πρόβλημα «Ἑλληνικὴ Μουσική». Ἀντὶ νὰ προβεῖ σὲ μιὰ εὐρύτερη καὶ προγραμματισμένη, σταδιακή, φυσικά, ἐξόφληση τῶν ὑποχρεώσεών του πρὸς τοὺς σοβαρότερους ἐργάτες της, τὸ Κράτος αὐτό, τουλάχιστον στὸ ἐσωτερικό, προτείνει μιὰ «βεντέτα», ἀκολουθώντας μιὰ πολιτικὴ παγιωμένη ἀπὸ μακροτάτη συνήθεια: Παρέχομε δηλαδὴ τὰ πάντα σὲ ἐκεῖνον ἀκριβῶς ποὺ δὲν τὰ χρειάζεται πιά, σ' ἐκεῖνον ποὺ «τἄβγαλε πέρα» μονάχος του. (Βέβαια, στὴν περίπτωση τοῦ Ξενάκη πίσω ἀπ' ὅλα αὐτὰ ἐνδέχεται νὰ ὑπάρχει καὶ τὸ στοιχεῖο τῆς ἐνοχῆς, ἀφοῦ ἐπὶ 27 χρόνια ἐπιμέναμε νὰ ἀγνοοῦμε τὴ φήμη του θεωρώντας τον σὰν κοινὸ φυγόδικο ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ γυρίσει πίσω δίχως κινδύνους). Καί, βεβαίως, νὰ στήσουμε τὸν Ξενάκη στὸ βάθρο ποὺ ἔχει θεμελιώσει ἡ ἴδια του ἡ φήμη (ὄχι ἐμεῖς). Ἀρκεῖ ὅμως νὰ ἔχουμε κάνει κάτι καὶ γιὰ τὴ λοιπὴ ἑλληνικὴ μουσική, γιὰ νὰ μὴν ποῦμε τίποτε γιὰ πλῆθος ἄξιων συνθετῶν μας ποὺ στὰ χρόνια τῆς δικτατορίας ξενητεύτηκαν κι ἀγωνίστηκαν μὲ ἀπόλυτη συνέπεια.

Τὸ Ἑλληνικὸ Κράτος ὅμως τῆς μουσικῆς θυμᾶται τὴν ὕπαρξη τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς δυστυχῶς μόνο ὅταν αὐτὸ ἀφορᾶ στὴν ἀγαθὴ πολιτιστική του φήμη ἐκτὸς Ἑλλάδος. Θυμηθήκαμε δηλαδὴ ὅτι ἔχομε καὶ ἄλλους συνθέτες μόνο μὲ τὴν εὐκαιρία τοῦ περίφημου «Ἑλληνικοῦ Μήνα» τοῦ Λονδίνου. Κι ἔτσι ἐμφανίζεται τὸ θλιβερὸ φαινόμενο νὰ προβάλλουμε ἔξω προσωπικότητες τῆς μουσικῆς οὐσιαστικὰ ἄγνωστες στὸν τόπο τους. Ἂν τουλάχιστον ἀντὶ γιὰ τὴν Ἑβδομάδα Ξενάκη εἴχαμε μιὰ Ἑβδομάδα Σύγχρονης Μουσικῆς (ἢ ἕνα δεκαπενθήμερο) στὸ ὁποῖο ὁ Ξενάκης νὰ εἶχε, ἔστω, τὴ δεσπόζουσα θέση; Τίποτε ὅμως ἀπ' ὅλα αὐτὰ δὲν ἔγινε.

Ὅσο γιὰ τὸν Ξενάκη σὰν καλλιτεχνικὴ προσωπικότητα, μᾶς προβληματίζει πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ μουσική του, ποὺ ἕνα σημαντικό της μέρος θαυμάζομε βαθιὰ καὶ ἀποδεχόμαστε – ποτὲ ὅμως ἀβασάνιστα. Μᾶς προκαλεῖ ἐντύπωση τὸ πῶς ἕνας καλλιτέχνης δέχεται νὰ τὸν ἀποκαλοῦν «φαινόμενο» – ἀναφερόμαστε στὸν τίτλο τῆς ἔκθεσης ποὺ ὀργανώθηκε στὴν Ἐθνικὴ Πινακοθήκη μὲ τίτλο «Προσέγγιση στὸ φαινόμενο Γιάννης Ξενάκης». Μᾶς προβληματίζει ὅτι ἀφοῦ ἐπὶ χρόνια ὁλόκληρα μᾶς μιλοῦσε γιὰ ὅ,τι ὁ ἁπλὸς κόσμος συμπεριλαμβάνει μέσα στὸν πολὺ γενικὸ καὶ ἴσως ὄχι καὶ τόσο ἀκριβὴ ὅρο «μαθηματικά», ὕστερα ἀπὸ μιὰ περίοδο στυγνοῦ ἠχητικοῦ ἀσκητισμοῦ (1956-62) καταλήγει σὲ μιὰ προσωπικὴ γραφὴ σίγουρα ἐπιτεύξιμη δίχως ὑψηλὰ μαθηματικά, καὶ μᾶλλον εὔληπτη μὲ τὰ κριτήρια ποὺ ἐπικρατοῦν στὴ σύγχρονη μουσικὴ (πράγμα ποὺ ἐξηγεῖ ἴσως ἐν μέρει καὶ τὴν ἀνταπόκριση τοῦ κοινοῦ – δίχως αὐτὸ νὰ μειώνει τοὺς ἄλλους παράγοντες). Σ' αὐτὴ τὴ γραφὴ δίνει μιὰ σειρὰ ἀπὸ πράγματι ἐνδιαφέροντα ἔργα: ὅπως ἡ «Ἄρουρα», οἱ «Συναφές», ὁ «Ἐρίχθων» καὶ τὰ «Ἀποτυπώματα». Καὶ τὰ χαρακτηρίζουμε «ἐνδιαφέροντα», τοποθετώντας τα μέσα στὰ πλαίσια τῶν ὅσων σὲ παγκόσμια κλίμακα συμβαίνουν σήμερα στὴ σύγχρονη μουσική: ἀπὸ τὰ ὁποῖα φυσικὰ (γιὰ τὸ κοινό μας τὸ δύστυχο ἂς μὴ γίνει λόγος) οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς διοργανωτὲς τῆς ἐκδήλωσης ἔχουν τουλάχιστον ἄγρια μεσάνυχτα. Μόνο στὸ πρόσφατο «Διεθνὲς Βῆμα τῶν Συνθετῶν», ποὺ παρακολουθήσαμε τὸν περασμένο Ἰούνιο στὸ Παρίσι, ἐρχόμενοι σὲ ἐπαφὴ μὲ 90 συνθέσεις ἀπὸ συνθέτες 34 διαφορετικῶν χωρῶν, ὑπῆρχαν πολλὰ ἔργα ποιοτικὰ ὁμότιμα μὲ μερικὲς ἀπὸ τὶς καλύτερες δημιουργίες τοῦ Ξενάκη. Κι αὐτὸ εἶναι κάτι ποὺ τὸ κοινό μας πρέπει νὰ γνωρίζει. Ἡ ἴδια ἡ φύση τῶν ἔργων αὐτῶν καθὼς καὶ ἡ γραφὴ ὅπου τελικὰ κατέληξε ὁ Ξενάκης (σὲ μιὰ σειρὰ συνθέσεων μὲ πολὺ χαρακτηριστικὴ γραφή, σχετικὰ εὔληπτων) ὑπαγορεύουν εὔκολα τὴ σκέψη ὅτι ἡ ὅλη του ἐνασχόληση μὲ τὰ μαθηματικὰ καὶ ὁ ρόλος τὸν ὁποῖο θέλησε νὰ τοὺς δώσει γιὰ νὰ φτιάξει συνθέσεις πού, τουλάχιστον μερικὲς ἀπ' αὐτές, θὰ μποροῦσαν νὰ ἔχουν γίνει καὶ χωρὶς αὐτά, ἴσως νὰ μὴν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἕνα χαρακτηριστικὸ ἀναγόμενο στὴ σφαίρα τῆς προσωπικῆς ψυχολογίας του.

Γιῶργος Λεωτσάκος

Υ.Γ. Τί νὰ ποῦμε γιὰ τὸν Γιάννη Γ. Παπαϊωάννου, ποὺ στὸ πρόγραμμα (σελ. 7) βρῆκε τὴν εὐκαιρία νὰ ἐκτραπεῖ σὲ κάτι ποὺ μόνο σὲ τραυματογενὴ ψυχολογία θὰ μποροῦσε ν' ἀποδοθεῖ, τυπώνοντας τὸ ὄνομά του μὲ πελώρια γράμματα, τῶν αὐτῶν διαστάσεων μ' ἐκεῖνα ποὺ χρησιμοποιήθηκαν γιὰ τὸν Ξενάκη;

ΜΕΡΙΚΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΛΑΪΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

Τοῦ Χάρη Ξανθουδάκη

Στὸ τεῦχος 26-27 τοῦ «ΑΝΤΙ» ὁ Γιῶργος Λεωτσάκος μὲ ἀφορμὴ τὴν τελευταία συναυλία τοῦ Μίκη Θεοδωράκη στὸ στάδιο Καραϊσκάκη ἐπανέρχεται στὸ ζήτημα τῆς «ἐπιστροφῆς στὴ λαϊκὴ τέχνη». Τὸ δόγμα αὐτό, ποὺ κυκλοφορεῖ ἐδῶ καὶ ἀρκετὰ χρόνια στὴν Ἑλλάδα καὶ προβάλλεται ἄλλοτε ρητὰ καὶ ἄλλοτε σὰν σιωπηρὸς στόχος, θεωρεῖται κατὰ κανόνα σύνθημα τῆς Ἀριστερᾶς – κυρίως τῆς «ἀντιδογματικῆς» ἀλλὰ καὶ τῆς ἄλλης. Τὸ ἴδιο δόγμα ἔχει δεχτεῖ κατὰ καιροὺς ἐπιθέσεις ἀπὸ ὁμάδες διαφορετικῶν ἀποχρώσεων ποὺ κινοῦνται στὰ ἀριστερὰ τῶν δύο Κ.Κ. (βλ. π.χ. «Τὸ Κίνημα τῆς ... κουλτούρας», Νέοι Στόχοι ἀρ. 41/75, καὶ «Ἡ ἐπιστροφὴ στὶς ρίζες», Λαϊκὸς Δρόμος ἀρ. 53/6/9/75.

Ἐξ ἄλλου στὸ ἴδιο κείμενο τοῦ φίλου μουσικοκριτικοῦ θίγονται θέματα ποὺ συνήθως ἀντιμετωπίζονται εὐκαιριακὰ καὶ ἀμέθοδα ἀπὸ ἐκείνους ἀκριβῶς τοὺς φορεῖς ποὺ ἀποστολή τους ὑποτίθεται ὅτι εἶναι ἡ καθοδήγηση τῆς βάση τους μὲ ὁδηγὸ μερικὲς ἐπιστημονικὰ καθορισμένες ἔννοιες – ἀναφέρομαι στὰ ἀριστερὰ κόμματα καὶ ὀργανώσεις. Μὲ ἀφορμὴ λοιπὸν τὸ κείμενο τοῦ Γιώργου Λεωτσάκου θὰ ἐκθέσω μερικὲς σκέψεις μου γύρω ἀπὸ τὴν ἔννοια «λαϊκὴ μουσική», μιὰ ἔννοια ποὺ διατρέχει τὴ θεμελίωση ὅλων τῶν ἀπόψεων γιὰ τὸ ζήτημα τῆς «ἐπιστροφῆς στὶς ρίζες».

Ὁ ὅρος «λαϊκὴ μουσικὴ» χρησιμοποιεῖται ἀκαθόριστα ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ ἀριστερά. Ἄλλοτε σημαίνει «μουσικὴ τῆς ἐργατικῆς τάξης» ἢ «μουσικὴ τῆς ἐργατικῆς τάξης καὶ τῶν συμμάχων της» καὶ ἄλλοτε «ἐθνικὴ μουσικὴ» («δημοτικὸ τραγούδι», «φολκλόρ»). Ὁπωσδήποτε, σὲ καμιὰ περίπτωση δὲν μπορεῖ νὰ σημαίνει καὶ τὰ δύο πράγματα ἢ, ἀκόμα λιγότερο, πότε τὸ ἕνα καὶ πότε τὸ ἄλλο (κάτι ποὺ δυστυχῶς γίνεται ἀρκετὰ συχνά).

Στὴν πρώτη περίπτωση, ὅταν δηλαδὴ «λαϊκὴ μουσικὴ» σημαίνει «μουσικὴ τῆς ἐργατικῆς τάξης», προϋποτίθεται τὸ ἀξίωμα ὅτι μπορεῖ νὰ ὑπάρχει ἀνεξάρτητη ταξικὴ τέχνη σὲ συνθῆκες καπιταλιστικῆς οἰκονομίας. Διαφορετικὰ τὸ εἶδος αὐτὸ τέχνης θὰ ἀναπτυχθεῖ σὲ μιὰ χώρα μόνον ὅταν τὸ προλεταριάτο της πάρει τὴν ἐξουσία. Ἀλλὰ καὶ τότε, τὸ σχετικὸ ἐποικοδόμημα τῆς «προλεταριακῆς τέχνης» μπορεῖ νὰ θεμελιωθεῖ ἐπάνω σὲ μιὰ ὑποδομὴ σταθερὴ καὶ μόνιμη, σὲ περίπτωση δηλ. ποὺ τὸ προλεταριάτο θὰ ἐγκαταστήσει ἕνα κράτος μονοταξικὸ μὲ προθέσεις μονιμότητας, μιὰ θέση ποὺ ἐπανειλημμένα ὁ Τρότσκυ, στὸ «Λογοτεχνία καὶ Ἐπανάσταση», ἔχει δείξει πόσο «μαρξιστικὴ» εἶναι· («γραφειοκρατικὴ μουσικὴ» δὲν μπορῶ νὰ φανταστῶ: βάλτε σ' ἕναν πιστὸ Σταλινικὸ ν' ἀκούσει ἕνα ἄγνωστο ἔργο τοῦ Σοστάκοβιτς, χωρὶς νὰ τοῦ φανερώσετε τ' ὄνομα τοῦ συνθέτη, καὶ ρωτῆστε τον μετὰ τὴ γνώμη του γι' αὐτό). Πάντως ἡ χρησιμοποίηση αὐτὴ τοῦ ὅρου «λαϊκὴ μουσικὴ» θὰ πρέπει νὰ θεωρηθεῖ ξεπερασμένη, ἀφοῦ δὲν χρησιμοποιεῖται πιά, παρὰ μόνο περιστασιακά, σὰν ἐναλλακτικὸς ἐλιγμὸς γιὰ τὴ δεύτερη ἑρμηνεία.

Ἡ δεύτερη αὐτὴ ἐκδοχή, δηλαδὴ ἡ ὑποκατάσταση τοῦ ὅρου «ἐθνικὴ μουσικὴ» μὲ τὸν πολὺ πιὸ ἀκαθόριστο «λαϊκὴ μουσικὴ» σὲ τίποτε δὲν ἐξυπηρετεῖ ἂν ὁ πρῶτος ὅρος θεωρηθεῖ σὰν ἐθνομουσικολογικὴ κατηγορία μὲ συγκεκριμένα ἱστορικὰ ὅρια. Ἐδῶ πρέπει νὰ τονιστεῖ ἡ ἀσάφεια – γι' ἀκόμη μιὰ φορὰ – τῆς ἑλληνικῆς ὁρολογίας. Ἡ ἑλληνικὴ λέξη «λαϊκὴ» ἀποδίδει δυὸ τελείως διαφορετικὲς ἔννοιες – οἱ Γάλλοι

χρησιμοποιοῦν τοὺς ὅρους Musique populaire καὶ Musique Folklorique διακρίνοντας ταυτόχρονα καὶ τὴ Musique Nationale.

Ὁ κίνδυνος τῆς ἀσάφειας καὶ τοῦ παραλογισμοῦ ἀρχίζει μὲ τὴν ἄκριτη καὶ ἀόριστη χρησιμοποίηση τοῦ ὅρου «λαϊκὴ μουσικὴ» καὶ μάλιστα στὴ θέση κατηγοριῶν ποὺ ἀκόμη δὲν ἔχουν καθοριστεῖ μὲ ἀπόλυτη ἐπιστημονικὴ ἀκρίβεια ἀπὸ τὴν ἐθνομουσικολογία. Καὶ βέβαιαι οἱ κατηγορίες αὐτὲς δὲν ἀκριβολογοῦν περισσότερο μέσα σὲ μιὰ πολιτικὴ ἀνάλυση, ὅπως λ.χ. ὅταν ἐπιχειροῦμε νὰ θεμελιώσουμε τὴ θέση ὅτι «ὁ λαὸς» ἀντιμετωπίζοντας τὴν «ἱμπεριαλιστικὴ πολιτιστικὴ ἐπίθεση», ἀντιπαραθέτει μιὰ κουλτούρα ἐθνική, βασισμένη στὴ «λαϊκὴ ἐθνική του παράδοση» (Λαϊκὸς Δρόμος, loc. cit.). Ποιὰ ἐθνικὴ λαϊκὴ μουσικὴ μπορεῖ ν' ἀντιπαραθέσει ὁ λαός; τὸ δημοτικὸ τραγούδι ποὺ δημιουργήθηκε μέσα σὲ συνθῆκες ἀγροτικῆς ὀργάνωσης (ἀφοῦ βέβαια ἀπὸ τὸ '21 κι ἐδῶ ἐπικρατεῖ καθεστὼς ἱμπεριαλιστικῆς ἐξάρτησης καὶ ἡ ἀστικὴ τάξη οὐδέποτε ὑπῆρξε «ἐθνικὴ» ὥστε νὰ γίνει φορέας κάποιας ἐθνικῆς κουλτούρας); ἢ μήπως – γιὰ νὰ μὴν ξαναγυρίσουμε στὴν ἄποψη τῆς «προλεταριακῆς μουσικῆς» – ὁ προοδευτικὸς μουσικὸς (μὲ τὴ δυτικοευρωπαϊκὴ μουσικὴ παιδεία) θὰ πρέπει νὰ «ἀντλήσει στοιχεῖα ἀπὸ τὴν ἐθνικὴ λαϊκὴ παράδοση» καὶ νὰ δημιουργήσει ἕνα ἔντεχνο «ἐθνικὸ» ὕφος; ἀλλὰ τότε ποῦ βρίσκεται ἡ «λαϊκὴ» πλευρὰ τῆς τέχνης του (γιατὶ ἀσφαλῶς ἡ «ἐθνικὴ» λειτουργία δὲν ἐξασφαλίζει καὶ τὴ «λαϊκή»);

Θὰ μείνουμε πρὸς τὸ παρὸν σ' αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα, ἀφοῦ προηγουμένως ξεχωρίσουμε κάποιο «πρέπει» ποὺ ἀναφέραμε καὶ ποὺ ὑπαινίσσεται τὴ δεοντολογία τοῦ προοδευτικοῦ καλλιτέχνη. Μ' αὐτὸ τὸ ζήτημα θὰ ἀσχοληθοῦμε στὸ ἑπόμενο τεῦχος.

Χάρης Ξανθουδάκης

•βιβλίο•

Ἐπιμέλεια βιβλιοπαρουσίασης Ἄντεια Φραντζῆ

ΚΩΣΤΑΣ Γ. ΜΙΣΙΟΣ
Νυχτομαχία
Ἀθήνα 1974

Ἡ 9η ποιητικὴ συλλογὴ τοῦ Κώστα Μίσιου χωρισμένη δὲ δύο ἑνότητες. Α΄ ΜΑΤ καὶ Β΄ ΑΙΘΡΗ μὲ σκίτσα τῆς Ντίνας Καλτσᾶ-Καπαγιαννίδου.

Διαβάζουμε: «Εἶναι καινούργιος σκακιστὴς/τοῦ λείπει πεῖρα/Θά 'πρεπε ὡστόσο νὰ γνωρίζει/–ὄφειλες νὰ τοῦ τό 'λεγες καὶ σὺ–/πὼς τὸ παιχνίδι δὲν ἀρχίζει/μὲ τὸ βασιλιὰ/καὶ τὸ ἐπιτελεῖο του/*τοποθετημένους στὴν πρώτη γραμμή/ἐκεῖ τὰ πιόνια μπαίνουν/πάντοτε./*

ΕΛΕΝΑ ΤΟΥΜΑΖΗ
Λειτουργία τοῦ νεκροῦ παρόντος
Ἀθήνα 1974

Μὲ τὰ σχέδια καὶ τὰ ποιήματα τῆς Ἔλενας Τουμάζη ἀναγνωρίζουμε τὴν εὐαίσθητη ματιὰ τοῦ δημιουργοῦ καθὼς κοιτᾶ τὸν κόσμο ποὺ τὸν περιβάλλει.
Διαβάζουμε: «ΩΔΗ ΣΤΙΣ ΚΑΘΑΡΙΣΤΡΙΕΣ: Σκυφτὴ γυναίκα καθαρίστρια τῶν καφενείων/μέσα σ' ἀναποδογυρισμένα τραπέζια/καὶ σὲ σκόνες/Μόνη σου συντροφιὰ ἡ τελευταία λάμπα/τῆς περασμένης νύχτας/τὸ τελευταῖο ἀστέρι τῆς αὐγῆς/ἡ ψυχή σου,/ποὺ τρεμοσβύνει/ἑτοιμάζοντας τὶς «καθαρὲς» ζωὲς/αὐτῶν ποὺ ἔρχονται τὴ μέρα/»

ΣΠΥΡΟΣ ΛΙΝΑΡΔΑΤΟΣ
Ἡ 4η Αὐγούστου
Ἐκδόσεις: Διάλογος, Ἀθήνα 1975

Στὴν Ἱστορικὴ σειρὰ τῶν ἐκδόσεων «Διάλογος», κυκλοφόρησε σὲ Β΄ ἔκδοση «Ἡ 4η Αὐγούστου» τοῦ Σπύρου Λιναρδάτου, μὲ πολλὲς βελτιώσεις καὶ προσθῆκες. Τὸ βιβλίο εἶχε ἐκδοθεῖ γιὰ πρώτη φορὰ τὸ 1966, ἀλλά, μαζὶ μὲ τὸ «Πῶς ἐφθάσαμε στὴν 4η Αὐγούστου», ἀπαγορεύτηκε ἀπὸ τὴ δικτατορία ἀμέσως μετὰ τὴν 21η Ἀπριλίου 1967.

Τὸ βιβλίο περιέχει φωτογραφίες καὶ ντοκουμέντα ἐκτὸς κειμένου καὶ χωρίζεται σὲ δύο μέρη. Στὸ πρῶτο μέρος, μὲ τίτλο «Τὸ ἔργο καὶ ἡ πολιτεία τῆς 4ης Αὐγούστου», ὁ συγγραφέας ἀφηγεῖται καὶ ἀναλύει σὲ ἕξη κεφάλαια: τὴν κατάλυση τῶν λαϊκῶν ἐλευθεριῶν, τὴ διαπάλη τῶν φατριῶν τῆς δικτατορίας, τὴν τρομοκρατία, τὰ βασανιστήρια, τὸ σκοταδισμὸ καὶ τὴ δίωξη τοῦ πνεύματος, τὸν ἐξευτελισμὸ τῆς Δικαιοσύνης, τὰ σκάνδαλα τῶν πρωτεργατῶν τῆς τυραννίας, τὴν ἰδεολογία τῆς 4ης Αὐγούστου, τὴν οἰκονομικὴ καὶ κοινωνική της πολιτική, τὴ διάλυση τῆς Παιδείας, τὴ δραστηριότητα τῆς Ε.Ο.Ν.

Στὸ δεύτερο μέρος, μὲ τίτλο «Ἡ ἀντίσταση κατὰ τῆς βασιλομεταξικῆς τυραννίας» ἐξιστορεῖ, σὲ ἑφτὰ κεφάλαια: τὶς προσπάθειες τῶν κομμάτων καὶ τῶν δημοκρατικῶν ὀργανώσεων γιὰ τὴν ἀνατροπὴ τῆς δικτατορίας, τὸ κίνημα τοῦ 1938 στὴν Κρήτη, τὰ μαρτύρια τῶν ἀντιπάλων τῆς 4ης Αὐγούστου στὰ κάτεργα καὶ τὰ ξερονήσια.

Ἀκολουθοῦν τὰ συμπεράσματα τοῦ συγγραφέα γι' αὐτὴ τὴν περίοδο τῆς ἱστορίας μας καὶ χρονολογικὸς πίνακας τῶν κυριοτέρων γεγονότων ὡς τὸν πόλεμο τοῦ 1940.

ΡΟΛΦ ΧΟΧΟΥΤ
Οἱ στρατιῶτες
Νεκρολογία γιὰ τὴ Γενεύη
Τραγωδία
Ἐκδόσεις: Δωδώνη, Ἀθήνα 1974
Μετ.: Πίτσα Μπουρνόζου

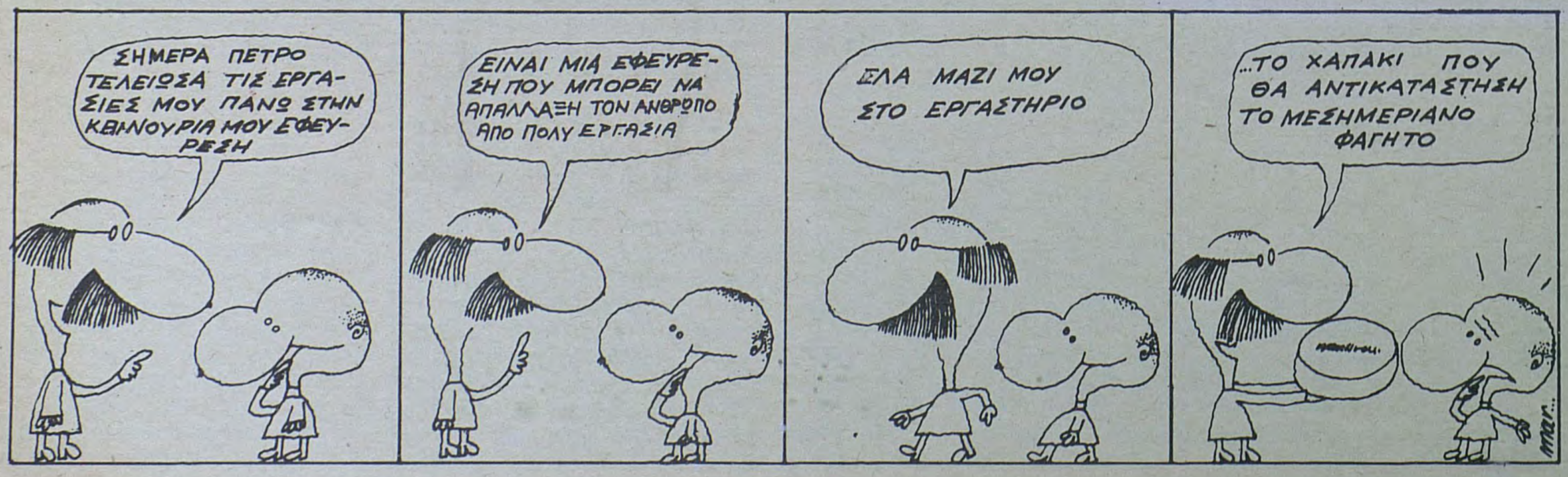
Τὸ θεατρικὸ ἔργο τοῦ Ρόλφ Χόχουτ «Οἱ στρατιῶτες», γραμμένο τὸ 1967, ἀναφέρεται στὴν ἀπόφαση τοῦ Τσώρτσιλ νὰ προχωρήσει στὴν ἐφαρμογὴ τοῦ μέτρου τοῦ μαζικοῦ βομβαρδισμοῦ τῶν γερμανικῶν πόλεων καὶ μᾶς δείχνει τὴν ἱκανότητα τοῦ συγγραφέα γιὰ ἱστορικὴ διερεύνηση. Ὅμως, τοποθετώντας τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἔρευνάς του στὴ φόρμα τῆς τραγωδίας, τὸ μεταμορφώνει σ' ἕνα παράδειγμα ἠθικοῦ προβλήματος.

Ὁ Χόχουτ ἀνήκει στὴ γενιὰ τῆς μεταπολεμικῆς Γερμανίας. Αὐτὸ γίνεται φανερὸ μὲ τὸ ὅτι καταπιάνεται μὲ θέματα ποὺ ἀγγίζουν γενικότερα προβλήματα τοῦ καιροῦ μας καὶ αὐτὸς εἶναι ἕνας ἀπ' τοὺς βασικοὺς λόγους ποὺ ἡ παρουσία του ἔχει κάνει αἴσθηση ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα τοῦ γερμανόφωνου κόσμου.

ΜΑΪΚΛ ΠΗΡΣΟΝ
Τὸ σφραγισμένο τραῖνο
Ἐκδόσεις: Γλάρος, Ἀθήνα 1975
Μετ: Δ.Π. Κωστελένος

Ὁ Ἄγγλος δημοσιογράφος καὶ συγγραφέας Μάικλ Πῆρσον μὲ τὸ βιβλίο του «Τὸ σφραγισμένο τραῖνο», ὑποστηρίζει τὴν ἄποψη ὅτι ἡ σοσιαλιστικὴ ἐπανάσταση στὴ Ρωσία ὑποστηρίχτηκε μὲ μαζικὴ χρηματοδότηση ἀπὸ τοὺς Γερμανούς. Τὴν ἄποψη αὐτὴ τὴ στηρίζει σὲ ἐπίσημα στοιχεῖα τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν τῆς Γερμανίας καὶ ἄλλα σχετικὰ ντοκουμέντα. Οἱ Γερμανοὶ εἶχαν ἕνα πολὺ συγκεκριμένο σκοπό: τὴ σύναψη χωριστῆς εἰρήνης τῆς Γερμανίας μὲ τὴ Ρωσία. Τὴν εἰρήνη αὐτὴ ἦταν ἀπρόθυμη νὰ τὴν πραγματοποιήσει ἡ κυβέρνηση τῶν Καντὲτ ποὺ βρισκόταν στὴν ἐξουσία μετὰ τὸ γκρέμισμα τοῦ τσαρικοῦ καθεστῶτος μὲ τὴν ἐπανάσταση τοῦ Μάρτη. Ἀντίθετα ὁ Λένιν καὶ τὸ κόμμα του ἦταν πρόθυμοι νὰ προχωρήσουν ἀμέσως –ἂν ἀνέβαιναν στὴν ἐξουσία– σὲ χωριστὴ εἰρήνη. Ἀλλὰ ἂν οἱ Γερμανοὶ πίστευαν ὅτι ὁ Λένιν δὲν εἶχε καμιὰ ἐλπίδα νὰ διατηρήσει τὴν ἐξουσία ποὺ θὰ τὸν βοηθοῦσαν νὰ πάρει στὰ χέρια του, ὁ Λένιν ἔβλεπε πολὺ μακρύτερα, ἔβλεπε τὴν κατάρρευση τῆς Γερμανίας καὶ τὴ στερέωση τῆς δικῆς του ἐξουσίας στὴ Ρωσία. Ἔτσι, Κάιζερ καὶ Λένιν ἔπαιξαν ὁ καθένας μὲ τὸ δικό του τρόπο τὸ παιχνίδι τους.

ΕΦΕΥΡΕΤΗΣ Χ–Υ ΤΟΥ **Ν. ΜΑΡΟΥΛΑΚΗ**

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ-ΤΥΠΟΣ

Ἀπὸ τὰ ἔντυπα καὶ τὰ περιοδικὰ ποὺ φτάσαν στὰ γραφεῖα μας ξεχωρίσαμε καὶ παρουσιάζομε σήμερα:

Journal of the Hellenic diaspora. Ἀπρίλης 75.
Ἀγγλόγλωσσο περιοδικὸ ποὺ ἐκδίδεται στὴν Ἀμερικὴ ἀπὸ τὴν Hellenic American Sosiety – «Κριτικὴ σκέψη πάνω στὴν σύγχρονη Ἑλλάδα» – Περιέχει ἐνδιαφέροντα ἄρθρα καὶ μελέτες τοῦ Ν. Πετρόπουλου, Ντ. Σιώτη, Στ. Μαργαρώνη, Θ. Μασκαλέρη, Β. Κουφουδάκη, Π. Ἀργυράκη, Ἐλ. Παϊδούση, Μ. Σάββα κ. ἄ.
Στὰ ἄρθρα αὐτὰ ἐξετάζονται κυρίως προβλήματα τῆς ζωῆς τῶν Ἑλλήνων μεταναστῶν, ἀναλύσεις τῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς ζωῆς καὶ προβλήματα τῆς ἐξωτερικῆς μας πολιτικῆς.
Διεύθυνση: The Hellenic American Society, Box 22334, Indianapolis, Indiana 46222, U.S.A.

ΞΕΝΟΣ. Ὄργανο τῆς σοσιαλιστικῆς ὀργάνωσης Ἑλλήνων μεταναστῶν. Ἑλληνόγλωσση ἐφημερίδα ποὺ ἐκδίδεται στὴ Γερμανία ἀπὸ ὁμάδα ἐργατῶν. Μαχητικὸ ἔντυπο ποὺ ἀπευθύνεται στοὺς Ἕλληνες ἐργάτες, μετανάστες στὴ Γερμανία. Στὴν ὕλη του ἄρθρα γιὰ τὴν ἀνεργία στὴ Γερμανία, τὶς οἰκονομικὲς διεκδικήσεις κ. ἄ.
Διεύθυνση: ΞΕΝΟΣ. Trikont Verlag-Josephsburg Str. 16 8 Munchen 80, W. Germany.

ΠΡΩΤΟΠΟΡΟΣ. Μηνιαία ἐφημερίδα τοῦ Ἑλληνικοῦ Συνδικαλιστικοῦ Τμήματος τῆς CSC-ACV Βελγίου.
Ἑλληνόγλωσση ἐφημερίδα ποὺ ἐκδίδεται στὶς Βρυξέλλες. Μαχητικὸ ἔντυπο ποὺ ἀπευθύνεται στοὺς ἐργάτες ποὺ ἐργάζονται στὸ Βέλγιο.
Διεύθυνση: ΠΡΩΤΟΠΟΡΟΣ 121, Rue de la Loi, 1040 Bruxelles- Belgique.

WESTERN HELLENIC JOURNAL· Ἐκδότης: ΝΤΙΝΟΣ ΣΙΩΤΗΣ

Λάβαμε τὸ τεῦχος τῆς 14ης Αὐγούστου, 1975, τῆς δίγλωσσης Δυτικῆς Ἑλληνικῆς Ἐπιθεώρησης, ποὺ κυκλοφορεῖ στὸ Σὰν Φραντσίσκο τῆς Καλιφόρνιας καὶ ἀποσκοπεῖ στὴν ἐνημέρωση τοῦ ἀπόδημου ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀμερικῆς.

Πάρα πολὺ ἀξιόλογη προσπάθεια τοῦ ἐκδότη καὶ τῶν συνεργατῶν του.

ΝΙΟΧΩΡΙ. Μηνιαία ἔκδοση τῆς κοινότητας Νεοχωριοῦ Μεσολογγίου.
Δεῖγμα εὐσυνείδητης καὶ ἐπιμελημένης δουλειᾶς ποὺ γίνεται σὲ μιὰ μικρὴ ἐπαρχιακὴ κοινότητα. Μελέτες γιὰ τὴ Λαογραφία, τὴν ἱστορία τῆς περιοχῆς καὶ σύντομα χρονικὰ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς.
Διεύθυνση: Περιοδικὸ «Νιοχῶρι» Κοινότητας Νεοχωρίου – Μεσολόγγι.

ΠΑΡΟΥΣΙΑ. Μηνιαία ἔκδοση τοῦ συλλόγου «Ἕνωση φοιτητῶν - σπουδαστῶν Ν. Σερρῶν». Τεύχη Ἀπρίλη, Μάη '75. Ζωντανὸ φοιτητικὸ περιοδικὸ μὲ ἄρθρα γιὰ τὰ προβλήματα σπουδαστῶν τῆς ἐπαρχίας καὶ τὸν ἐκδημοκρατισμό.
Διεύθυνση: «Παρουσία» – Ἕνωση Φοιτ. Σπουδαστῶν Ν. Σερρῶν, Φρ. Ροῦζβελτ 1, Σέρρες.

ΗΡΙΔΑΝΟΣ
Τεῦχος Ι Αὔγουστος-Σεπτέμβρης 1975

Κυκλοφορεῖ ἀνανεωμένο, σὲ νέα μορφὴ καὶ συγκρότηση ὕλης, τὸ περιοδικὸ «Ἡριδανὸς» μὲ τὸν ὑπότιτλο: «γλώσσα - ἰδέες - μορφὲς-κριτική». Στὸ τεῦχος δημοσιεύονται: Συζήτηση (ἢ μᾶλλον «παράλληλος λόγος», ὅπως τιτλοφορεῖται) τοῦ Δημ. Ραυτόπουλου μὲ τὸ συγγραφέα τοῦ «Κιβώτιου» Ἄρη Ἀλεξάνδρου, ποὺ συνοδεύεται ἀπὸ ἕνα ἀδημοσίευτο κεφάλαιο τοῦ «Κιβώτιου» καὶ ἀπὸ ποιήματα τοῦ Ἄρη Ἀλεξάνδρου. Μελέτη τοῦ Ἀλεξ. Ἀργυρίου γιὰ τὴν ποιητικὴ πορεία τοῦ Βάρναλη (1904-1915 καὶ 1928). Ἀποσπάσματα ἀπὸ ἀνέκδοτο μυθιστόρημα τοῦ Ἀντρέα Φραγκιᾶ. Κείμενο τῶν Ρολὰν Μπάρτ, Φιλὶπ Σολλὲρ καὶ Φραγκίσκης Ἀμπατζοπούλου μὲ θέμα: λογοτεχνία-διδασκαλία. Ἀφήγηση τοῦ Ζόζεφ Σμρκόφσκυ, τ. προέδρου τῆς Βουλῆς τῆς Τσεχοσλοβακίας, γιὰ τὴν κατάληψη τῆς χώρας του καὶ τὶς συνομιλίες τῶν αἰχμαλώτων ἡγετῶν της μὲ τοὺς Σοβιετικούς. Ἄρθρο τοῦ Γιάννη Χαΐνη γιὰ τὸ ζωγράφο Νῖκο Νάκη καὶ πίνακες τοῦ τελευταίου. Ἄρθρο τῆς Κλεοπάτρας Δίγκα γιὰ τὴν «Ἡμι-Πανελλήνιο» 1975. Σκίτσο-σχόλιο τοῦ Ἀλέξη Κυριτσόπουλου.

Τὸ τεῦχος ἀνοίγει μὲ μιὰ ἐπίκαιρη ἀνθολογία κειμένων 15ου-19ου αἰώνα ποὺ τιτλοφορεῖται: «Ἡ πωλουμένη Ἑλλὰς καὶ ἡ Ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία», μὲ ντοκουμέντα, χρονικά, ἀπομνημονεύματα, ποίηση, ἐφημερίδες. Τὴ συνοδεύει ἄρθρο τοῦ Δ. Ραυτόπουλου μὲ θέμα: Πατριωτισμὸς-ἐθνικισμός, ὑποτέλεια-ἀνεξαρτησία.

•δίσκος•

Η ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΟΥ (εὐτράπελος προπαγάνδα μετὰ ἰντερμεδίων)
Μουσική: Γιῶργος Κριμιζάκης. Στίχοι: Γιάννης Κακουλίδης. Ἑρμηνεία: Γιῶργος Μαρίνος, Μιράντα Κουνελάκη, Μαρινάκης καὶ ὁ Μιχάλης Βιολάρης. Ἐξώφυλλο: Ἀκριθάκης (ΛΥΡΑ)

Ὁ δίσκος κινεῖται στὸν χῶρο τῆς πολιτικῆς σάτιρας. Στηριγμένος στοὺς ἔξυπνους στίχους τοῦ Γιάννη Κακουλίδη, στὶς ἁπλὲς μελωδίες τοῦ Γιώργου Κριμιζάκη καὶ στὴ σωστὴ ἑρμηνεία τῶν τραγουδιστῶν, καυτηριάζει, γελοιοποιεῖ, προβληματίζει καὶ πάνω ἀπ' ὅλα ψυχαγωγεῖ. Ἡ Ἀγωγὴ τοῦ Πολίτου πιάνει τὴν «εὐτυχισμένη» Παπαδοπουλικὴ περίοδο τῆς πρόσφατης ἱστορίας μας καὶ προχωρεῖ μπροστὰ γιὰ νὰ μὴ γλιτώσει οὔτε ἡ τόσο πολυδιαφημισμένη μεταδικτατορική μας «δημοκρατία».

νέττα. Ἐνορχήστρωση καὶ διεύθυνση ὀρχήστρας: Κ. Κλάββας, Κ. Καπνίσης, Χ. Ἀνδρεάδης, Γ. Νιάρχος, Ν. Ἰγνατιάδης. (ΦΙΛΙΠΣ)

Δώδεκα τραγούδια γιὰ τὸ «στὺλ» τῆς ΕΛΠΙΔΑΣ. Ποὺ δυὸ ἀπ' αὐτὰ τιμήθηκαν τὸ ἕνα στὸ Φεστιβὰλ τοῦ Τόκυο τὸ 1974 καὶ τὸ δεύτερο στὸ Φεστιβὰλ τῆς Χιλῆς τὸ 1975.

Ο ΚΑΜΠΟΣ
Μουσική: Γιῶργος Κατσαρός. Στίχοι: Πυθαγόρας. Ἑρμηνεία: Δήμητρα Γαλάνη.
Ἐξώφυλλο: Κικὴ Σιφναίου. Ἐπιμέλεια: Ἰορδάνης Σουμερλῆς.

Κύριος ἄξονας τοῦ «Κάμπου» (ὄχι τοῦ Θεσσαλικοῦ) εἶναι ἡ ζωή, ὁ μόχθος, ὁ καημὸς καὶ ὁ ἔρωτας τῆς ἑλληνικῆς ἀγροτιᾶς.

ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Ἡ Ἐμπορικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ Ἰονικὴ καὶ Λαϊκὴ Τράπεζα Ἑλλάδος πιστεύουν ὅτι ἔχουν ὑποχρέωση νὰ διευρύνουν τὴ δραστηριότητά τους καί, ἀγκαλιάζοντας γενικώτερα ἐνδιαφέροντα τῆς ἐποχῆς μας, νὰ δώσουν στὸν λαὸ τὴν εὐκαιρία νὰ γνωρίσῃ καὶ νὰ χαρῇ τὶς πιὸ χαρακτηριστικὲς μορφὲς τῆς ἑλληνικῆς τέχνης ἀπὸ ὅλες, ἂν εἶναι δυνατόν, τὶς περιόδους τῆς ἱστορίας, προβάλλοντας ἔτσι καὶ ἀξιοποιῶντας τὴν καλλιτεχνικὴ καὶ πνευματικὴ κληρονομιά μας.

Μὲ γνωστὲς καλλιτεχνικές τους ἐκδόσεις προσέφεραν, πράγματι, ὡς τώρα, ἀνεπανάληπτες εὐκαιρίες ἐξυψώσεως τῆς πολιτισμικῆς μας στάθμης. Καὶ οἱ εὐκαιρίες αὐτὲς δὲν πέρασαν ἀπαρατήρητες, ἀλλὰ καρποφόρησαν, γιατὶ ἄνοιξαν ἕναν, ὡς τότε, κλειστὸ δρόμο καὶ σὲ ἄλλους οἰκονομικοὺς ὀργανισμούς, μὲ ἔμμεσο μὲν ἀποτέλεσμα νὰ βελτιώνεται σιγὰ-σιγὰ τὸ γενικὸ μορφωτικὸ ἐπίπεδο τοῦ λαοῦ μας, καὶ μὲ ἄμεση συνέπεια νὰ διαμορφωθοῦν λίγο-λίγο καὶ νὰ ἀναπτυχθοῦν σὲ εὐρωπαϊκά, πλέον, ἐπίπεδα οἱ γραφικὲς τέχνες στὴν Ἑλλάδα καὶ παράλληλα νὰ ἀνυψωθοῦν καὶ νὰ ἐπεκταθοῦν οἱ τεχνικὲς δυνατότητες τῆς ἑλληνικῆς ἐκδοτικῆς βιομηχανίας.

Τὸ ἀναμφισβήτητο γεγονὸς ὅτι σήμερα μποροῦν νὰ ἐκδίδωνται στὴν χώρα μας βιβλία ποὺ δὲν ἔχουν νὰ ζηλέψουν τίποτε ἀπὸ τὶς καλὲς εὐρωπαϊκὲς ἐκδόσεις, ὀφείλεται, κατὰ ἕνα μεγάλο μέρος, στὴν προσφορὰ τῶν μεγάλων οἰκονομικῶν ὀργανισμῶν, ποὺ ἔριξαν τὸ βάρος τους σ' αὐτὸν τὸν τομέα, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ποὺ ἔκαμαν ἡ Ἐμπορικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ Ἰονικὴ καὶ Λαϊκὴ Τράπεζα Ἑλλάδος.

ΙΤΑΛΙΚΑ
(ἰδιαίτερα) ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ
ΣΕ 25 ἡμέρες
50 μαθήματα
(εἰδικὴ μέθοδος)
ἀπὸ ἄριστο καθηγητὴ
602.728 – 633.881

•ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ•

ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΡΗ

Στὸ ὑπ' ἀριθμ. 18 τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ σας τὸ ἀφιερωμένο στὴν Ἐθνικὴ Ἀντίσταση καὶ στὴ στήλη ποὺ ἀναφέρεστε στὴ ζωὴ καὶ στὴ συμβολὴ τοῦ Ἄρη σ' αὐτὴ γράφετε κατὰ κάποιο τρόπο ὅτι ὁ Ἄρης ἔκανε τὴ δήλωση ἀποκήρυξης τοῦ ΚΚΕ ὄχι κάτω ἀπὸ τὴν ἐπειλὴ τοῦ πάγου καὶ τοῦ ρετσινόλαδου, ἀλλὰ γιὰ νὰ δράσει – ἀκριβοπληρωμένη, ὅπως λέτε, ἔμπνευση τῆς στιγμῆς νὰ βγεῖ μετὰ δυόμισι χρόνια – κρατικῆς περίθαλψης – γιὰ νὰ μπορέσει νὰ δράσει.

Στὴν περίοδο τοῦ Μεταξᾶ, ποὺ ὑπέγραψε ὁ Ἄρης τὴ δήλωση μετανοίας, ὑπῆρχαν ἡ Κέρκυρα καὶ ἡ Αἴγινα ὡς φυλακὲς πολιτικῶν κρατουμένων, τὸ στρατόπεδο τῆς Ἀκροναυπλίας ὡς πειθαρχημένη διαβίωση, καὶ τὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου ὡς τόπος ἐξορίας τῶν πολιτικῶν κρατουμένων.

Οἱ φυλακὲς τῆς Κέρκυρας θεωροῦνταν καὶ ἦταν ἕνα κάτεργο, γιατὶ οἱ πολιτικοὶ κρατούμενοι ἦσαν 24 ὧρες τὸ 24ωρο κλεισμένοι στὰ κελιά τους μὲ μιὰ τρύπα στὴν πόρτα γιὰ νὰ ἀναπνέουν, ζοῦσαν συνεχῶς στὸ σκοτάδι καὶ ἔβγαιναν μόνο 10 λεπτὰ γιὰ σωματική τους ἀνάγκη. Κάθε τόσο ὑφίσταντο διάφορους βασανισμοὺς καὶ στερήσεις ἀπ' τὴν ἄποψη τῆς διατροφῆς, καὶ ξυλοδαρμούς.

Ἡ φήμη αὐτῆς τῆς φυλακῆς, καθὼς καὶ τὰ διάφορα βασανιστήρια ποὺ ὑπέβαλλε ὁ Μανιαδάκης τοὺς πολιτικοὺς ἀντιπάλους, ὅπως ὁ πάγος, ἡ φάλαγγα, τὰ βραστὰ αὐγὰ στὶς μασχάλες, οἱ καρφίτσες στὰ νύχια, ὁ βρόγχος στὸ κεφάλι κ.λπ., ἐπιδροῦσαν σημαντικὰ στὸ ἠθικὸ καὶ κλόνιζαν τὴν ἀντοχὴ πολλῶν συντρόφων.

Μετὰ τὶς φυλακὲς Κερκύρας σὰν κάτεργο θεωροῦνταν οἱ φυλακὲς τῆς Αἴγινας, ἀπ' ὅπου τροφοδοτοῦνταν μὲ ἔμψυχο ὑλικὸ ἡ Κέρκυρα. Κι ἐδῶ ἦταν καταργημένα τὰ πάντα: οὔτε βιβλία, οὔτε ἐφημερίδες, οὔτε ἐπισκεπτήρια, οὔτε δέματα ἐπιτρέπονταν καὶ μὲ τοῦ ψύλλου τὸ πήδημα σὲ ρίχναν στὰ μπουντρούμια, μὲ δίαιτα κ.λπ. Τὸ 1939 πῆραν ἀπὸ τὴν Αἴγινα περίπου 15 συντρόφους γιὰ τὶς φυλακὲς τῆς Κέρκυρας, ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ἦταν καὶ οἱ Ἄρης, Ζεῦγος, Σιτικωσταντίνου, Μόσχος, ὁ Γιάννης Βουρνᾶς κ.λπ. Προηγουμένως εἶχαν στείλει καὶ τοὺς Τυρίμο, Σκλάβαινα, ποὺ ἐκτελέστηκαν ἀπὸ τοὺς Γερμανούς.

Ὁ Ἄρης πράγματι δὲν πιέστηκε καθόλου γιὰ νὰ κάνει τὴ δήλωση, γιατὶ κάθησε πολὺ λίγο στὶς φυλακὲς τῆς Κέρκυρας. Αὐτὸ ὅμως δὲν σημαίνει σὲ καμιὰ περίπτωση ὅτι ἡ δήλωσή του ἔγινε γιὰ νὰ δράσει μελλοντικὰ ἔξω, διότι τὸν ἴδιο ἰσχυρισμὸ μποροῦσαν νὰ προβάλουν καὶ τὰ ἄλλα στελέχη τοῦ κόμματος ποὺ ἦταν καὶ πιὸ ψηλὰ ἀπ' αὐτὸν καὶ ἔκαναν καὶ αὐτοὶ δήλωση, ὅπως οἱ Σκλάβαινας, Τυρίμος, Σιτικωσταντίνου, Μόσχος, Τζινιέρης κ.λπ., ὅπως μποροῦσαν νὰ κάνουν καὶ οἱ σύντροφοι ποὺ ἀρνήθηκαν νὰ ἀποκηρύξουν, παρὰ τοὺς βασανισμούς, γιὰ νὰ τοὺς ἀποφύγουν, ὅπως οἱ 6: Ζεῦγος, Βουρνᾶς, Τσίτσιος, ποὺ ἦταν τότε μόλις 17 χρόνων, Νεφελούδης, Ζαχαριάδης, Μαλτέζος, ποὺ δολοφονήθηκε πεταλωμένος.

Συνεπῶς ἡ δήλωσή του ἦταν ἀποτέλεσμα δειλίας, ἐλλείψεως θάρρους μπροστὰ σὲ πιθανοὺς βασανισμούς, καὶ στὸ ἀόριστο τῆς κρατήσεως, ποὺ μποροῦσε νὰ ἦταν μακρᾶς διαρκείας καὶ ποὺ τσάκιζε κόκκαλα. Ὁ Ἄρης δὲν ἀκολούθησε τοὺς ἄλλους συντρόφους του ποὺ παραδόθηκαν στοὺς Γερμανοὺς καὶ μὲ τὸ μέτωπο ψηλὰ πέσανε κάτω ἀπὸ τὰ βόλια τῶν κατακτητῶν. Αὐτὸ βέβαια δὲν μειώνει σὲ τίποτα τὴ συμβολὴ τοῦ Ἄρη στὸν ἀγώνα τῆς Ἐθνικῆς Ἀντίστασης, παρὰ τὰ σοβαρὰ ἐλαττώματα του, ποὺ ἦταν σὲ ὅλους γνωστά.

Ἡ χρησιμοποίησή του στὴν Ἐθνικὴ Ἀντίσταση ἔγινε γιὰ πολλοὺς λόγους. Στὴν περίοδο τοῦ Μεταξᾶ, λόγω τοῦ ἀπόλυτου συγκεντρωτισμοῦ στὸ ΚΚΕ (ἁμαρτία ποὺ τὸ ἔδερνε ἀπ' τὴ γέννησή του), ἡ Ἀσφάλεια εἶχε κατορθώσει νὰ εἰσχωρήσει στὰ ἀνώτερα κλιμάκια τοῦ κόμματος, καὶ σὲ ἄλλες περιπτώσεις νὰ δημιουργήσει ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἡγεσίες, διότι ὁ συγκεντρωτισμὸς δὲν ἐπιτρέπει κανέναν ἔλεγχο στὰ ἀνώτερα κλιμάκια, καὶ ὅταν ὁ χαφιεδισμὸς εἰσχωρήσει σ' αὐτά, μπορεῖ νὰ κατακλύσει τὸ κόμμα ἀπὸ πράκτορες. Ἔτσι καὶ ὁ Μανιαδάκης εἶχε εἰσβάλει μὲ τοὺς πράκτορές του καὶ μὲ τοὺς δηλωσίες σὲ ὅλα τὰ κατ' εὐφημισμὸν γραφεῖα καὶ μηχανισμοὺς τοῦ ΚΚΕ, ὅπως ὁ Τυρίμος, ὁ Μανωλέας κ.λπ.

Ὁ Ἄρης δὲν θὰ γινόταν ποτὲ πράκτορας τῆς Ἀσφάλειας, γιατί, σὲ σύγκριση μὲ τοὺς ἄλλους δηλωσίες τῆς ΚΕ, εἶχε δουλέψει στὴ βάση τοῦ κόμματος, εἶχε πεινάσει, ψειριάσει, καὶ εἶχε νιώσει τὰ βάσανα καὶ τοὺς πόθους τοῦ λαοῦ. Ἡ δήλωση μετανοίας τοῦ εἶχε δημιουργήσει σοβαρὸ σὸκ ἀντιμετάνοιας.

Ἕνα στοιχεῖο λοιπὸν ἦταν αὐτὸ ποὺ τοῦ ἔδωσαν κάποια ἐμπιστοσύνη.

Δεύτερο, ὁ Ἄρης εἶχε ἤδη κάνει τὸ ξεκίνημα τῆς ἀντίστασης στὴ Ρούμελη καὶ εἶχε φέρει σὲ τετελεσμένο γεγονὸς τὸ ΚΚΕ, καὶ μιὰ καὶ ἡ περιοχὴ αὐτὴ προοριζόταν γιὰ τὸ κέντρο τῆς ἐθνικῆς ἀντίστασης, ὁ Ἄρης ἦταν ὁ πιὸ ἐνδεδειγμένος.

Τρίτο, ὁ Ἄρης εἶχε προσόντα πολλὰ γιὰ νὰ παίξει σημαντικὸ ρόλο στὴν Ἀντίσταση, εἶχε ἐπιβολή, ἐνέπνεε σεβασμὸ καὶ ἐμπιστοσύνη, εἶχε ὀργανωτικὲς καὶ πολιτικὲς ἱκανότητες, εἶχε προσωπικὴ τόλμη, εὐστροφία καὶ προοπτικὴ καί, παρὰ τὴ δήλωσή του; ἀγαποῦσε τὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα.

Τέταρτο, τὸ βασικότερο, τὸ ΚΚΕ τὸν προτίμησε γιὰ ἡγέτη τῆς Ἀντίστασης σὲ σύγκριση μὲ ἄλλα στελέχη τοῦ κόμματος ποὺ ἴσως ἦταν ἀξιότερα, γιὰ τὸ λόγο ὅτι θὰ τὸν εἶχε τοῦ χεριοῦ του, λόγω τῆς δήλωσης, διότι δὲν ἦταν μικρὸ πράγμα ἡ ἡγεσία σὲ ἕνα ἔνοπλο τμῆμα· μποροῦσε, ἐὰν ἦταν ἕνα ἄλλο στέλεχος τοῦ κόμματος μὴ δηλωσίας ἡγέτης τοῦ ἐνόπλου τμήματος, νὰ γίνει καὶ ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος, καὶ αὐτὸ δὲν τὸ ἤθελε τότε ἡ ἡγεσία τοῦ κόμματος. Ἀπόδειξη ὅτι ἀργότερα καὶ σιγὰ σιγὰ ἄρχισαν νὰ τοῦ ἀφαιροῦν πολλὰ ἀπὸ τὰ πρωτεῖα, ὥσπου τὸν ἀπομάκρυναν ἀπὸ τὴν ἀρχηγία τοῦ ΕΛΑΣ καὶ τὸν ἔστειλαν στὴν Πελοπόννησο – χωρὶς μεγάλη σημασία γιὰ τὸν ΕΛΑΣ περιοχή. Ἄλλωστε καὶ ὅταν ἀκόμα ἦταν ἀρχηγὸς τοῦ ΕΛΑΣ ἄρχισε ἡ διάβρωσή του, δηλωσίας-πρεζάκιας (τοῦ Ζαχαριάδη χαρακτηρισμὸς), ἀλκοολικὸς κ.λπ.

Ἡ χαριστικὴ βολὴ ἐναντίον του δόθηκε ἀπ' τὸν ἀφιχθέντα ἀπ' τὸ ἐξωτερικὸ Γραμ. τοῦ κόμματος Ζαχαριάδη, ὁ ὁποῖος μόλις ἔφθασε στὴν Ἑλλάδα ζαλίστηκε κυριολεκτικὰ ἀπὸ τὴν αἴγλη καὶ τὸ μύθο γιὰ τὸν Ἄρη. Πίστεψε πὼς ὁ Ἄρης μείωνε τὴ δική του αἴγλη καὶ κάτι τέτοιο δὲν μποροῦσε νὰ τὸ ἀνεχθεῖ. Ἡ Ἑλλάδα ἦταν μικρὴ γιὰ νὰ ἔχει δυὸ ἡγέτες, ἔπρεπε νὰ ἔχει ἕναν καὶ αὐτὸς νὰ εἶναι ὁ Ζαχαριάδης (μπορεῖ μέσα σ' ὅλα αὐτὰ νὰ κάνει κανεὶς καὶ πολλὲς ἄλλες ὑποθέσεις οἱ ὁποῖες δὲν θὰ εἶναι ἴσως ἐκτὸς πραγματικότητας).

Ὁ Ζαχαριάδης δὲν μποροῦσε νὰ τὸ χωνέψει ὅτι ἕνας δηλωσίας κ.λπ. μποροῦσε κάποτε νὰ τοῦ ἀμφισβητήσει τὴν ἀρχηγία, καὶ ἐπειδὴ τὰ μέλη τοῦ κόμματος εἶχαν τυφλὴ ἐμπιστοσύνη στὸ κόμμα, καὶ τὰ στελέχη τῆς ΚΕ καὶ τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου ἦταν ἀνίκανα νὰ ἀντιδράσουν, ὁ Ζαχαριάδης ἐπέβαλε τὶς ἀπόψεις του. Ἀποκήρυξε τὸν Ἄρη καὶ ἔδωσε ἐντολὴ στὶς ὀργανώσεις τοῦ κόμματος ὄχι μόνο νὰ μὴν τοῦ παρέχουν καμιὰ ὑποστήριξη, ἀλλὰ νὰ τοῦ κάνουν τὴ ζωὴ ἀφόρητη. Παράλληλα τὰ κατάφερε νὰ πείσει καὶ τὰ ἀδελφὰ κόμματα, τῆς Ἀλβανίας πρὸ παντός, νὰ μὴν τὸν δεχθοῦν ἂν ἐπιχειρήσει νὰ περάσει τὰ σύνορα – πράγμα ποὺ ἔγινε. Πρὶν λοιπὸν ὁ ταξικὸς ἐχθρὸς τοῦ πάρει τὸ κεφάλι του, τὸ πῆρε ὁ Ζαχαριάδης, καὶ ἔτσι πέτυχε πρῶτο νὰ μείνει μόνος χωρὶς ἀντίζηλο, νὰ βοηθήσει τοὺς Ἄγγλους νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ ἕνα θανάσιμο ἀντίπαλο, καὶ ὁ λαὸς στὴν περίοδο τοῦ ἐμφυλίου πολέμου νὰ στερηθεῖ ἀπὸ ἕναν ἄξιο ἀνταρτοηγέτη.

Ἐδῶ θέλω νὰ τονίσω πὼς δὲν ἦταν μόνο ὁ Ἄρης ποὺ χρησιμοποιήθηκε κατὰ τὴ διάρκεια τῆς κατοχῆς. Χιλιάδες ἄλλοι δηλωσίες (πρὸ παντὸς ἀπὸ τὰ μέλη καὶ ὄχι πρώην στελέχη) σὲ ὅλη τὴ χώρα χρησιμοποιήθηκαν καὶ βοήθησαν τοὺς λίγους ἀποδράσαντες ἀπὸ τὰ ξερονήσια συντρόφους νὰ ξανασυγκροτήσουν τὶς κομ. ὀργανώσεις καὶ νὰ ἁρπάξουν τὰ ὅπλα γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς πατρίδας μας. Γι' αὐτὸ ὅλες οἱ πράξεις, καλὲς καὶ κακές, πρέπει ν' ἀξιολογοῦνται ἀνάλογα, νὰ κατακρίνονται καὶ νὰ ὑμνοῦνται, οἱ εὐθύνες ὅμως τῶν δηλωσιῶν, προπαντὸς τῶν στελεχῶν, ἦταν καὶ παραμένουν εὐθύνες ποὺ οἱ ἴδιοι πρέπει νὰ αἰσθάνονται.

Μετὰ τιμῆς
Χρ. Χριστακάκης
ἐργάτης

ΔΙΚΕΣ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΧΟΥΝΤΙΚΟΙ

Χάρηκα ἰδιαίτερα γιὰ τὴ δημοσίευση τῆς ἀνταπόκρισης ἀπὸ τὰ Γιάννενα, ποὺ φανερώνει τὸ κλίμα ποὺ ἐπικρατεῖ ἀκόμη στὴ χώρα μας.

Σὲ τμῆμα τῆς ἀνταπόκρισης γράφονται καὶ τὰ ἑξῆς: «Πύρρος Γιαννάκος: Τὸ 1944 Χίτης, τομεάρχης τῆς Καλούτσιανης... Τὸ Νοέμβρη τοῦ 1974 βρίσκει καὶ πάλι τὴν εὐκαιρία νὰ ἀναφερθεῖ στὸ «οἰκονομικὸ θαῦμα» τῆς ἑπταετίας σὲ συζήτηση στρογγυλῆς τράπεζας μὲ τὸν καθηγητὴ κ. Στ. Πάνου».

Ἐπειδὴ τὸ κείμενο μπορεῖ νὰ δημιουργήσει παρανοήσεις καὶ ἀθέλητους συσχετισμούς, θὰ ἤθελα νὰ σᾶς πληροφορήσω ὅτι τὴν ὁμιλία ποὺ ἔκανα στὰ Γιάννενα τὸν Νοέμβρη, καλεσμένος ἀπὸ δημοκράτες τῆς πόλης (περίληψή της στὸν «Παρατηρητὴ» Ἰωαννίνων καὶ στοὺς «Προσανατολισμούς»), ἀκολούθησε συζήτηση. Στὸ ἀκροατήριο ἦταν καὶ ὁ Π. Γιαννάκος, γιὰ τὴν παρουσία τοῦ ὁποίου οἱ δημοκράτες φίλοι μὲ εἶχαν εἰδοποιήσει, ὁ ὁποῖος ὅμως δὲν ἀναφέρθηκε ἁπλῶς στὸ «οἰκονομικὸ θαῦμα» τῆς ἑπταετίας, ἀλλὰ καὶ στὸ γενικότερο δημιουργικό της ἔργο. Στὸν ἴδιο, ὅπως μὲ πληροφόρησαν, εἶχε προταθεῖ καὶ ὑποψηφιότητα στὸ συνδυασμὸ Γαρουφαλιᾶ, ἀλλὰ κάτι δὲν πῆγε καλά...

Μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ θὰ ἤθελα νὰ προσθέσω καὶ κάτι ἀκόμα: Διάχυτη εἶναι ἡ γνώμη ὅτι τοὺς μηνυτὲς ἐνισχύουν ὄχι μόνο τοπικοὶ παράγοντες, γνωστοὶ γιὰ τὴ δράση τους στὴν ἑπταετία, ἀλλὰ καὶ πανεπιστημιακοὶ παράγοντες (τὰ ὀνόματα εἶναι μᾶλλον γνωστά).

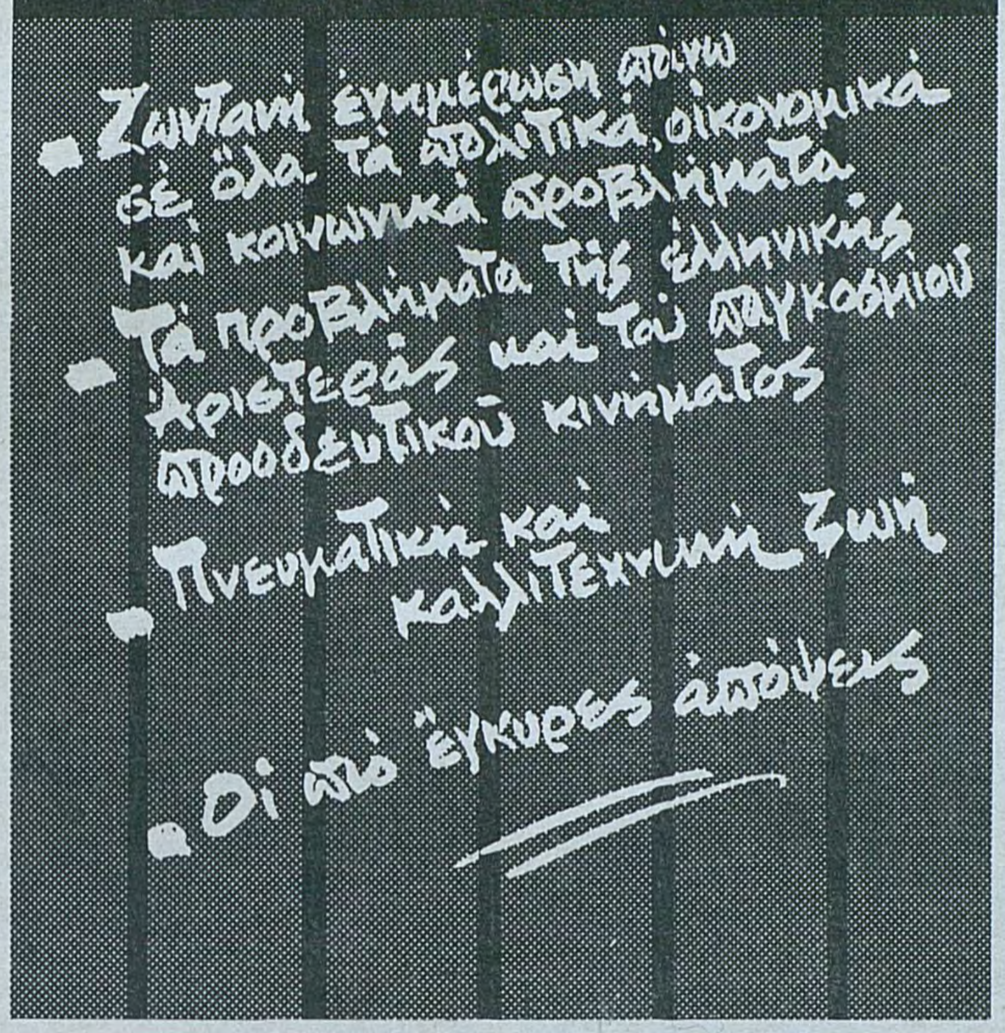
Μὲ φιλικοὺς χαιρετισμοὺς καὶ εὐχαριστίες γιὰ τὴ φιλοξενία.

Δρ Σταῦρος Πάνου
Ἀλκιβιάδου 71

Στὸ ἄρθρο «ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΘΥΜΟΥΝΤΑΙ» (τεῦχος 28, σελίδα 28) γράφτηκε ὄνομα τῆς συνεργάτιδας μας λανθασμένα Ἕλση Μαλικέντζου, ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ ΕΛΠΗ ΜΑΛΙΚΕΝΤΖΟΥ.

Η ΑΥΓΗ

ΠΡΩΙΝΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

προσανατολισμοι

μηνιαια επιθεωρηση
του δημοκρατικου

ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΥ

Κάθε Σάββατο
κυκλοφορεῖ ἡ
ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ

- Μὲ σχολιογραφικὴ παρουσίαση τῶν σημαντικότερων πολιτικῶν ἐξελίξεων τῆς Βδομάδας, στὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ ἐξωτερικό.
- Ἀναλύσεις καὶ ρεπορτὰζ ἀπ' τοὺς ἀγῶνες τῶν ἐργαζομένων, ἀπ' τὴν πορεία τοῦ φοιτητικοῦ κινήματος.

ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ

ὄργανο Σοσιαλιστικοῦ ἀγώνα καὶ προβληματισμοῦ

ἀντί

ΕΝΑ ΚΟΜΜΑΤΙ τῆς ἐπιτυχίας
τῆς βελτίωσης
τῆς ἀνάπτυξης

τοῦ **ἀντί**

ΕΙΝΑΙ ΣΤΑ ΧΕΡΙΑ ΣΟΥ

ΓΡΑΨΟΥ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΗΣ

στὸ **ἀντί**

•

κυκλοφορεῖ
Σάββατο κάθε δεύτερο

ΚΟΨΤΕ ΕΔΩ

ΔΕΛΤΙΟ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ

Γράφομαι συνδρομητὴς γιά:
6 μῆνες Δρχ. 260 ☐
1 χρόνο Δρχ. 520 ☐

ΟΝΟΜΑ .....
ΕΠΩΝΥΜΟ .....
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ .....
ΠΟΛΗ ..... *Τ.Τ.* .....
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ .....

gutenberg

Βιβλιοπωλεῖο: Σόλωνος 103, 626684

Γραφικὲς Τέχνες: Διδότου 55-57. 629402

ΘΑ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΟΥΝ ΣΕ ΛΙΓΕΣ ΜΕΡΕΣ:

1. ΕΡΝΕΣΤ ΜΑΝΤΕΛ
   Ο ΥΣΤΕΡΟΣ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΣ
   (Ὁ ἰμπεριαλισμὸς στὴν τελευταία του φάση).
2. ΚΩΣΤΑ ΧΑΤΖΗΑΡΓΥΡΗ
   ΓΙΑ ΜΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
   (Τὰ δεδομένα καὶ οἱ στόχοι)
3. ΠΩΛ ΣΟΥΗΖΥ
   Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
4. ΚΩΣΤΑ ΧΑΤΖΗΑΡΓΥΡΗ
   Η ΥΠΟΘΕΣΗ ΠΟΛΚ
   Β΄ ἔκδοση μὲ νέα στοιχεῖα
   (Ἡ πρώτη ἐξαντλήθηκε σὲ 5 μῆνες)
5. ΜΙΚΗ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗ
   ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΜΙΑ ΝΕΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
6. ΠΑΒΛΟ ΝΕΡΟΥΔΑ
   ΓΕΝΙΚΟ ΑΣΜΑ (ΚΑΝΤΟ ΧΕΝΕΡΑΛ)
   Τόμος Γ΄
7. ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΜΑΡΞΙΣΜΟΥ-ΛΕΝΙΝΙΣΜΟΥ ΕΣΣΔ: Β. Ι. ΛΕΝΙΝ (Βιογραφία)
8. ΦΩΝΤΑ ΛΑΔΗ
   ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

- ΚΩΣΤΑ ΧΑΤΖΗΑΡΓΥΡΗ
  ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΕΞΕΓΕΡΣΗ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ
  Η ΕΥΡΩΠΗ ΜΠΡΟΣ ΣΤΗΝ ΥΦΕΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟ
- P. BAPAN - P. SWEEZY
  ΜΟΝΟΠΩΛΙΑΚΟΣ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΣ
  ἀνατομία τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ
- ΗΛΙΟΥ - ΧΑΤΖΗΑΡΓΥΡΗ - ΠΑΝΟΥΣΗ - ΓΙΑΝΝΑΡΟΥ
  ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΑ ΥΠΕΡΜΟΝΟΠΩΛΙΑ
- ΤΣΕ ΓΚΕΒΑΡΑ - Κ. ΧΑΤΖΗΑΡΓΥΡΗ
  ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΣ
  ΟΛΟΙ ΟΙ ΔΡΟΜΟΙ ΟΔΗΓΟΥΝ...
- Γ. ΜΑΝΤΖΟΥΡΑΝΗ
  ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΡΓΑΤΕΣ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ
- Α. ΞΥΔΗ - Σ. ΛΙΝΑΡΔΑΤΟΥ - Κ. ΧΑΤΖΗΑΡΓΥΡΗ
  Ο ΜΑΚΑΡΙΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΜΜΑΧΟΙ ΤΟΥ
- Κ. ΜΑΡΞ - Φ. ΕΝΓΚΕΛΣ
  ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ
- Π. ΝΕΦΕΛΟΥΔΗ
  ΣΤΙΣ ΠΗΓΕΣ ΤΗΣ ΚΑΚΟΔΑΙΜΟΝΙΑΣ
  Δ΄ ΕΚΔΟΣΗ
- Σ. ΒΑΛΙΟΥΛΗ
  ΠΟΛΙΤΗΣ Β΄ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ
- Χ. ΚΟΡΙΖΗ
  ΤΟ ΑΥΤΑΡΧΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ
- Π. ΤΕΡΛΕΞΗ
  ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ
- Π. ΝΕΡΟΥΔΑ
  ΓΕΝΙΚΟ ΑΣΜΑ, τόμοι Α΄ καὶ Β΄
  Μετάφραση: Δανάης Στρατηγοπούλου
- Τ. Β. BOTTOMORE
  ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ
- M. KALECKI
  ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΥΝΑΜΙΚΗΣ
- ΜΠΟΣΤ
  ΣΚΙΤΣΑ 73-74
- BAS: ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΕΣ
- ΜΑΡΟΥΛΑΚΗ: ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΕΣ

gutenberg